Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

Digitized by Google

Scand Sem

THE LIBRARY OF

THE UNIVERSITY OF MINNESOTA

OMNIBUS ARTIBUS COMMUNE VINCULUM

CLASS 058
BOOK P940

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J. L. Jensen.

Ph. Weilbach

Digitized by Google

Digitized by Google

Prometheus.

Maanedskrift

for

Poesie, Æsthetik og Kritik.

Udgivet

af

Oehlenschläger.

UNIVERSITY OF MINNESOTA LIBRARY

Tredie Bind.

Kiöbenhavn, 1833.

Trykt, paa Udgiverens Forlag,

hos J. D. Qvist, Bog- og Nodetrykker,

Østergade Nr. 53.

Digitized by Google

KOMMUNEBIBLIOTEKER ✝ FREDERIKSBERG

80.5
Pn 60
Magasin

UDLANES IKKE

37 4838

L

Indhold.

	Pag.
De to Jernringe, et Eventyr	1.
Om Balletten Romeo og Giulietta	25.
Om Hexerne og Nattevægteren i Macbeth .	42.
Kampen mellem Achilles og Flodguden Xanthos, af Iliaden, ved Herr Prof. Wilster .	85.
I en Englænders Stambog	95.
Til Ove Malling	96.
Rübezahl, dramatisk Eventyr	97.
Æsthetik.	
13. Musiken	209.
14. Om de af de skiønne frie Kunster afledte nyttige Kunster	230.
15. Den mimiske Kunst	235.
Kampen mellem Achilles og Flodguden Xanthos, af Iliaden, fortsat; ved Herr Prof. Wilster	276.
Tonernes Oprindelse, af B.	284.
Kalkgruberne i Faxø, af B.	286.

Noveller, udgivne af J. L. Heiberg, recenserede af Herr Prof. Hauch . . . . 289.
Hvorfor mon enkelte af vore ældste Choraler, ved Musikens betydelige Fremskridt, ei alene ikke ere overtrufne, men endogsaa aldeles ikke opnaaede? Af Herr Pastor Knap . . . . 330.
Anmærkning . . . . 341.
Digter-Samtale . . . . 344.
Den italienske Digter blandt de Vilde. Novel 354.
Æsthetik.
16. Om Poesien i Almindelighed, og dens Inddeling . . . . 365.
Falken, et polsk Folkedigt, af Herr Prof. Wilster 370.
Da Melchiors Mindesteen blev sat i Herlufsholm:
I. Af Sophus Zahle . . . . 374.
II. Af Ph. Julius Knudsen . . . . 377.
Haab og Minde. Af B—d. . . . . 378.

De to Jernringe.

Et Eventyr.

For en halv Snees Aar siden, da min Ven Rahbek og hans elskværdige Karen Margaretha endnu levede, gik jeg med et Par Venner silde fra Bakkehuset, en smuk Høstaften. Rahbek havde ved Aftenbordet, som sædvanligt, beværtet os med en Hob morsomme Anekdoter fra hans Ungdomsdage; og den muntre Camma havde alt imellem giort sine vittige Bemærkninger, medens hun med rund Haand tillige sørgede for vor legemlige Bespisning. Et saadant dobbelt Maaltid for Siæl og Legem, hvor begge Nydelser sammensmeltede i et godt Glas Viin, til gamle Tiders Minde, til Tak for Dieblikket og til Haab for Fremtiden, kunde ikke andet, end sætte Alle i en behagelig Stemning; der aldrig overlevede sig selv, fordi Vesterports Lukning, Klokken tolv, giorde det nødvendigt, at bryde op i det mindste en halv Time i Forveien. Denne Aften

Digitized by Google

havde Rahbeks morsomme Fortællinger faaet os til at glemme Tiden forlænge; vi maatte skynde os, og ilede brat afsted i det deilige Maanskin til Byen. Men vi havde ingen Tid til, i et behageligt Sværmeri, at betragte den yndigtstraalende Skive, der stod eensom paa sin mørkeblaa Nathimmel, og forsølvede Vandet baade paa hin og denne Side Amager. Den gode Indretning, at kunne komme ind af Nørreport hele Natten, fandt ikke Sted endnu; vi saae paa vore Uhre, Klokken var næsten tre Qvarteer til Tolv; Sagen begyndte at blive betænkelig, og vi at blive forstemte; thi ingen af os havde Lyst til at sove i et Værtshuus paa Broen.

Ud af denne ubehagelige Stemning bleve vi pludselig satte af en Fremmed, som vi mødte i Bakkehuus-Alleen. Da han saae vor Hast, havde han Medlidenhed med os, uagtet han ikke kiendte os, og raabte: „Mine Herrer! hvis De ile saa stærkt, for at komme ind af Vesterport, saa kunne De spare Dem Anstrængelsen; Porten staaer aaben til Klokken to, thi der er stort Bryllup paa Skydebanen." — Vi takkede ham meget forbindtligt; nu overlode vi os til den gode Ro, betragtede Maanen, den straalende Sø, de sorte Træer, med Velbehag, og underlige romantiske Nattephantasier begyndte at udvikle sig i Digterens Hierne. Hos Rahbeks var sædvanlig Tonen den lystige, vittige, sielden verlede den af med alvorlige Betragtninger. Den modsatte Stemning begyndte nu at bemestre sig mig; vi vare komne til Værtshuset den

Digitized by Google

sorte Hest, der i gamle Dage hed den forgyldte Løve; en Bænk stod udenfor. Vi talde om Hoffmanns Spøgelses-historier, og om den Kunst hvormed han forstod at indtrage det Øieblikkelige, det Daglige, i sine vilde gyselige Phantasier, saa at selv de Berlinske oplyste Theecirkler maatte tiene til Skueplads for hans rystende Eventyr. Pludselig fik jeg et Indfald. Jeg indbød mine Venner til at tage Plads med mig paa Bænken, udenfor Værtshuset ligeover for det nybygte Landsted. „Det er om Stedet derovre, sagde jeg, at jeg nu vil fortælle Jer en gyselig Historie. Seer I ikke Auctionsplakaten opslaaet paa Porten? „Nei!" „Jo! Jeg skal fortælle Jer hvordan det hænger sammen. Men det er ikke strax fortalt; dog, vi have jo god Tid, og dersom I ville skiænke mig Opmærksomhed, saa tænker jeg nok at vi skulle have giort en Reise fra Italien — (thi saa langt maae vi) — herhid igien og ind ad Porten, inden Sengetid." De vare strax villige, og jeg begyndte:

I Perugia levede for en fyrgetyve Aar siden en Mand ved Navn Gasparo Rivoli, en Guldsmed, som ernærede sig og sin unge Kone Lauretta tarveligt af sit Haandværk. Hans Kone velsignede ham efter et Aars Ægteskab med en Søn, hvis Fødsel kostede hende Livet. Gasparo havde ingen Aarsag til at trøste sig ved dette Bytte; Lauretta havde været tækkelig og god, den nyfødte Dreng var hæslig, og voxede sig ikke til sin For-

deel. Faderen havde haabet, at maaskee Siælens Egenskaber skulde bøde paa det stygge Udvortes, men der blev heller intet af; thi Francesco var doven, lumsk, misundelig, og yttrede kun Aandsevner i en besynderlig Enedighed for hans Alder, hvormed Faderen paa ingen Maade kunde være fornøiet. For at prøve Lykken igien givtede han sig atter med en smuk ung Pige, Josepha Galli, der, skiøndt selv uden Formue, havde Haab om engang at arve en riig Morbroder. Josepha skiænkede ogsaa Gasparo en Søn, der blev det Modsatte af Francesco. Lorenzo saae i Barndommen ud som een af de smaae Raphaels Engle; denne Skiønhed beholdt han, og hans glatte, hvide og røde Kinder, den veldannede Næse, den smukke Mund og de store brune Øine, stak forunderligt af til Francescos uformelige blege Ansigt, der endnu ovenikiøbet var bleven mere skamferet af Kopperne, hvorfra Lorenzo var sluppen, med et Par ubetydelige Arr. Det eneste Uheld som denne deelte med sin Broder var, at han ogsaa mistede sin Moder tidlig, som et Barn paa sex Aar. De gik nu og legede i Gasparos Værksted, uden Opdragelse; morede sig med at banke med en Hammer paa noget Jernblik, og legede Guldsmed, efter Faderen, der sad flittig og ufortrøden hver Dag ved sit Arbeide.

Men det var kun sielden at disse Brødre kunde forliges; i Alting vare de hinanden høist ulige; thi Lorenzo var ligesaa hidsig og opbrusende, som Francesco

Digitized by Google

lumsk og listig. Imidlertid sloges de dog tit; thi Francesco, som stolede paa sine ældre Aar, vovede nok her, mod Sædvane, at give sin Harme Luft, og Lorenzo var for hidsig og stolt til at frygte sin Broder, skiøndt han selv var mindre. Han fik da ogsaa gierne en banket Trøie, og Faderen maatte hvert Dieblik forlade sit Arbeide, og skille dem ad. Imidlertid trøstede Lorenzo sig med, at der nok kom en Tid, da han kunde hævne sig, og det varede heller ikke længe. Faderen, som ikke forstod sig paa Opdragelsen, men kun dannede sit Sølvtøi ved at banke det, meente at han maatte giøre det samme ved sine Sønner, for at faae dem vel artede; naar de havde banket hinanden indbyrdes, bankede han dem igien; og saaledes gik det da med en Banken, snart paa Sølvet, snart paa Drengene, og med en Skrigen og Larmen, der tit forstyrrede Naboerne, og gav dem Aarsag nok til Klager og Misnøie.

Een Dag treen en brun Zigeunerqvinde ind i Boden og tiggede, just ligesom Faderen havde skilt dem ad. Han beklagede sig for hende, som han ved slige Leiligheder pleiede for enhver Tilstedeværende, og spurgte om hun ikke kunde gjøre dem enige; thi med naturlige Midler var der ingen Mulighed i. Zigeunerinden aabnede en Læder-taske, som hang ved hendes Side, tog tvende Jernringe ud, overtrukne med en sort Firnis, aldeles eens, og hver forsynet med et selsomt Tegn, smukt udarbeidet. Hver af Brødrene satte hun een af disse Ringe paa Fingeren.

Digitized by Google

og sagde: „Beholder altid disse Ringe paa Eders Hænder! Lader dem minde Jer om, at I ere Brødre! Der gives endnu ikke tvende slige Ringe i Verden, og hver af Eder har heller ikke meer end een Broder. Naar Vreden betager Eder, da seer paa disse Ringe, og lader dette Syn bringe Eder til Besindighed igien, saa vil det gaae godt. Men agte I det ei, saa vil engang Synet af Broderens Ring styrte Forbryderen i Fortvivlelsens Afgrund."

Disse Ord, som den gamle Zigeunerqvinde udtalde med Kraft og Værdighed, giorde et dybt Indtryk paa Faderen, der blev saa glad, at han strax løb hen og hentede en smuk Guldring med en lille Rubin, som han til Giengield forærede Zigeunerinden. Hun viste sig meget taknemmelig derover og gik sin Vei. Men Francesco fortrød det, at Faderen havde betalt slige Snurrepiberier med et virkeligt Klenodie.

I et Par Dage virkede dog disse Ringe med en besynderlig Trolddom; Brødrene forligtes, og troede halvveis selv at de aldrig mere kunde blive Uvenner. Men det gik dog meget godt an; og da først engang Overtrædelsen var skeet, agtede de ikke Ringene meer, skiøndt de beholdt dem paa Fingrene. Fiendskabet tog til med Aarene, da Lorenzos Morbroder døde og testamenterede ham en betydelig Arv; hvorved Francesco fik en Grund mere til at misunde og hade sin lykkeligere Broder.

Digitized by Google

De lærte begge Guldsmedhaandværket; men den svage Fader kunde ikke længe udholde den evige Kiv og Trætte; Sorg og Græmmelse lagde ham tidligt i Graven. Brødrene skiltes ad, og ved Adskillelsen sagde Lorenzo: „I det Dieblik, da vi finde os befriede for hinanden, føle vi maaskee først noget Mildt for hinanden; thi have vi end ikke ligget under eet Hierte, saa ere vi dog Halvbrødre og een Faders Sønner. Jeg vil i dette Dieblik ingen Forekastelser giøre dig; vi have saa ofte beklaget os over hinanden, at vi maatte have en meget slet Hukommelse, dersom vi endnu behøvede til Afskeed at gientage det desværre altfor tit Gientagne. Jeg ønsker dig al Lykke i Fremtiden! Og da Himlen har velsignet mig med Rigdom, men da Du ikke eier meget, saa vil jeg hielpe dig, naar Du behøver det, og lader mig det vide; men vi sees ikke mere. Farvel!" — „Lev vel, jeg takker dig", svarede Francesco, uden Taknemmelighed i sit Hierte, men tvertimod forbittret over, at han skulde være sin yngre Broder forbunden; dog tvang han sig og rakte ham Haand. Den stærke Lorenzo greb den, og, overladende sig til sin sædvanlige Heftighed, klemte han saa stærkt, at Broderen skreg ved det. Men Lorenzo loe og sagde: „Jeg haaber det skal være den sidste Skade, jeg volder dig." „Slemt nok! — mumlede Francesco, da Broderen var borte, — med den fordømte Jernring har han klemt mig Fingeren blaa. Men Taalmodighed! Vor Tid kommer ogsaa."

Digitized by Google

Francesco satte sin Lid til Broderens Letsind og Hang til Vellevnet, og anvendte alle mulige Midler for at faa ham forført, saavel til Overdaad i Mad og Drikke, som til Letfærdighed og Spil. Lorenzos Rigdom bestod i en stor Landeiendom, som han altid maatte laane Penge paa. Francesco var flittig og manglede aldrig Penge; men han glemte, at han skyldte Broderen sin første Velstand, fordi Lorenzo havde ladet ham beholde hele Faderens Efterladenskab. Og dog var han nedrig nok til hemmeligt at være den Aagerkarl, som ved uhyre Renter snart spillede hele Broderens Formue i sin egen Lomme.

Lorenzo havde nu tilsat alt, og Francesco var kommen i Besiddelse af hvad den anden eiede. Han hørte ikke mere til sin Broder, og gottede sig mangen Aften, naar han talte sine Ducater, ved Tanken om, at han nu var en rig Mand, og Broderen en Staadder.

Som han saaledes engang sad og rodede i en Guldbynge, forekom det ham, som om han fik et Guldstykke i Haanden, der var Hul i. Han begyndte allerede at bande Bedrageren, der havde narret ham med en hullet Ducat, da han i det samme opdagede en Guldring med en lille rød Ædelsteen; og, ved nøiere Betragtning, tvivlede han intet Dieblik om, at det var den, hans Fader i hans Drengeaar havde foræret Zigeunerinden til Gjengield for de to Jernringe, hun havde narret ham med. Francesco havde for længe siden aflagt sin Jernring, og giemt den i en Æske, blandt andre Smaating. Nu blev

han meget glad over at have Guldringen igien. Han brød ikke længe sit Hoved med, hvordan den var kommen der, men satte den endnu samme Aften paa sin Finger og gik tilsengs.

Idet han vilde slukke Lyset, forekom det ham, som om hans Haand blødte. Han betragtede den, og fandt, virkelig lidt Blod paa Haanden. Men den fattedes intet og han kunde intet Saar opdage. „Jeg maa have rørt ved Noget, hvorpaa der har været lidt Blod" tænkte han, slukkede Lyset og sov ind.

I Drømme stod Zigeunerinden for ham og sagde: „Din Broder svimler paa Bredden af Afgrunden! Lys efter ham! Søg ham op! Endnu kan Du redde ham. Tag Jernringen igien paa din Finger og kast Guldringen i Brønden, saa faaer jeg den tilbage." „Da havde jeg noget at giøre" tænkte Francesco i Drømme, vendte sig til den anden Side og sov bestandig fort.

Da Tieneren næste Morgen kom ind og skulde vække sin Herre, udstødte han et fortvivlet Skrig og raabte: „Francesco er myrdet! Min arme Herre svømmer i sit Blod!" — „Hvad er dette?" raabte Francesco vaagnende, da han virkelig forfærdet fandt at Lagnerne vare blodige. Han sprang op, men fattedes intet. Han følte ingen Smerte; han havde intet Saar, — men — Rubinringen blødte uafladeligt. Han skyndte sig at tage den af Fingeren, og neppe var dette skeet, før Blodet standsede. For at Tieneren intet skulde mærke, stak han

Digitized by Google

sig ubetydeligt med en Kniv i Armen. Saaret blev forbundet og Sagen neddysset. Han gik nu bestandig med Jernringen, og fra den Tid af havde han Ro igien, indtil et besynderligt Tilfælde indtraf.

En Dag kom der en Mand til ham, som bestilte en kostbar Sølv-Pokal, indvendig forgyldt. Da den var færdig, hentede den Fremmede Pokalen, betalte den dyrt, uden at tinge, og sagde: „Vi maae dog strax prøve den og drikke hinandens Skaal!“ Den gierrige Francesco begyndte allerede at frygte for sin Viin; men den Fremmede, som var en Franskmand, sagde: „Tillad, at jeg beværter Eder! Jeg fører altid min egen Viin med mig; thi jeg kan ikke drikke den italienske; men I har vist intet mod et godt Glas Bourdeaux?“ — Dermed kaldte han paa sin Tiener, som indbragte en støvet forseglet Flaske, hvilken han aabnede, fyldte Pokalen og rakte Guldsmeden. Francesco, der gierne drak et godt Glas Viin, naar han fik det for intet, skyndte sig at giøre Fyldest; men neppe havde han drukket, før han faldt i Søvn af Dvaledrikken, og de tvende Røvere — thi det vare de — der havde passet deres Snit, medens Huusfolkene vare ude, bragte den bedøvede Francesco i en Vogn, og kiørte hurtigt med ham ad Biergene til. Da han vaagnede og troede, han laa i sin Seng, fandt han sig liggende i Græsset i en Skov, under et skyggefuldt Træ, med Øinene vendt imod en malerisk Egn i Morgenrøden. Han tænkte, han havde en behagelig

Digitized by Google

Drøm, men da han vendte sig til den anden Side, saae han en halv Snees grimme Karle med græsselige Smil stirre paa ham, og med opløftede Knive. „Din sidste Time er kommen, raabte den, der havde kiøbt Pokalen, idet han viste ham den. Vi vente Høvedsmanden, som selv skal fylde den med dit Blod." — „Jesu Maria! raabte den forfærdede Francesco: hvad har jeg forbrudt? Tager alle mine Penge, Klenodier, alt mit Gods! Jeg skal selv give Eder Underretning om, hvor det findes. Her er Nøglerne! Kun sparer mit Liv. Hvad har jeg syndet imod Eders Høvedsmand, at han hader mig saa blodigt?" — „Det er din Broder Lorenzo, svarede Røveren, der hader dig, og vil tage Livet af dig, fordi Du ved Nidingsværk har forført ham til Laster og Udsvævelser, frastiaalet ham hans Formue, bragt ham til Fortvivlelse, giort ham til en Røver og Morder. Han har alt dræbt mange Uskyldige. Nu hævner han dem alle, idet han dræber dig, der er Skyld i Alt."

Røveren havde neppe talet, før Lorenzo kom hurtig løbende med et forfærdeligt Ansigt og en blinkende Dolk. Røveren med Pokalen glædede sig, svingede Kalken i Morgenrøden, og raabte: „Hævn!" — Francesco kunde ikke tale; Dødens Isnen giennemfoer hans Ledemod og bandt hans Tunge; hans Øine vare næsten brustne af Angst; alt hvad han kunde, var skiælvende at strække den kolde Haand ud mod sin Broder. Med en Forbittrelse, som heller intet Ord vilde været i Stand til at

dæmpe, nærmede Røverhøvdingen sig sit Slagtoffer; — men neppe saae han, ved den opgaaende Morgensol, den bekiendte Jernring paa Francescos Finger, — før han giøs tilbage. Forbittrelsen ophørte, det blodrøde Ansigt blev dødblegt — og han raabte med dæmpet Stemme: „Naade! med ham. Det er min Broder. Kammerater følger mig!" Med disse Ord forsvandt han i Krattet, og kort derpaa alle Røverne, med ham. Francesco befandt sig ene i den herlige Skov, hvor de venlige Sangfugle qviddrede en Morgensang i det røde Lys, som udbredte sig fra Fieldet over Dalen.

Der henrandt nu nogle Aar, hvori Francesco levede i fuldkommen Fred. Vel hørte han, at mange Røverier og Mord bleve begaaede; men det var saa almindeligt i Italien; dog havde han stor Formodning om, at hans Broder var een af de dristigste blandt disse Banditer. Men det anfægtede ham ikke videre, naar han kun selv var i Sikkerhed. Langt fra at foragte Jernringen, beholdt han den nu stedse paa Fingeren, som en uskatteerlig Talisman.

Ved hans Huus var en Hauge, og skiøndt han ingen Sands havde for det Skiønne i Naturen, morede det ham dog at sidde der i Lysthuset, og at see fattige Folk svede for sig i Solheden, medens han selv kunde gotte sig ørkesløs i Skyggen. Thi siden han var bleven en rig Mand, havde han nedlagt sit Haandværk, og levede af sine Renter.

Digitized by Google

Han sad der just en Dag saaledes og talede med Gartneren, medens der noget fra dem laa en fattig Kone, som lugede Jordbærbedet og vendte ham Ryggen. Da Gartneren var gaaet, sagde hun, uden at vende sig: „Der seer man, at der i Naturen kan raades Bod paa meget. Disse skiønne Bær vilde qvæles af Ukrudtet, dersom jeg ikke bortrøddede det med min Kniv. Ogsaa af det menneskelige Hierte kan Ukrudtet røddes. Mig tykkes, Francesco! I skulde slutte Forlig med Eders Brøder. Man mumler allehaande om, hvor hans første Formue blev af, om hvad der har bragt ham til Udsvævelser, til Bettelstaven, til det fortvivlede Røverhaandværk. Dog, det veed I vel selv bedst! Men I skulde skrive ham til, byde ham Forlig, og dele Eders Formue med ham. Der er nok til To! Saa gik han i sig selv og omvendte sig. Det vilde være let for ham at faae Pavens Tilgivelse, naar han ophørte med det frygtelige Røverie. I reddede da ikke blot ham, men hele Egnen fra en Landeplage, og Jer selv med fra den sorte Fugl, der ellers engang vil hakke Eders Hierte."

Hun havde under denne Tale ofte truende hævet sin Haand med en stor Brændnælde, og Francesco opdagede sin Guldring med Rubinen funklende paa den gamle runkne Haand. Nu reiste hun sig, vendte sig om og saae paa ham, og han kiendte tydeligt — Zigeunerinden! — Men inden han kunde fatte sig var hun borte. —

Digitized by Google

Ringen, som han havde vel forvaret i et dirkefrit Skrin, ilede han strax hen efter; Skrinet var lukket som sædvanligt, og alle Kostbarheder vare ellers deri, — men Ringen var borte.

Skulde man nu ikke troe at alle disse Varsler havde virket paa Francesco? Men han var for kold og slet, for bange for at giøre Opsigt og for at tabe sit gode Rygte, — hvilket han dog alt længe havde tabt. Han blev en tidlang i denne raadvilde Tilstand, der er sædvanlig hos smaae Siæle; og da der i denne lange Mellemtid intet Ondt hændtes ham, haabede han, at det havde ingen Nød. Gierrigheden, der havde slaaet Rødder i hans Hierte, bemestrede sig ham igien. Han søgte med Spidsfindigheder at forsvare sig for sin egen Samvittighed, og troede at giøre alting godt med at give tarvelige Almisser til Fattige, og med at lade nogle Messer synge for de Myrdedes Siæle.

Men af denne Roligheds-Tilstand blev han efter et Aars Tid atter vakt. Zigeunerinden stod igien for ham i Drømme, heldede sit Hoved over ham, rystede de graae Lokker og pegede med et hæsligt Smiil hen i den mørke Baggrund. Her saae han først en lille rød Lyspunkt, men den udviklede sig snart til et Miniaturbilled af hans Broder, der stod dødbleg paa en grøn Mark, og stirrede paa ham, halvnøgen, med Skiorten nedslængt over Lænderne, og med en rød Stribe om Halsen. Francesco havde neppe ret betragtet Billedet, før

Digitized by Google

det, med samt Zigeunerinden forsvandt. Men fra denne Nat af havde han ingen Ro; til en vis bestemt Tid havde han altid det samme Syn. Dette rystede ham overordentligt, og tog saa stærkt paa hans Helbred, at man neppe kunde kiende ham igien. Han lod nu spørge om sin Broder, men ingen kunde give ham Efterretning. Der var sat en stor Priis paa Lorenzos Hoved, men han var forsvunden, og man hørte intet mere om ham.

Francesco begyndte at komme sig igien, han vænte sig lidt efter lidt til den eensformige Drøm og kunde atter sove. Men hvad han havde været menneskesky før, saa blev han det nu mere. Hans eneste Fornøielse var at sidde i Haugen, at see paa Blomsterne og plukke dem; og det forekom ham, som om følte sig selv uskyldigere i den uskyldige Natur. Der var ogsaa en Nattergal i en Myrtebusk, som morede ham med sine Toner.

En Aften sad han der med en gammel Nabo, som sieldent besøgte ham. „Hvad fattes Eder, kiære Ven? — spurgte denne deeltagende — I lader paa nogen Tid til at være bleven saa nedslaaet og at have tabt Eders Helbred. Hvad trykker Eder?" — „Intet! svarede Francesco. Naar man har en god Samvittighed —" — „Ja det er det Fornemste!" svarede Naboen. I det samme begyndte Nattergalen at slaae i en Busk henne i Haugen. „Hvad det er en herlig Fugl!" — sagde Gubben — og hvad den har en Velklang i sin lille Strube. Man

Digitized by Google

skulde troe at Struben vilde gaae i Stykker, naar den synger, og dog holder den det ud hele Timer." — „Hvorfor betoner I det Ord Strube, saa stærkt? — spurgte Francesco med et vildt Blik, — „og hvad taler I om Struber, der gaae i Stykker? Jeg hører den ellers ogsaa gierne, men i Aften overdriver den sin klynkende Veemod. Denne søde smægtende klagende Lyd kunde giøre Een forrykt. Jeg hørte i dette Dieblik heller en Ugle skrige!" — „Hvilke selsomme Indfald! — sagde den gamle Nabo leende, og plukkede i det samme en Rose, som han rakte Francesco. See paa den! saa faaer I nok mildere Tanker." — „Ja det er Uskyldighedens Billed", sagde Guldsmeden, idet Naboen stod op, gik hen til Urtebedet og bøiede sig ned, for at plukke en Stilk Ambra. Hensiunken i ængstlige Phantasier stirrede Francesco i Rosenknuppens Bæger; — men hvor forfærdedes han, da han dybt i Kalken saae det velbekiendte Billed af sin blege Broder, med den røde Strime om Halsen. Han kastede Rosen fra sig, stirrede paa Naboen — og det var den gamle Lugekone, der truede ham med Brændenælden. Han vilde udstøde et Skrig, men den godhiertige Nabo kom strax igien og sagde: „Kiære Ven! hengiv Eder ikke til sygelige Phantasier; der er intet mere skadeligt for Helbreden. Jeg vil forlade Eder; thi jeg seer nok, at I ikke er stemt i Aften til selskabelig Meddelelse. Desuden dufte Natviolerne i denne Hauge mig for stærkt. Jeg kan ikke taale denne søde Stank; den

qvalmer mig. Godnat!" — Dermed trykkede han Francescos Haand, saa det smertede ham i Ringfingeren, — gik, — og det var atter Zigeunerinden! Natviolerne duftede saa stærkt, at Francesco var nær ved at besvime.

Han skyndte sig i Feber ind i Huset, og havde en gyselig Nat. Zigeunerinden pikkede ham paa Skulderen; han saae Billedet af sin Broder nærmere, i naturlig Størrelse, men som i en Taage, og Blodet dryppede ham ned af et Saar, der gik rundt om Halsen. Med en truende Mine vinkede Gienfærdet Francesco.

Dennes Beslutning var taget. „Jeg kan ikke længer blive her! — raabte han. Bort, til fierne Steder, hvor det gyselige Billed ikke forfølger mig." Han solgte alt hvad han eiede, og reiste derpaa afsted. Hændelsen bragte ham til Livorno. Han traf i Havnen et fremmed Skib, og da han hørte, det var fra Danmark, glædte han sig og tænkte: „Jo længer bort jo bedre!" Han betalte strax Capitainen hvad det kostede, og Skibet lettede Anker. De havde en lykkelig Reise. Francesco kunde godt taale Søen, han sov sødt og uforstyrret hver Nat i Kahytten, og takkede sin gode Stierne, der sandsynligviis nu havde bragt ham i Sikkerhed for alle de fæle Syner, der havde ængstet ham i Italien.

Saaledes kom han til Danmark, i den skiønneste Aarstid, morede sig nogle Dage godt i Kiøbenhavn, fik Lyst til at blive her, og saae sig om efter en Bolig i Nærheden af Byen, hvor der var en Hauge, og hvor han

kunde forbinde Landets Behagelighed med Hovedstadens Beqvemmeligheder, som han var vant til.

Det traf sig just at dette Lyststed, som ligger her ligeover for, var tilfals. Francesco kiøbte det; indrettede sig beqvemt og smukt, havde meget rolige Nætter, og begyndte at holde de forrige Syner for blotte Indbildninger af en sygelig Phantasie.

Men en Nat, som han sov allerbedst, tog igien en iiskold Haand ham pludselig fat i Skulderen, saa stærkt at det smertede ham. Han vendte sig, — og saae Broderen Lorenzo selv — bleg og kold som et Liig, med overskaaret Strube, hvorfra Blodet dryppede ned paa Sengeteppet. Synet vinkede ham. Han puttede angst Hovedet under Teppet, — men Gienfærdet rev det forbittret tilside, og vinkede igien saa gyseligt truende, at han maatte følge. Det svævede ud af Døren, gik igiennem Haugen og forsvandt i Nærheden paa Marken, ved en liden Hyldebusk.

Næste Morgen havde Francesco ingen Ro paa sig, før han fik Stedet undersøgt. Han kaldte paa sin Gaardskarl, der maatte tage Skovl og Spade med, og grave paa det Sted, som Francesco betegnede ham. Han havde ikke gravet længe, før Spaden stødte paa en Beenrad, paa hvis venstre Knokkelhaand de opdagede en Jernring, som formedelst sin sorte Firnis ikke var rusten, og som Francesco altfor vel gienkiendte.

Digitized by Google

Medens de stode saaledes, kom just een af Naboerne forbi og raabte: „Hvad i al Verden grave I der? Vide I ikke, at Galgebakken netop har staaet paa det Sted? At der i mange Aar var Retterstedet?" — Francesco forstod ham ikke; men en Tredie, som kom til og forstod italiensk, lod sig bruge som Tolk.

„Har De længe boet her? — lod Francesco Manden spørge; — har De nogen Formodning om, hvo der er nedlagt her?" — „Det er formodentlig den forløbne Italiener, der blev halshugget og lagt paa Steile her, for nogle Aar siden."

Neppe hørte Francesco dette, før han løb som en Affindig fra dem, over Marken ned til Stranden, langt ud i Vandet, indtil han blev borte i Bølgerne. Hjælpen kom forsilde; man fandt hans Liig med den selsomme Jernring paa Fingeren, og da man fandt en lignende paa Beenraden, saa lagde man deres Levninger en Aften i een Grav i en Krog paa Frederiksberg Kirkegaard. Huset derhenne er atter til Salg. Vil nogen af Eder kiøbe det?

„Nei!" svarede E... — paa hvis Deeltagelse jeg egentlig havde regnet — og gyste. „Jeg ikke heller, — svarede den forstandige, men koldere og mere satiriske O... — thi jeg har ingen Penge, og Huset ligger mig ogsaa for nær ved den støvede Landevei. Imidlertid, —

sagde han venligt, idet han trykkede min Haand, — Tak for Fortællingen! især hvis Du har improviseret den i Øieblikket. Den har moret mig, men gyst har jeg ikke ved den. Dog, Aarsagen dertil ligger kanskee mere i mig selv, end i dit Eventyr; jeg gyser ikke længer over sligt, og det har tit ærgret mig, ligesom det ærgrede Lichtenberg, at han ikke kunde nyse mere tre Gange i Træk, da han blev ældre. Jeg siger ligesom Goethes Faust: „Die Bothschaft hör' ich wohl, allein mir fehlt der Glaube." — „Og jeg siger med Lessing, — bemærkede E... — Sædekornet til at troe paa det Overnaturlige ligger i os alle; det kommer kun an paa Digterens Kunst at bringe det til at spire." — „Men er der egenlig nogen Vinding ved, at Digterens Phantasie kæmper mod den sunde Fornuft? — vedblev O... — og har det nogen ægte Værdi, at han øieblikligt faaer os til at troe det, som siden den sunde Fornuft forkaster og fordømmer?" — „Den stakkels sunde Fornuft, — svarede jeg selv, — faaer ofte Skyld for, hvad den slet ikke giør. Mange Mennesker, — forresten med sund Fornuft — fare undertiden vild; og saa maa den sunde Fornuft paatage sig Skylden, for hvad Spidsfindighedens skiæve Betragtning har udklækket. Den digteriske Form for det Overnaturlige kan Mennesket ikke undvære; thi det er et Billed af vort eget Liv. Ligesom Menneskets Liv er et Lystspil i Ungdommen og siden en Tragødie, der ender med Døden, saa er det ogsaa heelt

Digitized by Google

igiennem et Fee-Eventyr, hvis Begyndelse, Tilvœxt og Ende vi paa ingen Maade forstaae eller begribe. Deraf kommer det, at Mennesker med Phantasie og Følelse aldrig ophøre at ynde Fortœllinger om det Overnaturlige, om de end have nok saa megen Forstand; om de end ikke i det virkelige Liv have nogen Spøgelsefrygt. Dette lille Spøgelse- og Giengangervœsen, som Almuen troer det, det vœre nu til eller ei, — er kun en saare liden Deel af den hele store aandelige uforklarlige Spøgelsehistorie, som vi kalde: Livet og Døden; og derfor behøver Digteren kun at slaae paa Strœnge, der frembringe Anelsernes store Accorder, for at de skulle finde Gienklang i mangt et Bryst."

„Men — bemœrkede F... — Tendentsen i dit Eventyr er moralsk. Er det ikke en Feil? Mig synes, jeg har hørt en Fugl synge om, at den nyere œsthetiske Skole forkaster Anvendelsen af det Moralske i Eventyret, og vil, at det skal have en reen selvstœndig Interesse i Phantasiens egen Virksomhed, uden Hensyn til sœdelige Forhold; hvorved det kun bliver en œsopisk Fabel for Børn. Digterens Hensigt kiger overalt igiennem, og forstyrrer den Illusion, som han dog ønsker at vœkke."

„Det veed jeg meget godt — svarede jeg, — at den nyere Skole har paastaaet meget, som jeg aldeles ikke underskriver som en Augsburgisk Confession. Fra mange af sine skiœve Meninger er den selv kommen tilbage. Der var en Tid, da man blot agtede Poesien

for sin moralske Tendents; det var galt; der var en Tid, da man vilde, at Poesien slet ingen moralsk Tendents skulde have; det var ligesaa galt. Heller ikke Religionen skulde have den, heller ikke Philosophien; det var noget Inferiørt, under deres Værdighed. Men hvor skal da de skiønne moralske Ideer fremstilles, for at faae Indpas i det menneskelige Hierte, og hindre Tidsalderen fra at falde til Barbariet igien, naar det ikke skeer ved Religionen, Poesien og Philosophien? Nei nei! Den aandelige nordiske Spøgelse-Mythologie er nær forbunden med de moralske Ideer, med Dyd og Last. I det østerlandske Eventyr spiller mere blot Lykke og Ulykke sin brogede Rolle, for at more Phantasien; men det nordiske Eventyr vil tillige røre og ryste Hiertet. Tag det Moralske fra Shakespeares guddommelige Macbeth, og see saa, hvad der bliver tilbage."

„Men — bemærkede O... idet vi gik til Byen, dersom Du nu fortalte denne Historie til de stakkels Folk som boe paa Stedet der, det vilde dog giøre et ubehageligt Indtryk paa dem. Det skal Du dog ikke. Jeg veed, Du kommer der imellem." — „Det troer jeg ikke at det vilde — svarede jeg — „jeg kiender denne Familie meget godt, besøger den tit, og forelæser den ofte af mine Arbeider; thi det er fortræffelige Mennesker med Aand, Hierte og Kiærlighed til Poesie. Ofte har jeg siddet med dem ved et hyggeligt Aftensbord, paa den samme Mark, hvor før det fæle Rettersted stod, hvorfor jeg gyste, og hvorfra jeg vente mit Ansigt, naar jeg, som en lille Dreng, gik det fiernt

Digitized by Google

forbi paa Landeveien med min Fader. Tiden og Gienstandene frembringe forskiellige Virkninger. Mon der nu Nogen gyser for Nytorv i Kiøbenhavn, hvor Retterstedet stod, og hvor Diedrik Slaghæk blev brændt? Viis mig den Plet paa Jorden, hvor der ikke engang en skeet noget Rædsomt? Og dersom det Rædsomme har den Magt at udslette Indtrykket af det Behagelige, skulde dette da ikke ogsaa omvendt, have samme Virkning? Hvad kunde den stakkels uskyldige Mark for, at den i gamle Dage blev brugt til Galgebakke? Blev den vanhelliget for evig, da Justitien fandt for godt at bygge en afskyelig Trophæ, som Humaniteten, i en mildere Tid, væmmes ved og forsmaaer? Hvad skiende I saa tit paa Digterens Phantasie? Det er netop Digtekunsten, som behersker Phantasien, ved at udbanne den, istedetfor at den i sin raa Tilstand behersker Mennesket. „Giebt Ihr euch einmal für Poeten, so commandiert die Poesie" siger Goethe. Det samme kan man sige om Phantasien. Den har, siden jeg blev Digter, aldrig commanderet mig, men jeg den. Intet er den sande Digter væmmeligere, end hin sygelige melankolske Phantasie, der — ligesom Spidsfindigheden — giør sig evig Umage for at forstyrre Menneskets Ro og Glæde. Nei! vi have virkelige Sorger nok, til at vi skulde tage Indbildningerne til Hielp." — „Og saaledes taler en Tragiker! — raabte O... — „Skeer ikke det Du siger netop i Tragødien?" — „Paa ingen Maade min Ven! Den

Digitized by Google

ulykkelige Hændelse tager Digteren af Historien, af den prosaiske Virkelighed, — men hans Kunst forædler den, ved at vise det Skiønne, det Kraftige, det Rørende, det Advarende, det Trøstelige, det Characteristiske, det Lærerige deri. Han opløser Virkelighedens Dissonants i Kunstens, i Religionens Harmonie, og deri bestaaer netop den høieste Glæde." — „Altsaa bestaaer Tragødiens Virkning i den høieste Glæde?" — „Ganske vist! Af den bittreste Livets Blomst veed Melpomenes Bi at drage sin sødeste Honning. Da den store Herder laa paa sit Yderste og ikke selv kunde tænke kraftigt meer, forlangte han hverken Naphta eller Muscus, men han raabte til sin Ven: „Sage mir einen großen Gedanken!" Et saadant aandeligt Styrkemiddel skiænker os al ægte tragisk Poesie.

Digitized by Google

Om Balletten Romeo og Giulietta.

Tvende udmærkede Mænd af stor Fortieneste arbeidede for Balletten paa det danske Theater for et Par Decennier siden, det var Italieneren Vinzenzo Galeotti og den danske Claus Schall. Galeotti var kommen til Danmark i den Tid, da her spilledes italienske Operaer og Balletter; han var ingen egenlig Dandser, men den skiønne Florentiner havde medbragt en sand Digteraand fra Arnos Bredder; det viste han i sine pantomimiske Compositioner. Udentvivl var Galeotti dannet saavel ved at at læse den italienske Poesies bedste Værker, som ved at være en værdig Skolar af Jean Georges Noverre, der forædlede den franske Ballet, og hævede den fra en sandselig Oienforlystelse, fra en dandsende „Haupt und Stats Action" til et ægte Kunstværk for Phantasie, Følelse og Forstand. Dette giorde Galeotti ogsaa med sin Pantomime. — I Førstningen componerede han comiske Balletter, som Hververne, Fanden er løs, Amors og Balletmesterens Luner, ogsaa den romantiske Afgud paa Ceylon. Alle disse giorde megen Lykke og opførtes hyppigt i mange Aar; men det er sandsynligt, at Compositionen ikke ganske tilhørte Galeotti og at han har medbragt flere Emner fra Italien. Den forladte Dido og Semiramis

Digitized by Google

ere vel ældre end hans Balletter, og havde endnu meget af den gamle Slendrian; dog er Musiken til Semiramis af Darbes, saavidt jeg mindes, genialsk, og Sujettet ikke uden tragisk Effect.

Galeottis tragiske Balletter ere: Lagertha, Sigrid, Rolf Blaaskiæg, Romeo og Giulietta og Macbeth. Til alle disse, ligesom til de Ovennævnte, har Schall sat Musik. Galeottis bedste Balletter ere udentvivl Lagertha, Rolf Blaaskiæg og Romeo og Giulietta. Til Lagertha gav ham en Digtning af Pram Stoffet. Denne Ballet har pathetiske Situationer, og Costumet var, ved de første Aars Forestillinger, fortræffeligt iagttaget, da den udmærkede og lærde Maler Abildgaard, der saa nøie havde studeret vor Oldtids Levninger og ældste Beskrivelser, med Hensyn til sin Kunst, havde givet Anviisning og Tegning hertil. Maatte nu denne Ballet, ved sin Composition og sin gode Udførelse paa Scenen, giøre Epoche, saa bidrog Schalls Musik ikke lidet hertil. Den forbausede, ved sin tragiske Kraft, sin dybe Følelse og sin bevægelige Lislighed, der saa aldeles passede for Dandsen. Thi ligesom Galeotti havde ved en langvarig Praxis paa Theatret arbeidet sig op til en classisk Smag, uden at være lærd, eller egentlig Litterator, saa giorde Schall det paa sin Maade. Først selv Dandser, saa Repetiteur og senere Concertmester, blev han fortrolig og kunde, ved sin store Færdighed i at læse Partiturer, næsten udenad alt hvad der blev oftere spillet paa Theatret i mange Aar. Paa

Digitized by Google

denne practiske Maade dannede han sig til Musiken, uden egenlig at være Theoretiker. Den strænge Theorie vil vist have adskilligt at dadle i hans Musik, men Hovedsagen: Geniet er der. Der er en overordenlig Mængde af udtryksfulde Melodier i hans Compositioner; og skulde der hist og her være Feil mod den strenge Sats og stundom en Mangel af Fylde i Harmonierne, saa kan Schall trøste sig ved, at man igien ofte har hørt Compositioner fulde af de lærdeste Harmonier, uden Genie og Melodie. Ja vi kunne vel sige, uden at træde nogen for nær, at saa sød og følsom Naumann var, saa dyb naiv from og hiertelig Schulz, saa behagelig og blid Kunzen, saa characteristisk og effectfuld Kuhlau, og saa munter, sværmerisk og romantisk Weyse er — er dog maaskee Schall den danske Componist, der har viist den dybeste tragiske Følelse og Lidenskab. Dette bliver klart, naar man ret kiender de Melodier, hvormed han har malet det Heroiske i Lagertha, det Spøgelseagtig-hemmelighedsfulde i Rolf Blaaskiæg, den sværmerisk ulykkelige Kiærlighed i Romeo og Giulietta. For at holde os til den sidste, som er meest i de Skuespilbesøgendes Minde; hvor udtryksfuld og genialsk er ikke Tonen i denne Ballet! Er ikke den unge sydlige Kiærlighed, som yttrer sig med Skiønhed og blomstrende Phantasie i den udødelige Shakespeares Tragødie, giengivet her? Kiærlighedens Elementer ere Phantasie og Følelse; men den

første er mere sydlig, den anden mere nordisk; den første forbinder sig mere med Sandseligheden; den anden mere med Forstanden. Phantasiens Glæde skiller sig deri fra Sandselighedens Lyst, at denne er legemlig, og hin aandelig; den erotiske Phantasies Glæde bestaaer fornemmelig i, at beundre og henrykkes over de skiønne legemlige Former, men Formen er det aandelige Præg paa det Legemlige. Altsaa er den sydlige Phantasie-Kiærlighed mere plastisk, — den forbinder sig med Billedhugger- og Malerkunsten; den nordiske Følelse-Kiærlighed gaaer mere over i Siælen; Længsel, Veemod, Haab give den Næring, til længe at vedvare i sine Savn; den lever næsten mere i Erindringen, i Anelsen, end i Tiden selv; den forbinder sig med de evige Ideer, det Høie; den sydlige Kiærlighed mere med Livet selv og det Skiønne. Da nu den skiønne Siæl især er Værkstedet for den nordiske Kiærlighed, saa slutter den sig mere til Poesie og Musik, ligesom hin til Sculptur og Malerie, fordi det Charakteristiske og Anelsesfulde ere dens Elementer. Shakespeares Romeo og Julie ere derfor ogsaa kun sydlige Elskere i de første Scener; — i Slutningen af Stykket bliver deres ulykkelige Kiærlighed aldeles aandelig, og ægte nordisk. Den første Forelskelse i de skiønne Former, som Ynglingen og Pigen vexelviis beundre hos hinanden, har saavel Galeotti som Schall mesterligt udtrykt i den pantomimiske Dands mellem de Elskende, som udgiør første Akt.

Digitized by Google

Man maa jo ikke ansee Galeottis Ballet som en Omkalfatring af Shakespeares Tragødie. Det er den slet ikke; og det er et Spørgsmaal, om Galeotti har kiendt Shakespeares Romeo og Julie; i det mindste har det kun været meget overfladisk, da han hverken forstod engelsk, tydsk eller dansk. Men de have begge øst af den samme Kilde. Efter al Sandsynlighed er det en virkelig Begivenhed, der ligger til Grund, skiøndt det ikke ganske sikkert lader sig bevise. Rigtignok fortæller della Corte det, som en saadan; men Luigi da Portas Novelle, digterisk behandlet, var tredsindstyve Aar ældre end della Cortes Historie. Hvordan det nu hænger sammen eller ikke, saa kunne vi vel sige, at denne ulykkelige Kiærlighedsbegivenhed næsten er saa gammel som Historien selv, da en meget lignende allerede, paa nogle Smaaomstændigheder nær, har tildraget sig i Babylon, hvilken Ovid har behandlet saa skiønt og rørende i sin Pyramus og Thisbe, som nogen nyere romantisk Digter var istand til. Jeg har oversat dette Stykke af Ovid, og har Forkiærlighed for denne Oversættelse. Den har for flere Aar siden været trykket i et Flyveblad, men da det neppe søges der og vanskelig findes, troer jeg ikke at mine Læsere ville være misfornøiede med at jeg meddeler det her, da Ovids Digt er et vigtigt Bilag til Betragtningen over Romeo og Julie. Der er intet Spørgsmaal om, at Shakespeare har kiendt det af en Oversættelse, da han i sin Skiærsommernatsdrøm ind-

blander Historien om Pyramus og Thisbe, skiøndt rigtignok ganske travesteret og burlesk. Det Ovidiske Digt lyder saaledes:

Pyramus leved og Thisbe; blandt Ynglinger skiønnest den Første,
Hun den deiligste Mø blandt Østens blomstrende Piger.
Nabohuse beboede de der, hvor sin mægtige Borgstad
Grunded Semiramis, med en Muur af hærdede Teglsteen.
Nærheden stifted og gav Anledning første Bekiendtskab.
Elskov voxte med Tiden, og Bryllupsfakkelen tændt var,
Havde det Fædrenes Magt ei forbudt. Men ikke forbydes
Kunde den Ild, der var vakt i de huldt samfølende Hierter.
Hvert et Vidne var fiernt, da taldes med Nik og med Kiærtegn,
Og jo mere den skiultes, des meer opflammede Luen.
Brusten var der en Revne, kun smal, fra dengang man byggte
Væggen, som fælles stod, for de to tætgrændsende Huse.
Denne Feil, som Aarhundreder ei opdagede fordum,
(Hvad er vel Elskov skiult?) den fandt I Elskende begge,
Kaared den Talen til Sti; og i Sikkerhed trængte sig hyppigt
Sødeste Smigersord giennem den, med dæmpede Hvisken.
Tit naar de stode nu saa: her Thisbe, Pyramus hisset,
Medens hinandens Aande de drak med vexlende Munde,
Sukked de: O du nidkiære Væg! hvi hindrer du Elskov?
Bedre det var, at du os tilstod fuldstændig Forening;
Eller, var det for meget, dog aabnede dig for et Kys blot.
Dog — Utak fortiener du ei; vi gierne dig tilstaae:
Kiærlighedsordet kun du har en Vei oplabt for vort Øre. —
Naar da hver havde talt i sin Krog saaledes forgieves,

Sagde de begge: God Nat! og hver paa den modsatte Side
Klæbed utallige Kys, endskiøndt ei Kyssene mødtes.
Naar nu Auroras Glands havde slukt de natlige Stierner,
Og Solstraalerne smeltet til Dug Græshalmenes Riimfrost,
Ginge de til det vanlige Sted. Med sagteste Mumlen
Yttred de Sorgerne først, og raadslog, hvorban i Nattens
Stilhed de Vagten bedrog uformærkt, og Fængselet undveeg.
Huset blot ei de forlade besluttet, men Staden og Ringmuur.
Og for ei at forvildes paa fiernt sig bredende Marker,
Valgte til Stevne de Ninus Grav; hvor i skiulende Skygge
Træet dem tog. Thi et Træ betyngt med snehvide Frugter
Stod der, en Morbærstamme, ved Rand af den kiølige Kilde.
Glade ved sligt Forsæt de saae Daglyset med silbig
Flugt i Bølgerne synke, da Nat steg atter af Bølgen.
Listig sneg sig i Mørket af Løndøraabningen Thisbe;
Ud hun gik, ei af Sine bemærkt, med Slør om sit Ansigt;
Vandred saa til Gravstedet, som aftalt; sad under Træet.
Kiærlighed gav hende Mod. Da see, da kom der fra nyligt
Oxemord en Løvinde med opladt skummende Blodsvælg,
For at slukke sin Tørst i Nabokildernes Vover.
Da nu langtfra Thisbe fra Babylon, blev den i Maanskin
Vaer, da flygted paa skiælvende Fod hun til mørkeste Hule;
Men i Flugten fra Ryggen nedgled og faldt hendes Klæde.
Da nu af meget Vand var lædsket den grumme Løvinde,
Gik den til Skovs, men først den fandt, ei hende, men Slørets
Fine Væv, som den lased og smurte med blodige Kiæver.
Senere kom — da skued han tydelig trykket i Sandet
Dybt det glubende Dyrs Fodspor; — da stirrede dødbleg

Digitized by Google

Pyramus. Men da Sløret han fandt besudlet med Blodet,
Raabte han: Nu kun en eneste Nat to Elskende dræber!
Men til et længere Liv var den Værdige hun af os begge.
Stor, ak stor er min Synd. Usalige! jeg dig har myrdet;
Jeg som lod i en frygtelig Ørk dig vandre ved Midnat,
Og som dog ei kom først! O sønderriver mit Legem,
Og med det grusomste Bid fortærer Forbryderens Indvold,
I som boer under Klipperne trindt, I Ørkenens Løver!
Men feigt var det at ønske sin Død blot! — Sløret af Thisbe
Tog han og bar, hvor Stevnet var sat, til Træet i Skyggen.
Her med Taarer han væded og kyssed det elskede Klæde,
Raabte saa: Modtag nu end meer mit strømmende Blodspring.
Drog sit Staal fra sin Giord og indjog det dybt i sin Indvold;
Dvæled ei længe, men trak det igien halvdød af sin Saarild.
Da nu paa Ryggen i Sandet han laa, da sprøitede Blodet,
Som naar hist med beskadiget Bly' Vandrøret sig aabner
Pludselig, og med Magt giennem snevertsusende Sprække
Høit udkaster sit Skum, saa det stødeviis stiger i Luften.
See da forandrede Træets Frugt, ved de fugtende Blodstænk,
Hurtig sit Syn, og dets Rod trindtom rigt vædet af Blodet
Dypped i Puniske Farve de dybtnedhængende Morbær. —
Men med urolige Frygt, for ei at svigte sin Beiler
Kom hun igien, og søgte med Siæl og Øine sin Yndling,
For at fortælle ham Faren, som nys hun lykkelig undveeg.
Men da Stedet hun saae, og paa Træet det fremmede Mærke;
(Bærrets Farve forvildede), da stirred hun: om det var dette?
Som hun nu tvivlende dvæled, opdaged hun blodige Legem
Spætte paa Jorden, og trak tilbage sin Fod, og som Buxbom

Visned Ansigtet guult, og hun skiælved som Fladen af Havet,
Naar det bæver, berørt af et lethenviftende Vindpust.
Men da, standsende, dog hun ret gienkiendte sin Beiler,
Slog hun med vildeste Skrigen uskyldigtlidende Skuldre,
Afrev Haaret fortvivlet, omfavned Beilerens Legem,
Fyldte med Graad hans Saar, og blandte med hyppige Taarer
Blodet, og dækte med Kys de koldt alt stivnede Læber.
Pyramus! raabte hun, tael, hvad Skiæbne skiller mig ved dig?
Pyramus! svar min elskede Ven! Din kiærlige Thisbe
Kalder dig. Hør dog, o hør! hidvend fra Støvet dit Ansigt.
Men da Thisbe nævnte sit Navn, da aabned de brustne
Øine Pyramus, saae paa sin Mø, og lukte dem evigt.
Da sit Slør nu atter hun fandt, og skuede tomt for
Balgen af Elfenbeen hans Jern, da raabte hun: Døden
Gav Ulyksalige dig din Haand og Elskov; til Giengield
Stærk er min Haand som din, og til Saar gav Kiærlighed
Kræfter.
Nu jeg følger den Døde. Jeg Arme! kalde mig skal man
Aarsagen til dit Drab og dets Virkning. Og da kun Døden
Mægted dig skille fra mig, saa skal ei Døden os skille.
Dette kun bedes Eder tilsidst med brændende Bønner,
I usalige To, Du min, Du Ynglingens Fader!
At I ei dem, hvem Kiærlighed tro, og i Livet den sidste
Time forbandt, misunde den fællesfavnende Gravhøi.
Men du Træ! som dækker med hængende Grene kun hidtil
Eet ulyksaligt Liig, snart skal du skiule dem begge.
Giem da Mordets Dragt, og med dunkle Tegn paa dit Sørgmod,
Steds bær Frugterne nu, til vor Blodsamblandings Erindring.

Saa talt, luded hun kiækt med sit Bryst over skiærende Sværdsodd,
Og indstyrted sig dybt i dens Jern, end lunkent af Drabet.
Men ved Bønnerne rørtes hver Gud, og Fædrene rørtes;
Thi paa Frugten herefter er Farven som Blod, naar den modnes.
Asken, som levntes paa Baal, blev giemt i en eneste Krukke.

Ingen vil nægte, at i dette Digt er Kiærlighedens Følelse og det ømme Forhold mellem tvende Elskende skildret saa sødt og med saa levende Farver, som man kan ønske det; ja — det viger ikke tilbage for det Shakespearske, saameget mindre, da det er det første. Paafaldende er ogsaa Ligheden i Begivenhederne. Fædrenes Had, Naboskabet, det hemmelige Stevne, Graven og den ulykkelige Feiltagelse. — Ligesom nu Shakespeare troligt har fulgt den italienske Novelle, næsten Skridt for Skridt, saa har Galeotti ogsaa giort det. Ingen af dem har opfundet de rørende romantiske Situationer; men det er i Udførelsen af de store dramatiske Scener og Episoder at vi beundre den udødelige Shakespeares Genie; og efter det — vi kunne kalde det — andet Oplag af denne Ballet, hvorfor vi takke den forrige Julies (Mad. Schalls) trofaste Hukommelse, see vi ogsaa, at vor Galeotti med Genie har oversat den italienske Novelle i Pantomime.

Alle de Shakespearske humoristiske Episoder og fortræffeligt tegnede Characterer, den gamle Capulet, Mercutio, Ammen, Peter, Apothekeren, finde vi ikke i

Digitized by Google

Balletten, saalidt som i Novellen; de havde heller ikke ladet sig fremstille; thi Pantomimen kan kun ved sine udvortes Bevægelser skildre Følelse og Lidenskab, Munterhed og Overgivenhed; men Characterer kun indskrænket, som bestemte Masker. Derimod træffe vi i anden Akt, hvad der meget mere er Ballettens Gienstand end Tragødiens — Maskeraden. — Denne giør en slet Virkning under Opførelsen af Stykket; læser man Scenen i Shakespeares Tragødie, er saa der intet tilbage at ønske; ved alle de Smaarepliker, Tienerne sige, som den gamle høflige Vært Capulet henkaster, snart til den ene, snart til den anden, bliver alting levende for Phantasien under Læsningen; men det lader sig ikke spille; og det bliver urimeligt at de Dandsende komme og gaae bort igien i mindre end et Qvarteerstid. Under Læsningen kan man forestille sig Mellemrümmene saa store som man vil. Dette er Tilfældet i mange Shakespearske Stykker, at de langt bedre lade sig læse end opføre, fordi Digteren, idet han fulgte sit store Genie, ikke nok har tænkt paa, eller ladet sig binde af Theatrets Indskrænkninger.

I tredie Akt fremtræder Lorenzo. Denne Munk spillede i gamle Dage Galeotti selv; og naar man saae ham, savnede man intet, selv naar den af Shakespeare saa herligt tegnede Characteer stod levende for Phantasien. At Herr Strambo, som saa aldeles har tilfredsstillet os i Mephistopheles og mange flere Roller, intet Udmærket veed at giøre af denne, kan man ikke dadle.

Phantasien kan sætte os levende hen i en overnaturlig Aandeverden med Ild og Illusion, og vi kunne efterligne og benytte idealsk, hvad vi have seet; men characteristiske Forhold, som vi ikke kiende, kunne vi ikke give Stof og Naturlighed. Galeotti var selv en Italiener, en Catholik; han kiendte det Forhold, den Faderværdighed, hvori Geistligheden i de catholske Lande staaer, selv til den høiere Adel. Naar han traadte frem i sin brune Capuzinerkappe, med Rebet om Livet, saa imponerede han alle; og midt imellem Fløil og Silke, kostbare Guldkieder, Sværd og Fiære, var der intet Dieblik Spørgsmaal om, at Lorenzo var den Fornemste. Saameget som Protestantismen i mange Henseender har gavnet de nordiske Lande, ved Humanitetens og Oplysningens Fremskridt, saa godt det var, at Geistlighedens misbrugte Magt blev indskrænket, saa var det dog ikke godt, at Agtelsen for Præstestanden kort efter Reformationen sank saa dybt, at mangen Herremand ofte gav sin Præst Audients i Forstuen, og holdt ham for ringe til at spise ved sit eget Bord. Adelens Magt blev derved altfor udvidet, og det bidrog vist ikke lidet til Reformationens pludselige Indførelse. Før havde Ikke-Adelige, som Geistlige, kunnet holde dem Stangen; og den Tanke, at den ringeste Munk kunde blive Europas Overhoved, — som Pave, — bidrog ikke lidet til at dæmpe Aristokratiets Stolthed. Disse Misforhold have nu vel Tiden og Urbaniteten jevnet, — men en nordisk Protestant, der ei har været i

Digitized by Google

Italien, giør sig dog intet ret Begreb om den Geistliges Forhold til de høie Herrer. Det var det, som Galeotti, som Lorenzo, fremstillede saa mesterligt, forbundet med den ædle Hiælpsomhed og Medlidenhed for Julie; saa at de faa Smaascener, hvor han var inde, allerede skiænkede enhver Ven af dramatisk Fremstilling en sielden Nydelse. Han havde ogsaa af Kobbere og Malerier studeret de bedste Mestere; og den simple Storhed i Stillingerne, som man finder hos Raphael, vidste han høist fortræffeligt at giengive; især i Vielsesscenen, der understøttes saa rørende af den skiønne Schallske Sangmelodie. — I den lille Scene mellem Lorenzo og Giulietta, hvor han giver hende Sovedrikken, som hun først gyser for, røres Hiertet af de huldeste dybeste Toner. Der svæver over den hele Musik en sød høitidelig Vemod, som om det vilde sige: „I samles visseligt igien, — men ikke her." Saaledes er ogsaa i fierde Akt Giuliettas Forstillelse mod den paatrængende Paris, der benytter sig, imod den stakkels Pige, af Faderens Medhold, ædelt og rørende skildret; især i den Dands hun har med ham. Man føler, at det er hendes sidste Dands, og skiøndt det skal være muntert og lystigt, bliver det dog tragisk og smeltende. I Gravcapellet gribes vi dybt og stærkt af sepulcrale høitidelige Toner; — og mangler maaskee end dette Reqviem Contrapunktens Tryllehielp, saa mangler det sandelig ikke sand Opløftelse, dyb Følelse og den store Stiil, som forædler Romeos og

Digitized by Google

Julies Mordscener til et skiønt Billed af menneskelig Ulykke. — To Smaaforandringer kunde man blot ønske i denne Ballet. Først, at der ikke blev siunget Chor paa Maskeraden. Det har noget Urimeligt, at der staae saa mange Umaskerede og synge for de andre; og Sangen, som er ubetydelig, kunde let udelades, uden at noget af Musiken gik tabt. Ogsaa var det bedre, at der ikke blev siunget før og efter at Teppet er faldet. Det var en Mode, Abbed Vogler indførte, men den duer ikke. Naar Teppet er faldet, er Illusionen hævet, vi sidde da atter med Bevidsthed i Skuespilhuset; og det er en forunderlig Idee, at Indtrykket af Phantasieverdenen skulde forstærkes, ved at lade den selv forsvinde. Det er det samme som at vække Een af Drømme, for at han skulde drømme bedre. — Et ligesaa høit Sving, en ligesaa dyb Virkning paa Hiertet og Phantasien, som denne Balletmusik, giør Musiken i Spøgelsescenen i Rolf Blaaskiæg, hvori de dræbte Koner svæve for Tyrannen i Søvne og true ham. Denne Ballet har blot den Mangel af Skiønhed i Compositionen, at den begynder med den meest tragiske Scene, og at det Følgende hverken i Kraft eller Interesse hæver sig dertil, da Galeotti ikke vovede at aabne Værelset for Tilskuerne med Beenraderne paa Væggen af de dræbte Qvinder. Men i Romeo og Giulietta gav den blotte Novelle ham Anledning nok til en skiøn Composition heelt igiennem. — Det var i Vinteren 1810, da jeg var kommen hiem fra Italien, at han compo-

Digitized by Google

nerede denne Ballet. Hakon Jarl, Palnatoke, Axel og Valborg vare opførte paa det danske Theater; men skiøndt Galeotti havde været fireogtyve Aar i Danmark, vidste han endnu ikke saameget dansk, at han kunde ret forstaae disse Værker; dog er det ikke usandsynligt, at Interessen for det Tragiske, der dengang var vakt, ogsaa vakte ham; og at han ved at følge Hovedgangen i disse Sørgespil, havde faaet Lyst til at componere tragiske Balletter. Han besøgte mig, da han havde udarbeidet Ideen i Hovedet. Jeg havde aldrig talet med ham før, skiøndt ofte seet ham, og man havde forsikkret mig, at han intet Sprog kunde ret. — Dette var nu vel Tilfældet med dansk; men i gamle Dage var det jo overalt ikke Brug, at Fremmede lærte vort Modersmaal, ikke engang Tydskerne, som havde lettest ved det. For en Pantomimist er Sproget desuden noget Overflødigt, han bruger det ikke. Det var altsaa intet Under, at Galeotti ikke kunde dansk, og fransk talede han heel maadeligt. Men hvor forundredes jeg, da han i det smukkeste og meest flydende Italiensk meddeelte mig Planen til sin Romeo. Sit Modersmaal havde den geniale Florentiner ikke forglemt; men han havde kun sielden Leilighed til at tale det. Hvor beundrede jeg da den skiønne, allerede dengang halvfierdsindstyveaarige Olding, som med fuld Kraft og Begeistring udtrykte og malede mig Ynglingens og Pigens Følelser. Hvor steeg min Beundring, da han tog mig med paa Dandseskolen, hvor

han lærte en Sværm af — for det meste — koldsindige prosaiske unge Mennesker, hvorledes de skulde føle og begeistres. Midt imellem Bænkene, hvorpaa Figurantinderne sadde og strikkede nok saa husligt, for ikke at spilde den kostbare Tid, gik Gubben tankefuld, fik sine poetiske Ideer, og lærte Vedkommende, hvorledes de i skiønt Minespil skulde udtrykke dem.

Galeottis sidste Ballet var Macbeth; men den var ikke saa heldig. Her gik han virkelig til Shakespeare selv, og udtog de blot paa Diet virkende phantastiske Situationer. Men selv disse lade sig ikke blot mimisk fremstille; de kunne aldeles ikke undvære Poesien, og derfor er det endogsaa galt, at der synges i selve Tragødien, saa skiønt end vor Weyse har componeret Musiken til Hexernes Chor. Dandse kunne de til en saadan fortræffelig Musik, men deres burlesk-tragiske Poesie skulle de tale. Tilskuerne maa nøie kiende dem og deres Forhold. I Steevens Udgave forekommer i Anmærkningerne et Vers af Sir William d'Avenants omarbeidede Macbeth, allerede udgivet 1674; hvilket, skiøndt ei af Shakespeare selv, dog er i hans Aand, og sætter os ind i Hexesituationen. Det lyder oversat saaledes omtrent:

Nu op til Dånds paa Heden rød,
Vi vandt meer Liv ved Duncans Død.
Som brogede Katte tit vi gik,
Vort Miav var hele vor Musik.

Digitized by Google

Ved gamle Møller vi dandse tit,
Ved Klapperhiul, ved Steen forslidt.
Ved gammel Saug, en Kæmpesang,
Naar Møllen knager og er i Gang.
Et dybt udhulet Træ omkring
Vi dandse rundt og rundt i Ring.
Der Faarekyllingen ei er stum,
Skarnbassen nynner døsigt Brum.
Hen over Tidsel, Mosegrund
Ved Hyl af Ulv af og Kiøterhund.
Og ofte dandse vi med Fryd
Til vore egne Fødders Lyd.
Ved Natteravnens hæse Skri',
Naar andre kiævle, glædes vi.
Og lystigt springe vi, med Støi,
Til Gienlyd fra den hule Høi.

En slig Dands kan ei udtrykkes blot i Dands; og endnu mindre kan Macbeth og Lady Macbeths Samvittighedsnag, der egenlig er Kiærnen i Stykket, og som har givet Digteren Anledning til den herligste Poesie, udtrykkes ved blot Minespil. Hvor let kan et saadant Minespil misforstaaes, naar man ikke kiender Stykket? Det var slet ikke latterligt, at der under Opførelsen af Balletten engang var Een, der troede, at Vaskefadet var glemt, hvori Lady Macbeth i femte Akt, drømmende troer, at vaske sine blodige Hænder. Thi det er ikke muligt at vide, hvad det skal betyde, naar man ikke læser sig

Digitized by Google

det til. Kiærlighed kan Balletten fremstille, thi den er i sin høieste Virkning stum; — men Samvittigheden taler.

Om Hexerne og Nattevægteren i Macbeth.

Jeg har i Octoberhæftet af Prometheus yttret: „Der er ingen Handling, ingen Characteer, ingen Sindsbevægelse, som ikke er en Gienstand for skiøn Kunst; thi bliver den ikke selv skiøn, saa kan den skiønt fremstilles, med Hensyn til det Hele, for at vise det Skiønnes og Godes Kamp, eller for genialsk at udgrunde og vise det Ondes Natur, i sine Forhold til det Gode og Skiønne. Saaledes bliver da selv det Hæslige en Gienstand for Poesie, og kan fremstilles paa en skiøn Maade. For Exempel Hexerne i Macbeth! Man har ofte dadlet den nyere Poesie, for Brugen af det Hæslige, og anført Grækerne som Mønstre, der selv i deres Furier og Medusahoveder indbragte idealsk Skiønhed; men dette er udentvivl en stor Misforstaaelse. At græske Digtere bestandig foretrak Formskiønheden, kom deels deraf, at de

senere dannede sig efter deres Billedhuggerkunst, deels i Forveien deraf, at den græske Poesie egentlig altid savnede den christelige og moralske Idee. Men den christelige Diævel kan ikke være skiøn, og Rædselen for det Lastefulde opstaaer ikke, ved at give det afskyelige yndige Former."

Anvende vi nu denne Sandhed paa Hexe-Scenerne i Shakespeares Macbeth, og paa Schillers og Bürgers Bearbeidelser deraf, saa kan det maaskee give Anledning til nyttige Betragtninger.

To Aarsager hindrede Schiller i ret at erkiende det Skiønne i disse Hexescener; den første var Mangel af egen Naivetet; den anden en altfor stor Ærbødighed for græske Former. Deels giorde han disse naive skotske Hexer til græske Furier, det var slemt; deels til reflecterende Chorsangere, ligesom i Bruden af Messina, det var værre; deels gav han dem noget af sin egen skiønne pathetiske Sentimentalitet, — det var Guld for Guld; — den var ligesaa herlig og skiøn, som Shakespears Naivetet. „Men den var paa det urette Sted! Det forvanskede Originalen!" — Og have vi da ikke Originalen ligefuldt? Men Schillers deilige Digt, som han lægger en Hex i Munden, vilde vi ikke have, dersom hin Lyst ikke var kommen over ham. Ikke heller Vægterens smukke Sang, istedetfor den burleske Monolog. Idet altsaa Schiller tog Feil af Shakespeare, kunde han dog ikke længe tage Feil af Begeistringen; han

Digitized by Google

blev snart atter naturlig paa sin Maade. Efterverdenen vandt; vi fik noget mere af den Ene, og tabte ikke, hvad den Anden allerede havde skiænket. Men for ikke at tabe dette, maae vi ogsaa see Shakespeares Scener i deres eget Lys, og skielne imellem Omarbeidelsens Mangler og Fortienester.

Havde Schiller oplevet de Walter-Scotske Romaner, hvis Hovedfortieneste bestaaer i, at de med saa levende Phantasie og Characteertegning giøre os fortrolige med de skotske Heder og Høilandets Indbyggere, saa havde han maaskee været mindre tilbøielig til Omarbeidelse. Et Fragment af „Robin hin Røde" tiene her til Indledning istedetfor Personsliste og Scenebeskrivelse:

„I veed ikke hvorledes det gaaer til paa vore Bierge, i Høilandet, som vi kalde det. Der er en ganske anden Menneskeslægt end her. Der er ingen ordenlig Rettergang; ingen Øvrighed, som til ingen Nytte bærer Glavind ved Belte; som vor. Nei, Lairden befaler, og hans Karle maae være vel tilbeens; og de have ingen anden Lov, end deres lange Daggerter. Sværdet er Anklageren, Skioldet den Anklagede, og den stiveste Trodshals vinder tilsidst. See det er en høilandsk Proces.

Disse Høilande ere en vild øde Egn, fuld af Bakker, Skove, Huler, Søer, Floder og Bierge, saa at Satan selv vilde blive træt i Vingerne, naar han skulde flyve hen derover. Faa af disse Mennesker dyrke Jorden møisommeligt; de nære sig af suur Melk og Havrebrød.

Digitized by Google

— Hvoraf de andre leve, gad jeg nok vide. — Mange Hundrede komme ned til Grændsen af Nederskotland, hvor der er noget at fiske, og leve af at stiæle Qvæg, og andre Røverier. Det er elendigt i et christeligt Land; og de ere dog stolte deraf, og holde sligt for en bold tapper Daad, der sømmer sig bedre for smukke Folk, end at trælle for Føden.

Robin var eengang en bold ivrig Qvæghandler, som man ikke saae bedre mellem titusinde. Det var en Lyst at betragte ham, med den pynteligt omslagne Plaid, og med hans Remmesko, med Træskiolbet paa Ryggen, med Ræveskindstasken, og Daggerten i Beltet, hvordan han fulgte et Hundrede høilandske Oxer, med en halv Snees dygtige Knægte, saa raae og vilde, som de Dyr de dreve.

Mens vi kortede os Veien ved slige Samtaler, kom vi til en aaben Egn, som alt blev vildere, jo længer vi fiernede os fra Glasgow. Uendelige nøgne Heder laae rundt omkring, hvilke snart løbe lige ud, afbrudt af Moser, bedækkede af et bedrageligt Grønt, eller af lyngbevoxede Sandflader; snart stege i Veiret, og foraarsagede Vandreren nye Besværligheder. Hverken Træer eller Buske gave Oiet Afvexling, som trættedes paa den ufrugtbare Grunds eensformige brune Teppe, hvor kun usle Hedeurter, spirede sparsomt frem, sielden oplivet af en lille Blomst. Selv Fuglene syntes at undgaae denne

Ørk; kun en enkelt Tranes eller Brokfugls Skrig, hist og her, afbrød Tausheden."

Endelig kom de til et Værtshuus. „Nogle halvnøgne Qvindfolk kom ud af de omliggende Hytter, da de hørte vore Heste trampe. De stirrede paa os, uden at hilse os; ingen nærmede sig, for at holde vore Heste, da vi vare nedstegne; og paa alle vore Spørgsmaal fik vi kun det trøstesløse Svar: Vi forstaae ikke Sarisk.

Værtinden kom med en brændende Fyrrespaan, som Høilænderne bruge istedetfor Lys. Den stærke Flamme oplyste de vilde ængstelige Træk af en bleg mager Kone, af usædvanlig Størrelse, hvis lurvede smudsige Klæder neppe gav hende en anstændig Bedækning. Hendes sorte Haar, som i filtede Lokker stak frem af Huen, og det kolde forlegne Blik, hvormed hun betragtede os, fremstillede et Billed for min Indbildning af en Troldqvinde, som var bleven forstyrret i Mørkhedens Værk. Larmen ved vor Bortgang forstyrrede Hytternes Beboere i deres Søvn, og medens Krigerne stillede sig i Rækker og Geleder, betragtede mange gamle Kiærlinger os giennem de halvtaabnede Døre. Medens de fremstak deres graahaarede Hoveder, halvbedækkede af de knaptpassende Flanelshuer, og viste deres rynkede Pander, deres lange magre Arme, med allehaande Lader og Skuldertræk, og mumlede til hverandre i det gæliske Sprog, — da stode Macbeths Hexer for min Indbildningskraft, og mig

Digitized by Google

tyktes at læse Skiæbnesøsterens Ondskab i disse gamle Qvinders Ansigtstræk."

Den første Scene i Shakespeares Macbeth klinger temmelig tro oversat saaledes:

Første Hex.

Hvor træffes vi, i hvilken Egn?
I Torden, Lynild og i Regn.

Anden.

Efter Slagets Hurlumhei,
Om det vindes eller ei.

Tredie.

Ja! naar Solen gaaer sin Vei.

Første.

Mødet hvor?

Anden.

Paa eensomt Sted.

Tredie.

Paa Heden træffe vi Macbeth*.

Første.

Bie lidt, Graymalkin!

Alle.

Nissen kalder, fort!

---

* Macbeth, (med blødt b), ikke Macbeth. Det skotske Mac er beslægtet med det danske Mag eller Maag, og betyder Æt eller Søn.

Digitized by Google

Fuult seer smukt, smukt hæsligt ud.
Fort igiennem Rusk og Slud!

Denne Scene lyder i Schillers Oversættelse saaledes. Først holder han sig temmelig tro til Originalen:

Erste Hexe.

Wann kommen wir drey uns wieder entgegen?
In Donner, in Blitzen, oder in Regen.

Zweite.

Wann das Kriegsgetümmel schweigt,
Wann die Schlacht den Sieger zeigt,

Dritte.

Also eh' der Tag sich neigt.

Erste.

Wo der Ort?

Zweite.

Die Heide dort.

Saavidt følger han Originalen, og til Slutningen, skiøndt lidt frit, igien saaledes:

Erste.

Ich höre die Geister!

Zweite.

Es ruft der Meister!

Digitized by Google

Alle.

Padok ruft. Wir kommen, wir kommen!
Regen wechs'le mit Sonnenschein!
Häßlich soll schön, schön, schön häßlich sein.
Auf! Durch die Luft den Weg genommen!

Var det nu bleven derved, saa havde der intet været at indvende, men i Midten har Schiller tilsat:

Dritte Hexe.

Dort führt Macbeth sein Heer zurück.

Zweite.

Dort verkünden wir ihm sein Glück!

Erste.

Aber die Meisterinn wird uns schelten,
Wenn wir mit trüglichem Schicksalswort
Ins Verderben führen den edeln Helden,
Ihn verlocken zu Sünd' und Mord.

Dritte.

Er kann es vollbringen, er kann es lassen;
Doch er ist glücklich; wir müssen ihn hassen.

Zweite.

Wenn er sein Herz nicht kann bewahren,
Mag er des Teufels Macht erfahren.

Dritte.

Wir streuen in die Brust die böse Saat,
Aber dem Menschen gehört die That.

Erste.

Er ist tapfer, gerecht und gut;
Warum versuchen wir sein Blut?

Zweite und Dritte.

Strauchelt der Gute und fällt der Gerechte,
Dann jubiliren die höllischen Mächte.

Her holde Hexerne os en æsthetisk Forelæsning, her lægger Digteren den Reflexion, som dannede Læsere skulle giøre sig selv, i de poetiske Personers egen Mund, og derved forstyrres deres Natur og Illusion. Det har samme Virkning, som naar, i et Marionetspil, de Hænder blive tilsyne, der bevæge Dukkerne; Billedet er forsvundet, Forstandens Bemærkning forjager Phantasiens Indtryk; den skal først komme bag efter, men ikke i Modtagelsens Dieblik. Desuden tale Hexerne her om deres Frue, Hekate, som om hun havde Medlidenhed med Macbeth, hvilket i Shakespeares Tragødie slet ikke er Tilfældet.

Det er mærkværdigt, at en anden tydsk Digter, der i flere Ballader har beviist sielden Phantasie, Bürger, ogsaa har omarbeidet disse Scener paa sin Maade. Han er gaaet den modsatte Vei, og har efter sin tragiskburleske Characteer syntes, at Shakespeares Hexer ikke vare hæslige nok. Han har derfor troet at burde giøre dem endnu grimmere, ligesom Schiller har søgt at forædle dem. Bürgers Hexer have mere af den Shakespearske Kolorit, men den Shakespearske høie Genius,

Digitized by Google

der med sand Digteradel kun nedlader sig til at hente de nødvendige Træk af det Lave og det Fæle, for at give sin Skildring Sandhed og Natur, fordreies her i den bürgerske Overdrivelse; og det fornøier hans sygelige Phantasie ret at bade og pladske sig i en Mose, blandt Skruptudser og Fiirbeen. Dog kan man ikke nægte, at der i Bürgers Caricatur er Liv, Begeistring, Følelse for det Rædselfulde, og Gysen for det Onde.

Bürgers første Scene lyder saaledes:

Erste Hexe.

Na! sagt, wo man sich wieder find't:
In Donner, Bliz, o'r Schlackerwind?

Zweite.

Wann sich's ausgetummelt hat,
Wann die Krah am Aase kraht.

Dritte.

Daumenbreit vor Eulenflug,
Treffen wir uns früh genug.

Erste.

Und wo wandern wir zu Chor?

Zweite.

Auf der Heid', am faulen Moor.

Dritte.

Eia! da nick' ich Macbeth ein Grüßchen.

(Wird innen gerufen.)

Erste.

Ich komm', ich komme flugs, Graulieschen!

Zweite.

Unke ruft! — Geduldchen! Flugs!

Alle.

Weiß in schwarz, und schwarz in weiß;
Heiß in kalt, und kalt in heiß!
Das kann wips! ein winzig Wort.
Husch! durch Schlickerschlacker fort!

Den anden Hexescene i Shakespeares Macbeth, giver jeg her, saa tro oversat, som Rimene ville tillade mig det.

Første Hex.

Hvor var Du henne Søster?

Anden.

Jeg slagted Svin.

Tredie.

Søster! hvor Du?

Første.

En Skippervív havde Kastanier i Skiød,
Og smadsked og smadsked og smadsked.
„Giv mig lidt!" jeg bød.
„Væk med dig Hex! skreg den Istervom.
Hendes Mand er til Aleppo reist,
Og fører Jagten „Tiger."
Men i en Sie har seile jeg lært,
Alt som en Rotte foruden Stiert.
Det vil jeg, det vil jeg, det vil jeg!

Digitized by Google

Anden Hex.

Jeg gi'er dig en Vind!

Første.

Du ærlige Skind!

Tredie.

Een jeg lægger til dine.

Første.

Top! De andre ere mine.
De mig blæse rette Fart,
Hvert et Strøg de træffe snart
I min Skippers Kaart.
Tør som Hø jeg vil ham bage;
Søvn skal Nætter ei og Dage
Hænge paa hans Øielaage;
Som en Bandsat skal han vaage.
Mat, syv Nætter, ni Gange ni,
Tæres han, for Qval ei fri.
Skiøndt ei Skibet kan forgaae,
Vil jeg det med Stormen slaae.
See kun her!

Anden.

Lad see, lad see!

Første.

Tommen af en Skipper, qvæst,
Brudt, ret som han seiled bedst.

Digitized by Google

Tredie Hex.

Trommen trommer,
Macbeth kommer.

Alle.

Vilde Søstre, Hand i Hand!
Ilbud over Sø og Land.
Tregange Du, og tregange vi,
Tregang atter, det giør ni.
Stop! Fuldendt vort Kogleri!

Denne Scene har Bürger temmelig tro, men dog cariferet, oversat saaledes:

Erste Hexe.

Wo gewest, Schwesterle?

Zweite.

Schweine gewürgt!

Dritte.

Schwesterle, wo Du?

Erste.

Kastanien hatt' å Schiffersweib im Schooß,
Und schmatzt' und schmatzt' und schmatzte dir drauf los!
Mir auch, sagt' ich, å Bissel! —
Quark dir, Thranhexe! Marsch!
Grunzte der vollwampigen Bache Rüssel.
Hu! Donner, Hagel, Mord und Gift!
Ihr Kerl ist zur Türkei geschifft.
Im Siebe schwimm' ich nach. Ich kann's!

Digitized by Google

Wie eine Ratte, ohne Schwanz.
Mein Sixchen, das thu' ich, mein Sixchen!

Zweite Hexe.

Thu' das, thu' das, Nixchen!
Ich borg' auch dir å Wind darzu.

Erste.

Sa! bist å wacker Schåzel, Du!

Dritte.

Und von mir kriegst auch noch Einen.

Erste.

Topp! Die andern sind die meinen,
Sind mir hold und unterthan!
Wie und wo und wann sie wehen,
Sausen, brausen, Wirbel drehen,
Weiß ich, troz dem Wetterhahn.
Hu! Ich will ihn trillen, zerren,
Kraus, wie Heu und Hozeln, dörren!
Nachts und Tages sonder Ruh',
Klapp' ihm keine Wimper zu!
Sieb'n Mahl sieb'n und sieben Wochen
Soll er frieren, soll er kochen,
Soll sich krümmen, winden, wimmern,
Aechzen, krächzen und verkümmern.
Darf sein Schiff gleich nit zertrümmern,
Roll' ich's doch im wilden Meer,
Her und hin und hin und her.
Schau', was hier!...

Digitized by Google

Zweite Hexe.

Weis' her, weis' her!

Erste.

Schau', å Bankrutirers Daum,
Der sich selbst erhing am Baum!

Dritte.

Horch! es trommelt, trom=trom=trommelt!
Der Tumult hat ausgetummelt! —
Macbeth kommt!

Alle.

Hui! Wir Schwestern, Hand in Hand,
Huschen über See und Land,
Walzen, walzen um und um,
Runde, runde, rund herum!
Eins und zwei und drei für dich;
Eins und zwei und drei für mich;
Eins, zwei, drei, zum dritten Reihn;
Drei Mahl drei rund um macht neun.
Halt! — Der Spuck wird fertig seyn.

I Omarbeidelsen af denne Scene er det, hvor Schiller, selv begeistret, har forladt sin Digter, og udtalt sine egne Følelser i en deilig Romance; man maatte blot ønske, at den stod paa et andet Sted.

Erste Hexe.

Einen Fischer fand ich, zerlumpt und arm,
Der flickte singend die Netze,

Digitized by Google

Und trieb sein Handwerk ohne Harm,
Als besäß' er köstliche Schätze,
Und den Morgen und Abend, nimmer müd,
Begrüßt er mit seinem lustigen Lied. —
Mich verdroß des Bettlers froher Gesang,
Ich hatt's ihm geschworen schon lang und lang;
Und als er wieder zu fischen war,
Da ließ ich einen Schatz ihn finden;
Im Netze da lag es blank und baar,
Daß fast ihm die Augen erblinden.
Er nahm den höllischen Feind in's Haus;
Mit seinem Gesange da war es aus.

Die zwei andern.

Er nahm den höllischen Feind in's Haus;
Mit seinem Gesange da war es aus!

Erste.

Und lebte wie der verlorne Sohn,
Ließ allen Gelüsten den Zügel,
Und der falsche Mammon, er floh davon,
Als hätt' er Gebeine und Flügel.
Er vertraute, der Thor! auf Herengold,
Und weiß nicht, daß es der Hölle zollt!

Die zwei andern.

Er vertraute, der Thor! auf Herengold,
Und weiß nicht, daß es der Hölle zollt!

Erste.

Und als nun der bittere Mangel kam,

Digitized by Google

Und verschwanden die Schmeichelfreunde,
Da verließ ihn die Gnade, da wich die Scham;
Er ergab sich dem höllischen Feinde,
Freiwillig bot er ihm Herz und Hand
Und zog als Räuber durch das Land.

Und als ich heut will vorüber gehn,
Wo der Schatz ihm in's Netz gegangen,
Da sah ich ihn heulend am Ufer stehn,
Mit bleich gehärmten Wangen,
Und hörte, wie er verzweifelnd sprach:
Falsche Nixe, du hast mich betrogen!
Du gabst mir das Gold, du ziehst mich nach!
Und stürzt sich hinab in die Wogen.

Die zwei andern.

Du gabst mir das Gold, du ziehst mich nach!
Und stürzt sich hinab in den wogenden Bach!

Og hvorfor er nu denne skiønne Romance, som man ikke kan læse uden at røres dybt, paa sit urette Sted? Fordi det shakespearske Værks objective Sandhed fortrænges af Schillers skiønne Subjectivitet. Saaledes kunde Schiller føle og fortælle Hexefristelsen; men med denne følende fine Siælsadel kunde Hexerne ikke selv fortælle den. „Godt! men saa er Schiller mere idealsk, og Shakespeare mere characteristisk." Dette maa jeg aldeles benægte. Det Idealske hos Shakespeare ligger i Compositionen selv og i Forholdene, hvorved Følelsern

opstaae hos Tilskuerne og Læserne, uden at det lægges dem i Munden af Personerne. I det Digteren lader, som han deelte Grumhedens Følesløshed, fremstiller han den dog netop drevet af Menneskefølelse. Det er denne skiønne Ironie, som man ikke maa miskiende, og som Fleerheden dog saa let overseer.

Et Sted, hvor Schiller aldeles har forladt sin Original, vil jeg, til Beviis for min Sætning, endnu anføre. Ved første Betragtning vinder Omarbeidelsen unægteligt Seier, Nutidssmagen foretrækker Forandringen ubetinget; men jeg haaber dog at skulle vinde Processen for Shakespeare, hos den mere poetisk end conventionelt dannede Læser.

Efter den store Mordscene, hvori Macbeths Samvittighedsnag er vaagnet og har givet Digteren Leilighed til de skiønneste, meest rystende Skildringer af det menneskelige Hierte, — banker det paa Døren, og Macbeth iler forfærdet bort med sin Hustru. Derpaa kommer der en Portner ind i Schillers Omarbeidelse, som synger følgende, efterat man har banket stærkt paa Døren.

Verschwunden ist die finstre Nacht!
Die Lerche schlägt, der Tag erwacht,
Die Sonne kommt mit Prangen
Am Himmel aufgegangen.
Sie scheint in Königs Prunkgemach,
Sie scheinet durch des Bettlers Dach,
Und was in Nacht verborgen war,
Das macht sie kund und offenbar.

(Stärkeres Klopfen.)

Digitized by Google

Poch! Poch! Geduld da draußen, wer's auch ist!
Den Pförtner laßt sein Morgenlied vollenden.
Ein guter Tag fängt an mit Gottes Preis,
'S ist kein Geschäft so eilig, als das Beten.

(Singt weiter.)

Lob sey dem Herrn und Dank gebracht,
Der über diesem Haus gewacht,
Mit seinen heiligen Schaaren
Uns gnädig wollt' bewahren!
Wohl mancher schloß die Augen schwer
Und öffnet sie dem Licht nicht mehr;
Drum freue sich, wer neu belebt
Den frischen Blick zur Sonn' erhebt!

Denne Scene lyder saaledes hos Shakespeare:

En Portner kommer.

(Det banker.)

Den Banken faaer aldrig Ende! Den der var Dørvogter ved Helvedes Port, fik aldrig Nøglen af Laasen. (Det banker.) Bum, bum, bum! Hvem der, i Diævels Skind og Been? Det er en Forpagter, som hængte sig selv, i Haab om at blive riig. Kom kun strax, men tag Tørklæder nok med! Her vil Du svede for det. (Det banker.) Bum, bum, bum! Hvem der? i en anden Diævels Navn. Stille! Det er en Gavtyv, der kunde sværge ved begge Vægtskaalerne mod hvilken af Vægtskaalerne det skulde være. En Lurendreier

Digitized by Google

for Guds Skyld, men som dog ikke kunde lurendreie sig ind i Himmeriges Rige. Kom kun, Lurendreier! (Det banker.) Bum, bum, bum! Hvem der? Tys! Det er en engelsk Skræbder, der stial et Par franske Buxer. Kom kun, Skræbder! Her kan Du faae din Gaas stegt! (Det banker.) Bum, bum, bum! Ingen Ro! Hvem er I? — Men dette Sted er for koldt til Helvede. Jeg vil ikke være Diævleportner længer her. Jeg havde ellers havt isinde at lukke nogle Folk ind af alle Stænder, der vandre Violstien til den evige Lystild. (Det banker.) Nu, nu! Vær saa god og betænk Portneren!

Macduff og Lenox komme.

Macduff.

Gik I saa silde i Seng i Aftes min Ven, siden I laa saa længe?

Portneren.

Ja, Herre! Vi være min Tro paa Færde til andet Hanegal. Og Drik, Herre! den er en stor Befordrer af tre Ting.

Macduff.

Hvad er det for tre Ting, som Drik især befordrer?

Portneren.

Det er mare Rubiner paa Næsen, Herre! Søvn og Vandladning. Letfærdighed, Herre! den bliver baade

Digitized by Google

regget og stoppet af den. Den vækker Lysten og svækker Evnen. Derfor er Drukkenskab en Forræder mod Letfærdigheden; den føder og dræber den, hidser den og kudsker den, slaaer den ihiel, og lader den ligge.

Macduff.

Jeg vædder, at Drukkenskaben lod dig ligge i Nat*. — — Er din Herre staaet op? Vor Banken har vækket ham. Der kommer han.

„Men — ville vist Mange spørge, — hvor kan man dog foretrække en saadan burlesk og næsten obscøn Scene, for Schillers fromme Portnersang?" — Kiære Læser! her gielder det, ikke at misforstaae hinanden. Har jeg sagt, at jeg foretrak denne Scene, i og for sig, for Schillers Portnervise? Nei! Ogsaa jeg sætter — enkelt taget — meer Priis paa Schillers Digt; men jeg mener blot, at Shakespeares Portnermonolog passer bedre i Shakespeares Macbeth, end Schillers smukke lyriske Vers. Hvorfor? Fordi her, ligesom i Hexeromancen før, fremstikker Digterens egen Subjectivitet for tydeligt. Schillers Portner aner hvad der er skeet og synger:

* "Gave thee the lie", som ogsaa betyder: „straffede dig med Løgn", er et uoversætteligt Ordspil.

„Die Sonne kommt —
Und was in Nacht verborgen war,
Das macht sie kund und offenbar.
Wohl Mancher schloß die Augen schwer,
Und öffnet sie dem Licht nicht mehr.“

Men er i Originalen den stærke Modsætning af Vægterens Lune, dog i Grunden ikke mere dramatisk-poetisk? Lige indtil det Dieblik Forbrydelsen opdages, maa jo alting i Borgen have sin sorgløse Gang. Og er det ikke mere naturligt, at Vægteren, som ogsaa har havt en lystig Aften med de Andre, endnu spøger, og giør sine humoristiske Bemærkninger over dem som banke, og som han endnu ikke gider lukke ind, end at Schillers Vægter stiller sig gravitetisk hen og synger en langsom Psalme, medens der bankes i eet væk, uden at han lader sig forstyrre? Og hvor synger han disse idealske Vægtervers? Er det paa Taarngangen af Borgen, eller i Gaarden? Nei, i Kongens Forgemak! — Alt dette forstyrrer den naturlige Illusion. Men nu igien Vægterens Monolog hos Shakespeare, er det en blot flau Spas, som forstyrrer de i forrige Scene vakte Følelser? Paa ingen Maade! Der spøges — men vi føle Digterens tragiske Ironie — det er med Helvede, der spøges. — Der tales om dem, der banke paa Helvedes Port; — paa den have vi nylig hørt Macbeth lydeligt at banke. Altsaa blive vi i den samme Stemning, og kunne, med nogen Phantasie og Følelse, let idealisere os Vægterens

burleske Monolog, som altsaa — (med Udeladelse af et Par Plumpheder, der tilhørte Tiden, hvori den skreves,) er at foretrække for den Schillerske Vise.

Indblandingen af det Comiske i det Tragiske, var hverken et Indfald af Shakespeare eller nogen af de gamle Digtere, som grundede den romantiske Tragødie; de fandt det i Folkespillene, og deres Tragødier dannede sig af disse Mysterier, Moraliteter og Marionetspil, ligesom den græske Tragødie havde giort det af Bachuschorene. Derfor beholdt ogsaa de græske Tragiker disse Chor, ligesom Romantikerne det Burleske i Tragødien; de indskrænkede det blot, og anvendte det — ofte med Smag — paa Gienstanden. Undertiden lode de sig ogsaa henrive af Tidsaanden og giorde det uden Smag; men det er dog sieldent hos Shakespeare i hans bedste Tragødier. I Hamlet er Polonius f. Ex. en fortræffelig tegnet Characteer, og Graverkarlescenen paa Kirkegaarden er noget af det meest Tragiske i burlesk Form. Ligesaa er Narrens Spas i Kong Lear, hvor netop det Forstyrrende, Natur og Menneskelighed Oprørende, saa dristigt antydes i Narrens Ironie; og denne humoristiske Philosoph, med Brix og Bielder, er sin Konge tro, og deler hans Skiæbne, medens hans Døttre, som han har overvælдet med Velgierninger, forlade ham. Denne burleske dybe tragiske Ironie bringer Edgar, under sin paatagne Vanvid, til det Høieste. I Romeo og Julie giør Ammens sandselige plumpe Spas en poetisk Modsætning til den uskyl-

Digitized by Google

dige Julies erotiske Sværmerie, og sætter det i sit rette Lys, ligesom de „Morindemasker“, der kun halv bedække de Skiønnes Ansigter, og giøre deres Hud endnu hvidere. Derimod har i dette Sørgespil Peters Scene med Spillemændene, efter Lorenzos høitidelige Samtale med Capulet, der troer sin Datter død, altfor meget af den gamle Farce, som man ogsaa havde i Tydskland, og hvor det, efter Slutningen af de tragiske Akter altid hed: „Allhier agirt Pikelhering.“ Forresten ere Begyndelses-replikerne i denne Peters Scene characteriske, og for saavidt de skildre Plumphedens Spot, der ikke er istand til at fatte det Høie og det Rørende der foregaaer, ere de paa deres rette Sted; som naar han siger: „O Spillemænd! O Hiertens Spillemænd! „Frisk op min Siæl! O er mit Liv Jer kiært, spil op: „Frisk op min Siæl.“ Og naar en Musikant spørger: „Hvorfor frisk op, min Siæl?“ han da svarer: „O Spillemænd! fordi min Siæl selv spiller: „Udi min Angst og Nød.“ O spil mig een eller anden lystig Sørgesang, for at muntre mig.“ Men siden taber denne Scene sig i søgte Ordspil og søgte Spas.

I den gamle Folketragødie finde vi ofte Modsætningen af det Tragiske og det Comiske meget sindrigt, saa at det sidste tiener til Folie for det Første. I Don Juan og Faust, begge ældgamle spanske og tydske Folkespil, hvori den sydlige glødende Sandselighed og den nordiske spidsfindige Hovmod forføre og tilintetgiøre tvende

Digitized by Google

udmærkede Naturer, ere Tienerne Sganarel eller Leporello og Casper det Modsatte af deres Herrer, og deres Enfoldighed redder dem fra at blive Forbrydere. I Marionetspillet Faust forekommer en Scene, der, saa komisk den er, har tragisk Virkning. Casper sniger sig, i Faust's Fraværelse, til at læse i een af hans nigromantiske Bøger, og træffer deri Ordene: Berlik og Berlok. Neppe har han udtalt det første Ord Berlik, saa kommer en lille sort Diævel dandsende, bukker for ham, og tilbyder ham med Miner sin Tieneste. Casper bliver først bange, og i sin Angst skriger han ogsaa Berlok, — hvorpaa Diævelen forsvinder. Da Casper mærker, at han paa denne Maade kan fremkalde og forjage Diævelen, morer det ham usigeligt. Snart siger han Berlik og snart Berlok, og hvergang kommer og forsvinder den lille Svartalf. Men pludselig forandrer Casper Ordenen i disse Ord, og siger, istedetfor Berlik, Berlok; Diævelen kommer, men mærker besippet sin Feiltagelse og løber bort igien, hvorpaa Casper leer ham ud af fuld Hals og raaber efter ham: „Ach Du dummer Teufel!"

Hvor megen Viisdom ligger der ikke i denne burleske Spøg? Casper har intet at frygte for! Ingen Ærgierrighed, Sandselighed, Lidenskab henriver ham; og den Diævel, der dog troer at fange ham, er virkelig en dum Diævel.

Man maa altsaa være varsom ved at borttage og forandre slige humoriske Scener i Shakespeares Dramer.

Digitized by Google

Noget ganske andet er det, at sammentrænge Hoved-partierne i de fleste af disse Dramer, og at bortskiære det Ubetydelige og episodisk Uvedkommende, der ofte breder sig, til Skade for det Hele. Saa blindt forelskede maae vi ikke være i vor udødelige Stamfader, skiøndt vi gierne med sønlig Kiærlighed og Taknemmelighed række ham Krandsen, som den Første og den Bedste. Men netop af Kiærlighed til Shakespeare, og for at faae endeel af hans dramatiske Værker paa Skuepladsen igien, ønskede jeg, at der med dem maatte foretages en poetisk, smagfuld og varsom Forandring; i den Aand omtrent, som Goethe har angivet det om Hamlet i Vilhelm Meister. Saaledes, som Shakespeares Stykker ere, lade sig nu eengang for alle faa af dem spille, (Macbeth bedst). Man vinder intet ved denne Forgudelse! Shakespeare var stor i Begeistring, i Humor, i Characteertegning, i riig høi poetisk Diction, men ikke i Fabelens Composition. Han digtede sine Stykker, som Novellen fordrede det; var den dramatisk, godt; — var den det ikke ganske, saa blev han det heller ikke ganske; og det er da de store herlige Scener eller Akter i disse Stykker, som udgiøre deres sande Fortieneste. Der er vist intet Spørgsmaal om, at Garrick og Schrøder ikke noksom trængte ind i den Shakespearske Genius, med Hensyn til Omarbeidelsen af hans Værker; de vare store Skuespillere, men ikke store Digtere. Med alt det, vare dog deres Omarbeidelser lempede efter Skuepladsen; man saae Stykkerne gierne, og de store Kunstnere havde Leilig-

hed til at vise deres Genie, i de udødelige Scener. Men siden den nyere tydske Skole har villet bevise, at alting hos Shakespeare er sindrigt, mesterligt, ypperligt, og at det kun er vor Tidsalders egen upoetiske Natur, som giør Tilskuerne lunkne og kolde for Shakespeare, saa blive de ogsaa lunkne og kolde; og det var netop den blinde Kiærlighed af de Ordførende, som skilte Shakespeare fra Publikum.

Endnu vil jeg meddele her en Hexescene af Macbeth, oversat saa tro som muligt efter Originalen, til Sammenligning med Schillers Formildelse og Bürgers Forstærkelse.

Hede.

Hekate møder de tre Hexer.

Første Hex.

Hvad Hekate, hvorfor er I saa vred?

Hekate.

Jeg har vel Grund! I frække Qvinder, I!
Dumdristige! Seer, hvilket Maskepi!
For Macbeth synge Varselsang
I Gaader! Tyde Dødens Gang!
Og jeg dog, Eders Frue stærk,
Den skiulte Grund til Ondskabs Værk,

Digitized by Google

Blev aldrig kaldt, til bi at staae
Og see den Ære, som I naae.
Og, hvad er værst, Jer Kunst er sendt
En flygtig Galning, ufortient,
Som vred og lumsk, Jer Daad med Trods
Benytter, uden Gavn for os.
Men giør ham Giengield nu! Ei nøl!
Træf mig ved Acheron, vor Pøl.
Imorgen tidlig møde vil
Han der, at see sit Skiæbnespil.
Tag Eders Kar, jert Værktøi bring!
Jer Seid, jer Tant og alleting.
Jeg maa i Luft! I Nat min Sang
Skal virke grulig Undergang.
Før Middag skeer et svarligt Værk.
Paa Maanens Horn en Draabe stærk
Høit hænger klar; nu jeg mig rapper,
Og før den falder, jeg den snapper.
Og, brygget ved en stærk Magie,
Den virke skal sligt Raseri,
At han foragter Skiæbnen, trygt,
Viisdom, Barmhiertighed og Frygt.
Den værste Fiende, vel I veed,
For Mennesket er Sorgløshed.

(Udenfor raabes):

Kom snart, kom snart, med største Fart!

Digitized by Google

Hekate.

Hør, hvor han kalder mig, min lille Svartalf bly.
Han svæver for mig i en taaget Sky.

(Gaaer.)

Første Hex.

Nu skynder Jer, hun kommer snart igien *.

---

* I Anmærkningerne til Steevens og Chalmers Udgave af Shakespeare findes en Fortsættelse af denne Hexescene. Om den muligt kunde være af Shakespeare, og forglemt i de første Udgaver, som mange andre, vover Malone ikke at bestemme. Jeg vil oversætte den her.

Hekate.

Jeg kommer, jeg kommer, med største Fart.
Med største Fart.
Hvor er Haltefanden?

(Stemme udenfor Scenen)

Her!

Hekate.

Hvor er Skifting?

(Inde.)

Her!

Lendelam og Helvei her.
Vi vente Jer, vi vente Jer!
Tag med jert Regnebræt!

Hekate.

Giv Stunder lidt! Jeg stiger let.

Digitized by Google

Denne Scene har Schiller formildet oversat saaledes:

Erste Hexe.

Was ist dir, hohe Meisterinn?

Zweite und Dritte.

Was zürnet unsre Königinn?

(Inde.)

Her kommer Een og henter dig.

Malkin (nedsvæver i en Vogn).

Et Kys, et Favntag, en Slurk Blod!
Jeg grubler mens Du følger mig.
Thi Luften er saa sød og god.

Hekate.

Hvad nyt, hvad nyt, mit Liv?

(Udenfor.)

Alt gaaer efter Ønske smukt.
Nu skynd dig, eller bliv!

Hekate.

Strax jeg færdig er til Flugt.

(Hun sætter sig i Vognen.)

Nu jeg gaaer ad Skyens Vei!
Min søde Malkinalf og jeg.
O hvilken Lyst og Fryd er det!
I Maanens Glands
Med Sang, med Spøg, med Kys og Dands,
At svæve hen i Luften let.

Digitized by Google

Hekate.

Und soll ich's nicht, da ihr vermessen
Und schamlos eure Pflicht vergessen,
Und eigenmächtig, unbefragt,
Mit Macbeth solches Spiel gewagt,
Mit Räthseln ihn und Zauberworten
Versucht zu greuelvollen Morden?
Und mich die Göttinn eurer Kraft,
Die einzig alles Unheil schafft,
Mich rieft ihr nicht, euch beizustehn
Und eurer Kunst Triumph zu sehn?
Und überdieß, was ihr gethan,
Geschah für einen schlechten Mann,

Over Skov og Klippetakker,
Over Kildevæld og Bakker,
Over Taarn og Spir og Byer,
Alfen svæver i Natteskyer.
Ei Aftenklokken meer vi hør',
At Ulven hyler, Hunden giøer.
Nu suser ikke Vandets Fald,
Og lyder ei Kanonens Knald.

(Hun stiger i Luften.)

Første Hex.

Nu hurtig, før hun vender hiem igien.

Anden Hex.

Mens høit hun svæver giennem fugtig Slud,
Til Trolddomsværk i Hulen ud!

Digitized by Google

Der eitel, stolz, wie's viele gibt,
Nur seinen Ruhm, nicht euren, liebt!
Macht's wieder gut, und den Betrug,
Den ihr begannt, vollendet klug!
Ich will unsichtbar um euch seyn
Und selber meine Macht euch leihn.
Denn eh' es noch beginnt zu tagen,
Erscheint er, das Geschick zu fragen.
Drum schnell ans Werk mit rüst'gen Händen,
Ich will euch meine Geister senden,
Und solche Truggebilde weben
Und täuschende Orakel geben,
Daß Macbeth, von dem Blendwerk voll,
Verwirrt und tollkühn werden soll!
Dem Schicksal soll er trotzen kühn,
Nichts fürchten, sinnlos alles wagen,
Nach seinem eiteln Trugbild jagen.
Den Sterblichen, das wißt ihr lange,
Führt Sicherheit zum Untergange!

Bürgers forstærkede Oversættelse lyder saaledes:

Erste Hexe.

Was schmollst Du, Mutter?

Zweite.

Rede doch!

Altfrau.

Wie? Freche Betteln, fragt ihr noch?

Digitized by Google

Wer hieß so heimlich und im Dunkeln
Euch jüngst allein mit Macbeth funkeln?
Und kaufen Hochverrath und Mord
Für eur prophetisch Zauberwort?
Seit wann habt ihr, so gar vermessen,
Und aller Ehrfurcht quit, vergessen,
Daß ich des Zaubers Meisterinn
Und alles Unheils Urquell bin?
Ich hätt' es doch wohl billig wissen,
Und Hülf' und Ehre theilen müssen.
Zudem war der, den ihr beehrt,
Nicht allerdings der Perle werth.
Voll Tück' und Stolz, wie Seiner Viele,
Mischt er die Karten so im Spiele,
Daß er das große Loos erwischt,
Ihr aber leere Nieten fischt!
Schwatzt nur nicht mehr so aus der Schule! —
Jetzt trollt euch fort zum Höllenpfuhle,
Und harret meiner morgen dort!
Ich bin an jenem finstern Ort
Mit neuen Fragen sein gewärtig.
Seyd mit Geräth und Zauber fertig!
Ich fahr' indeß zur Luft empor,
Und kehr' ein grimmig Unheil vor;
Das muß noch diese Nacht zu Stande.
Es hanget an des Mondes Rande

Digitized by Google

Ein Tropfen, schwer, von Dunst geschwellt,
Den hasch' ich, eh' er nieder fällt.
Wohl destillirt durch Zaubereien,
Erregt der solche Phantaseien,
Daß er, von ihrem Blendwerk voll,
Verwirrt und tollkühn werden soll.
Verachtend selbst des Todes Dornen,
Soll er den Lauf des Schicksals spornen;
Vergessen in der Taumelei,
Was Klugheit, Furcht und Anstand sey.
Der Menschen größte Feindinn ist
Sorglosigkeit, wie ihr wohl wißt.

(Dumpfe Musik und Rufen innen.)

Alrune! Alrune!

Altfrau.

Horch! Meines Geistes Stimm'! Er ruft mich schon
Vom Wolkenwagen; und ich muß davon.

(Wird wieder gerufen.)

Alrune, komm! Alrune, komm!

Altfrau.

Ich hör', ich höre deinen süßen Laut;
Geduld! Geduld! bald folgt dir deine Braut.
So bald mit frischem Thau vom Grabe
Ich drei Mahl mich gesalbet habe,
Erheb' ich mich zur Luft mit dir. (Ab.)

Dritte Hexe.

Fort, fort! Sie ist bald wieder hier. (Ab.)

Digitized by Google

Scenen i Hexekiøkkenet, hvor Ingredientserne kastes i Gryden, har jeg ikke oversat. I denne Scene kunde Schiller ikke idealisere; det Geniale i Shakespeares burlesk-tragiske Maleri har henrevet og imponeret ham, og han har oversat temmelig tro; Bürger derimod har ret slaaet sig løs, og viist sig som en sand Mesterkok i det infernale Kiøkken. Herom vil Sammenligningen let overbevise Læseren.

Schillers Oversættelse:

Erste Hexe.

Um den Kessel schlingt den Reihn!
Werft die Eingeweid' hinein!
Kröte Du, die Nacht und Tag
Unterm kalten Steine lag,
Monatlanges Gift sog ein,
In den Topf zuerst hinein!

Alle Drei.

Rüstig, rüstig! Nimmer müde!
Feuer brenne! Kessel siede!

Erste.

Schlangen, die der Sumpf genährt,
Kocht und zischt auf unserm Herd!
Froschzehn thun wir auch daran,
Fledermaushaar, Hundeszahn,
Otterzungen, Stacheligel,
Eidexpfoten, Eulenflügel,

Digitized by Google

Zaubers halber, werth der Müh,
Sied' und koch' wie Höllenbrüh.

Alle.

Rüstig, rüstig! Nimmer müde!
Feuer brenne! Kessel siede!

Erste Hexe.

Thut auch Drachenschuppen dran,
Hexenmumien, Wolfeszahn,
Des gefräß'gen Seehunds Schlund,
Schierlingswurz, zur finstern Stund'
Ausgegraben überall!
Judenleber, Ziegengall',
Eibenzweige, abgerissen
Bey des Mondes Finsternissen,
Türkennasen thut hinein,
Tartarlippen, Fingerlein
In Geburt erwürgter Knaben,
Abgelegt in einem Graben!
Mischt und rührt es, daß der Brey
Tüchtig, dick und schleimig sey.
Werft auch, dann wird's fertig seyn,
Ein Gekrös vom Tiger drein!

Alle.

Rüstig, rüstig! Nimmer müde!
Feuer brenne! Kessel siede!

Digitized by Google

Erste Hexe.

Kühlt's mit eines Säuglings Blut!
Dann ist der Zauber fest und gut!

Zweite.

Geister, schwarz, weiß, blau und grau,
    Wie ihr euch auch nennt;
Rührt um, rührt um, rührt um
    Was ihr rühren könnt!

(Es erscheinen zwerghafte Geister, welche in dem Kessel rühren.)

Dritte.

Juckend sagt mein Daumen mir:
Etwas Böses naht sich hier!
Nur herein,
Wer's mag seyn!

Bürgers Oversættelse:

Erste Hexe.

Drei Mahl hat der Kater miaut!

Zweite.

Drei Mahl schrie das Leichhuhn laut!

Dritte.

Drei Mahl hat der Frosch gekóckert,
Und der schwarze Bock gemeckert!
Urian ruft, 's ist Zeit jetzunder.

Digitized by Google

Erste Hexe.

Trippelt, trappelt Tritt und Trott
Rund um unsern Zauberpott!
Werft hinein den Hexenplunder!

(Sie wandern rund um den Kessel, und werfen die Zauber-Ingredienzen hinein.)

Erst den Kellerlork, der tief
Monden lang im Winkel schlief,
Und von Gift geschwollen quappelt.
Husa! Wie er zuckt und zappelt!

Alle.

Lodre, brodle, daß sich's modle,
Lodre, Lohe, Kessel, brodle!

Zweite.

Schlangenbrut aus Sumpf und Moor,
Rattenschwanz und Mäuseohr,
Krötenleich und Natterzunge,
Eulenaugen, Hundelunge,
Molchsgedärme, Raupenquark,
Rabenherz und Tiegermark,
Wolfsgebiß und Drachenschuppe,
Kocht zur heissen Höllensuppe!

Alle.

Lodre, brodle, daß sich's modle,
Lodre, Lohe, Kessel, brodle!

Digitized by Google

Dritte Hexe.

Teufelsdreck und Hexentalg,
Skorpion und Otternbalg,
Tollkraut, Eibenreis so mitten
In Walpurgisnacht geschnitten,
Eines Lästermauschels Hals,
Türkenhirn und Taternschmalz,
Armer Jungfernkinder Finger,
Heimlich abgewürgt im Zwinger,
Kocht zu zähem Brei, bis man
Ihn wie Faden haspeln kann!
Würzt mit Distelstich und Nessel
Endlich noch den Zauberkessel!

Alle.

Lodre, brodle, daß sich's modle,
Lodre, Lohe, Kessel, brodle!

Zweite.

Nun halt' an mit Tritt und Trott,
Tripp und Trapp um unsern Pott!
Abgekühlt mit Blut vom Zwerge!
Gar und gut ist die Latwerge.

Hexenaltfrau kommt.

Altfrau.

So wohl gekocht! So wohl gebrüht!
Halbpart schenk' ich euch den Profit.

Digitized by Google

Nun risch und rasch den Kreis geschlungen,
Rund um den Kessel 'rum gesprungen,
Und Zaubersegen drein gesungen!

Alle.

Geister, schwarz und weiß und blau,
Grün und gelb und donnergrau,
Quirlt, quirlt, quirlt!
Was ihr quirlen könnet, quirlt!

Erste Hexe.

Hui! Mich juckt der Daumen schon.
Sicher kommt ein Sündensohn.
Nur herein! Wer's mag seyn!

Det er vel ikke muligt at læse disse Shakespearske Hexescener, uden at tænke paa Valkyrierne i Ewalds Balders Død; og der er heller ingen Tvivl om, at Shakespeares Phantasie har virket paa Ewalds. Han tilstaaer selv i Fortalen til sine Skrifter, at Wielands Oversættelse af Shakespeare gav ham Lyst til at lære Engelsk, og at et bundløst Væld af Digterrigdom nu aabnede sig for ham. Man sammenligne Valkyriernes Sang i Balders Død med de foregaaende Hexescener, for strax at komme til Vished herom.

Digitized by Google

De tre Valkyrier.

Buldrende brøle
Nastronds Flammer;
Dybere føle
Valhals Mø.
Skovlede Lue
For hvis Bragen
Aserne grue,
Skiæbnen adlyd!
Giftige Flammer
Hærder et Spyd
For Valhals Mø!
Den, som det rammer,
Den skal døe.

I Saft af Ruder,
Og Firblads Klever,
I Marv af Biørne,
Og Blod af Trolde,
Og spraglet Edder
Skal Spydet kiøles,
Tre Gange kiøles
Af Nastronds Flammer
Til Valhals Mø.
Den, som det rammer,
Han skal døe.

Digitized by Google

Men dersom Ewald tog Ideen til sine Valkyrier af Shakespeares Hexer, saa tog han tildeels kun sit Eget tilbage, og hvad Shakespeare iforveien havde laant af os. Man høre Warburtons Anmærkning til Macbeth i denne Anledning:

„Disse vilde Søstre — siger han — vare de nordiske Nationers Skiæbnegudinder (Valkyrier); Odins trende Opvarterinder*. Det er derfor at Shakespeare har ladet dem være tre, kalder dem: "Posters of the sea and land", og pøndsende blot paa Død og Ulykke. Men for at give denne Deel af sit Værk mere Værdighed, blander han de nordiske med de græske og romerske Fabler, og giør Hekate til Høvding for deres Troldbom. Og for at giøre det tilgiengeligere og fortroligere for Folket (hvilket han altid stræbte), blander han endnu en anden Ingredients deri, en tilstrækkelig Portion af vor egen Folkeovertro paa Hexer, med deres Skiæg, Katte og Kosteskafte, saa at disse Hexescener ligne den Seid, som der brygges i dem; og at ligesom

* "Hæ nominantur Valkyriæ, qvas qvodvis ad prælium Odinus mittit. Hæ viros morti destinant et victoriam gubernant. Gunna et Rota et Parcarum minima Skulda: per aëra et maria equitant semper ad morituros eligendos, et cædes in potestate habent. *Bartholinus de Causis contemptæ a Danis adhuc Gentilibus mortis.*"

Digitized by Google

Bestanddelene der ere en Blanding af det Urimeligste i den physiske Verden, saa bliver det i Scenerne selv en lignende Blanding, i den moralske. Men saa Overdrevent som end dette er, saa har Stykket dog altid havt den Magt at henrykke og fortrylle ved enhver Forestilling, fra første Gang det blev givet til den Dag i Dag."

Idet nu altsaa Ewald har reclameret vore Valkyrier fra Shakespeare igien, har han ogsaa giengivet dem den høie tragiske Værdighed, uden al Indblanden af det Burleske; thi jeg kan aldeles ikke være enig med Warburton i, at de vandt i „Værdighed" ved paa den Maade at blandes med Hekate, der hos Shakespeare slet ingen græsk Hekate er, men en skotsk Hex, ligesom de andre tre.

Digitized by Google

Kampen mellem Achilles og Flodguden Xanthos.

Af Iliadens 21de Sang.

Oversat af Herr Prof. Wilster.

Men da saa Mændene kom til den rivende Xanthos's Vadsted,
Hen til den yndige Flod, som Zeus Kronion har avlet,
Splitted Peleiden dem ad, og Halvten han drev over Sletten
Henimod Ilios Stad, hvor Achaiernes Sønner saa rædde
Flygted den forrige Dag, da Hektor paa Kamppladsen raste.
Did i Forvirring de strømmede hen, dog Here lod Taage
Falde saa tyk om Mændenes Blik, at de standsed; men Halvten,
Dreven af Skræk til den sølverne Flods dybtrullende Strømme,
Styrted sig ud med lydelig Larm, og Vandene bruste
Høit, saa det dundred ad Breddene hen; med Huien og Skrigen
Svam de omkring, snart hist, snart her, i de hvirvlende Bølger.
Ret som en Græshoppesværm, naar af Luernes Magt den fordrives,
Flyver afsted til en Flod, og den bratopblussede Flamme
Brænder dem, uden at helme, saa ned i Vandet de falde,
Saaledes fyldtes nu her, af Gru for Achilles, den dybe
Xanthos's pladskende Strøm med et Mylr af Mænd og af Heste.

Landsen tilbage paa Bredden han lod, til en vild Tamarisk han
Læned den op, selv sprang han saa ud, saa stærk som en Guddom;
Sværdet alene beholdt han, og pønsed paa gruelig Gierning.
Frygtelig hug han løs, trindt hørtes et græsseligt Dødsvraal,
Alt som for Sværdet de sank, og af Blod rødfarvedes Vandet.
Som for den uhyre store Delphin de øvrige Fiske
Mylrende flygte med Skræk til den ankringsikkrende Søehavns
Bugter ved Land, thi den sluger saa glubsk hver Fisk den kan snappe;
Saalædes krøb i den rædsomme Strøm de forfærdede Troer
Ind under Breddernes Bryn, men da Haanden var træt af at myrde,
Kaared i Floden han ud tolv levende troiske Gutter;
Bøde for Helten Patroklos's Død de skulde tilhobe.
Op han af Vandet dem trak, af Skræk de rysted som Raakid,
Bandt deres Hænder paa Ryggen med veltilsnittede Remme,
Hvilke de havde for Skik paa de flettede Brynier at bære,
Og til de bugede Skibe han lod sine Svende dem føre.
Selv fremstormed han atter, til Mord stod hele hans Tanke.
Der imøde ham kom Priamiden Lykaon, som op af
Floden var sluppen og flygted; alt havde tilforn paa en natlig
Vandring Achilles ham truffet engang, og fra Faderens Have
Havde han slæbt ham med Vold; han stod just og skar af den vilde
Figen de friskeste Skud med sin Kniv, til en Stridskarmsfading;
Da kom Helten Achilles til brad Fordærv for Lykaon.
Dengang lod han tilskibs til det velbebyggede Lemnos

Ynglingen føre tilsalg; en Søn af Jason ham kiøbte,
Men af Eetion, Imbros's Drot, hans Gjæsteforbundne
Kjøbtes han fri for en rundelig Priis, og blev sendt til Arisbe.
Derfra sneeg han sig bort, og kom til sin fædrene Bolig;
Elleve Dage han fryded sit Sind hos de elskede Frænder
Efter sit Komme fra Lemnos; nu gav en Gud paa den tolvte
Dag ham paany Peleiden i Vold, thi denne ham skulde
Skikke til Hades, hvor nødig han end didhen vilde drage.
Da nu den rappe Peleide blev Ynglingen vaer, som var blottet
Baade for Hjelm og Skjold, og derhos manglede Landse,
Altsammen havde til Jorden han slængt, thi paa Flugten fra Floden
Matted ham Angestens Sved, og Knæerne rysted af Træthed,
Talte han hjertebeklemt til sin mandige Sjæl saalunde:
Ha! for mit Øie jeg seer et høist vidunderligt Særsyn!
Nu vil de modige troiske Mænd, som jeg skilte ved Livet,
Sikkerlig snart opstige paany af det taagede Mørke,
Ret som nu hiin stod frem, der undslap Jammerens Dag, og
Hen til det hellige Lemnos blev ført; ham greb ikke Havets
Graadige Svælg, som holder med Magt saa Mange tilbage.
Vel da! nu skal han smage forsand min hvæssede Spydsod,
For at jeg grandt kan see, og vide forvist, om han ogsaa
Histfra slipper saa let, hvad eller den nærende Jord vil
Holde ham fast, som gjemmer endog den gjæveste Kæmpe.
Saaledes stod han og grunded, da treen i det samme Lykaon

Ængstelig frem, for at favne hans Knæe; han vilde saa gjerne
Flye den rædsomme Død og Skiebnens sorte Gudinde.
Flux opløfted Achilles sit mægtige Spær i den Agt at
Slaae ham ihiel, men han bukked sig ned, løb under og favned
Helten om Knæe; ud over hans Ryg foer Landsen og planted
Dybt sig i Muld, efter Menneskeblod den tørstede graadigt.
Bønligen hang han sig fast om Achilles's Knæe med den ene
Haand, og holdt med den anden hans Spydstang, uden at slippe.
Derpaa med disse bevingede Ord han tog til at bede:

Peleus's Søn! jeg favner dit Knæe, forbarm dig og skaan mig.
Ydmygbedendes hellige Ret kan ei Du mig nægte;
Først jo hos dig jeg aad Demeters velsignede Brødkorn
Alt paa den Dag, Du til Fange mig tog i den hegnede Have;
Bort fra Fader og Slægt til det hellige Lemnos tilsalg Du
Sendte mig; hundrede Høveders Værd indbragte jeg dengang,
Nu vil jeg kjøbe mig fri, tregange saa dyrt. Det er tolvte
Morgen idag fra den Stund, jeg hjem til Ilios vendte
Efter mangfoldige Qvaler, og alt har en ynkelig Skjæbne
Bragt mig igjen i din Vold; forhadt af Zeus maa jeg være,
Siden paany han mig gav i din Haand; og, forsand, til et stakket
Liv har min Moder mig født, Laothoe, Datter af Drotten
Altes, det kjække Lelegiske Folks bedagede Konning;
Pedasos kneisende Stad han beboer ved Satniois Bredder.

Priamos ægted hans Datter, foruden mangfoldige Flere.
Sønner hun fødte ham tvende, og os vil begge Du myrde.
Alt har min Broder Du dræbt, den deilige Svend Polydoros,
Fremmest i Fodfolksskaren han faldt for din hvæssede Landse,
Og til min Død nu stunder det her, thi knap vil jeg slippe
Levende bort fra din Haand, en Gud har jo drevet mig herhen.
O men et Ord jeg sige dig vil, og læg det paa Hjerte:
Spar mit Liv, ei er jeg en Samkuldbroder til Hektor,
Han som i Kampen har fældet din Ven saa from og saa mandig.

Saaledes bad Kong Priamos's Søn, den ædle Lykaon,
Jamrende lydt, men Svaret var barsk, som klang i hans Øre:
Tael ei om Løsning til mig, Du Gjæk! dit Ord kan Du spare.
Fordum, forinden Patroklos sig hentede Døden paa Stridsmark,
Da var mit Sind medlidende stemt mod Troernes Sønner;
Levende fanged jeg Mange, dem lod jeg sælge til Udland.
Nu derimod skal Ingen forsand sin Død kunne undflye,
Hvem i det Iliske Land en Gud mig skikker ihænde,
Ingen af samtlige Troer, og mindst af Priamos' Sønner.
Døe da Du, min Ven! hvi vil Du dig vaande saa heftigt?
Død er jo ogsaa Patroklos, en boldere Helt end Lykaon.
Seer Du ei selv, hvad Kæmpe jeg er, hvor høi og hvor fager,
Søn af den ædleste Helt, en udødelig Viv er min Moder;
Dog, selv mig skal Døden forvist og den mægtige Skiæbne

Digitized by Google

Ramme, hvad enten det skeer ved Gry, ved Qveld eller Middag,
Naar i den blodige Færd en Mand berøver mig Livet,
Enten med Piil fra Streng, eller ogsaa med Spyd han mig træffer.

Saa lød Ordet, med vaklende Knæe, med gispende Hjerte
Slap Lykaon hans Landse paastand, og med udstrakte Hænder
Segned han ned paa Hug, da trak Achilles sit skarpe
Sværd, og paa Halsen ved Nøglen han hug ham; dybt ind i Kjødet
Trængte hans Sværds tveæggede Blad, og ned paa sit Ansigt
Faldt han i Støv, sort strømmed hans Blod, og vædede Muldet.
Derpaa ved Foden Achilles ham greb, og ham kasted i Strømmen,
Og med bevingede Ord og hoverende Stemme han raabte:
Lig Du der blandt de myldrende Fisk, der uden at ynkes
Slikke dit Blod af Vunden, jeg slog dig. Ei skal din Moder
Lægge paa Baare dit Liig, og bejamre dig; nei! men Skamandros'
Rivende Strøm skal føre dig ud i den gabende Havbugt.
Mangen en springende Fisk skal skyde sig op af det sorte
Krusede Vand, med dit hvide Fedt at stille sin Hunger.
Ufærd times Jer, indtil vi naae den hellige Kongstad,
I med Rædsel paa Flugten, og jeg bagefter med Mordslag.
Selv den skyllende Flod, som hvirvler med sølverne Vande,
Skal ikke frelse Jer; ofte forsand I slagte den Tyre,
Hovstærke Gangere ned i dens Strøm I levende styrte;
Alt forgjeves, Fordærv skal times Jer, indtil I Alle

Digitized by Google

Bødet mig har for Patroklos's Drab og Achaiernes Jammer,
Dem I ved Skibene slog, den Stund jeg holdt mig fra Striden.

Saaledes talte han; bister ihu blev Nøkken for Alvor,
Og i sit Sind han veied, hvorlunde han bedst skulde standse
Helten Achilles's Færd og Troerne skiærme mod Jammer.
Midlertid sprang Peleiden med Langskaftslandsen ihænde
Frem mod Asteropaios, tilsinds at slaae ham tildøde.
Denne var Pelegons Søn, hvem Axiosstrømmen, den brede,
Avlede med Periboia, den Drot Akessamenos' ældste
Datter; den dybthenbrusende Flodgud nød hendes Elskov.
Ham foer Helten tillivs, men frem af Floden han brystgjængs
Treen, to Landser i Haanden han holdt, og Kjækhed i Barmen
Skjød ham Xanthos, som harmedes svart for de myrdede Gutter,
Hvilke Peleiden i Floden saa grumt havde taget af Dage.
Men da de skridende frem hinanden var traadt under Øine,
Da var det rappen Achilles, som først tog Ordet, og mæled:
Hvo? hvad Landsmand er Du, som vover saa kjækt mig at møde?
Hver, som møder min Kraft, er et Barn af stakkels Forældre.
Derpaa Pelegons straalende Søn gjensvared saalunde:
Peleus's modige Søn! hvi spørger Du mig om min Herkomst?
Fjernt fra Paionias frugtbare Land, som Drot for en Skare
Langspydbærende Mænd, i Leding jeg drog; det er elvte
Morgen idag, fra den Stund jeg først til Ilios ankom.

Digitized by Google

Ned jeg leder min Æt fra den bredthenstrømmende Flodgud
Axios, som med sit deilige Vand giør Jordsmonnet frugtbart.
Hán er Pelegons Fader, og jeg er den landseberømte
Pelegons Søn. Nu frem til Kamp! Du stolte Peleide!

Saaledes lød hans truende Røst, da løfted Achilles
Pelions Ask; to Landser paa eengang svang saa den kjække
Asteropaios, thi Keiten saa flinkt som den Høire han brugte.
Og med den ene han ramte hans Skjold, dog mægted den ikke
Skjoldet at kløve, thi Guldet den standsede, Guddommens Gave.
Men med den anden en Rift han gav ham i høiren Albue,
Brat fremsprudled det sortladne Blod, saa fløi den forbi, og
Bored i Muldet sig fast, efter Kjød den higede graadigt.
Derpaa slynged Achilles sit retudflyvende Askspær
Ud mod Asteropaios, tilsinds at slaae ham tildøde.
Rigtignok feiled han Manden, og traf det kneisende Flodbryn,
Midtop paa Stangen i Muld stod Asktræspydet og dirred;
Men i det samme fra Lænden han trak det hvæssede Slagsværd,
Foer ham tillivs, da prøvede hin med sin vældige Næve
Op af Muldet at rykke hans Spær, men aarked det ikke.
Tregange trak han med vilden Begjær og rokkede Stangen,
Tregange svigted hans Kraft, men fjerdegang var det hans Agt at
Bøie den mægtige Peliske Ask, og hugge den sønder.
Men Aiakiden forinden ihjel ham slog med sin Glavind,

Digitized by Google

Midt over Bugen ved Navlen han hug ham; alle hans Tarme
Væltede ud af hans Liv, og trindt om den Rallendes Øine
Bredte sig Mulm; hen over hans Bryst sig styrted Achilles,
Trak hans Rustning af Krop, og raabte med brammende Tale:
Lig Du der! for tungt det dig faldt, mod den stærke Kronions
Sønner en Kamp at bestaae, skjøndt Ætling Du est af en Nøkke,
Thi fra den bredthenstrømmende Flod Du jo regner din Herkomst.
Men fra den vældige Zeus min Byrd jeg stoltelig leder.
Søn jeg er af en Mand, Myrmidonernes mægtige Konning
Peleus, hvem Aiakos avled, men Zeus var Aiakos Fader.
Ligesom Zeus staaer over de havudrislende Floder,
Staaer og Slægten, som stammer fra Zeus, over Flodernes Afsæt.
Mægtig er ogsaa den Flod, som ruller forbi dig, om ellers
Hjelp den yde dig kan, men kæmpe mod Zeus kan Ingen;
Hverken den vældige Gud Acheloos med ham sig kan maale,
Eller den dybe Okeanosflod, hvis Kraft er saa vældig,
Thi fra dens Strøm udflyder alt Vand, som rummes i Havet,
Samtlige Floder og Kilder, og alle de dybeste Brønde.
Ja! selv denne fornemmer en Gru for den høie Kronions
Lyn og rædsomme Torden, naar høit fra Himlen den buldrer.
Ordene talt, sit kobberne Spyd af Brinken han udtrak.
Lod ham saa ligge paa Stedet, hvor nys han røved ham Livet.
Strakt i Sandet han laae, beskyllet af graalige Bølger.
Flux gav Aal og mylrende Fisk sig ifærd med hans Legem,

Digitized by Google

Gridsk med nappende Bid de aad ham Fedtet af Nyren.
Derpaa stormed han frem mod Paioniens Stridsvognskæmper,
Som ved den rivende Flod endnu med Forfærdelse flygted
Brat, som de saae deres mandige Drot i drabelig Kampgang
Lade sit Liv, for Achilles's Haand og vældige Slagsværd.
Derpaa Tersilochos faldt for hans Spyd og Astypylos, Mydon,
Videre Thrasios, Mnesos og Ainios samt Ophelestes.
Ja! langt flere Paioniske Mænd han nu havde fældet,
Havde den dybthenrullende Flod ei mælet i Harme;
Op fra det hvirvlende Dyb i Menneskeskikkelse skreg den:
Peleus's Søn! i Kraft og i gruelig Daad over alle
Kæmper Du staaer, thi Guderne selv beskjerme dig altid.
Blev det af Zeus dig forundt, at myrde de samtlige Troer,
Driv dem da bort fra mig, og øv paa Sletten din Udaad.
Alt er min deilige Strøm opfyldt med Dødningekroppe,
Knap kan jeg meer udøse mit Vand i det hellige Havdyb,
Ligene spærre mit Løb, saa svart anretter Du Mandslæt.
Derfor velan! hør op, Du forfærder mig, ypperste Hærdrot!

(Fortsættes.)

I en Englænders Stambog.

En Angelsaxe var min Fader,
Min Moder var fra Jyllands Kyst.
Ei Landet Dansken nu forlader
Til Eventyr og blodig Dyst;
Men hver en engelsk Saxe føler
Endnu sig Blod af danske Blod,
Og intet langt Aarhundred kiøler
Det lige Sind, det lige Mod.
Nei, Danmark fro sig kalder Søster
Britannia! til din Blomsterstrand,
Mens Bølgen naaer fra jydske Kyster
Ostangeln og Northumberland!

Digitized by Google

Til Ove Malling.

(I et Exemplar af Hrolf Krake; skrevet 1828.)

Du, som alt for et halvt Aarhundred siden
Rolf Krage læste, som din Ewalds Ven;
Du, som gik stedse frem med Tiden
Og blomstred sund og smuk med hver en Vaar igien!
Du vise Olding! blide Fadergubbe!
End føler Du med danske Skiald,
Naar Qvisten spirer grøn fra Herthadalens Stubbe,
Naar Harpen klinger høit om Heltedaad i Hal.
Modtag min Hrolf! Og Tak! fordi Du skiænker
Den faderlig Opmærksomhed til Løn.
Du fine Føler! sunde Tænker!
Tilgiv den Stolthed, at jeg kalder mig din Søn!

Digitized by Google

Rübezahl,

et dramatisk Eventyr.

Personerne.

Rübezahl, en Aand i Riesenbiergene.
Veit, en Landmand.
Grethe, hans Kone.
Maria, deres Datter.
Johan og to andre deres smaae Børn.
Bendix, Diedrik } Studenter.
En Hattemager.
En Skomager.
En Vært og
Flere Borgere.
Birkebommeren.
Hans Skriver.
En Capuziner.
En Anfører.
Tre Gnomer.
Chor af Gnomer.
Soldater og Vægtere.

Förste Handling.

Vild Skov ved en Biergflod.

Veit

(kommer med Vandringsstav i Haand).

Saa staaer Du, Veit, tomhændet da
For Børn og Hustru snart igien.
To Dage var jeg hiemme fra;
Forgieves søgte jeg en Ven.

Digitized by Google

Vindskibelig og stræbsom slog
Jeg mig igiennem al min Tid,
Indtil en Nabo mig fratog
Min Eiendom, ved nedrig Splid.
I Sagen selv jeg havde Ret,
Enhver det kunde snart forstaae.
Min Dommer selv tilstod mig det;
Men Lovens Bogstav følges maa.
Beviset for min Faders Gield, —
Eengang betalt — var kastet bort.
Saa flyttedes mit Markeskiæl,
Og stakkels Bonde kom tilkort.
Nu har jeg kun den Ager halv,
Som fra min Fa'er jeg fik i Arv;
Jeg maatte sælge Ko og Kalv
I haarden Vinter; Ploug og Harv. —
Min stakkels Hustru, ildet hun
Til Verden kiender og til Folk:
„Skynd dig til mine Frænder kun,
Lad Tungen være Hiertets Tolk!
De hielpe dig til nyt Erhverv.
Hvad større Fryd for Ædelmod,
End skiænke værdig Trang en Skiærv,
Til Redning, af sin Overflod."
Min stakkels Grethe, kiender Du
Om Midas ei Historien?
Af Guld han har ei nok endnu,

Og derfor gaaer han tit igien.
Hans Kielder er af Penge fuld,
Som Andres Loft af Hø og Halm;
Han elsker Guld og æder Guld,
Indtil han brister af sit Malm.
Ak, hvor jeg kom og banked paa,
Der lukked ingen Ven mig op.
Een med Foragt kun paa mig saae,
Og kaldte mig en doven Krop.
Men Een var høflig; — ofte før
Jeg havde viist ham Giestfrihed; —
Han viste artigt mig sin Dør,
Og lyste mig af Trappen ned.
Tabt er mit Mod, mit Haab er endt,
Jeg vender ei tomhændet hiem.
Hvor mangen Aften er jeg vendt,
Træt af mit Arbeid, glad til dem?
Og naar min Haand af Hiertens Grund
Hun trykte, var den meer ei træt;
Og kyssed Børnene min Mund,
Da blev den af en Skofte mæt.
Det er forbi — forbi — forbi!
Fortvivlet blege Fader staaer,
I mørken Skov, paa vilden Sti,
Hvor Elven under Klippen gaaer.
Ei skal mit Hierte pines meer
Ved mine Kiæres sidste Nød,

Naar Flokken mig imøde seer
Og strækker Haanden efter Brød.
Min Død skal røre mangt et Bryst,
Som nu er lukket for min Qval.
Høit tale skal Naturens Røst,
Og Han, som mig min Ager stial,
Han dræbte mig; jeg ikke selv;
Jeg følger kun Naturens Bud,
Jeg styrter mig i dyben Elv,
Og gaaer til en barmhiertig Gud.
(Han vil styrte sig i Elven, men standser.)
Ha Veit! — tael ei saa frækt et Ord!
Spidsfindigt er dit Tankespil,
Er ei et Selvmord ogsaa Mord?
Mon Du en Morder være vil?
Nei — et Forsøg er muligt end;
Det til min Redning faldt mig ind.
Jeg kiender denne Dal igien,
Og Fieldet i sin Hvirvelvind.
Man siger: her boer Rübezahl,
En Drot i Riesenbiergets Egn.
Han kunde lindre let min Qval,
Som efter Tørke, liflig Regn.
Men — Rübezahl — et Ogenavn,
Jo altid ham forbittret giør.
Naar jeg ham kalde vil til Gavn,
Mon jeg et Skiældsord bruge tør?

Digitized by Google

Men andet Navn jeg ikke veed,
Og anden Redning er der ei.
Gud kiender min Uskyldighed;
Velan! (raaber) Hei, Rübezahl! Hei, hei!
Hei Rübezahl, du Biergets Aand,
Kom! Hielp mig, eller end min Qval,
Min Skiæbne lægges i din Haand.
Hei Rübezahl! Kom Rübezahl!

(Gyselige høitidelige Toner fra Afgrunden. **Rübezahl** stiger op af Jorden, faa Skridt fra Veit; klædt som en Kulsvier, en stor Stang, forbrændt i den ene Ende har han paa Skulderen; et ildrødt Skiæg rækker ham til Beltet.)

Rübezahl.

Hvad Orm — hvad vil — hvad raaber Du?
En saadan Frækhed tør Du vove?
Udskiælde mig, høit, uden Blu,
Paa eget Bierg, i egne Skove?

Veit
(forfærdes først, men fatter sig).

Jeg skiælder ei. Fortvivlet Mand
Dig kalder kun, ham at beskiærme.
Est Du en Aand som har Forstand,
Saa kan en Lyd dig ei fornærme.

Digitized by Google

Siig mig dit rette Navn! — Din Rang
Ei skiules mig bag denne Kittel; —
Saa skal jeg dig en anden Gang
Ærbødigt nævne ved din Titel.

Rübezahl.

Du kalder mig?

Veit.

Til Hiælp i Nød,
Da Mennesker forladt mig have.
Og hvis Du skiænker mig min Død,
Jeg takker selv for denne Gave.

Rübezahl.

Hvormed da skal jeg hiælpe dig?
Siig mig, hvad Du saa strengt befaler?

Veit.

Ak, Biergets Aand! Du spotter mig,
Min hele Trang er hundred Daler.

Rübezahl.

Og Ven, for ei at trænge meer,
Du raaber mig til dette Møde?
Troer Du, jeg er en Vexeleer?
En Aagerkarl? En Skakkerjøde?

Digitized by Google

Veit.

Ak nei, jeg veed, at Du er riig,
Og kræver ingen høie Renter,
Naar ærligt man betaler dig,
Og naar Du ei for længe venter.

Rübezahl.

Din Nød betvinger fast min Harm,
Din Tillid dig min Bistand skaffer.

Veit.

Storheden i din Aandebarm
Foragte kan al Verdens Klaffer!

Rübezahl.

Bagtales jeg?

Veit.

Det veed man nok,
Misundelsen groer allevegne.
Der lever rundtomkring en Flok,
Som gierne vilde dig forkleine;
Dit Utaalmod, dit vrede Sind,
Med Uret mange Grumhed kalder;
Men Taaren paa Ulykkens Kind
Dit Hierte træffer, naar den falder.

Rübezahl.

Følg mig i Bierget, har Du Mod,
Og skiælver ei for dette Stævne?

Digitized by Google

(Frygtelige Toner.)

Hvor nylig Klippevæggen stod,
Der findes nu en Klipperevne.

(Man seer Aabningen i Fieldet.)

Veit (bestemt).

Jeg følger trygt.

Rübezahl.

Og skrækkes ei?
Ei Modet dig endnu forlader?

(Spodsk.)

Du est jo Helt!

Veit.

Ak, Herre, nei!
Men jeg er Ægtemand, og Fader!

(Han følger ham i Bierget, som lukker sig efter dem.)

Digitized by Google

Bierghallen med et Steenbord.

Gnomerne

(møde Veit, der indledes af Rübezahl).

Velkommen, hvor Echo i Bierghallen lyder,
Hvor skumfuld i Afgrunden Elven nedflyder,
Hvor Jordens naturlige Grundpille staaer,
Kraftigt idag, som i Oldtidens Aar.
Hvor Fieldenes Træer med Frugter sig hvælve,
Der aldrig for Vinden med Bladene skiælve,
Der kiender ei Sommer, Høst, Vinter og Vaar.
Velkommen i Biergdrottens prægtige Gaard!

(Rübezahl gaaer ud.)

Tre Gnomer

(komme med Kiedler fulde af Penge).

Fremmede! Hvad Du befaler.
Kobber, Sølv og Guld,
Skillemynt, Dukat og Daler.
Af hvert Malm er Kiedlen fuld.
Vælg — hvad Du igien betaler.

Veit.

Skillingen er for en Tigger,
Guldet for en Riig;
Sølvet mellem begge ligger.
Tæl mig, uden Svig,
Hundred blanke Sølverdaler.
Om et Aar jeg dem betaler.

Digitized by Google

Gnomerne
(række ham en Pose).

Hvis Du vil, Du dem kan tælle!
Vi har alt
Summen talt.

Veit (afsides).

Elskte Børn og Ægtefælle!
O hvor vil I glædes, naar
Denne Skat I skue faaer.

Gnomerne.

Hvis Du vil, Du dem kan tælle.

Veit.

Ganske vist vil jeg dem tælle,
Man i Pengesager maa
Selv for Summen indestaae.

(Han gaaer hen til Steenbordet i Forgrunden og tæller.)

Gnomerne
(komme skjælmsk med Kurve, fyldte med Ædelstene, for at forstyrre ham under Tællingen; de dandse omkring ham og række ham Kurvene).

Vil Du Demanter?
Lyse Saphirer?
Grønne Smaragder?
Rød Karneol?

Digitized by Google

Smaae Ametyster?
Store Granater?
Purpurrubiner?
Hvad Du befoel
Bringer dig Gnomen
Før Hanerne goel.

Veit
(fortrædelig over at forstyrres i Tællingen).

Kiære, Kiære,
Lad mig svære!
Hvad skal jeg med slig Skat?
Hvi vil I mig sligt forkynde,
Nu maa forfra jeg begynde.
Knap jeg kommer hiem inat.

(Han tæller igien.)

Rübezahl
(kommer med Pergament og Griffel).

Lad ham fare,
Og sit Arbeid tage vare.
Drengeskare,
Giør dig ei vigtig!

Veit
(som er færdig).

Summen er rigtig.

Digitized by Google

Rübezahl.

Paa dette Blad jeg mig betinger
At Du de hundred Daler bringer
Mig senest om et Aar;
Hvad heller før; saasnart Du det formaaer.

Veit.

Det Vilkaar jeg med Tak indgaaer.
(Han skriver Beviset under.)

Rübezahl
(giemmer det i Barmen).

Farvel! Du ei dit Løvte glemme,
Naar Du er lykkelig og hiemme.

Veit.

Nei, Herre! fremmed eller hiemme,
Jeg lyder Ærlighedens Stemme,
Og strax betaler, naar jeg kan.
(Rübezahl forsvinder.)

Chor af Gnomer.

Farvel! Du dødelige Mand!
Vi følge dig til Biergets Rand.
(De følge ham ud.)

Digitized by Google

Skoven igien.

Bendix og Diedrik

(komme lystige med Vadsække paa Ryggen).

Bendix.

Nu, Broder! kun endnu en Fierdingvei,
Saa er vi alt i Hirschberg. Og i Aften
Min Kammerat jeg slipper ei,
Før vi har tømt endnu et Glas af Druesaften.

Diedrik.

To Flasker, Broder, har til Middag vi
Udstukket ved vort Afskedsgilde.
Nu Giesteriet være bør forbi;
Det mørknes alt, og det er silde.

Bendix.

Hvad silde? Unge Folk, som os,
Ei sømmer det sig end om silde tale.
Nu vil vi, Aftenen til Trods,
Ved Flasken, i den grønne Sommersvale
Forlystes, til det Morgen bli'er igien,
Og Lærken fylder Luften med sin Klukken.
Thi af Musik først ret man bli'er en Ven,
Naar man forelsket er — og man er drukken.

Diedrik.

Forelsket er Du; drukken ikke just,

Digitized by Google

Ophidset kun af Viin og Glæde.
Du er ei vant til megen Most —

Bendix.

Hvad vil Du? Ønsker Du at jeg skal græde
Ad Maanen, som vemodig staaer,
Bag Træet hist, ved Fieldets Huler,
Og i de lange gule Haar
Forræderisk et deiligt Ansigt skiuler?

Diedrik.

En herlig Aften!

Bendix.

Kom mig ei
Med trivielle Reflexioner.
„En herlig Aften! prægtig Vei!"
Saa sømmer det sig Borgermænd og Koner
At tale; ei en Bursch, som kom
Fra Wittenberg, for snart til Brud at vorde viet.
Du gierne her maa see dig om,
Men jeg frabe'er mig Landskabsmaleriet.

Diedrik (leer).

Hvad klager Du paa trivial?
Enfoldig være bør den Vises Tale.
Spidsfindighed giør sig forblommet gal,
Men Sandheder bør være triviale.

Digitized by Google

Paa hver en Korsvei burde man, til Tak,
Opslaae dem, at Enhver dem kunde læse;
Thi kun i Svulst og Pølsesnak
Sig skiuler fornemt en Fadæse.

Bendix.

Nu, den Sentenz var ei saa gal.
Du gierne maa philosophere!
Men kom igien kun ei og mal!
Saa gaaer jeg ikke med dig mere.

Diedrik (leer).

Dig Landskabsmaleriet volder Skræk;
Er smukke Billeder da fæle Larver?

Bendix.

Nei; men med Ord saalidt som Blæk
Du ordentligt kan male Farver.
Naar jeg Marie dig beskrev,
Hvad fik at vide ret Du om Marie?
Hvad i vor Magt ei givet blev
At tolke, derom skal vi tie.
Hvor ofte ynkt jeg atter har
Den stakkels Rose, med den stakkels Lilie,
Som, naar forelskt en Minnesanger var,
Paany for Dagen maatte, mod sin Villie.
Forbyde, under Livsforliis,

Digitized by Google

Paa tydsk og paa Latin, Poeterne man burde,
At give Blomsterne saa fælt til Priis;
Saa gad jeg see den Rimesmed, som turde.

Diedrik.

Naturlig er din Overgivenhed:
Du din Juridicum har overstaaet.
At Du er elsket, vist Du veed,
Du har et prægtigt Embed faaet.
Du iler til din Hiertenskiær,
En sielden Lykke snart Du frister,
Og i dit Overmod selv Skov med Krat og Træer,
Dig forekommer halvt som en Philister,
Men vogt dig, Broder! snart Du skal
I Lænestolen, hos din Mage,
Indskrives selv i det Philistertal,
Hvis Salighed Du nu tør vrage.

Bendix.

Den Tid, den Sorg. — Men det er sandt,
Her er vi ei aldeles uden Farer.
Er det ei her i denne Skovens Kant,
At Rübezahl sig aabenbarer?

Diedrik (alvorlig).

Hvor falder Du just nu paa ham?
Tie stille, Bendix! tael om Andet.

Digitized by Google

Bendix
(stirrer ham forundret i Dinene).

Hvad? Overtroisk? Broder, skam
Dig dog for Fanden. Det var da forbandet!
Det er naturligviis dit Spøg.

Diedrik.

Følg mig af Skoven hen i Byen.

Bendix.

Nei — først jeg vover et Forsøg,
Hans Navn jeg raaber høit i Skyen.
Hei Rübezahl! Du gamle Diævel, hør!
Kom! lad os dit Skabilken skue;
Og, hvis Du er i slet Humør,
Maa med din Stang Du gierne true.

(Lytter.)

Mig tykkes, alt sig aabner Biergets Væg. —
Hvad ønsker Ammestuen heller?
Og Trolden med sit røde Skiæg
Paa Marken staaer, og sine Roer tæller.

Diedrik.

Ærværdigt er et gammelt Sagn; man skal
Naturen i sin Storhed ei forhaane.

Bendix.

En Trold Du regner i Naturens Tal?

Diedrik.

Man skal et Barndomsminde skaane,

Digitized by Google

Bendix.

Nei! Mænd skal ikke være Børn.

Diedrik.

Du har en Ruus, og selv som Barn Du handler.

Bendix (skraaler).

Kom frem! Du gamle, lodne Biørn!
See om han giør. Maaskee han sig forvandler.
(Seer paa Diedrik.)
Hvad? Overtro? Fy skam dig, Bro'er!
Bør slige Tanker Philosophen nære?
Troer Du paa Jupiter og Nordens Thor?
Mon Rübezahl vel bedre være?
Troer Du paa Juno? Venus? — Jo
Paa Venus — det tillader jeg dig gierne.
Paa Venus kan Du altid tro.
Hun funkler end paa Himlen, som en Stierne;
Men alt det andet Narreri,
Som vilde Folk med blinde Trudsler skrække —
Ha dette Herskab er forbi!
Nu er vi kloge Folk og ingen Giække.

Diedrik.

Glem ei Religionen! Har maaskee
Erasmus smittet dig, hos hvem Du var saalænge?
Har han dig kiølet med sin Snee?

Bendix.

Jeg beder dig: ei slaae paa disse Strænge.

Digitized by Google

Religion og Overtro
Har med hinanden lidt at gjøre.
Jeg kunde svare: Doctor Morten jo
Jeg her kan i min Diedrik høre.
Det er en from, en hellig Mand
Han lader sig vist ikke friste.
Sin Gud i Himlen elsker han,
Men Fanden vil han heller ikke miste.

Diedrik.

Ærbødig mod den evige Natur,
Som Du dog aldrig ganske kan begribe,
Bør Aanden være. Pan staaer tit paa Luur
Og tugter Spotteren.

Bendix.

Du tuder, som en Vibe.

Diedrik.

Kald Skovens Rædsel Rübezahl,
Kald Afgrundsvælget hvad dig lyster;
En Aand dog hersker i den eviggrønne Sal,
Hvis Styrke selve Fieldet ryster.

Bendix.

Ja tyler Du Allegorie,
Saa er vi enige.

Diedrik.

Jeg troer just ei paa Rygter —

(Sagte.)

Gid denne Vandring var forbi!

(Høit.)

Jeg er slet ikke bange!

Bendix.

Men Du frygter.

Diedrik.

Beskylder Du mig for Cujoneri?

Bendix.

Nei, nei! For Mennesker er Du ei bange,
Det har Du tit beviist med røden Skrift.
Det gaaer kun dig, som det gik Mange —
En Drøm dig skrækker meer end en Bedrift.
Og det er en naturlig Drift
I Mennesket — den Vise siger.
Men skal der drømmes, Ven, hvad Drøm er smuk,
Med saa behagelige Hiertesuk,
Som den — paa Vinens Dunst — om søde Piger?

(De gaae.)

Rübezahl

(træder frem af Krattet).

Hvad holder, Madik, mig derfra
Dig i en Hvirvelvind at knuse?
Hvad var det meer, om jeg endda
Rev Taget af en halv Snees Huse?

Digitized by Google

Men nei — hvis jeg dig Halsen brød,
Det blev en Ære dig, hvis Rygte varer længe.
Du skal ei døe saa skiøn en Død!
Nei, Bødlen dig, som Tyv, skal i en Galge hænge.
Til Bendix jeg forvandler mig,
Af Rædsel vil den Frække snart besvime;
Hans Larve laaner jeg; skiøndt ei det sømmer sig
For ædel Ganger, fast, at bære Æselgrime.
En Israelit med Bylt paa Ryg,
Med Stav i Haand hist op ad Bakken kommer.
Han smiler skiælmsk i Skiægget, tryg;
Ham tømmer jeg de fulde Lommer.
Jeg raner Kiortel ham og Vest,
Og i Studentens Vadsæk alt henflytter.
Saa rider snart Du en trebenet Hest
Paa Marken, Praler! som den blege Rytter.

(Han skiuler sig.)

Moses

(en gammel Jøde, kommer med en stor Byldt Klæder paa Ryggen).

Ak Gud, hvad det er tungt og suurt
For Jakobs Børn end Brødet at fortiene;
Om det ei altid skeer saa reent og puurt,
Hvor kan man os det forekaste nænne?
I Havsnød griber strandet Mand
Til første Biælke; river den af Pinden

Som sad der alt. Vi seile kun paa Land,
Men Jøden er ei mindre der i Vinden.
Moses har ingen Bielker lagt,
Man siger for et Ordsprog, under Isen;
Men derfor er det ikke sagt,
At man paa Landet vinder Prisen.
Der kan man ogsaa plumpe ned; —
Rundtom er Farer at befrygte,
Og derfor er Forsigtighed
For Mennesket den allerbedste Lygte.
Ak stakkels Jøde! uden Huus og Hiem
Du paa din Fod kun gaaer, og sielden ager,
Meer eller mindre, fra Jerusalem,
Du ligner hin omvandrende Skomager.
Fortænker man os nu deri,
At vi den lykkelige Christen — snyder?
Vi snyde ham? Hvad er da Snyderi?
Er det saa let at skille Last fra Dyder?
Een kalder Dyd, hvad Andre kalde Last,
Philosophien aldrig enig bliver.
En Studiosus trænger i en Hast
Til Viin — han mig sin Overkiole giver —
Den bruger han til Vinter først,
Men Vinen drikker han i Sommer;
Om Somren lides meest af Tørst,
Skal Staklen tørste da til Vintren kommer?
Paa Moden gierne være vil en Flok;

Digitized by Google

Dog Herr Papa dem siger gnaven:
„De gamle Klæ'er er gode nok!"
Men naar der ingen er — hvem takke de for Gaven?
Vel sandt! Jeg vinder stundum lidt;
For Sælgeren er dog ei stort Forliset;
Det gi'er ei altid slig Profit
Som da, med Kiolen, Veit bortsolgte mig Beviset,
Beviset for sin Fa'ers betalte Gield.
Jeg giemmer det endnu i mine Lommer!
For Contraparten var det Held,
Han fandt derved en gunstig Dommer.
Om Munden maatte Martin smøre mig;
Han ruineerte Veit, sin Nabo og sin Næste.
Det nederdrægtigt var. Men, Gud forbarme sig —
Enhver er sig dog selv den Bedste!

(Gaaer.)

Rübezahl
(kommer frem).

Nu skal jeg være strax din Næste,
Lad see saa, hvo af os der er den Bedste.

(Han forfølger Moses i Baggrunden; paa Veien, idet han kommer forbi en Busk, forvandler han sig til Bendix, med en stor Prygl i Haanden og bliver borte mellem Træerne.)

Værtshuus i Hirschberg.

Den virkelige Bendix, nogle Haandværksfolk.

Bendix.

I gode Venner, inderligt jeg beder,
At ei i Eders Aftencompagnie
Af mig forstyrres meer I lader Eder;
Endskiøndt jeg er saa bristig fri,
At blande mig i dette Compagnie.

Den Første
(sagte til den Anden).

Det er en meget artig Mand,
Endskiøndt dog af Studenterstand.

Den Anden
(trækker den Første til en Side).

Farlille! giv Jer ikke af
Med denne Svend! Han har os kun tilbedste.

Bendix
(ryster den Førstes Haand meget fidel).

En Borgermand som drikker brav,
Han er min Ligemand, min Næste!
I Aften selv jeg Eder vil tractere,
Vi klinke, til Marias Skaal!
Tre, fire Daler — hvad er det saa mere?
Jeg dog maa slaae mig her til Taal.
I Aften ei min Skat jeg kan besøge.

Digitized by Google

Første Giæst.

Det er en lystig Fyr, han holder af at spøge.

Vendix.

Herr Vært! tre fire Flasker Viin,
Og det den ældste, det den bedste.

Første Giæst.

Der hører Du, han er beleven fin;
Og han behandler os jo som sin Næste.

Værten.

Saa vil vi flytte Bordet midt
Paa Gulvet ud; at Væggen hindrer ikke.
Man Arm og Lemmer maa bevæge frit,
Naar man ret ordentlig skal drikke.

Vendix.

Fortræfligt, Vært! Systemet er charmant.
I drikker efter Kunstens Regler.

Tredie Giæst.

Ja Peiter kan sit Haandværk, det er sandt,
Og bedst i Byen her han spiller Kegler.

Vendix.

Min Herre, hvem er I?

Tredie Giæst.

Jeg er en Hattemager.

Digitized by Google

Bendix.

Tilgiv, at af jeg Hatten ikke tager,
Jeg kun en Hue tog paa Reisen med.

(Han letter paa Huen.)

Tredie Giæst.

Ja den er ogsaa god, til Tid og Sted.

Bendix.

Min Herre, I?

Anden Giæst.

Min gode Ven, jeg høvler;
Med andre Ord: jeg Snedker kaldes maa.

Bendix.

Og I min Herre?

Første Giæst.

Jeg syer Støvler.

Bendix.

Skomager da, saavidt jeg kan forstaae.
Nu sørget er for Been og Hoved, Kiære!
Ved Snedk'rens Bord vi slukke vil vor Tørst.
Men Værten dog fortiener høiest Ære;
For Maven sørger han — og den er størst.

Første Giæst.

I unge Piil, hvad taler I om Mave?

Digitized by Google

I først skal nyde mange Skiæpper Salt,
Før I annammer slig en Gave.

Fierde Giæst.

Ih nu, han tegner ei saa galt.

Bendix.

Og nu et Qvad! men ei af disse vilde
Studenterviser! Ei Bachanterskrig!
Jeg synger helst, især naar det er silde,
En Drikkevise, som det gik til Liig.

Anden Giæst.

Til Liig?

Tredie Giæst.

Han mener nemlig, at man drikker
Saalænge, til som Liig man ligger.

Første Giæst.

Ha ha ha ha! Den Valentin
Er et forslaget Hoved.

Værten
(kommer med Flasker, som han sætter paa Bordet).

Der er Viin!

Een begynder at synge:

„Bachus med din Thyrsusstav —"

Digitized by Google

Bendix
(afbryder ham).

Nei, gode Ven, der bliver intet af.
I leder mig jo ind i Hedenskabet
Til over Knæerne. Jeg er ei meer forgabet
I sligt Phantasterie; jeg er ei meer Student,
Nu er jeg Embedsmand! Det staaer paa Prent.
Nu Blomsterne jeg lader fare —
Og naar jeg fylder min Pokal,
Saa hælder jeg deri bestandig lidt Moral,
Som, paa mit Brændeviin, lidt Kokleare.

Første Giæst.

Nu veed jeg nok hvad han har villet;
Han vil en Vise uden Poesie,
Med ret fornuftig Mening i,
Men uden alle Blomster, uden Billed.

Bendix.

Og — hvis det muligt er — reent uden Melodie.

Første Giæst.

Den er ei vanskelig at finde;
Saa synger Alle med herinde.

(De sætte sig om Bordet, skiænke i Glassene og begynde at synge):

Her i Verdens Jammerdal
Druen lindrer Livets Qval.

Digitized by Google

Første Giæst
(afbryder dem).

Det gaaer for dybt — det er mig ei tilpas.
Troer I at jeg kan synge Contrabas?

Anden Giæst.

Nei det kan ingen; uden allenfals
Vor Valentin! Vi andre maae forstumme;
Men han omkaps kan sagtens brumme
Med Stormen i en Kielderhals.

Første Giæst.

Lad Benz begynde.

Anden Giæst.

Det er sandt,
Han synger en fortræffelig Diskant.

(De begynde igien):
Her i Verdens Jammerdal
Druen lindrer Livets Qval.

Første Giæst
(afbryder dem).

For høit, for høit. — Jeg ei begriber
Hvordan i Aften vi med Visen færdig bli'er,
Thi nu saa fiint han atter piber
Som Fløien paa vort Raadstu'spir.

Anden Giæst.

Har ingen en Stemhammer med?

Digitized by Google

Første Giæst.

Jo Mons har een. Han stemmer Luther.

Mons

(tager Stemhammeren frem).

Naar jeg gaaer ud, jeg den i Lommen putter;
Det er nok bedst, vi først probere.

(Han slaaer i Bordet.)

Anden Giæst.

Det burde være giort et andet Sted,
Vi for den Fremmede kun os prostituere.

Værten

(som har lyttet ved Vinduet).

Ha hvad er det? Jeg seer derude
Man stimler hid. Smaadrenge tude.
En Mand er dræbt — hvor er den Døde?
Men nei — det er en plyndret Jøde.
En agtbar Borger understøtter
Den Stakkel, mens han Foden flytter.
De nærme sig til dette Sted,
Og Birkedommeren er med.

(Alle Giæsterne staae op fra Bordet, undtagen Bendix.)

Moses, i bare Skiorteærmer kommer fulgt af **Rübezahl**, der er klædt som en fornem gammel Borger. **Birkedommeren**, **Skriveren** med Protocollen, og Flere, følge dem.

Digitized by Google

Birkedommeren
(raaber i Døren).

Hold Vagt imens! Her er vor Fange
Og luk i Stuen ei for mange.

Rübezahl.

Der sidder han! Jeg godt ham kiender,
Endskiøndt han stolt os Ryggen vender.
Jeg selv har seet han Jøden slog,
Og fra ham Guld og Ædelstene tog.

Moses.

Ja ja! Der sidder den Forræder;
Det Guld var giemt i mine Klæder,
Thi skiøndt de lod som gamle Lapper,
Dukater var i alle Knapper.
Og fem Rubiner, tre Demanter
Forsigtig syet i Vestens Kanter.
Og Sølv i Trøiens Ærmer, Skiød!
Jeg tager vist deraf min Død.

Birkedommeren
(som har sat sig med Skriveren ved Bordet).

Staa op! Her er ei Tid til Venten.

Bendix (forundret).

Hvad? Er det mig det gielder her.

Birkedommeren.

Ja det forstaaer sig! Dig især.

Digitized by Google

Bendix
(leende i det han staaer op).

I Sandhed? Jeg er Delinqventen?

Birkedommeren.

Hvor han er fræk! Han sig forstiller!
Ja vær Du dristig kun og lyv!
Det see vi dog foruden Briller:
Her har vi alt vor rette Tyv.

Bendix.

I tyver Folk paa blotte Klager,
Herr Birkedommer? Hvor forkeert!
Er I Jurist? Har I studeert?

Birkedommeren.

Bryd Du dig ei om mine Sager,
Svar til dit eget, hvis Du kan.

(Til Skriveren.)

I har dog alleting istand,
Blæk — Pen — Papir og Glimmersand?

(Skriveren nikker til det alt.)

Saa skriv!

(Til Bendix.)

Jert Navn?

Bendix.

Den stolte Spørgen.

Jeg hedder Bendix.

Digitized by Google

Birkedommeren.

Meer?

Vendix.

Hans Jørgen.

Birkedommeren.

Jert Haandværk?

(Til de Omkringstaaende.)

Pas nu paa — nu kommer —

Nu kommer Løgnen.

Vendix.

Birkedommer.

Birkedommeren.

Hvordan Forræder? Birkedommer?

Vendix.

Ja, som I selv — naar Tiden kommer.

Birkedommeren.

En uforskammet Knægt. — Lad gaae! —

Og hvor?

Vendix.

I Reichenberg.

Birkedommeren.

Ja saa!

Og hvad har Du vel her at gjøre?

Digitized by Google

Bendix.

Hvad alt min Fader mig forud
Selv længst har giort.

Birkedommeren.

Aá Herregud!
Det Skarn sin egen Fa'er beskylder.

Bendix.

Og hver en Siæl som Amor hylder, —
Jeg kom at hente mig en Brud.

Birkedommeren.

Ei ei! En Brud vil Du dig hente,
Og for at Du skal ikke vente
Paa deiligt Udstyr altfor længe,
Du frygter ikke for at hænge,
Men plyndrer dristigt Jøden ud.

Bendix.

Jeg intet veed af slig en Brøde,
Og jeg har plyndret ingen Jøde,
Skiøndt Jøder tit har plyndret mig.

Birkedommeren.

Hør hvor han er ugudelig.

Bendix.

Jeg tvertimod har hilst en Jøde
Paa Veien i et snevert Møde,

Digitized by Google

Omtrent som denne — spæd og tynd;
Og i Epistolæ virorum,
Saavidt jeg husker — obscurorum,
Det kaldes dødelige Synd.

Birkedommeren.

Hør hvilke Fagter! Hvilken Tale!

Bendix.

Hvis det peccatum er mortale,
Saa har jeg reent mit Liv forbrudt.

Birkedommeren
(sagte til Skriveren).

Vi faae nok Kiæltringen kaput.

Bendix
(lystig, betænkende sig).

Een Jøde har jeg dog berøvet —

Birkedommeren.

Nu kommer det!

Bendix.

Endeel af ufortiente Roes.
Johannes Pfefferkorn ei mere troes;
Hans falske Laurbær faldt i Støvet.
Den store Reuchlin han angreb;
Reuchlins Disciple Læreren forsvared,
Og de Ideer vi bevared,
Som langt gik over Pfefferkorns Begreb.

Første Borger
(sagte til Skriveren).

Ideer Fa'er! hvad er Ideer.

Skriveren.

Jeg troer af Sølv et Slags Potageskeer.

Birkedommeren
(til Bendix).

Jert Pas!

Bendix
(rækker Værten en lille Nøgle).

O tag min Randsel, Kiære!
Den ligger der. Den selv opluk!

Birkedommeren (sagte).

Mon han uskyldig skulde være?
Jeg har dog ei begaaet en Buk!

(Randselen lukkes op, Tyvekosterne falde ud.)

Hvad seer jeg?

(Tager Vesten op, føler paa Knapperne, og sprætter een op med Skriverens Penneknív.)

Vesten med Dukater.

(Han putter den udsprættede Dukat i Lommen.)

Moses
(hopper af Slæde).

Ha skiønne randede Krabater!
Saa seer mit Oie Jer igien?

Digitized by Google

Birkedommeren
(tager Trøien op og lader den falde).

Og Trøien falder tung til Jorden.

Bendix
(pludselig alvorlig og forfærdet).

Mig rammer Lyn — mig træffer Torden!

Moses
(dandser af Glæde og kysser Vesten).

See der, vi Vesten har igien.

(Seer paa Birkedommeren.)

Herr Birkedommer tog den ene
Dukat — han gierne maa beholde den.

Birkedommeren.

Det var med Forsæt giort, min Ven!

Moses.

Jeg veed det, det har ingen Fare.

Birkedommeren.

Corpus delicti Retten maa bevare.

Moses.

Corpus delicti — ja — ja Gud bevare!

(føler ængstlig efter.)

Men Ædelstenene?

(føler efter.)

Digitized by Google

Gud være lovet!
De blev af Foret sprættet ei endnu.

Birkedommeren
(til Vendix).
Det gielder her din Hals — dit Hoved!
En Tyv est Du, en Røver Du!

Rübezahl (jublende).
Hæng — hæng ham! Hæng ham!

Birkedommeren.
Galgen venter!

Rübezahl.
Med sine Ravne, sine Glenter;
Hæng, hæng ham!

Birkedommeren.
Lasten straffes maa,
Skal Folk i Fred paa Gaden gaae.

Rübezahl.
Hæng — hæng ham!

Vendix.
O min elskede Marie!

Birkedommeren.
Ja — efter Kløen følger Svie,
For silde kommer Angren nu.

Digitized by Google

Mængden (forbittret).

En Tyv est Du — en Røver — Morder Du!

Bendix

(holder sig et Øieblik taus for Øinene, derpaa siger han dybt bevæget).

Forsvunden er den lette Ruus,
Og altfor ædru staaer jeg her tilbage.
Med Skiældsord bringes jeg til Fangehuus,
Og man beviser en løgnagtig Klage.
Jeg — som forsmaaer hver usel Rænke,
Foragter Egennytten fast
Meer end hver anden Nidingslast —
Mig slutter man i Tyvelænke.
Glad som en Fugl der flagrer ud
I Skovens moderlige Skygge,
For snart sin Rede der at bygge,
At hente sig en deilig Brud;
Saa ilte jeg — til Gravens Rand!
Ja ja! for godt jeg Rettergangen kiender,
Dens usle Tilstand i et Land,
Hvor slet kun Adrastæas Fakkel brænder.
Hvad Under at to Skurker der formaaer
Med falske Vidnesbyrd en ærlig Mand at døde?
Til Guds Barmhiertighed kun staaer
Mit Haab. Jeg gaaer min Undergang imøde!

(Han føres bort.)

Digitized by Google

Anden Handling.

Stue hos Veit.

Veit, hans Hustru Grethe, hans Datter Maria og endnu tre Børn af forskiellig Alder.

Grethe (glad).

Min kiære Veit, min gode Ven!
Saa har vi der vor Fa'er igien.

Børnene.

Vor Fa'er, vor Fa'er!

Maria.

Vor elskte Fa'er!

Veit.

Og her jeg Brød i Lommen har.

(De Smaae hielpe ham at tømme Lommerne.)

Det traf saa heldigt, paa min Sti,
At Bageren jeg kom forbi,
Just som han lukked op sin Bod.
Nu Børn, nu Moder! freidigt Mod!
Vor Nød er endt, endt er vor Sorg;
Nu laane vi ei meer paa Borg,
Jeg bringer hundred Daler her.

Digitized by Google

Grethe.

Den gode Gud velsignet vær'!
Saa har vi to.

Veit (forundret).

Hvorledes to?

Grethe.

O hvor jeg dog er siælefro!
Jeg havde drømt forgangen Nat,
At vinde sikkert snart en Skat.
Tre Tal jeg drømte — de kom ud.
Derfor jeg takker Godheds Gud!

Veit.

Fortræfligt! Hvilket sieldent Held
Vi strax betale kan vor Gield.

Grethe.

Hvad Gield?

Veit.

De hundred Daler, som
Igaar jeg laante.

Grethe.

Hvis Du kom
Fra mine Frænder, fra min Slægt,
Saa lægge de vist ingen Vægt
Paa en saa snar Betaling.

Digitized by Google

Veit (ironisk).

Nei,

Det gjøre rigtignok de ei.
Men jeg har selv det helligt lov't.

Grethe.

Det vilde være altfor grovt
Af mine Fættre, som er rige,
Ifald til dig de vilde sige:
„Du skal betale strax igien.“
Er Du da ikke deres Ven?

Veit.

Jo det forstaaer sig, det er sandt.
Og jeg hos dem et Venskab fandt,
Som ei jeg glemmer til min Død.
Man Venner kiende skal i Nød,
Men, kiære Mo'er, Taknemlighed
Er ogsaa Dyd, som nok Du veed.
Jeg givet har min Haand, som Mand
Strax at betale, naar jeg kan.
Jeg kan! Og det for mig er nok.
Imorgen med min Børneflok
Og med min Hustru kiører jeg
Igiennem Skovens grønne Vei
De kiære Frænder at besøge.
Det deres Godhed vil forøge,

Og de vil unde mig mit Held,
Naar jeg betaler strax min Gield.

Grethe.

Hvad er det værdt? Vi dog et Aar,
Maaskee vi Raad da bedre faaer.
Hvi satte jeg paa Ternen dog
Saa lidt? Jeg var ei rigtig klog,
Jeg kunde vundet største Sum:
Hvor man dog tit kan være dum!
Nu har —

Veit.

Til Nød vi hvad vi bruge.

Grethe.

Vi altid maae paa Labben suge.

Veit.

Dog er Du Lykken høist forbunden.

Grethe.

Det er fra Haanden kun i Munden.

Veit.

Kan Du ei Lykken smile see,
Før strax Du vil, at den skal lee?
Min gode Grethe! Ufortrøden,
Taalmodig, flittig før i Nøden
Var daglig Du til travle Værk;
Saa viis dig og i Medgang stærk.

Digitized by Google

Vel sandt, det er den største Styrke.
Man kan ei Gud og Mammon dyrke
Paa eengang; det er ikke let!
Og Han som kiendte Mennesket,
Som seer i vore Hierter nøie,
Et Billed om et Naaleøie
Og en Kameel os gav — Du veed —
Af saare stor Betydenhed!
Tael ikke meer i Klynketone!
Du ellers minder mig for godt
Om Fiskeren og om hans Kone.

Grethe.

Fortiener jeg da denne Spot?
Vil jeg da være Gud og Pave?

Veit
(kysser hende).

Saa vær tilfreds med Herrens Gave.
Vær nøisom! Og imorgen flink
Lyd Pligten og din Husbonds Vink.
Paa Vogn Du med din Mand dig sætter
Og kiører —

Børnene
(hoppe og klappe i Hænderne af Glæde).

Til den kiære Fætter!

Maria.

Men Fa'er, hvi kom Du ei inat?

Digitized by Google

Veit
(tager hende under Hagen).

Det skal jeg sige dig, min Skat!
Jeg standset blev, midt paa min Sti;
Thi der er skeet et Røveri
I Skoven paa en stakkels Jøde,
I Retten først jeg maatte møde
Som Vidne, skjøndt jeg intet saae;
Nu sidder han i Fængselsvraa
Den Ulyksalige, som vilde
Tilrane sig i Natten silde
Guld, Sølv, Demanter, Ædelsteen,
Og nedslog Gubben med en Green.
Men Mordet blev dog ei begaaet.
Snart han sin Straf har overstaaet.

Grethe.

Hvad hedder han?

Veit.

For Markens Ravn
Vil snart ham Galgebielken bære.
Hans Jørgen Bendix er hans Navn,
Man siger han Student skal være.

(Maria svimler og synker i Moderens Arme.)

Grethe.

Maria! Gud!

Digitized by Google

Maria.
Er det en Drøm?

Veit (ængstlig).
Mit kiære Barn — hvad vil det sige?

Grethe.
Hun er saa følsom og saa øm —
Det gaaer nok over.

Veit.
Gode Pige!

Grethe.
I Luften! Stuen er for varm.

Veit.
Kom! Støt dig til din Faders Arm.

(De lede hende ud.)

Fængsel.

Bendix i Lænker.

Naar Andre løb med flygtigt Sind,
Til Nattesvir, som Blad for Vind,
Sad jeg, med Haanden under Kind,

Digitized by Google

I Gaden ene, med min Bægter,
Ved Corpus juris og Pandecter;
Studeerte min Erasmus, klog
Min Reuchlins, min Melanchtons Bog
Og tænkte: Løb I kun omkaps,
En flittig Bursch er ingen Laps.
Jeg har et bedre Maal, I Fianter!
Maria staaer mig, som en Fee,
La'er, som i Tryllespeil, mig see
I mine gamle Folianter.
Hvad nu jeg med Besværlighed
Har pløiet, harvet og lagt ned,
Skal groe som Ax, naar Høsten kommer. —
Men — det blev en elendig Sommer!
Dens Haab svandt hen i Qvalm og Støv,
Og al min Høst — blev vissent Løv.

Saa skal jeg døe i Ungdoms Dage!
Døe? — Døden selv er ei saa tung.
Een gammel døer og Een døer ung,
Det er en kort og fælleds Plage;
Men — Skiændselsdød — uskyldig lidt,
Mens Hiertet banker sundt og frit;
Og drage med en elsket Pige
I Svælget — det vil mere sige!

Digitized by Google

Og naar hun nu foragter mig,
Naar hun tiltroer mig denne Brøde,
Til levret Blod forvandler sig
Da Kiærlighedens Morgenrøde.

Jeg aandelig — o Gud — er dræbt,
Før jeg bli'er hen til Døden slæbt.
Mit Mod er qvalt — og den som qvæler
Mig Modet, den mig Livet stiæler.

Nei — jeg vil fatte mig. Man skal
Ei see mig som en usel Synder,
Ei regne mig i Nidingstal,
Naar man min Dødsdom mig forkynder.
Skiøndt over mig man Staven brød,
Vil jeg dog kiæk mit Hoved bære.
Thi kan jeg ikke døe en ærlig Død,
Saa kan jeg, for min Gud, dog døe med Ære.

(Han gaaer hen i Baggrunden til sin Løibænk.)

En Capuziner kommer.

See der, der har vi atter i Gruben
Et af de vilde, glubende Dyr,
Der gaaer i Skoven paa Eventyr,
Og overbider de Andre Struben.

Digitized by Google

Bendix.
Min kiære Herre, hvem er I?

Capuzineren.
Hvad? End Du vover fræk og fri
Med sligt et Spørgsmaal at fornærme
Den Mand, der vil dig Siælen skiærme?
Est Du endnu saa stiv og strunk,
Og saa ugudelig i Sindet,
At ei Du kiende kan en Munk
Paa det Udvortes?

Bendix.
Herre! Skinnet
Kan let bedrage. Mig man kalder
I uforbærvet Ungdomsalder
En Røver og en nedrig Tyv.
Jeg er det ei.

Capuzineren.
Kom kun og lyv!
Det hielper dig dog ikke længer,
Imorgen ligefuldt Du hænger.

Bendix.
Og det fortæller I, en Præst,
Med Smil, som I forkyndte Freden?

Digitized by Google

Capuzineren.

Mig klæder Munterheden bedst,
Den vidner om Uskyldigheden;
Og til mit Liv den lægger Aar.
Troer Du, at jeg kan dele Nøden,
Med alle de fortabte Faar,
Som jeg beretter her til Døden?
Alt er saa trist! Den rustne Lænke,
Den sorte Væg, de haarde Bænke;
Det lille Vindue, den svage Lampe,
Min Munterhed helbreder Krampe.
Jeg aabner Skyen for min Synder;
Og naar at præke jeg begynder,
Saa dufter Paradisets Roser
Hvor Lænken rasler, Lampen oser.
Omvend dig, hvad det ogsaa koster;
Dit Credo læs, dit Paternoster,
Jeg hører at Du est Student,
Saa est Du ogsaa vel bekiendt
Med Skriften, haaber jeg forvist,
Endskiøndt Du kun est en Jurist;
Og, hvad man ei mig har fortiet,
Forført af Luther-Kiætteriet;
Hvorfor Du havde strax fortient
Paa røden Baal at vorde brændt.
Men derfor lukker jeg et Øie
Og regner dig det ei saa nøie.

Digitized by Google

Omvend dig kun, med Bøn og Sukken!
Man siger, Du har været drukken;
Og det giør Synden noget mindre,
Endskiøndt det Straffen ei kan hindre, —
Thi hvad den Drukne falder paa,
Det ædru Mand forsvare maa.
Jeg ynder ogsaa Druesaften,
Men drikker ei Forstanden bort;
Og kommer jeg engang til kort,
Saa gaaer jeg ikke ud, den Aften.

Bendix.

Hvad vil I mig?

Capuzineren.

Hør vel mit Ord!
Min Søn, Misgierningen var stor,
Og i din Skiærsild maa Du bøde.
Tak Gud, det var kun paa en Jøde,
Ei paa en ægte Katholik
At Du sligt Røveri begik.
I tusind Aar, det kunde hænde,
Du ellers derfor maatte brænde,
Men nu jeg nok, ved Sang og Bøn,
Skal bringe det saavidt, min Søn!
Du slipper med et hundred Aar,
(Som hisset meget hurtigt gaaer)

Digitized by Google

Til Knæet kun i Svovelpølen,
Men reent at bringe dig af Sølen
Er mig umuligt. — Er der noget
Som ellers Du dig ønsker? Tael!
Jeg gierne lindre vil din Qval.

Bendix (sagte).

Den gamle Stakkel gaaer i Taaget;
Men er af Hiertet ikke haard.

(Høit)

Herr Pater, hvad især mig staaer
For Hovedet og mig bedrøver,
Er, at man mig min Ære røver.
Ifald I bringer det dertil,
Ifald I mig den Godhed viste
At skaffe — til mit Liig — en Kiste,
Jeg høistforbunden være vil.

Capuzineren
(tørrer sine Øine, afsides).

Den arme Diævel! — Unge Blod,
Saa smuk — saa stærk — med saadant Mod
Skal ned i Graven allerede,
Og mig om en Liigkiste bede,
Som om det var en Brudeseng.

(Høit)

Fat Du kun Mod, min stakkels Dreng!

Digitized by Google

Vor Herre hielper nok. Her bringer
Jeg Noget, som din Rædsel tvinger.

(Han tager en Dunk op af Lommen.)

En Flaske Viin! Drik den, og beed!
En ægte Saft! Sluk Sorgen ned!
Det styrker Legem dig og Siæl.
Og ei dig nu med Drømme qvæl!
Du skal ei dybt i Pølen vædes,
Skal ei til Knæe i Svovlet staae,
Men ikkun med den store Taa,
Naar rigtig Siæslemessen qvædes.
Nu gaaer jeg hen, stol paa mit Ord,
Og skaffer dig i christen Jord.
Med Vægt din Dommer jeg forkynder,
At Du est en bodfærdig Synder,
Som angrer alt, og kysser Riset —

Bendix.

For Guds Skyld nei! Jeg mod Beviset
Høit, til min Død, vil protestere.

Capuzineren.

Tys! Lad mig ikke høre mere
Saa frække Ord. Saa mister Du
I mig den Ven, Du eier nu.
Nu gaaer jeg, sluk imens din Tørst;
Jeg alt skal paa det bedste lave;

Digitized by Google

Man skal som Christen dig begrave;
Men hænges — hænges maa Du først.

Bendix.

Gud raader alt, som forestaaer.

Capuzineren.

Hans Fred med dig, fortabte Faar!
(Han forlader ham.)

Skoven som i første Handling.

Diedrik kommer med **Maria**, der seer fortvivlet ud, med nedhængende Haar, hvori Løv og Qviste hænge.

Maria.

Siig mig, I Skovens Alfer, hvor
Troldurten, Glemselsurten groer,
Som med sin Duft betage kan
Erindring, Følelse, Forstand!
Bæk! tag mig i dit falske Siv,
Vie mig til Dødens blege Viv.

Diedrik.

Det arme Barn! O Gud, min Ven!
Den bittre Skaal hun med dig tømte.
Jeg kiendte Billedet igien,
Skiøndt Maleren det selv fordømte.

Digitized by Google

Tidsnok ved Elvens bratte Flod
Jeg hende traf, hvor alt i Fare
Det skiønne Barn paa Randen stod;
Alfader hende vil bevare.

Maria.

Men han er brødefri! — Husval
Med denne Tanke dig, mit Hierte!
Hvad er Uskyldighedens Smerte
Imod Samvittighedens Qval?

Diedrik.

Og ganske sikkert Biergedrotten
Har spillet ham til Straf det Puds,
Fordi han var saa stolt og studs
I Nærheden af Tryllegrotten.
Men — her er Stedet — har Du Mod,
Saa vil en ædel Alf vi bede,
At han betvinger billig Vrede
Til Frelse for uskyldigt Blod.
Før jeg Forsigtigheden lød,
Thi — godt er ikke Biergets Rygte;
Men Venskab kan ei længer frygte,
Naar Vennen er bestædt i Nød.

Maria.

Jeg elsker Bendix. Kiærlighed
Til Døden kalder eller Livet.

Digitized by Google

Min Fa'er og Mo'er slet intet veed,
Thi jeg har intet Løvte givet.
Og intet jeg bestemt har sagt;
Men han har i mit Øie lagt
Et Svar, og sig mit Blik forklaret
Just saadan som han ønskte Svaret.
Jeg voved ei at sige Nei,
Thi Løgnen er en hæslig Last;
Men talt derom — det har jeg ei, —
Undtagen med mit Øiekast.
Og nu er han ulykkelig,
Nu har Ulykken os trolovet.
Hvo alt har tabt, har intet vovet.
Til Bierget kiæk jeg følger dig.

(Hun gaaer hen til Klippen i Forgrunden, banker paa Fieldvæggen, og knæler.)

Du Kæmpe med det røde Skiæg,
Hør mig bag Fieldets brune Væg!
Jeg nærmer kiæk mig Klippebuen,
Jeg frygter ei min egen Død;
Ei meer et Barn i Ammestuen
Forfærdet paa min Moders Skiød
Jeg mig om dig fortælle lader,
Og trøster mig, at Du er fiern,
Fordi Du Menneskene hader,
Og har et Hierte haardt som Jern.

Digitized by Google

Jeg troer det ei! Thi mangt et Rygte
Løb atter om dit Ædelmod.
Hvi skulde da Maria frygte?
Nei! Du ei tørster efter Blod.
Tilgiv min Ven! — Du giør det gierne,
Du svarer mig med venlig Røst.
Naar Vinen spøger i en Hierne,
Og Kiærligheden i et Bryst,
Naar Øiet funkler, blusser Kinden,
Hvad er da Læbens Ord? — Kun Tant!
Betragt det, som et Stød af Vinden,
Der slog paa Klippen og forsvandt.
Kan Du fornærmes af en Tone,
Der løb fra Dødeliges Mund?
Du — som alt ryster Egens Krone
Aarhundreder, i denne Lund.
Nei! Du os sætter kun paa Prøve,
Ei Hævn har i dit Hierte Rum.
Du, som har Skiægget af en Løve,
Du kan ei være tigergrum!

Musik fra Fieldet.

De tre Gnomer

(komme ud og synge).

Du kiække stolte Mø som vover
At vække Drotten naar han sover,
Med dristig Smigren og med Sang,
Hør hvad han svarer dennegang!

Digitized by Google

Hvis Mod dertil Du skulde have,
At lade dig som Død begrave,
I Kisten lægge
Bag Laagets tunge sorte Dække.
Kan det ei skrække,
Saa redder Du din Hiertensven,
Frihed og Æren faaer han igien.

Maria.

Alt jeg vover for min Ven!
Frihed og Æren faaer han igien.

(Gnomerne gaae ind i Bierget.)

Diedrik.

Maria! dristige Marie!

Maria.

Min Ven Du med dit Varsel tie.
Husk paa hvad Du mig selv har sagt,
Her Drotten sikkert giver Agt
Og sætter kun mit Mod paa Prøve.
Men vil han Bendix Livet røve,
Troer Du, Maria skulde tøve?
Nei — Elskov er mit Offer bragt.

Hvad er den hele Vaarnatur
Mig uden Bendix? Natten viste
Sig mere sort end Dødens Kiste,
Og Dagen var mit Fangebuur.

Digitized by Google

Hvert Blomster paa min øde Vei
Et Billed paa min tabte Lykke,
Hver venlig Trøst — en ussel Krykke,
Som holdt mig opreist længer ei.
Hos Fa'er og Mo'er var selv ei Trøst;
Thi vel Reseda dufter herlig,
Men den er ei saa skiøn og kiærlig
Som Rosen paa det unge Bryst!

(De gaae.)

Fængselet.

Bendix i Lænker.

Inde i en mørk Alkove seer man utydeligt en Liigkiste.

Bendix
(stirrer paa Kisten).

Det var den sidste Godhed da,
Som Verden viste Bendix. — Ja,
Jeg fik en Kiste til mit Liig,
Og føler mig nu som en Riig,
Der gierrig, giemmer Guld, Rubin
For Dagen i sit mørke Skrin;
At ingen skal deraf faae Gavn.
Jeg skal ei mætte Markens Ravn,

Digitized by Google

Den stakkels Fugl! Det giør mig fro.
Og laa min Krop i Fuglens Kro
Saa godt ei, som i sorten Jord?
O Menneske! din Svaghed stor
Bestandig leger med din Kraft. —
Et hærdet Spyd paa møre Skaft!
Maria! Hulde blide Moer!
Held dig, at Du med intet Ord
Din Skiæbne bundet har til min.
O var jeg trøstet kun for din.
Lidt Graad det koste vil en Tid,
Men Pigen er ei kiæk i Strid,
Og mindst i Modgang; ei bestemt;
Et flygtigt Ønske snart er glemt. — —
Og dog — maa jeg det ei tilstaae:
Hvis jeg bedrøvet hende saae,
Det var for dette knuste Bryst
Den eneste, den sande Trøst!

Rübezahl

(kommer som Capuziner).

Ha ha! der har vi vor arme Synder.
Ei hvor han staaer fortvivlet bleg,
Fordi Du Jøden har spilt den Streg
Est Du bedrøvet, stakkels Flynder?

Digitized by Google

Bendix.

Hvad? Atter her en lystig Munk,
Selv mere jordisk af Natur,
End den, som i mit Fangebuur
Før bragte Vinen paa denne Dunk?

Rübezahl.

Pater Hilarius kan ei tvinge
Sin Svimmelhed; den ham overfaldt;
Og skiøndt han Draaber har taget alt,
Vil de paa Benene ham ei bringe.
Han mig har sendt; Du intet taber;
Thi bedre jeg end han forstaaer
At redde Kirkens fortabte Faar,
Ihvor ubændigt sig Fanden skaber.
Jeg lover dig, Du skal ei staae
I Pølen med den mindste Taa.
Men heel og holden jeg dig hæver,
Hvis Diævlen Du forsager kiæk,
Hans Kammerater uden Skræk,
Og ei for Alf og Trolde bæver.

Bendix.

Med Diævlen intet jeg har at giøre.

Rübezahl.

Et saadant Ord maa jeg gierne høre.
Jeg alt dig kiender; jeg har hørt,

Digitized by Google

At selv Du Skiældsord har fremført
Mod Biergets Trold, med Rødeskiægget,
(Jeg glemmer, jeg har selv et rødt)
Du har ham kiæk i Skoven mødt,
Og som en Gedebuk opægget.

Bendix.

Det var i Rusen. Naar jeg drak,
Philisteriet i mig stak;
Jeg vantro blev, som den bedste Taabe,
Der ei kan frygte, saalidt som haabe,
Der kun i Verden sin Smaahed seer,
Og — selv et Nul — vil intet meer.
Som ei begriber i al sin Knibe,
At Mennesket intet kan begribe,
Naar fræk han Skranken overgaaer,
Hvor selv Forstanden stille staaer.
Men hvad ei Videnskaben forklarer,
Ei Religionen aabenbarer,
Mon — seet i Phantasien blot —
Det vel fortiener Daarens Spot?
Respekt for Biergets Drot — Naturen —
Vi om dens Værksted intet veed —
Den evigstore Hemmelighed,
Som Stormen synger i Kæmpeluren.
Ja selve Lynet — Fieldets Torden,
Hvis Styrke bød Graniten: brist!

Digitized by Google

Som bøier Græsset, hver en Qvist
For Almagt ydmygt imod Jorden.
Den store Pan bag mørken Hæk,
Som stod alt ved Olympens Bierge,
Bør ham forhaane Nutids Dverge?
Ha tugt dem, Pan! med dybe Skræk!

Rübezahl (sagte).

Her faaer jeg jo en Satisfaction
Saa god, som Nogen den kan forlange.

(Høit)

Du est en egen, sær Patron;
Men altfor kiæphøiet for en Fange.
Mig tykkes selv sig i din Ydmyghed
En Stolthed sig og en Begeistring viser,
Som for det meste Den forliser,
Der her sin Dom og Skiæbne veed.

Bendix.

Jeg møder Skiæbnen uden Sukken.

Rübezahl
(løfter paa Dunken).

Jeg mærker Vinen er ikke drukken.
Et Glas dog vel Du tømmer paa
Marias Held, med rolig Smilen?

(Skiænker i Bægeret.)

Digitized by Google

Bendix.

I værste Gift Du dypper Pilen,
Dog skal den ei mig i Støvet slaae.

(Tager Bægeret)

Marias Sundhed! Ved den Høie,
Den drikker jeg med Ild i Øie.
Marias Skaal! Skiænk hende, Gud!
Alt Livets Held ved dit Faderbud.

(Til Rübezahl)

Troer Du, jeg indisk som Braminen
Forlanger at hun deler Pinen
Med mig, og brændes paa det Baal,
Som tændtes mig? — Marias Skaal! —
Troer Du, mig trøster i min Qvide,
Den Tanke: hun skal ogsaa lide,
Og nægte sig den søde Lyst,
Som brat forsvandt af dette Bryst?
Nei, nei! Skilsmissen meget koster,
Men vidste jeg at i et Kloster
Hun skulde visne, deilig ung,
Da blev mig Døden dobbelt tung.
Hun lyde skal Naturens Stemme!
En Andens Brud mig aldrig glemme.
Jeg gaaer herfra med freidigt Taal.
Paa Gravens Rand: Marias Skaal!!

(Han tømmer Bægeret.)

Digitized by Google

Rübezahl.

Du har dig frasagt nu din Brud i Livet,
I Kisten er dig Bruden givet.
Liigkiste tael! hvad siger Du dertil,
Du sidste Handling for et Sørgespil.

(En sagte yndig Musik høres. Det bliver lyst i Alkoven. Liigkisten forvandles til en Løibænk med Blomster, hvorpaa Maria ligger smykket som Brud, med et Diadem af Diamanter. Hun springer op og iler i sin Elskers Arm. Musiken tier og Alkoven bliver mørk igien.)

Maria.

Min Ven!

Bendix.

Maria! Min Veninde!

Maria.

Du min!

Bendix (smertelig).

Nei — Dødens!

Maria (smilende).

Ikke dennesinde!

Bendix.

Jeg af Forundring fast forgaaer, —
Af Fryd — af Skræk —

(Til Rübezahl)

Est Du en mægtig Trold?

Rübezahl.

En Taskenspiller, der sin Kunst forstaaer.

Maria.

Nu nyd din Lykke! Giv dig ham i Vold.

Bendix.

Og Døden skiller os ei ad?

Maria.

Troer Du, jeg ellers var saa glad,
Som Blad i Rosen ved sit Blad.

Bendix.

Jeg skal da leve?

Maria.

Som min Mand.

Bendix.

O Redning! paa min Afgrundsrand.

Maria.

Og der — der staaer din Redningsmand.

Bendix.

Ha ubekiendte stærke Magt,
Modtag min Tak ei med Foragt!
At lønne dig ei staaer i Støvets Magt.
Mit Hierte —

Digitized by Google

Rübezahl (mørk).

Skaan mig for din Tak og Bønner!
Af Egennytte Støvet lønner.
Jeg kiender nok den hele Snak
Om Eders Hierters varme Tak.
To Klumper Jer Naturen bygged
I Brystet, og med Been betrygged,
Til Luften een, og een til Blod.
Jeg tænker Lungen er saa god
Som Hiertet, skiøndt I dette roser
Og laster hin, naar Talen gialdt
Om Ærlighed. Hvad er det alt?
Af røde Kiød to hule Poser!
Jeg mindes vel, da jeg engang,
Indtaget af en Piges Sang,
Bedaaret blev. — Jeg maa mig skamme;
Thi hun foragtede min Flamme;
Og mens jeg talte mine Roer
Paa Marken — brød hun fræk sit Ord,
Og flygted — spotted mig for Savnet —
Og derfra fik jeg Ogenavnet.
Dril mig ei her med smukke Taler,
Naar Nødens Jernhaand standser dit Begiær,
Hvad bli'er din Selvfornægten? Et Mundsvæ'r.
Paa Gravens Rand man end kan være Praler.
Opirr mig ei med kiælent Føleri,
Jeg handler ei af Sympathie,

Digitized by Google

Men efter Indfald, efter Lune,
Jeg lider godt den lille Brune;
Og at Du dog i Dødens Skræk
Dig viste paa en Maade kiæk,
Det huer mig. — Velan — din Elskov længes?
Saa tag din Brud og gaae! Du skal ei hænges.
Der kommer Fangefogden! Nu
Skal det mig ret i Siælen gotte,
At see den gamle Fængselsrotte
Selv gnave Løvens Garn itu.
Han troer, han drømmer; giver Agt!
See hvor han spiler Dielaaget;
Den Dosmer altid gaaer i Taaget,
Og dog — dog vil han holde Vagt.

Fangefogden

(kommer som Søvngiænger, med sit store Nøgleknippe).

Nei aldrig har jeg gamle Dreng
End havt en Drøm saa sær som denne:
Hvo er dog det, som staaer derhenne?
Jeg veed — jeg ligger i min Seng,
Ja ganske vist! Ha hvilket Vaas!
Og dog jeg troer jeg hid maa trippe
Til Fangen med mit Nøgleknippe,
Og aabne ham den stærke Laas.

(Han stikker Nøglen i Døren.)

Digitized by Google

Bendix
(sagte til Maria).

O, vi Lyksalige! Vi skal
Snart lukkes ud af denne Hule,
Og Skovens Grene skal os skiule
Med sine Blomster, uden Tal.

Fangefogden.

Mig synes at jeg hisset seer
En ung og deilig Dame stande,
Med Diamanter om sin Pande.
Mig synes næsten at hun leer.
(Han lukker Døren op.)

Bendix.

Jeg føler Luftens friske Strøm.

Maria.

Den skumle Hvælving han oplukker.

Bendix.

Nu Hængslen hviner, Dybet sukker.

Fangefogden.

Nei det var da en Fandens Drøm.
Jeg — jeg som altid er saa fuld —
Af Embedspligt — Samvittigheden,
Jeg kommer her og bryder Freden,
Jeg er en Tyv, en Røver huld.
(Bukker for Bendix og Maria.)

Digitized by Google

Nu vær saa god! I er alt frie!

(Sagte)

Hvor nederdrægtigt man kan drømme.

Bendix
(til Fangefogden).

Vi høit din Godhed skal berømme.

Fangefogden
(gnider sine Øine).

En altfor sælsom Phantasie!

Maria
(taknemmelig til Rübezahl).

Vor Redningsengel!

Rübezahl.
Stille, stille!

Fangefogden (bukker).

Paa vide Væg alt Døren staaer.

Rübezahl.

Saa skynder Eder bort, Børnlille.
Jeg bliver hos mit sælle Faar.

(De Elskende flye.)

Rübezahl.

Nu ende maa det sære Væsen.
Hvordan helbredes denne Mand?

Digitized by Google

Her er ei kraftigt Hovedvand,
Men samme Virkning gjør et Knæp paa Næsen.

(Han giver ham eet.)

Fangefogden (vaagner).

Hvor er jeg? Hvordan kan det sammenhænge,
Jeg selv har lukket Fangen ud
Af Fængselet? Du Fredsens Gud,
Nu har jeg levet dog saalænge,
Halvfierdsindstyve Aar; ei sveget
Min Pligt og ingen Fodsbred veget
Fra min Samvittighed, og Næstens Nød
Har aldrig Dinene mig lagt i Blød.
Med største Sindets Ro jeg kunde
Fra Delinqventen gaae i Seng og blunde
Naar lukket var den jernbeslagne Dør;
Endskiøndt naturligviis jeg vidste
At denne Nat var ham den sidste,
Medlidenhed jeg ikke kiendte før,
Men nu har dog den Hex forført mig,
Og — uden mindste Bøn derom, —
Til Hiælp jeg selv en Røver kom.
Hvis nogen Anden havde hørt mig!
Hvem der? — O Vee! — Jeg kiender Munken,
Ved Bordet sidder han med Dunken.

Digitized by Google

Jeg er forraadt. Ærværdige Fader, spar!
Min Handling Retten ei forklar.
Jeg ei begriber, hvordan han kom ud.

Rübezahl.

Dertil behøves intet Hovedbrud.
Men jeg forbauses! Du forklager
Dig selv for hvad dog jeg har giort.
Jeg aabned for Studenten denne Port,
Og Du dog Skylden paa dig tager?

Fangefogden (forundret).

Hvad I?

Rübezahl.

Han Røver var af Navnet,
Men jeg i Gierningen. Thi min Samvittighed
Var sløv, som din Medlidenhed,
Vi mærked begge neppe Savnet.
Jeg plyndred Jøden, ham til Jorden slog
Og alt hans Guld og Mammon tog:
Jeg vilde mig paa Bendix hævne,
Fordi han var en ubehøvlet Knægt,
Der haaned mig med samt min Slægt;
Dog skeete det ei efter Evne.
Jeg i hans Randsel bragte snild
Al Jødens Rigdom, giemt i Psalter,
Jeg sang, som Munk, for Synderen en Psalter,
Og gotted mig ved Angstens Skuespil,

Digitized by Google

I min Forklædning; — men, som tit kan skee —
Du veed man bliver let forført —
Paa eengang følte jeg mig rørt;
Thi han var kold og bleg som Snee.
Med disse Tyvedirker atter

(Viser ham nogle Dirker)

Jeg reddet har mit Faar. Da kom i Drømme Du,
Men din Beskyldning mod dig nu
Jeg, gode Ven, paa ingen Maade fatter.

Fangefogden (glad).

Er jeg uskyldig? Himlen være lovet!
Det havde jeg dog neppe tænkt.

Rübezahl.

Alt kommer over mig. I Fare staaer mit Hoved,
Og — hiælper Du mig ei — saa bli'er jeg hængt.

Fangefogden.

Det kunde hændes.

Rübezahl.

Lad os flygte!
Følg mig ad ubekiendte Sti!
Ei noget Kostbart efterlade vi;
Thi det er — i det Høieste — vort Rygte.

Fangefogden.

Du her til den Urette kom.
Mit Rygte? — Al min Eiendom,

Digitized by Google

Det Eneste, jeg kan testamentere
Til Slægt og Venner — slænges ikke bort.

Rübezahl.

Nyd Livet end, det er kun kort,
Og jeg dig skaffer meget mere.

Fangefogden.

Du lover meer end Du mig holde kan,
Du er en Tyv, jeg er en ærlig Mand.

Rübezahl.

Jeg giorde kun, hvad selv til Punkt og Prikke
Du vilde giort.

Fangefogden.

Det er en anden Sag!
Det var i Drømme, det var Selvbedrag,
Og den som sover, synder ikke.

Rübezahl.

Jeg skiænker dig et deiligt Huus
Ved Skovens Ly, med frugtbar Agergrøde,
Fiernt kan Du høre Fossens Bruus,
I Solens Morgen- Aftenrøde.
Du kan i stoppet Lænestol
Af Tærner dig opvarte lade,
Klædt i den varme Vinterkiol,

Digitized by Google

Naar Stormen hvirvler sine gule Blade.
Der lægger sunde Luft til dine Dage Aar,
Og end Du skuer mangen Vaar!

Fangefogden
(gnaven bidsk).

Jeg vant er til mit Fangehul,
Jeg mager er, og ønsker ikke Talgen,
Mig lokker ikke Skovens Bul,
Der ingen Blade groe paa Galgen.
Jeg vant er til min rustne Laas,
Til Fangens Angst, til Hængslen naar den hviner,
Til Dommens Viisdom og til Munkens Vaas.
Du bygger mig en Hytte ved Laviner,
Paa Lava, som end ei er kold —
Og troer, jeg lader mig bestikke?
Jeg overgiver dig i Rettens Vold,
Af Fængselet Du slipper ikke.
Jeg Vagten hisset komme seer,
Og jeg forklager dig! saa lidt dit Løvte virker.
Nu hiælper, Røver! ikke meer
Dig alle dine Tyvedirker.

Rübezahl.

I Retten gaaer jeg fra, hvad her er sagt.
Min Tale jeg forstaaer med Kløgt at vende.

Digitized by Google

Fangefogden.

Naar Du paa Pinebænken bliver lagt,
Vil Du nok Sandheden bekiende.

Rübezahl.

Paa Pinebænken? — Ha ha ha!
Det er mig noget nyt! Jeg holder af at spøge.
Velan saa lad os pines da!
Det vil min Agt for Mennesket forøge.
Troe mig: Fortienesten jeg skatte veed,

(Med Eftertryk)

Og I kan være vis paa min Taknemlighed!

Digitized by Google

Tredie Handling.

Retten.

Birkedommeren. Skriveren. Rettens Folk.

Birkedommeren.

Man knap sit eget Øre troer,
Og Uforskammetheden gaaer
Mig synes mere vidt i Aar,
Endskiøndt den alt gik stærkt ifior.
Snart Fyrsten Dommen her har underskrevet.
En saadan Karl har altfor længe levet,
Ei Fængslet holder ham, ei Dør, ei Væg.
Kald Munken ind, men har vi og Drabanter?

Skriveren
(seer ud af Vinduet).

De strømme til fra alle Kanter.

Birkedommeren.

Skiøndt Fru Justitia har Skiæg,
Er hun — som Alle veed — et Fruentimmer bare,
Der trænger til, man hende skal forsvare.

Skriveren.

Herr Dommer! vi har ingen Fare.

Digitized by Google

Birkedommeren.

Saa lad ham komme.

Rübezahl

(træder ind som Capuziner, i Lænker).

Birkedommeren.

Ha Ugudelige!
Du Borger af det underjordske Rige!
Du trække tør en saadan Kiortel paa?

Rübezahl.

I Mørke, veed I nok, er alle Katte graae.
Graahætten skiuler mangen Skalk og Giæk;
Det er jo kun et Overtræk.

Birkedommeren.

Est Du en Munk, som hører til et Kloster?

Rübezahl.

Ja ganske vist. Mit Kloster, bygt af Steen,
Halvt ligger skiult bag Skovens Green;
Men har en deilig Udsigt.

Birkedommeren.

Livet koster
Dig dette Eventyr. Du selv tilstaaet har
Paa Pinebænken, at i Munkedragt
Du falske Vidnesbyrd for Retten har aflagt.

Digitized by Google

Rübezahl.

Ja — tro mig paa mit Ord, naar jeg forkynder:
Hvert Ord er Løgn, som kom ud af min Mund.

Birkedommeren.

Hvad har dig dog — ugudelige Synder!
Fordærvet reent af Hiertensgrund.

Rübezahl.

Ugud'ligheden. Barnet nævner
Herr Dommer ved sit rette Navn.

Birkedommeren.

Men veed Du vel, at Loven er en Hævner,
Som kommer den Retfærdige til Gavn?

Rübezahl.

Saa hævn Jer da! Jeg underkaster
Mig villig Lovens Straf.

Birkedommeren.

Du nødes vel dertil.

Rübezahl.

Men førend I med mig til Galgen haster,
En Kammerat jeg her angive vil.
Saa skyldig som jeg selv; ja endnu mere.
Han hænges maa, som jeg, for Røveri.

Digitized by Google

Birkedommeren.

Ha nu opdage vi det hele Compagnie.
Jeg tænker, snart der kommer flere.
Saa lad ham kalde! Lad ham møde!
Er det en Munk, som Du?

Rübezahl.

Nei, det er kun en Jøde.

Birkedommeren.

En Jøde?

Rübezahl.

Moses!

Birkedommeren.

Moses? Du min Gud,
Det er jo netop ham, som her er plyndret ud.

Rübezahl.

En Maske blot. Ebræeren har løiet;
Han vilde kaste Retten Blaar i Øiet.
Med mig han hærget har i mangen Verdens Kant;
Derfra han fik sit Guld, Sølv, Diamant.
Og til Beviis derpaa at ei jeg farer
I Retten her med Tant — saa spræt ham op!
Jeg mener nemlig Trøien, ei hans Krop,
Saa finder I forbudne Varer,
I Foret. Et Beviis, der bragte Veit, en Mand
Af ærlig Stræbsomhed i Betlerstand.

Digitized by Google

Moses bringes ind. **Rübezahl** gaaer ham paa Livet med en Kniv.

Moses.

Ach weih, ach weih!

Rübezahl.

Stat stille, Jøde,
Du skal kun hænges, ikke bløde.
Jeg river kun dit Kallun lidt itu.

(Han sprætter Trøien op og tager Beviser ud.)

See her! hvad siger Retten nu?

Birkedommeren.

Tag Kniven fra ham!

(Kniven tages fra Rübezahl.)

Birkedommeren
(læser Beviset).

Ha — der har vi jo Beviset.

Rübezahl (til Moses).

Jeg haaber altsaa nu Du kysser Riset,
Og gaaer taalmodig med din Ven den Vei,
Hvorfra tilbage vendes ei.

Moses.

Ach weih, ach weih! Ach weih, ach weih!

(De føres bort.)

Digitized by Google

Skov.

Grethe pyntet, med et ældre og et yngre Barn.

Grethe.

Jeg ei begriber Eders Fader,
Forresten en saa fornuftig Mand,
Og dog idag just falder han
Paa slig en Grille. Maria forlader
Fortvivlet Huus og Hiem, og gaaer
I Skoven med udslaget Haar,
Fordi en Yngling, som hun ynder,
Er greben, som en nedrig Synder.
Og dog — dog Vognen færdig staaer
Til Reisen. Fader strax betaler
Til Fætteren de hundred Daler,
Som han dog først har laant igaar.
Og vi maae følge ham, og pynte
Os med den bedste Søndagsdragt.
Nu er det ogsaa Tid til Pragt!
Men Fader Reisen os forkyndte
Saa bydende, saa heftig streng,
At jeg ham ei modsige turde —
Endskiøndt vel egentlig jeg burde!

(Til den Lille, som er urolig)

Hvad fattes dig, min gode Dreng?

Digitized by Google

Den Lille.

Jeg vil hiem.

Grethe.

Det gaaer ei an, mit Barn.
De kiære Fættre vi besøge;
Men her, forvildet mellem Bøge
Vi hildes ind i Skovens Garn.

Den Lille.

Jeg vil hiem!

Den Ældre.

Vær artig dog, Johan!
Og giør, hvad Moder til dig siger.
Hvad hiælper det, Du staaer og skriger?

Grethe.

Ei længer Vognen komme kan;
Og Broder Henrik holder Tømmen
Hist henne ved en Afgrunds Rand,
Mens Fader, som han gik i Drømmen,
Har os forladt, og søger — blind —
Den Vei, hvorfra han er forvildet,
I Hækker og i Brombær hildet.

Den Lille.

Jeg vil hiem!

Grethe (vred).

Saa hold dig i dit Skind.

Digitized by Google

Hvis ei, jeg bli'er alvorlig vred.
Jeg er i Hovedet alt heed;
Du giør det værre, ved din Klage.

Den Lille (hæftigere).

Jeg vil hiem!

Grethe.

Du lille Skrighals, tie!
Hvis ei, paa denne vilde Sti,
Skal Trolden Rübezahl dig tage.

Den Lille (skraaler).

Jeg vil hiem!

Grethe (opbragt).

Hent, Rübezahl, som boer
I Bierget, den uvorne Klynker!

(Drengen synker ned, Græsset lukker sig over ham.)

Grethe (fortvivlet).

O Gud! han tog mig paa mit Ord.
Mit elskte Barn i Jorden synker!

Veit kommer.

Nu, Mo'er, med dine Børn Du kiæk
Mig dybt i Skovens Mørke følge.
Vær ikke bange, dæmp din Skræk!

Digitized by Google

Jeg vil dig Sagen længer ei fordølge.
Men, Gud, hvad fattes dig? Du vrider dine Hænder?

Grethe.

Ulykkelige! hvordan skal min Mund
Forkynde dig den grændseløse Jammer?
Hvad skulde jeg idag i Krat og Lund?
Hvi lod Du mig ei, ene paa mit Kammer,
Begræde min Marias Tab?

Veit.

Jeg handler heller, end jeg græder.
Hun løb jo selv, halv som i Galenskab,
Til disse mørke, skyggefulde Steder.
Jeg havde paa mig ingen Ro;
Mit Barn jeg haaber atter her at finde.

Grethe.

Ulykkelige! Du har mistet To!
Tab alt dit Haab, og lad dit Mod forsvinde.

Veit.

Det svinder først med Kraft og Liv.

Grethe.

Hvi lod Du os ei hiemme blive?
Din Punktlighed — det er din Tidsfordriv;
Men man kan alting overdrive.
Min Fætter kiender jeg, det er en holden Mand;
Ham hundred Daler siger lidt i Grunden.

Digitized by Google

Men Du er stolt, og føler ei som han,
Thi Du vil ikke være ham forbunden.

Veit.

Hvad vil Du sige med de Ord —
Hvor er Johan? Han løb vel til sin Broder,
At klappe Hestene?

Grethe
(vrider sine Hænder).
I sorten Jord
En Diævel drog ham fra hans arme Moder.

Veit.

Ak — faldt mit Barn af Klippen ned?

Grethe.

Nei! Græsset skiuler ham. Der, hvor Du træder,
Til Spot nu Skovens Urtebed
Beleer mig — nikker lystigt, naar jeg græder.

Veit.

Ha Kone — piin mig længer ei.
Tael uforblommet.

Grethe.

Viid: mens som en Daare,
Du søgte den forglemte Vei,
Og mens jeg for Maria flød i Taare,
Var Drengen utaalmodig her,
Han vilde hiem. Oprørt var dette Hierte;

Digitized by Google

Et kiærligt Bryst har Sorgen kiær,
Og vil selv ei forstyrres i sin Smerte.
Jeg utaalmodig blev som han;
Og da jeg ei hans Vildskab kunde stække,
Jeg raabte: Rübezahl! kom, tag Johan!
Jeg vilde Drengen kun forskrække.
Men Trolden tog mig paa mit Ord.
Jeg hørte det i Dybet lyde.
Mit Barn sank ned i sorten Jord,
Jeg seer det aldrig meer.

Veit.

Det Gud forbyde!
Du høist — høist ubetænksomt handlet har.

Grethe.

Hvad skulde jeg idag alt hos min Fætter?

Veit.

Om ogsaa Byrden ligger svar
Paa Hiertet dig; mon det dig Hiertet letter
At tænke dig Ulykken som en Last,
Og som din Ægtefælles Brøde?
Fat dig, min Hustru! — Haabet end staaer fast.
Viid: Jeg var nødt til dette Møde.

Grethe.

Du nødt! Min Fætter —

Digitized by Google

Veit.

Er en Karl, saa kold,
Kold som den Sneemand, vore Børn i Vinter
I Gaarden bygged; — er en gierrig Trold;
Med Biælken i sit Öie seer han Splinter
I alle Andres. Uden Haab han lod
Fortvivlt, med Haan og Spot, mig gaae tilbage.
Halv som i Drømme jeg i Skoven stod,
Ulykken raabte: Tag dig selv af Dage.
Jeg skielved alt ved Floden som et Liig;
Mig syntes alt, jeg laa derneden.
En Engel holdt mig ved min Kiortelflig,
Du kiender den — det er Samvittigheden.
En Tanke blev mig atter Modets Tolk;
Og Sagnet om den stærke Biergets Kæmpe,
Der stundum hiælper, ofte skader Folk,
Stod for min Siæl, Fortvivlelsen at dæmpe.
Jeg raabte — Ögenavnet — som Du selv;
Men ei af Spot, jeg vidste jo ei andet.
Da toned Voverne fra dyben Elv,
Og Kæmpeskyggen mødte mig ved Vandet.
Han tog mig med i Biergets Hal.
Han laante mig de hundred Daler.
Saasnart jeg kan jeg dem betale skal,
Og derfor jeg saa snart betaler.
Nu iler kiæk jeg giennem Busk og Tiørn,
Hans Penge bringer jeg tilbage.

Digitized by Google

Men skaffe maa igien han mine Børn,
Hvis ikke, mig til dem i Dybet drage.

Grethe.

Forfærdelige, uheldsvangre Dag!

Veit.

Stol paa din Gud, med en retfærdig Sag.
Klar over mørke Skov sig Himlen hvælver;
Jeg er en ærlig Mand! — En Niding skiælver.

(Han gaaer.)

Grethe.

Han gaaer. Hvis han forgieves gaaer,
Hvis jeg mit Barn ei atter faaer,
Da giør jeg som den fromme Qvinde,
Om hvem der i Legenden staaer,
Da hun sit Barn ei kunde finde.
I Kirken gik, i Maaneskin
En Midienat hun modigt ind;
Og nærmed sig i Muren Karmen
Hvor en Gudsmoder hellig stod,
Med friske Roser ved sin Fod,
Og med et Jesusbarn paa Armen.
Tog Barnet af Marias Arm
Og lagde det ved egen Barm,
Og giemte det i eget Lukke;
Det hørte hende daglig sukke.

Digitized by Google

Da vared det ei længe før
At Søn stod ved sin Moders Dør;
Da endtes hendes Suk og Klage,
Med glade Smil paa røden Kind
Hun atter gik i Kirken ind
Og gav Gudsmo'er sit Barn tilbage.

(Gaaer med Børnene.)

Vei giennem Skoven.

En Marsch spilles. **Rübezahl** og **Moses** føres til Galgen, bevogtet af en Flok Soldater. **Birkedommeren** med en hvid Stav i Haand gaaer foran.

Birkedommeren (raaber).

Halt!

Drabanterne (staae).

Deres Anfører.

Hvad skal dette Væsen dog betyde?

(Til Birkedommeren)

I commandere vil mit Compagnie?

Birkedommeren.

Nei, Herr Captain! det Gud forbyde.
Tilgiv mig, at jeg var saa frie.

Digitized by Google

Men her paa denne Steen i Skoven
Man Delinqventerne sædvanlig Hvile la'er,
Før dem paa Marken — Galgen ta'er.

Anføreren.

En andengang vær ikke saa forvoven;
Naar noget Sligt I vil, saa vend til mig Jer smukt.
Jeg selv skal holde Krigens Tugt.
I er Civil — Jurist — I er en Dommer,
Jeg forestiller den executive Magt;
Den Kraft er mig i Sværdet lagt,
At der maa ingen rettes, før jeg kommer.

Rübezahl.

I taler jo, som selv I var en Bøddel.

Birkedommeren.

At Dommen holdes skal til mindste Tøddel
Og for at læse den paa Retterstedet op,
For Staven over ham at brække,
Jeg følger den ugudelige Krop,
Som ingen Trudsel kan forskrække.

Anføreren.

Det kan I! Men I skal ei commandere.

(Til Drabanterne)

Og I, Cujoner! som forbluffet staae
For een med sorte Kiole paa?
Man burde Jer infam cassere.

Digitized by Google

Birkedommeren.

Nu Herregud, hvad er det mere?
Jeg beder ydmygst om Pardon.
Jeg tænker det er nok Satisfaction.

Anføreren.

Ja — meer end nok — af en Cujon!

Birkedommeren
(sagte til ham).

Lad os ei mere kiævles, kiære Herre!
Dermed vi giør det Onde værre.
En tragisk Act som denne, nok I veed,
Udkræver en Slags Værdighed.
Jeg tilstaaer at jeg mig forløb,
Men nu jeg gierne giver Kiøb.
Tving Eder ogsaa! Kulden er fornøden,
Og lad os hænge Røveren og Jøden.

Anføreren
(fatter sig).

Velan da, lad os det.

Rübezahl.
Saa faae
I Noget dog at kiøle Breden paa.
Men siden det os er tilladt,
Paa denne Steen et Øieblik at vente —
(Mig synes selv, jeg bliver noget mat),
Lad Capuzineren mig atter hente!

Digitized by Google

Tilsidst han utaalmodig mig forlod,
Skiøndt han var lang Tid ufortrøden.
Jeg før min Død vil giøre Bod,
Og muligt selv jeg her omvender Jøden.

Birkedommeren.

Det glæder os, at i dig selv Du gaaer.

(Til Een af Følget)

Bring Capuzineren slig glædelig Fortælling!

Budet.

Jeg troer han hist endnu ved Ledet staaer,
Og kiøber Blommer af en Æblekiælling.

Birkedommeren.

Den stakkels Mand har brugt sin Hals omsonst,
Han kan vel trænge til den lidt at smøre.
Han snildelig har anvendt al sin Kunst,
Men Synderen ei vilde noget høre.
Dog, det er ikke førstegang
At hurtig Overmodet svinder,
Naar hist man seer den hvide Stang,
Og Dødninghov'det med de blege Kinder.

(Følget trækker sig tilbage, og lader Rübezahl tale ene med Moses. Birkedommeren giør først Mine til at befale Folkene igien, men bukker i det samme dybt for Officeren og overlader det til ham.)

Rübezahl.

Nu, Moses! Hvor blev Modet af?

Moses.

Ak, jeg har intet havt i hele Livet,
Mindst nu, jeg stander ved min Grav.

Rübezahl.

Har til Fortvivlelsen Du reent dig overgivet?

Moses.

I slemme Skarn! Jert Mod vel ogsaa bukker,
Naar I med mig skal drikke bedsten Skaal.

Rübezahl.

Jeg tømmer den med rolig Taal,
Jeg giør den sød med Trøstens Sukker.

Moses.

Hvad Sukker og hvad Trøst.

Rübezahl.

Jeg har ei Børn og Viv.

Moses.

Jeg heller ei. Men hvis? Det var jo ikke
Dem her, der misted deres Liv,
Men mig — mig selv!

Digitized by Google

Rübezahl.

Den stærke Strikke
Til Abraham dig hæver. I hans Skiød
Jeg tænker, Moses! Du har ingen Nød.

Moses.

Ak Skiød! Hvad Skiød? Det er en Talemaade.

Rübezahl.

Saa stoler Du ei paa Jehovas Naade?

Moses.

Jeg kiender ei det andet Liv, som vi
Nu skal forvises til; een Fugl i Haanden
Er bedre dog, end hist i Luften ti.

Rübezahl.

Du taler ærligt! Dig tilsiger Aanden.
Vel sandt, i Paradis Du ingen Penge faaer,
Men der Du daglig synger Psalmer,
Og hvis med Guld og Sølv i Haanden ei Du staaer,
Saa staaer Du derimod med Palmer.

Moses.

Jeg har ei Lyst med Jer at løbe bid omkaps.
Jeg er saa flau — jeg trænger til en Snaps.

Rübezahl.

Den faaer Du vist, før man dig hænger;
Men, stakkels Diævel, skiælv ei længer.

Digitized by Google

Jeg nænner ei at pine dig med Angst,
Og skiller gierne Retten ved sin Fangst.
Du har ei Lyst endnu at hænges?

Moses.

Jeg kan ei sige just, jeg længes.

Rübezahl.

Saa lad det være da. Din Krop
Ei mætte skal endnu de sorte Giæster.
Men kan Du løbe Moses?

Moses.

I Gallop!

Men ak, hvad nytter det.

Rübezahl.

Jeg er en Hexemester.

Jeg skiller dig fra dine Baand,
Naar jeg dem rører med min Haand.

Moses.

Ak kiære Hexemester, red mig!

Rübezahl.

Vel,

Jeg redder dig, men een Ting er fornøden.

Moses.

Og hvad?

Digitized by Google

Rübezahl.

At jeg maa slaae dig først ihiel.

Moses.

Curerer Livet I med Døden?

Rübezahl.

Det Hele, kiære Broe'r, er kun en Maske,
For at bedrage Rettens Trop.
Du stiger, som en Phønix, af din Aske,
Naar man i Skoven har henslæbt din Krop,
Saa kan Du løbe fra dem i Gallop.

Moses.

Velan da! Ondt skal Ondt fordrive.
Jeg blev dog kun et Dieblik i Live;
Saa slaae mig da ihiel! Men slaae dog ei for haardt.

Rübezahl.

Giør bare mig nu ingen Tort!

(Han slaaer ham i Nakken, saa han styrter ned.)

Birkedommeren og **Anföreren** komme tilbage med Drabanterne.

Birkedommeren.

Ha hvad er det?

Digitized by Google

Rübezahl.

Jeg sparer Retten
En Hampesnor — og Synderen — en Sprætten.

Birkedommeren.

Du hugger ham i Nakken? Du ham døder?
Og det Du kalder at omvende Jøder?

Rübezahl.

Det er den bedste Maade, kiære Herre!
Saaledes taler man med Eftertryk.
Han giorde mig lidt vred i min Paryk;
Thi man kan aldrig giøre værre,
End naar man ei vil giøre Bod,
Og naar man siger mig imod.
Veltalende jeg brugte mine Grunde,
Jeg talde først til Hiertet, til Forstanden;
Men da han intet har i Brystet og i Panden,
Saa tabte jeg tilsidst mit Taalemod.
Jeg raabte: Hvad din Hedning? Er det Takken?
Og dunked ham derpaa i Nakken,
Saa at han styrted for min Fod.
Men dersom Livet ham forlod,
Er han ei længer at beklage.
Han har udstaaet sin Straf — min staaer tilbage.
Jeg er uskyldig i hans Blod,
Jeg har kun givet ham en Sandsekage.

Digitized by Google

Birkedommeren
(forlegen til Anføreren).

Hvad giør vi nu?

Rübezahl.

Her lidet er at giøre,
Det halve Arbeid er alt giort.
Men vil I en bodfærdig Synder høre,
Som staaer paa Tærskelen til Dødens Port;
Jeg er saa mat.

Birkedommeren.

Mat? Du som Folk kan slagte
Blot med et Nakkedrag? Troer Du, jeg er din Giæk?

Rübezahl.

Herr Birkedommer, I maa agte,
Den Stakkel var alt næsten død af Skræk.
Jeg sværger Eder til, jeg knap kan staae
Paa mine Been. Tillad mig hen at gaae,
Hvor Busken groer, hvor Mosset dækker Stenen,
I Kiøligheden under Birkegrenen.
Og lad mig der med Munken tale først,
Og faae et Bæger Viin — jeg lider stærkt af Tørst.

Birkedommeren.

Hvad giør vi, Herr Captain?

Anføreren.

Det er civile Sager,

Digitized by Google

Jeg blander ikke mig deri..
Døm selv, saameget Jer behager,
Men commandeer kun ei mit Compagnie.

Birkedommeren.

Vi en Coureer hensende maae til Fyrsten
Og melde, hvad sig her tildraget har.

Rübezahl.

Imidlertid I lædske mig vel Tørsten.

(Han gaaer hen og sætter sig paa Stenen, bag Busken.)

Birkedommeren.

Og I derhenne! Liget ta'er,
I Græsset kaster ham! Langt bort, for Ørn og Ravne.
En christelig Begravelse
Som Galgecandidat og Hedning bør han savne;
Thi Dommen holdes skal til sidste Stavelse.

Anføreren.

Den lider, synes mig, dog af Begnavelse.

En af Folkene.

Han er ei ærlig, vi tør ham ei røre.

Birkedommeren.

Her rører jeg ham med min Stok,
Nu han for Jer er ærlig nok.
Nu gaaer, og la'er mig ingen Klauser høre.

(De gaae med Moses.)

Digitized by Google

Capuzineren kommer.

Jeg hører, mit fortabte Faar
Nu endelig tilsidst smukt i sig selv dog gaaer,
Og vil omvendes, før han hænger.
Og maaskee Jøden med?

Birkedommeren.

Nei, han til intet trænger.
Alt brustent er hans Timeglas,
Og han gik heden uden Pas.

Capuzineren.

Saa lad den Anden os da skue,
Hvor er han?

Birkedommeren.

Hist han sidder paa en Steen
I Kiølighed bag Træets Green.
Han kan ei taale Solens Lue.

Capuzineren.

Det troer jeg nok! Den Onde Lyset frygter.
Men bringer ham dog hid.

Formanden
(for dem der bare Moses bort, kommer tilbage med de Andre).

O Vee, o Vee!

Birkedommeren.

Nu skal vi fleer Optøier see.

Digitized by Google

Hvad bringer Du for nye Rygter?
Hvad er der? Blev I af med Jøden?

Formanden.

Vi bar ham hen i Skoven efter Døden,
Og vilde kaste ham i Svælget ned —
End paa min Pande staaer den kolde Sveed —
Da blev han tung som Bly med eet. Vi kunde
Ham bære længer ingenlunde;
Vi lod ham falde, maatte giøre Stop.
Men knap i Græsset faldt den døde Krop,
Før hurtig den igien sprang op
Og løb ad Skoven til i fuld Gallop.
Vi stod som naglede til Grunden;
Og — da vi kunde gaae — var Jøden reent forsvunden.

Birkedommeren.

Her, mærker jeg, vil mere til
End Galgen. Her et Baal maa tændes,
Og Troldene paa Baalet brændes;
Thi sikkert Fanden har sit Spil.
Strax henter mig den falske Capuziner!

De som komme med ham.

Han er saa stiv. Han giør saa sære Miner.
(De slæbe ham hid.)

Digitized by Google

Birkedommeren
(rusker i ham).

Ugudelige! Værre skal Du døe,
Har Du ei Jøden hiulpet i at flygte?

Een.

Herr Birkedommer taler i en Lygte —

En Anden.

Det er en Dukke stoppet ud med Høe.

Rübezahls Larve gaaer i Stykker, Høet og Klæderne falde til Jorden i en Bunke.

I det samme stiger den virkelige **Rübezahl** under gyselige Toner op af Jorden, som Kulsvier, med sin Stang paa Skulderen.

Alle.

Hiælp, Alle Helgen! Det er Rübezahl,
Som hersker her i Skov og Dal.

(De flye.)

Rübezahl
(med en foragtelig Skoggerlatter).

Ha ha! Hvad? Flygter ogsaa Hovedsmanden.
Jeg troede han var tapper, selv mod Fanden?
Herr Dommer! Fru Justitia! betænk
Lidt nøiere den Sag! Afskaf din Pinebænk!

Digitized by Google

Døm efter Skinnet ei herefter Folk fra Livet.
Bered ei den Uskyldige din Qval.
Enhver er ikke Rübezahl!
Hvor mangt et Offer har Du Døden givet!
Dog — Mennesket — en Padde med et Pandser
Mod gode Følelser, mod sund Forstand
Er ikke anderledes. Det fik Sandser,
Og sandser kun hvad Sandsen pirre kan.
Dog — ikke hver — en Dannemand
Staaer uden Mærke paa min Liste.
Endnu engang vil jeg ham friste,
Og hvis han tappert holder Stand,
Saa reddes — han, og ei blot han.
Herfrem, I Gnomer! Kommer frem og synger.
Skiærsommer er saa kraftig, varm og klar,
Naturen yndigt sig forynger,
Kun Mennesket er steds den gamle Nar.

Gnomerne

(komme frem, synge og dandse).

Siunger I Gnomer fra Biergets Slot,
Siunger til Ære for Fieldets Drot.
Alt hvad han virker er skiønt og godt,
Naar han os ei kun forlade vil,
Da taber Egnen sit Skuespil,
Da sørger Skoven og Flod og Bæk,
Da taber Mørket sin skiønne Skræk.

Digitized by Google

Nu, som Cometen, med røde Haar
Stærk med sin Stang han for Bierget staaer.
Sønlige Kredsen om ham slaaer!

(De følge ham.)

Skoven ved Fieldvæggen.

Veit kommer.

Her Klippen er. Med Nød og Neppe
Jeg atter den i Skoven fandt;
Thi for mit Øie hænger som et Tæppe,
Fra den Tid min Johan forsvandt.
Det er kun Spøg — jeg tvivler ikke,
Og jeg faaer nok min Dreng igien.
Dog slører Angsten mine Blikke,
Men — Biergets Drot — det er min Ven —
Han hiælper mig bestemt i Nøden,
Berøver ikke mig min Slut,
Og straffer ei et Barn med Døden,
Hvis Uskyld intet har forbrudt.

(Han banker paa Klippevæggen med sin Stok og lægger Pengene paa en Steen.)

Kom, Biergets Drot! Jeg dig betaler
Igien de hundred laante Daler.

Digitized by Google

Men — hvis Du Summen rigtig fandt,
Giv mig mit dyrebare Pant!

(Pause.)

Der kommer ingen. Ubekiendte Magt,
Straf ei en ærlig Mand med din Foragt, —
En Faders Røst — Gud er mit Vidne hist,
Jeg ei forlangte mindste Frist;
Frivillig ilte jeg min Gield dig at betale,
Saasnart kun i min Magt det stod.
Men frist nu længer ei mit Mod!
En Aagerkarl, som suer Blod,
Er sikkert ingen Drot i Biergets Sale.

(Pause.)

Est Du en Aand af høi Natur,
Saa maa Du være from og dydig,
Du Viisdoms Bud maa være lydig,
Hvis ei est Du en Træl kun i dit store Buur.
Hvis Du Retfærdigheden hylder,
Saa ængst mig ei med Drengens Savn.
Giv mig mit Barn, tag hvad jeg skylder.
Jeg stævner dig i Billighedens Navn.

(Pause.)

Fordømte Trold! som bringer Jorden Smerte,
Jeg kiender dig — foragter dig først nu.
Du ei begribe kan et Faderhierte,

Digitized by Google

Og jeg er Himlen mere nær end Du!
Fik Du, ved Skiæbnen, plumpe Legemskræfter
Blot for at lægge Livets Kraft i Baand,
Jeg for din Vold ei giver efter;
Jeg er en god, Du est en falden Aand.
En Diævel est Du, og min Dreng, uskyldig,
Ei stander i en Satans Magt.

(raaber igien fortvivlet).

Giv mig mit Barn! Din Fordring er ugyldig.

Rübezahl
(inde i Bierget).

„Kom, tag ham Rübezahl!" har selv hans Moder sagt.

Veit.

Ha dumme Trold, som lumsk dig holder
Til en fortørnet Qvindes Ord.
Hvor mange Bøininger, hvor mange Folder
Slaaer Stormen paa den axbeklædte Jord!
Paa vilde Hav hør Bølger larme!
Men Mark og Havet atter staae
Snart gyldenroligt, himmelblaa,
Og Solen glemmer Stormens Harme.
En Moder, troer Du, skulde fræk
Selv Barnet vriste fra sit Hierte?
Du kiender godt en Faders Smerte,
Du kiender godt en Moders Skræk.

Digitized by Google

Før troede jeg, Du kun var grum,
Men vittig, lunefuld — og ingen Taabe.
— En Voldsmand, som er kæmpestærk og dum,
Hos ham er intet meer at haabe.
(Han vil gaae fortvivlet bort.)

Musik.

De tre Gnomer

(komme ud af Bierget med en stor Leerkrukke med Laag, som de sætte for Veit og synge).

Biergets Drot sig fryder
Ved dit Raseri.
Ei din Hals han bryder,
Skiøndt Du est saa fri.
Skiøndt med vilde Fagter
Du støiet og foragter,
Ei Du mener det saa slemt,
Og Fornærmelsen — er glemt.

Nu hold op at sukke,
Glæden smiler brat.
Denne store Krukke
Giemmer dig en Skat.
Snart med Trylleminer
Saphirer og Rubiner
Smile — Biergets Drot til Priis,
Og erstatte dit Forliis.
(De gaae ind i Bierget igien.)

Digitized by Google

Veit.

Rubinen og Saphiren slet
Erstatte Hiertet Savnet af den Kiære.
Jeg kun forlangte her min Ret —
Den nægtes mig — vel, lad saa være.
Hos Gud jeg seer min Søn igien! Jeg veed
Paa hin Dag fængsler ham ei Biergets Kammer;
Og jeg vil bære Livets korte Jammer
Med christelig Taalmodighed.

En spæd Stemme i Krukken.

Jeg vil hiem!

Veit
(vender hurtig tilbage).

O Gud! Jeg aande neppe kan.
Forvandler sig Fortvivlelsen til Glæde?

(Han tager hurtig Laaget af, som er saa stort, at man seer Halvdelen af den lille Johan i Krukken; Barnet holder et Papir i hver Haand.)

Barnet.

Min søde lille Fa'er, Du maa ei græde.
Her har Du atter din Johan!

Veit
(tager ham ud).

Johan! Mit Barn!
(Kysser ham.)
O hvor er jeg husvalt!

Digitized by Google

Hvad har Du i din Haand? Beviset, jeg har skrevet,
Igaar for Pengene! Halvsønderrevet
Og skrevet staaer — „Til Takke mig betalt."
Og i den anden Haand, hvad har Du der?
Min Faders Gieldsbeviis jeg finder,
Som borte var i flere Aar.
Nu eier jeg min hele Gaard
Frit — uden Gield — og hver en Kummer svinder.
Hvis kun Maria —

Grethe kommer med **Maria**, med de andre Børn og med **Bendix**.

Grethe.

Fa'er — her er din Datter!

Veit.

Og Moder her — see her — her er din Søn.

Grethe
(omfavner ham).

O det er din, den Godes Løn.

Veit.

Jeg i min Fryd mig neppe fatter.

Grethe.

Og der staaer hendes Brudgom. Ædle Mand
Tael selv! forklar ham alt.

Digitized by Google

Bendix.

Det er forklaret.

Fra Bierget har vi hentet Svaret;
Hvo derom længer tvivle kan?
Den lunefulde Kæmpedrot forsøgte
Med korte Sorger mangt et menneskeligt Bryst,
Og fandt deri sin store Trøst,
At bedre var han end sit Rygte.
Som os det gik — gaaer det vel mange Fleer,
Skiøndt Rûbezahl ei giennembryder Muren
Paa Fieldets steile Væg; — men mon Naturen
Man derfor ikke som en Kæmpe seer?
Indsvøbt i Storm, paa Klippen brune,
Han drives af sit Herrelune,
Snart er han grum, snart er han god.
Hans Hierte banker ei med Blod,
Og Støvets Blod han ofte kold udgyder
For Spøg — som naar en Kilde flyder.

Naturen i sin Storhed intet veed
Af Menneskets Medlidenhed.
I Blomstens Bæger Døden hviler
Imedens den huldsaligt smiler.
Det bratte Field med smalle Sti,
Skiønt i et Landskabsmaleri,
Den svimle Vandrers Legem knuser,
Mens Fossen lige lystigt bruser,

Digitized by Google

Og Floden med sit Bølgespil,
Hvor Himlen selv et Speil kan finde,
Tit sluger Hyrden og Hyrdinde,
Som lumsk og graadig Krokodil.

Dog er i Elementet lagt
En Drift, som kæmper med Foragt,
En Drift til Mennesket at gavne;
Og — skiøndt den Enkelte maa stundom savne —
Fleerheden dog med Mod og Trøst
Trygt hviler ved Naturens Bryst,
Den store Moder, som vi kun forlader,
For hist at samles hos den større Fader!

Digitized by Google

Aesthetik.

13.

Musiken.

Vi komme nu til Hørelsens forunderlige Kunst. Denne Kunst, uden Object i den sandselige Verden, og dog sandselig! Hvis Stof ikke er Materie, som de foregaaende Kunsters, ingen individuel Forestilling, som i Poesien; men som blot ved en Bevægelse i Luften giennem Øret virker, som Tone, paa Følelsen og Begeistringen. Musiken gaaer altsaa igien en anden Vei, end de skiønne Kunster og Poesien: det er disses Tankebilleder eller Billedtanker, som vække Begeistringen; Musiken begynder med Begeistringen og vækker derved Tanker og Billeder.

Vi have seet, at de andre Kunster alle ere gangne ud fra det Religiøse, det Høie; hvormeget meer maatte dette være Tilfældet med Musiken, som netop er det kraftigste og naturligste Udtryk for det Ubegribelige, for de store Anelser, der række langt ud over Forstanden og selve Indbildningskraften? Derfor er og bliver den sande Gudstieneste en hellig opløftende Kirkemusik. Naar Præstens Tale har formanet til Tro, Haab og Kiærlighed,

da vækkes disse i deres lifligste Kraft ved Musiken; thi den taler ikke blot til Hiertet, men den er Organet for ethvert Hierte; da er det Menigheden selv som taler, i Samklang af det begeistrede Chor.

Derfor er Kirkemusiken den vigtigste og ædleste Deel af denne Kunst, hvori den fremtræder selvstændigst. Men det ligger i Musikens Natur at forbinde sig med Poesien, og selv Kirkemusik trænger til Digterens Hielp. Dog er den egenlig lyriske Poesie for fuld af Stof for Musiken; den har nok af, og ønsker kun faa Ord, enkelte store Tanker, som Sædekorn til den rigeste, sødt og høit svævende Begeistring, i sine tonende Phantasier. Og om vi end aldrig hørte disse Ord, saa vilde dog Kirkemusiken smelte og henrykke os, med sin Veemod, sin Trøst, sin ømme Klage, sit Haab, sin ydmyge Hensvinden, sin dristige modige Brusen og Flugt.

Samme Selvstændighed har Instrumentalmusiken, naar den er, hvad den skal være. Den kan selvstændig, og bedre end Poesien, styrke Heltens Mod i en krigerisk Rhytmus; hvor Digteren mangler Ord, der udtrykker den ømme Adagio Elskovens søde Følelse; og samler Flokken sig til Dands, da venter man først den usynlige Fee, der med sin Tryllerøst skal sætte Munterheden og Ungdommen i Bevægelse, ligesom Violinstrøget Farvestøvet paa en Glasplade.

Digitized by Google

Thi ved hin Chladniske Opdagelse blev man først ret sandseligt overtydet om den formende Magt over Bevægelsen, Musiken udøver, saavel i den legemlige som i den aandelige Verden.

I Symphonien udtrykker Musiken ogsaa selvstændig Høihed, forbunden med Skiønhed.

Men skiøndt den nu saaledes har sin selvstændige Virksomhed, er dens Natur og Skaberkraft dog paa ingen Maade derved udtømt; ogsaa den kan — men kun meer eller mindre i Forbindelse med Poesien, — male Characterer, bestemte Lidenskaber og individuelle Følelser. Herved aabnes en viid Mark for Tonekunstnerens Genie, og herved opstaaer den dramatiske Musik, der sædvanlig forholder sig til Kirkemusiken, som det Skiønne til det Høie. Thi den dramatiske Musik har mere Stof, stiger sielden i hellige Anelser op fra Livet, men dvæler derved, udmaler sindrigt og tankevækkende dets lidenskabelige og characteristiske Forhold, og forbinder sig med den tragiske Pathos. Den dramatiske Musik er altsaa Virkningen af en mere dannet, Kirkemusiken af en mere begeistret Tid. Det gaaer Musiken, som alle Kunster: den gaaer over fra det Vilde til det Høie, fra det Høie til det Skiønne, fra det Skiønne til det Nydelige; og derfra taber den sig, ved Luxus, i det Ubetydelige, Naturløse, Kunstløse og Smagløse. Men hvor snart eller seent dette skeer i denne eller andre Kunster, det beroer paa de store Mestere, som Tidsalderen frembringer,

Digitized by Google

hvilke ofte med deres individuelle Kraft formaae at standse Tidens Strøm, og at give den en Retning tilbage til det Bedre. Ingen Regel er uden Undtagelse, og Geniet selv er altid en Undtagelse i Reglen.

Tonen er for Øret det samme som Lyset for Øiet. Begge behøve Tid til at naae deres Sandseredskab, skiøndt Tonen langt meer end Lyset. Ogsaa virker Tonen kun i en kort Afstand, fra de nære jordiske Gienstande, da derimod Lyset kommer til os Millioner-mile borte fra de fierneste Stierner. Men Lyset bliver først Farve paa Jorden, ved at brække sine Straaler; og atter heri ligne Farver og Toner hverandre, at de faa Farver og faa Toner, ved deres Stilling og Blandinger, ere istand til at frembringe saa stor Mangfoldighed og Afvexling. Ogsaa deri have de Lighed, at nogle Grund-farver og nogle Grundtoner indeholde og frembringe de andre. Saaledes bliver gult og blaat til grønt, blaat og rødt til violet; ligesom i Musiken Accorderne allerede indeholdes i Grundtonen.

Musiken har saavel en naiv som en sentimental Natur. Dette udtrykkes allerede paa en Maade abstract, i dens tvende Scaler eller Tonestiger Dur og Moll. Thi skiøndt begge kunne bruges omvendt og faae den modsatte Characteer, ved Rhytmus og Melodie, saa er det dog vist, at allerede i disse tvende Tonerækker ligger en forskiellig Hoved-Characteer. Duren er kraftigere, Mollen blødere. I den første er Munterhed, Tapperhed og Mod,

Digitized by Google

i den sidste, Klage og Veemod, men ogsaa Haab og Trøst. Thi Musikens ædle Virkning er altid enten styrkende, eller i det mindste lægende og formildende. Fra Menneskenes første Udvikling af have Hymner til Guddommen og sørgelige Gravsange afverlet med dristige Krigslyd og muntre Toner til Dands.

„Tonekunsten — siger Schubart, i sine „Ideen zu einer Theorie der Tonkunst", et fortræffeligt Værk, som jeg i det følgende vil benytte — er saa gammel som Verden. Man kunde ligesaa gierne kalde Mennesket en syngende Skabning, som Aristoteles kalder det en talende. De fleste Mennesker fødes med Anlæg til Sang; kun vorder dette Anlæg meer eller mindre uddannet, eller ogsaa forhindrer en Feil i Stemmen eller Mangel af musikalsk Opdragelse Uddannelsen af de naturlige Anlæg. I en Menighed af tusind og flere Mennesker findes neppe een, som ikke bliver mægtigt grebet af Tempelsangens Strøm, og væltet frem paa dens Bølger." — Jeg troer dog at Schubart her gaaer for vidt; at der findes flere Mennesker, selv med udmærkede Evner, som hverken have Øre eller Sands for Musik; skiøndt jeg rigtignok ogsaa troer, at der mangler de fleste af disse den Ømhed, Blidhed og Siælsynde, hvortil Musiken fra Barnsbeen saa mægtigt bidrager til at opdrage Hiertet. Dog kommer det hos slige Mennesker meget an paa, hvad det er som giør dem uimodtagelige; om det er Mangel af Phantasie og Følelse, eller en Feil i Høre-

Digitized by Google

organet. Saaledes fødes der vist mange Døve, der vilde have den dybeste Sands for Musik, hvis Skiæbnen havde forundt deres Siæl at høre den. Schubart mener, at det er barnagtigt og aldeles mod Menneskets Værdighed, at antage med nogle gamle musikalske Historieskrivere, at Menneskene have lært Sangen af Fuglene, og at Musiken er en efterlignende Kunst. „Fuglenes evige Eet og det Samme — siger han — er altfor trættende, til at Menneskene andet end i lunefulde Dieblik skulde falde paa at efterligne det. Svalen paa vor Tagrende qvidbrer endnu ligesom i Adams Tid; den stigende Lærke synger endnu over Ploiemandens Hoved, som den sang over Hyrden Abels; og Nattergalen klukker endnu ikke anderledes, end den klukkede for det elskende Par i Edens Hauge. Derimod, hvilke uendelige Forandringer er der ikke foregaaet med Tonekunsten i Menneskeslægten! Hvor aldeles retter Smagen sig efter de forskiellige Himmelstrøg! De syv Toner har vel ogsaa Fuglen i sin Strube, men hvor meget har ikke Mennesket udrettet med disse syv Toner? Han efterligner dermed Vaarluftens Susen, Nattevindens Hyl, den skovbøiende Storm. Han elsker, harmes, klager, støier, raser, beder, forbander, leer, græder, og blander sig i Englenes Halleluja, — alt med disse syv Toner!"

„Det musikalske Genie er Mennesket medfødt; man har utallige Beviser paa, at mange ere fødte med den Gave, selv at opfinde Alt, Tenor og Bas til en

Digitized by Google

Melodie; at Bondepigen har seconderet sin Veninde, uden at vide, hvad Second er; Haandværkeren synger sin Brumbas til sin Hustrus Vise, uden nogensinde i en Syngeskole at have lært Bassens Forhold til Melodien."

„Ustridig er altsaa Sangmusiken meget ældre end Instrumentalmusiken; thi Brugen af de klanggivende Legemer er sielden i Menneskeslægtens Barndom. Sangen derimod er naturlig, og strømmer saa frit og saa kunstløst fra vort Hierte, at enhver Glædesfølelse, eller sød Veemod, eller lidenskabelig Trang ere nok, for at aabne Læberne til Sang. Ganske vist har alt det første Menneskepar siunget; deres Afkom efterlallede deres Toner, og først efter flere Aarhundreder var det en Jubal forbeholdt at lægge Grunden til Instrumentalmusikens Opfindelse. Skalmeien, eller Hyrdefløiten, og Lyren høre, formedelst deres Simpelhed, sikkert til de først opfundne Instrumenter; og naar den hellige Skrift siger om Jubal, „han opfandt Piber og Giger", saa menes derved udentvivl Hyrdefløiten og Lyren, og ikke vor Fiol eller Gige, som udkrævede en langt kunstigere Sammensætning, end der kunde finde Sted i en saa ældgammel Tid."

Strax efter Syndfloden finder man Spor af den atter oplivede Syngekunst. Chaldæerne og især Phønicierne forbandt meget tidligt Musiken med Gudstienesten. De sang i store Chor ved blæsende Instrumenter af

Digitized by Google

mangfoldig Opfindelse. Deres saakaldte Trompeter vare af Malm og endnu hyppigere af Leer. Endnu høiere steeg Musiken hos Ægypterne. Indvielsesangen for Isis og Osiris blev siungen af flere tusinde Præster; og foruden det lydende Krumhorn, Trommen, Cymbalen, (der var giort af Staal, med en Jernstok til at slaae med), var der endnu et saa høit skraldende Instrument, at det kunde holde mange tusinde Stemmer i Takt og Tone. Man har endnu i Paris, London og Rom nogle af disse uhyre Instrumenter, som man ikke kan blæse meer. Iblandt alle morgenlandske Folk overtraf Jøderne de andre i Tonekunsten. Moses Sang i Ørken blev siungen og ledsaget med Instrumenter. I Dommernes Tid tog Sangen af, men den fik igien under David og Salomon et høit Sving; og David selv forbandt sin Poesie med sin Harpe. Da Salomon indviede Tempelet, havde han ottetusind Sangere og tolvtusind Musikantere. „For at giøre os et Begreb derom — siger Schubart — maae vi forestille os den nærværende Choralsang, som naar den ledsagedes af Orgelet, den giennemtrængende Zinke og Basunskraldet.“

Hos Hebræerne var Musiken altid forenet med Religionen. Deres Tempelsang var fuld af Værdighed og Majestæt; Leviterne, som forrettede Gudstienesten, maatte ogsaa udføre Musiken, under Opsyn af en Mester; Asaph var det i Davids Tid. Formodentlig sang man dengang unisono. Ogsaa Vexelsangen brugte Hebræerne;

saaledes sang de: „Takker Herren! thi han er god“, og den herlige Psalme: „Giører Portene vide og Dørene høie, at Ærens Konge kan indride.“ Under det Babylonske Fangenskab sank Musiken i Jødeland. Esra bragte den vel frem igien med Gudstienesten; men den var kun en Skygge af hvad den havde været; man sang Jeremiaderne, med grædende Toner og dæmpet Spil. — „Musiken — anmærker Schubart — dvæler ikke gierne hos et Folk, der neddrages i Støvet af Mangel, Elendighed og Skam.“ — I Christi Tider var saalidt Musiken som Poesien i Flor hos Jøderne.

Grækerne maae meget tidligt have været indviede i Musikens Hemmeligheder. Hvo kiender ikke Fabelen om Orpheus, som med sin Lyres Trolddom tæmmede Skovens Uhyrer? Den gammelgræske Musik kiende vi kun lidet til, den har havt Lighed med vore Choraler. Moltoner kiendte Grækerne ikke; det vilde være Daarskab at troe, at den lydiske Fløite blot havde været indrettet for bløde Toner; en Fløite med lutter Moltoner er umulig. I de græske Odeer øvede ogsaa Tonekunstnere sig, men Grækerne havde endnu ingen Noder. Vi forstaae ikke meer deres musikalske Characteristik, men vi see dog, at den var yderst indskrænket. Plutarch har ikke beviist andet i sin Afhandling af græsk Musik, end at den stod i Forhold til vor, som Dvergen til Kæmpen. Perikles understøttede Musiken; en udmærket Fløitespiller gav han en stor Sum Penge. I Alexanders Tid stod Mu-

siken i høi Flor. Timotheus, en Tonekunstner, fulgte ham overalt, han belønnede ham kongeligt, og Kunstnerens Toner havde en overordentlig Indflydelse paa Alexanders Sind.

Den græske Musik lader til at have været meget mere Declamation end Sang; saaledes brugte de den i deres Chor. De første Christne fandt den græske Musik saa fortræffelig, at de satte christelig Text til mange af de brugelige Melodier. De udgave en græsk Psalmebog, som bestod af otte Stemmer eller Sange. I Carl den Stores Tid blev denne Psalmebog brugt endnu i den latinske Kirke. Siden beholdt ogsaa Luther den, og satte tydsk Text til Melodierne.

Luthers tydske Psalmer til disse gamle græske Melodier ere:

1) Ein Kind geboren zu Bethlehem.
2) O Lamm Gottes, unschuldig.
3) Es ist das Heil uns kommen her.
4) Eine feste Burg ist unser Gott.
5) Dank sagen wir alle.
6) Christ ist erstanden.
7) Mitten wir im Leben sind.
8) Vom Himmel hoch, da komm ich her.

Efter disse Melodier at dømme, have Eenfold og Høitidelighed været Hovedcharacteren i græsk Musik. At dømme efter Æschylos, Sophokles og Euripides, da

Digitized by Google

have de græske Sang=Chor været fulde af Majestæt og Værdighed; og da selv Chorene i Aristophanes Comødier bleve siungne, saa maae Grækerne ogsaa have forstaaet sig paa den komiske Musik. Deres Musik har altsaa været i en forholdsmæssig fortræffelig Tilstand, men dog meget langt under vor.

Den Foragt som nu og da yttredes Musikens Udøvere, kan ikke have været tiltænkt Musiken i Almindelighed, men blot Fløitespillet, hvorved Kinderne blive udspilede, især gieldte det den bløde lydiske Fløite. — Næsten alle store Mænd i Grækenland spillede Lyren. Allerede hos Homer finde vi den trodsige Achill med sin hiertebetvingende Lyra. Miltiades, Cimon, Timoleon, Alcibiades, selv Perikles og Socrates spillede Strengelegen.

„Tonekunstens Historie under Romerne — siger Schubart — er en tør Grund, hvorpaa der kun hist og her voxer en lille Blomst.“ Romerne vare i alle skiønne Kunster, som og i Musiken, aldeles Grækernes Efterlignere. Dog bragte de fredelige Tider under August ogsaa Musiken i bedre Opkomst. Vestalinderne lagde sig efter at synge. Drenge og Piger sang i Vexelchore, som man seer af Horatii **Carmen seculare**.

Da den romerske Stat forfaldt, var det de Christne som forplantede Musiken. At den alt har været brugt af Apostlene, seer man af Apostelen Pauli Formaning: „Opbygger Eder selv indbyrdes, med Psalmer, Sange og skiønne aandelige Viser.“ Enhver christelig Gudstieneste

Digitized by Google

begyndte og endte med Sang; en Skik, der har vedligeholdt sig lige til vore Dage.

Kirkefaderen Athanasius, var en herlig Musiker, han forbedrede Kirkesangen og digtede og componerte selv **Te Deum laudamus**, som vi endnu synge. Luther oversatte det, og beholdt den gamle Melodie.

I den græske Kirke vedligeholdt sig god Musik længer end i den romerske. Af Constantinopels Ruiner fremtraadte Musikens Læremestere for den følgende Tid. Muserne flygtede til Italien, og Italienerne giorde tidlig Epoche i denne Kunst.

Man har vel sagt, at et gunstigere Klima fremœbringer større Musici end et ugunstigere; dog har det nordlige Tydskland meget indskrænket denne Sætning; thi tydske Tonekunstnere kunne ikke blot sammenlignes med velske; men de overgik dem i Genie og Opfindelse. Dog er det vist, at et mildt Klima og en behagelig Ro fast altid frembringer Sangen. Huset Medicis og siden Paverne understøttede Musiken. Zarlino skrev tidlig sit Værk om Harmonien, som endnu tiener til Haandbog for store Musici. Den tydske Orpheus Bach lærte af ham. Venetianerne opfandt flere Registere i Orgelet, de forbandt Instrumentalmusik med Sangen i Kirken, og i det syttende Aarhundrede vare de Opfindere af Operaen. Venetianeren Guido af Arezzo opfandt Noderne. Tilforn hialp man sig med den saakaldte tydske Tabulatur, med fire Linier og Bogstaver derimellem. Nu blev man

istand til at fængsle selv den hurtigste Lyd, det rasteste Løb, den meest sammensatte Klang i Harmonien. Pausetegn, Taktstreger, Syngenøglen, alt dette opfandt Guido. Schubart siger: „Han belurede ligesom Musikens Pulseslag og gjorde dem anskuelige ved Tegn." Efterhaanden fik Noderne større Fuldkommenhed.

Musiken, som traadte i Religionens Tieneste, blev Paverne alt mere vigtig. — Pave Honorius skrev endog: "**Beatus est, qui ad honorem Dei et beatæ Virginis Mariæ coluit musicam.**" Og endnu i forrige Aarhundrede skrev en Cardinal: "**Qui musicam non callet, seu nullo oblectamento animi illam audit, ex diabolo est, nam solus ille omnem harmoniam respuit*.**"

I alle Arter af den musikalske Stiil har Italien store Mestere. Allegri (f. 1590) har alt componeret de fortræffeligste Chor og Vexelsange; hans Langfredags Miserere, der synges endnu i det Sixtinske Capel, begeistrer og smelter alle Hierter. Orlando Lasso componerede de herligste Psalmer.

---

* I et lystigt gammelt Musikstykke fra forrige Aarhundrede forekomme ogsaa de Linier:

Wer die Musik nicht liebt und ehret,
Wer diese Kunst nicht gerne höret,
Der ist und bleibt ein Asinus!

Digitized by Google

To store italienske Genier vare Palestrina og Lenardo Leo. Den første blev født Aar 1529. Kirkemusiken var dengang alt udartet til saamegen tom Støi og Klingklang, at man tænkte paa at udelukke den fra Gudstienesten; men da Pave Marcellus 2 hørte Palestrinas sexstemmige Messe, lod han ham componere flere slige til sit Capel. Lenardo Leo fødtes 1694 i Neapel. Han og Pergolesi giorde den neapolitanske Skole bekiendt over hele den musikalske Verden. Det maleriske Talent i Musiken havde han i høi Grad.

Den senere italienske Musik-Periode gik fra Eenfold og Storhed noget over i Pragt. Kongen af Portugal havde de største Mestere i sit Capel, men Jordskiælvet i Lissabon slugte 78 af de bedste Datidens Virtuoser. Jomelli og Galuppi angave siden Tonen i Italien; den første havde meget Genie.

Pergolesis Musik udmærkede sig især ved dyb herlig Eenfold. Schubart siger: „Han udrettede mere med to Violiner, en Bratsche og en Bas, end mange Nyere med Orkaner af Trompeter, Pauker, Valdhorn, Hoboer, Fløiter og Fagotter." Hans Stabat Mater regnes til den bedste Kirkemusik.

Vi nævne endnu Martini, den yndige Paisiello, Piccini, Sachini og Cimarosa, Mozarts Jevnaarige og Kunstbroder. Men i det vi nævne den største tydske, og tillige den største Musiker Jorden har frembragt, maae vi kaste Blikket først paa nogle af

Digitized by Google

de store Landsmænd, der vare hans Forgiængere, og paa Musikens Historie i Tydskland. Ogsaa her betiener jeg mig meget af Schubarts Værk.

Tydskerne dyrkede Musik saa tidligt som Traditionerne gaae. Den oplivede deres Giestebud, bevingede deres Fødder til Dands, lød ved deres Altare, og fulgte dem i Slaget. Cæsar og Tacitus beskrive Teutonernes Bardesang som noget Frygteligt; de sang alle i Eenklang, Qvinderne en Octav høiere end Mændene, ledsaget af støiende Instrumenter; de sloge med store Blikplader og lod Sanglyden hvisle mod Skiolderanden. Carl den Store samlede Barditerne; hvis denne Samling endnu blev funden, vilde den give stort Lys over gammel teutonsk Musik. Nogle af deres Drikkeviser skulle, selv efter deres Fienders Forsikkring, ikke have manglet Velklang.

Bonifacius, de Tydskes Apostel, indførte den latinske Sang i Kirkerne. Den fandt i Begyndelsen stor Modstand; men tilsidst blev man saa vant dertil, at Luther atter havde siden Møie med at indføre den tydske Sang.

I Tydskland havde man længe intet Orgel, men hialp sig med en Slags Serpent; sildigere brugtes Zinker og Basuner. Orgelet holdes for en tydsk Opfindelse og en Nyrnberger opfandt Pedalen. Hebræerne havde et Slags Pibeværk og Grækerne Vandorgler; men det egenlige Orgel overgik disse langt.

Digitized by Google

Tydskerne udmærkede sig tidligt ved skiøn Sang og blæsende Instrumenter. En reisende Biskop skrev om dem til Rom: „Det er forunderligt, hvorledes disse vilde Bæster kunne synge og blæse saa smukt.“ Men da Musiken misbrugtes til utugtige Bachanalier af omflakkende Musikanter, bleve disse erklærede for uærlige, og Sachsenspiegel siger udtrykkelig: „Man maa ikke taale en Musikant blandt skikkelige Folk.“

Luther førte den udartede Musik, der atter blot støiede og legede, til sin gamle Værdighed. Den store Händel besad mange egenhændig skrevne Musikstykker af Luther. „Han tilegnede sig deres Skiønheder — siger Schubart — og krydrede sine egne Compositioner med dette Salt.“ Alt i Luthers Tid udkom en Choralbog, hvortil han selv skrev Fortalen.

Ogsaa Folkesangene ere høist originale og synges til de gamle Viser. Tidligere have vist Ridderne ogsaa havt smukke Melodier — tildeels vel fra Provence — til deres Minnesange.

Med Trediveaars-Krigen gik Musiken, ligesom alle andre skiønne Künster, tilgrunde; Keisere og Biskopper havde før beskyttet den. Dog opfandt tydske Musikere i Trediveaarskrigen Marschen, der siden har spillet en saa vigtig Rolle i Krigen.

I Prag blev 1724 opført en Oper under fri Himmel, som aldrig har havt Lige. Der vare over tusinde Sangere og Musikanter, fire Capelmestere stode paa

Digitized by Google

Høie, og styrede Musikstormen. Over halvtredsindstyve Clavecins accompagneerte. Det skal dog være gaaet ret godt; men var uden videre Følge, og kostede Keiseren 300,000 Gylden.

Saadanne Feilgreb giør undertiden den fremspirende Kunst, ligesom af Utaalmodighed, for ved Qvantitet at erstatte, hvad den endnu mangler i Qvalitet.

En overordenlig Indflydelse paa den tydske Musik havde den store Sebastian Bach og hans Familie. Han var født 1685 i Eisenach; meer end halvtredsindstyve Tonekunstnere ere gangne ud fra ham. Han var en sielden Orgelspiller, en Mester i Contrapunkten; hans Compositioner ere fulde af Kraft og Characteer.

Alt som vi nærme os Nutiden, tiltager de store Mesteres Antal i Tydskland, og jeg nævner blot den berømte Hasse, som Italienerne kaldte il caro Sassone, en Benda, en Graun, af den gamle Skole, der sluttede sig til Bach. Her møder os ogsaa Originalgeniet Händel, Bachs Ven, som reiste til England, og som meer end nogen Aanden har udtrykt i sin Musik den engelske Genius. Som Violen kommer førend Rosen, saaledes kom Haydn førend Mozart. I det Yndiges og Venliges søde Toner overgaaes Haydn af ingen. Hans Skabelse og Symphonier kiende Mange. I Qvartetcomposition var han en original Opfinder. Mozart var i Musiken hvad Rafael var i Maleriet, stor i alle Fag; enten han nu spøgte i Bortførelsen, eller tegnede

Digitized by Google

Characterer i Figaro, eller tolkede Lidenskaber i Don Juan, eller phantaserede yndigt og høit i Trylleflöiten, eller bad til Gud i Reqviem, eller lod alle Musikens Trylleríer virke i sine mangfoldige Compositioner for Claveer og andre Instrumenter. Han var ogsaa egenlig den første, der ret giorde Brug af de blæsende Instrumenter, (skiøndt Haydn begyndte), og lod dem ikke blot tone med til Understøttelse for Generalbassen, men obligat, efter deres Væsen og Natur; hvorved de bidroge saameget til at male Characterer. Det største musikalske Genie Tydskland har havt, efter Mozart, var udentvivl Beethoven; og var Haydn den foregaaende Viol, før den Mozartske Rose kom, saa kunne vi kalde Beethoven den hulde Reseda i den sildige Høst, der vel ikke har Rosens Skiønhed, og som voxer i Ukrud lignende Buske, men hvis Duft maaskee er endnu mere himmelsk. Jo mere digterisk en Kunstner er, det vil sige, jo mere han er istand til at beskiæftige Indbildningskraften, Tanken og Følelsen, idet han forlyster Øiet med skiønne Former, eller Øret med skiønne Toner, jo ædlere, jo større Kunstner er han. — Den blotte Øiensforlystelse, den blotte Ørekildren hæver ham ikke i den sande aandelige Adelstand. Det kan være meget smukt hvad han giør, røbe sieldent Talent, være en behagelig Tidsfordriv, og, naar det ikke misbruges, fortiene Agtelse; men den egenlige Høi-

Digitized by Google

agtelse erhverves først ved hine aandelige Egenskaber, og uden disse kan man ikke sige om en Kunstner, at han er et stort Genie; thi hvad der ikke vedkommer Aanden, kan ingen Genius være.

Saasnart Kunstneren forlader hin ægte alvorlige Retning, og gaaer blot i Tidsfordrivens Tieneste, giør sig til Lunets og Modens Haandlanger, da er han i det høieste en fortræffelig aandelig Kammertiener; men han behøver kun endnu at stige et Trin dybere, saa bliver han Sandselighedens, Forfængelighedens og Vellystens Kobler. Vi have seet, at især Musiken oftere har været udsat for denne Ulykke. Grækerne foragtede den lydiske Fløite; Pave Marcellus vilde udjage den vanartede Musik af Kirkerne; Sachenspiegel erklærede de tøilesløse Spillemænd for uærlige; og ofte vare store Genier nødte til med al deres Kraft at bekæmpe den overhaandtagende Luxus, og at bringe Musiken tilbage til sin Værdighed og Uskyld.

Det var vißelig ikke uden Grund, at et stort Partie i de senere Tider erklærede sig mod den Smag der truedes at indføres af den med overordentlige Talenter udrustede Rossini. En Stymper kan ikke forstyrre den gode Smag; der maa ogsaa en udmærket Aand og Kraft til at lede Kunsten saavelsom Folket paa Afveie. — Musiken truedes virkelig med Fordærv i den uhyre Larm og Støi, der fiernede sig fra det Naturlige, den sande

Digitized by Google

Følelse, det Characteristiske; og dækkede ofte trivielle Gientagelser med Triller og Rullader. Men Rossini frembragte ogsaa tidligt Værker med store Skiønheder, som Barberen af Sevilla og la gaza ladra (Skaden), hvilket sidste Stykke her leed en, i mine Tanker, ubillig Medfart, og er vist langt at foretrække for Tancredo og la donna del lago. I senere Tider viser Rossinis bedste Værker, at han har vidst at tilegne sig mere af den gode Smag, af Følelse og Natur.

Hvor meget ellers Smagen for Musik trues med Fordærvelse i vor Tid, mærker man af den høist besynderlige Mening, der ofte yttres selv af dannede Mennesker: at Musiken ikke er en Kunst som andre Kunster; at den bestandig bør rette sig efter Moden og Tiden; at gammel Musik altsaa er som gamle Tvebakker; og at man kun kan nyde med Fornøielse og Vederqvægelse, hvad der er bagt eller componeret kort Tid før Maaltidet.

Saavidt bringe vi det vel neppe igien, at man atter vil henrykkes over en Glucks uforlignelige Iphigenie; just stor og skiøn ved sin høie Eenfold. Men for Meget af den gamle Skole kunne Skuespillernes Talenter maaskee aabne Vei; og hvor man gierne hører en Gasmans Haandværksfolk, der kan vel ogsaa en Paisiellos Landsbypige, en Monsignys Deserteur, en Gretrys Zemire og Azor og Richard Løvehierte vinde Bifald paa ny. En d'Alayracs, en Mehuls, en Cherubinis,

Digitized by Google

en Isouards, en Boyeldieus Værker burde aldrig udelades af noget Aars Repertoire.

I Norden har, vor Schall undtagen, det musikalske Genie først i den sildigere Tid begyndt at yttre sig hos Indfødte. Det rige England har bestandig været nødt til at hente sine store Musici fra Udlandet; saaledes ogsaa vi. En Scheibe, (Ewalds Lærer i Verskunsten), en Naumann, en Schulz, Kunzen, Weise, Kuhlau ere alle tydsk fødte. Men med en slig Distriktsinddeling maa man heller ikke tage det for nøie, især med smaae Lande. Ogsaa midt i Tydskland skulde man vel finde Strækninger saa store som Danmark, der ingen store Tonekunstnere have frembragt. Schulz blev født paa Lyneborgerheden og Weise i Altona; og Lyneborg og Altona have vist intet forud for Kiøbenhavn, til at frembringe et musikalsk Genie. Men Slægten vil man maaskee sige? Lader os heller ikke tage det for nøie med den, saalidt i Kunst, som i andre Forhold! Den største Deel af de forrige Aarhundreders Adel kom ind i Landet med Christoffer af Bayern, Erik af Pommern og Christian af Oldenborg; en stor Deel af de kiøbenhavnske og andre Stæders Borgere stamme ned fra Hanseater, hvilket de tydske Navne bevise. Aserne vare Fremmede fra Caucasus. De umusikalske Romere bleve først musikalske Italienere, da de havde blandet deres Blod med Gothers, Vandalers og Longobarders. I det

Digitized by Google

tydske Blod blander sig ogsaa meget longobardisk og normannisk, og endnu mere vendisk. Flere store tydske Musici (Bach og Haydn) stammede fra Ungarn, men bleve ægte tydske; ligesom Italieneren Cherubini, Malteseren Isouard og Elsasseren Mehul bleve ægte franske. Og saaledes kunne vi da vel ogsaa kalde vor Schulz, vor Weise og vor Kuhlau ægte danske, nærede i Sielunds Skove med den danske Digtermelk. Thi hvad er mere dansk, end Høstgildet, Peters Bryllup og Elverhøi? Og hvo har yndigere udtrykt blide nordiske Følelser og dybe sværmende Phantasier end vor Weise?

14.

Om de af de skiønne frie Kunster afledte nyttige Kunster.

Disse have ikke hines Selvstændighed og Idealitet, og vedkomme, med Hensyn til deres blotte Nydelse, ei Æsthetiken; dog have de, som beslægtede og grundede paa hine, ogsaa Kunstværdi, og ere, om end ei Frugter af Genie, dog ofte Værker af Smag og Følelse for det Skiønne.

Digitized by Google

Saaledes høre Haandværkerne meer eller mindre til Bygningskunsten; og den Skiønhed i det Smaa, i det Nydelige, som Snedkeren behøver til sit Bohave, er en Afledning af de skiønne Former, som Bygmesteren bruger til sit Huus og til dettes Ornamenter. Haandværkeren behøver ogsaa noget af Billedhuggerkunsten, til Prydelser og smagfulde Former for nyttige Ting. Jo kunstløsere en Tid er, jo mindre agter den Skiønheden, og jo plumpere forarbeider den Tingen til Brug. Kundskab og Smag forbinder en let og hensigtsmæssig Brug med skiønne Former. Altsaa forædles Haandværkerne, ved at forbinde sig med Bygnings- og Billedhuggerkunst; ligesom, videnskabeligt, ved Forbindelsen med Mekanik, Physik og Chemie. Gaaer disse skiønne Former ikke længer ud paa Brugen, saa bliver det Pynt og Pragt.

Men ikke al Pragt er forkastelig. Den er i Naturen, hvorfor skulde da Mennesket, Naturens Ypperste, reent undvære den? Det ligger især i det qvindelige Væsen, at komme Skiønheden til Hielp, og det undlader ei at giøre Virkning.

Ogsaa Manden behøver til sin Værdighed og Anstand en vis Omsorg for sin Dragt; i en lurvet og smudsig Klædning taber han noget af sin Agtelse, naar ikke Armodens strænge Nødvendighed tvinger dertil. Naturen har selv prydet de fleste Dyr; Fuglene have deres Fiære og Fiskene deres Skæl, de vilde Dyr deres skiøntfarvede Pelse. Selv vore Huusdyr: Hesten, Oxen,

Digitized by Google

Faaret, Hunden og Katten ere vel klædte. Mennesket er den skiønneste af alle Skabninger, men kan ikke undvære Klæder; til at skaffe sig disse, hensigtsmæssige og smukke, fik han af Naturen Evner og Sands for det Skiønne. Enten nu altsaa hæslige Vaner eller Griller giøre Mennesket til et smudsigt Dyr, det kommer ud paa eet, og den Diogenesiske Philosophie er i saa Henseende ikke stort bedre end det ureenlige Sludskeri. Men naar den smagfulde, muntervenlige Omgivning gaaer over til Ødselhed, naar denne Luxus kun skiuler Aandsfattigdom og en for Andres Nød ufølsom Siæl — da har Mennesket ikke giort andet, end slængt en prægtig Purpurkaabe over sine aandelige Pialter, over sin Siælesmuds, hvilket er tigange værre, end det første.

Det er altsaa Menneskets egen Værdighed og Trangen til at tilfredsstille Skiønhedsfølelsen, der forener de skiønne Kunster med det Nyttige, forædler Haandværkerne og hædrer disses Udøvere.

Derfor kan Haandværket ogsaa hæves til en ikke ubetydelig Grad af Skiønhed. Kunster og Videnskaber udgik fra Stæderne, fra Borgerne, og adlede dem med maaskee uvisneligere Laurbær, end mange Kampe og Seiervindinger foregaaende Riddere. Denne Kunst- og Videnskabsaand gik selv over paa Haandværksstanden. Det er især i Tydskland, ligesom fordum i Grækenland og Italien, at vi skulle søge Oprindelsen til de ædle Haand-

Digitized by Google

værker; der, medens Stæderne styrkede sig ved den mægtige Hanse, forbandt Æresfølelse, ja selv Poesie i sine Fester, Optog og Indretninger, med den borgerlige Beskieftigelse.

Ligesom Haandværkerne ere Anvendelsen af Bygnings- eller Billedhuggerkunst, til det Nyttige, saa er Gartneriet det af Malerkunsten. Maleren efterligner Natur ved Kunst, Gartneren Kunst ved Natur. Men da det er Naturen, der selv lægger første og sidste Haand paa Værket og udarbeider det, saa kunne vi ikke regne Gartneriet til en selvstændig skiøn Kunst, der ved Geniet frembringer Idealet. Det er kun i Planen, i Anlægget, at Gartneren kan vise Smag og Genie.

En comisk Misforstaaelse af Gartnerkunsten var den gammelfranske Haugekunst, da man klippede Tax og Buxbom ud som Fugle og Pyramider, og gav Rabatter og Hække Form af Snørkler og Æsker. Det gik ikke ud paa at forskiønne Naturen, men paa at tvinge den ind i aldeles unaturlige Former.

Dog var der eet og andet i den stive Haugekunst, som ikke er dadleværdigt, og som den senere Gartnerkunst med Rette har beholdt. Selv i Vegetationen fornøier det at see Spor af ordnende Menneskehaand, til en nyttig Hensigt. Saaledes er da Trægangen, eller Alleen, altid en smagfuld Indretning, der forbinder Veiens Korthed med Skiønhed og den Vandrendes Vederqvægelse. Ja selv en tæt og glatklippet Hække kan undertiden giøre

Digitized by Google

god Virkning, naar den kiølige Væg afværger Blæsten, de brændende Solstraaler, og giør en smuk Udsigt mere overraskende, ved foregaaende Begrændsning.

Det var først i England, hvor man begyndte at modkæmpe den stive franske Haugesmag, og at yde Naturen sin Ret. Men nu gik man undertiden til den modsatte Yderlighed. Klostere, Røverborge, Eremithytter, smaa Alper, Floder og Broer uden Vand, alle disse Ting bleve anbragte i et lille Rum, og en saadan Park kaldte man en Efterligning af Naturen! Hvo tænker ikke ved denne Leilighed paa Bittermanns Bro af det gamle Hønsehuus i Menneskehad og Anger? Var denne Smag vedblevet, saa havde man heller maattet ønske de gamle stive franske Hauger tilbage; hvor man dog i Skyggen og paa fast Grund kunde bevæge sig i den friske Luft, end i et saadant vegetabilt Pulterkammer. Den nærværende Haugesmag er skiøn og smagfuld; man lader fornemmelig Naturen raade, idet man kommer den til Hielp ved Kunst, og benytter en god Plads med Bakker og Dale, hvorfra man paa passende Steder kan have skiønne Udsigter. Disse Udsigter faae ved Omgivningen af Løvværket den før omtalte Ramme, som ethvert Landskab behøver; den sammentrænger de maleriske Gienstande med større Virkning, og bortskiærer det Ubetydelige, som svækker Indtrykket ved sin tomme Udstrækning.

15.

Den mimiske Kunst.

Denne Kunst indbefatter Skuespilkunsten, Dandsen og Pantomimen, af hvilke den første især hæver sig til en høi Rang i Kunstens Rige, skiøndt vi ikke egenlig kunne kalde den en fri Kunst.

Den er ikke fri, ikke selvstændig, og kan næsten aldrig opnaae idealsk Fuldkommenhed i et samlet Værk, fordi Produktet af denne Kunst ikke beroer paa eet virkende Genie, men paa mange Menneskers forenede Bestræbelser, af høist forskiellige Evner og forskiellig Kunstmodenhed. Digteren lægger Skuespilleren Ordene i Munden, og dennes Kunst er altsaa først og fornemmelig afhængig af hin; desuden raade Skuespillerne sig ikke selv, men ledes af Foresatte, der sielden selv ere Kunstnere, men rette sig atter efter Publikum, det vil sige: Mængden af de Skuespilbesøgende. Disse ere alle Dommere, Stemmegivere, og skulde dog tildeels, for saavidt Theatret er en Sædernes Skole, komme som Lærlinge og Giæster, der blive aandelig bespiste og underviste. Til at kunne bedømme hvorvidt Kunsten er fuldkommen eller ei, hører en Smags Modenhed, som kun Faa have, — og dog er det Mængdens Dom der giør Udslaget. Følgen bliver, at denne Dom ofte er skiæv.

Digitized by Google

Det Slette vinder ofte Bifald, og hvad der er værre, det Gode mishager ofte.

Slig Skiæbne dele vel tildeels alle Kunster med denne; men i de frie Kunster, som efterlade et blivende Værk, kan kun Smagløshed og Miskiendelse gielde for en Tid; lidt efter lidt former der sig en rigtig Dom over Værket, deels af Kunstnerens Samtidige, deels af Eftertidens udmærkede Mennesker, hvilke tiene de Andre til Rettesnor.

Thi en ædel Auctoritet maa, efter Naturens Krav, herske i de skiønne Kunster, saavel som i al anden stor og dygtig Menneskevirkning. Mange kunne ledes til at tænke og føle ret; men den umiddelbare Kraft at kunne det strax paa egen Haand, er kun forundt saare Faa.

Derfor maae store Talenter i ethvert Fag virke paa Mængden og vinde dens Tillid, hvis Culturen skal gaae frem i et Land.

Imidlertid er Fare for Miskiendelse et Onde, som ikke blot Skuespilleren, men ogsaa Digteren tildeels maa underkaste sig, naar hans Værk trænger til den dramatiske Kunsts Hielp.

Hvad der erstatter Tabet og Mangelen af saameget, er igien den stærke øieblikkelige Virkning. Ingen Kunst virker saa stærkt i Øieblikket paa Mængden, som Skuespillerens. Han er paa eengang sit Kunstværk selv, dets Forfatter og dets Forklarer. Hvad Digteren med sit skrevne Værk ikke formaaer, at ledsage Ordet med Minen,

Digitized by Google

Blikket, Udtrykket i Stemmen, Bevægelsen, det kan Skuespilleren.

Dersom Skuespilkunsten var, hvad den efter sin Idee skulde være, saa var det den skiønneste Kunst; men den lider af bestandige Indskrænkninger og Forhindringer. En Skuespiller i de ædle Fag skulde, efter Ideen, være det skiønneste Menneske, have den deiligste Stemme, det ømmeste Hierte, den kraftigste Aand, et spillende Vid, den modneste Dannelse, baade videnskabelig og gymnastisk, den fineste Gratie, den stærkeste Helbred. Han skulde have et skabende Genie, som Digteren, for at udhæve alle Skiønhederne i Værket og dække dets Mangler; han skulde, som en Billedhugger og en Maler, fremstille sit eget Legem som et idealsk Udtryk af det Indre; han skulde være Philosoph, Soldat, Hyrde, Elsker og Verdensmand paa eengang. Han skulde have en fast og ædel Characteer, til med Viisdom at skue ind i Menneskets fleersidige Natur. Men — „denne Uforlignelige er desværre ikke til." Man maa altsaa være glad, naar man finder store Brudstykker imellem af disse omtalte Egenskaber. Og findes de, saa ville de heller aldrig undlade at giøre Virkning; thi, saalænge Verden staaer, har Skuespillet, hvor det har blomstret, været een af Nationernes kiæreste Fornøielser; og det er vist, at den er een af de uskyldigste og ædleste.

Digitized by Google

Til Comødien, som mere skildrer Menneskenes Lyder og Skrøbeligheder, end deres aandelige Fortrin og Kræfter, er det lettere at finde Talenter, skiøndt ogsaa det store comiske Genie er sieldent; men en god Comødie kan dog undertiden blive givet til Fuldkommenhed, hvilket aldrig er Tilfældet med Tragødien, hvor enkelte udmærkede Roller maa bøde paa det Heles Mangler.

For at tydeliggiøre os Skuespilkunsten, vil det være bedst at kaste et historisk Blik paa den, som den udøvedes i gammel og nyere Tid. Jeg vil begynde med en Beretning om det græske Theater, saaledes som den findes i A. W. Schlegels Værk „über dramatische Kunst und Litteratur.“

„Grækernes Skueplads var aaben oventil, deres Skuespil opførtes altid ved høilys Dag og under fri Himmel. Hos Romerne har man vel siden beskyttet Tilskuerne for Solen ved udspændte Tæpper, men neppe har Luxus været drevet saa vidt hos Grækerne. Os forekommer denne Indretning heel ubeqvem, men Grækerne vare hærdede Folk; og saa maae vi heller ikke glemme det skiønne Klima. Naar det var Uveir eller Pladskregn blev Skuespillet afbrudt; forresten fandt man sig heller i en tilfældig Uleilighed, end at en religiøs Folkefests Munterhed, som Skuespillet jo var, skulde forstyrres ved at man blev indespærret i et mørkt Huus. Man valgte med Flid en skiøn Beliggenhed. Theatret i

Tauromenium (det nærværende Taormim i Sicilien), hvoraf man endnu seer Ruinerne, var, efter Münters Bemærkning, saaledes anlagt, at man fra Baggrunden af Scenen havde Udsigten over Ætna. At lukke Scenen selv og at indspærre Guder og Helte i møisomt oplyste Kammere, vilde forekommet dem reent utaaleligt. En Handling, der saa herligt stadfæstede Slægtskabet med Himlen, maatte ogsaa foregaae under aaben Himmel, ligesom for Gudernes Øine. Den formeentlige store Uleilighed, som efter mange nyere Kritikeres Mening opstod deraf, at Skuepladsen i deres Stykker altid maatte forestilles at være uden for Husene, havde, i det mindste i Tragødien og den ældre Comødie, ikke meget at betyde. Thi Grækerne levede, som endnu den Dag idag mange sydlige Nationer, meget meer i den fri Luft end vi, og forhandlede derfor meget paa aabne Pladser, som hos os skeer hiemme. Desuden forestillede Theatret jo ikke altid Gaden, men ofte en til Huset hørende Gaard, hvor Altaret stod, hvorpaa man offrede til Skytsguderne. Her kunde altsaa ogsaa de hos Grækerne saa tilbageholdent levende Qvinder lade sig see, selv de ugifte. Heller ikke var det umuligt at aabne Husene og lade Tilskuerne see derind. Dette skeete, som vi strax ville see, ved det saakaldte Encyklema.

Men Hovedsagen var, at Offentligheden, efter Grækernes republikanske Tænkemaade, hørte med til en alvorlig og vigtig Handling. Dette betydede Chorets

Digitized by Google

Tilstædeværelse; hvilket paa Steder, hvor Hemmeligheder bleve afgiorte, man ogsaa har dadlet efter Begreber, som ikke hørte hin Tid til. De Gamles Theatre vare, i Sammenligning med vore, af en colossal Størrelse; deels for at kunne rumme det forsamlede Folk og de Fremmede, som ved slige Leiligheder strømmede til, deels passede dette sig ogsaa til det Majestætiske i de Stykker man opførte, som maatte tilskues i en ærbødig Afstand. Tilskuernes Bænke vare Trapper, hvilke hævede sig bagad, fra den Halvcirkel Orchestret, som vi kalde Parterre, saa at alle kunde see lige godt. Ved en kunstig Forstærkelse af det Fremstilte for Øie og Øre, deels ved Indretningen i Maskerne til Stemmens Kraft, deels ved Kothurner, hvorved Personerne bleve høiere, søgte man at bøde paa det, som Afstanden formindskede. Vitruv taler ogsaa om nogle i Bygningen indrettede Lydkar, hvorom Fortolkerne siden have været meget uenige. Forresten kan man vel antage, at de Gamles Theatre have været bygget efter fortræffelige akustiske Regler.

Det underste Trin af Amphitheatret var endnu betydeligt hævet over Orchestret, og i lige Høide med det laa Skuepladsen ligeover for. I Orchestrets fordybede Halvkreds kom ingen Tilskuere, det havde en anden Bestemmelse. Hos Romerne var det vel ikke saa, men paa deres Theater-Indretninger tage vi her intet Hensyn. Skuepladsen bestod af en smal Strækning, der gik fra

Digitized by Google

den ene Væg af Bygningen til den anden, og som kun havde liden Dybde i Forhold til sin Bredde. Denne hedde Logeum, paa Latin pulpitum, og i Midten deraf stode sædvanlig Skuespillerne. Bag ved denne Midte gik der en Fiirkant ind ad, atter med mindre Dybde end Bredde. Det deraf omfattede Rum kaldtes Proscenium. Den øvrige Deel af Logeum, til høire og venstre fra Scenen, havde en Rand ud imod Orchestret, og bagtil havde det en ikke scenisk, men blot blot architectonisk smykket, ofte ganske simpel Muur, der gik lige saa høit som Tilskuernes bageste Sæder. Dekorationen var saaledes indrettet, at den nærliggende Hovedgienstand opfyldte Baggrunden; og Udsigterne i det Fierne vare anbragte til begge Sider, tvertimod som hos os, hvor vi have det modsat. Dette havde ogsaa sin visse Regel. Til venstre var Staden afmalet, hvortil Palladset, Tempelet, eller hvad ellers opfyldte Midten, hørte; til høire var den fri Mark, Landskab, Bierg, Søkyst, o. s. v. — Sidedekorationerne vare fastsatte paa trekantede Coulisser, som kunde dreies om en Axe, og paa denne Maade tilveiebringe Forvandlingen. Efter en Anmærkning til Virgil af Servius, skete Scene=Forandringerne deels ved Omdreining, deels ved Borttrækning. Det første var Tilfældet med Sidedekorationerne; i Baggrunden skilte Brædevæggen sig ad, forsvandt til begge Sider, og viste saa et nyt Billed. Dog bleve ikke alle Scenens Dele forandrede paa eengang. Ved de bageste Dekorationer var

formodentlig meget virkelig udført, hvad hos os kun er malet. Forestiltes der et Pallads eller et Tempel, saa stod der endnu et Altar i Proscenium, som under Stykkernes Opførelse tiente til mangehaande Brug.

Dekorationen var som oftest architectonisk, undertiden ogsaa aldeles Landskabsmaleri, som i Prometheus, hvor den forestillede Caucasus; eller i Philoktet, hvor den gav Billedet af den øde Øe Lemnos og af hans Hule. Af nogle Steder i Plato seer man, at Grækerne meget bedre have forstaaet sig paa Perspectiven, end man skulde troe, efter nogle slette Landskaber, opdagede i Herkulanum. I Scenens Baggrund var en stor Hovedindgang og to Sideindgange. Efter Sagnet, har man deraf strax kunnet see, om Skuespilleren havde en Hoved- eller en Birolle, da han i første Tilfælde kom ud af den midterste Dør, i andet Tilfælde af Sidedøren. Dog dette maa forstaaes med de Undtagelser, som undertiden Stykkernes Indretning giorde nødvendig. Da Bagdekorationen oftest bestod i et Pallads, hvor de kongelige Hovedpersoner boede, saa kom disse naturligviis ud af den store Dør og Tienerne fra Sidebygningerne. Men der var ogsaa to andre Indgange, den ene i Enden af Logeum, hvorfra Stadens Indbyggere kom, den anden ved Orchestret; dette var den Side, hvorfra de Fremmede kom langt fra. De stege op ad en Trappe, der forbandt Logeum med Orchestret, og som kunde betyde allehaande, efter Omstændighederne. Indtrædelsen tilkiendegav altsaa

Digitized by Google

det Sted, hvorfra man tænkte sig Skuespilleren komme; naturligviis kom ogsaa undertiden Hovedpersonerne fra disse Steder. Under Tilskuernes Bænke var paa et vist Sted anbragt en Trappe, som hed den charoniske, og hvor, ubemærket af Tilskuerne, de Afdødes Skygger kunde komme op i Orchestret, hvorfra de begave sig paa Skuepladsen.

Undertiden maatte den forreste Rad af Logeum forestille Havet. Overalt forstode Grækerne godt at benytte og lade medspille, selv hvad der laa udenfor Scenens Dekoration. Saaledes tvivler jeg ikke om, at Tilskuerne i Tragødien Eumeniderne to Gange ere blevne tiltalte, som det forsamlede, tilstedeværende Folk; eengang af Pythia, da hun opfordrer Hellenerne til at melde sig, for at spørge Orakelet; andengang, hvor Pallas ved Herolden byder Taushed, naar Retten skal holdes. Saaledes blev den hyppige Talen til Himlen ubentvivl holdt til den virkelige Himmel; og naar Elektra udraaber ved den første Fremtrædelse: „O hellige Lys! og Jorden liig udbredte Luft", saa har hun maaskee vendt sig mod den just da oprindende Sol. Denne Maade fortiener meget at roses; nyere Kunstdommere dadle vel Blandingen af det Virkelige og Efterlignede, som skadelig for Illusionen; men de misforstaae Illusionens Væsen, forsaavidt som en kunstig Fremstilling kan bevirke den. Skal et Billed egenlig illudere, det vil sige: faae Synet til at troe, det er virkeligt, saa maa man ikke see dets Grændser,

men see det giennem en Aabning; Rammen viser strax at det er et Billede. Ved Theaterindretningen er det nu umuligt at undgaae en Indretning, der ligner en Ramme, nemlig en architectonisk Indfatning. Det er altsaa bedre, slet ikke at ville skiule dette, men undertiden ved reent ud at opgive hin Illusion, at gaae ud over denne for Skiønhedens Skyld anbragte Ramme, efter en antaget Maade, naar det bringer Fordeel. Overalt var det en græsk Grundsætning, enten at opnaae en grundig Fremstilling af det paa Scenen Efterlignede, eller, hvor denne ikke var mulig, at nøies med blot symboliske Hentydninger.

Maskinværket, for at lade Guder svæve ned i Luften, eller for at hæve Mennesker fra Jorden, var anbragt ovenved bag Murene, paa begge Sider af Skuepladsen, og altsaa useet af Tilskuerne. Allerede Æschylos giorde stor Brug deraf, da han i Prometheus ikke alene lader Oceanos komme giennem Luften paa en Grif, men ogsaa hele Oceanidernes Chor, der dog i det mindste bestod af femten Personer, paa en bevinget Vogn. Ogsaa i Gulvet var der Nedsynkninger, Indretning til Torden og Lynild, til at et Huus kunde styrte ned, eller synes at brænde, o. s. v.

Paa Theatrets Bagvæg kunde sættes en Forhøining, naar man vilde fremstille et Taarn med en viid Udsigt, eller noget sligt. Bag ved denne store Hovedindgang kunde Encyklemaet sættes, en Maskine, der indvendig dannede en Halvcirkel, oventil lukket, og som kunde vise

Digitized by Google

Tilskuerne, hvad de undertiden skulde see af det Indvendige i Huset. Dette blev benyttet til mange Ting, som vi finde i flere Stykker. Naturligviis bleve da Indgangens Fløidøre staaende aabne, eller det Forhæng, som bedækkede den, blev trukket iveiret.

Et Forhæng for Scenen, men som, efter hvad man tydeligt seer i en Beskrivelse hos Ovid, ikke blev nedladt ovenfra, men trukket op nedenfra, omtales saavel af græske som romerske Skribentere; det latinske Navn Aulæum er endogsaa laant af det Græske. Imidlertid formoder jeg dog, at Forhænget ikke strax har været i Brug paa den attiske Skueplads. I Æschylos's og Sophokles's Stykker er aabenbar Skuepladsen tom i Begyndelsen, bliver det igien til Slutningen, og lader ikke til, at have behøvet Skiul for Tilskuernes Øine. Derimod i mange Stykker af Euripides, maaskee ogsaa i Ödipus Tyrannus, er strax Skuepladsen befolket, og vi see en staaende Gruppe, hvilken ikke kunde dannes for Tilskuernes Øine. Det forstaaer sig, at kun det forholdsviis lille Proscenium, og ikke Logeum, blev skiult af Forhænget. Det havde næsten været ugiørligt, formedelst den store Bredde, ogsaa unyttigt.

Choret havde sine Indgange nede fra Orchestret, hvilket ogsaa var dets sædvanlige Opholdssted, og i hvilket det, frem og tilbagegaaende, udførte sin høitidelige Dands, under Chorsangen. Foran i Orchestret, ligefor Midten af Skuepladsen, stod en altarlignende Forhøining

med Trin, kaldet Thymele ligesaa høi som Scenen. Dette var Chorets Samlingsplads, naar det ikke sang, men var Handlingens deeltagende Tilskuer. Chorførerne stillede sig da paa Fladen af Thymele, for at see hvad der foregik paa Skuepladsen, og for at tale med Personerne der. Thi Chorsangen var vel for Alle, men hvor den greb ind i Dialogen, førte Een Ordet for de Andre. Deraf det hyppige Du og I, i de vexlende Tiltaler. Thymele laa i Midten af den hele Bygning; alle Bygningsforholdene vare afmaalte med Hensyn dertil, og Amphitheatrets Halvkreds rettede sig derefter. Det var altsaa meget betydningsfuldt at Choret, som jo var Tilskuernes idealske Repræsentant, just havde sin Plads der, hvor alle Sæedernes Radier forbandt sig i eet Punkt.

Hvad de Gamles tragiske Mimik angaaer, saa var den ganske idealsk og rhythmisk, og maa betragtes fra dette Synspunkt. Idealsk — det vil sige, den gik fremfor alt ud paa den høieste Værdighed og Ynde; rhythmisk, vil sige: Minespillet og Stemmens Bøininger, vare høitideligere afmaalte end i Virkeligheden. Ligesom Grækernes dannende Kunst gik ud, fast med videnskabelig Strenghed, fra det almindeligste Begreb, uddannede dette til forskiellige, altid endnu almindelige Characterer, hvilke den først lidt efter lidt beklædte med levende Ynde, saa at det Individuelle var det sidste, hvortil den gik ned; saaledes gik ogsaa Mimiken først ud paa Ideen, (at lade Personerne fremtræde med heroisk Storhed, over-

Digitized by Google

menneskelig Værdighed og ideal Skiønhed), siden paa Charaktèren, og endelig paa Lidenskaben; som altsaa, hvor der var Collision, maatte staae tilbage. De vilde heller give Slip paa Fremstillingens Lislighed, end paa Skiønheden. Maskernes Brug, der forekommer os underlig, var, efter denne Hensigt, ikke blot undskyldelig, men nødvendig. Og saa langt var den fra at være Nødhielp, at Grækerne meget mere vilde kaldet det Nødhielp, hvis en Skuespiller var traadt op med uædle, uskiønne, i det mindste med altfor individuelle Træk, for at forestille en Apoll eller Herkules; ja dette havde forekommet dem som en aldeles Vanhelligelse. Hvorlidet formaaer selv den i Minespillet meest øvede Skuespiller at forandre sine Træk! For Lidenskabens Udtryk bleve endnu Blikket, (?) Armenes og Hændernes Bevægelse og Stemmen tilovers. Man betænker desuden ikke, naar man beklager Tabet af Minespillet, at det formedelst den store Afstand, dog vilde gaaet tabt."

Naar vi saaledes af Schlegel have faaet et Begreb om det græske Theater, og i det Hele kiende Atheniensernes Sands og Agtelse for Kunst, kan det ikke forundre os, at de aldeles ingen Fordomme havde mod Skuespillerstanden. Tvertimod var det almindelig Brug, at Digterne traadte selv op som Personer i deres Tragødier og

Comødier. Det giorde Æschylos, efter at han som en tapper Kriger og fri atheniensisk Borger havde fægtet ved Marathon og Salamis; det giorde Aristophanes og Euripides; og Sophokles, der var Feldherre med Perikles og Thucydides, blev blot forhindret i at være Skuespiller af sin svage Talestemme, saa han maatte nøies med en eneste Gang paa Skuepladsen at forestille den blinde Sanger Thamyris, der spillede Citharen. Maaskee den samme Cithar, hvormed Sophokles som Yngling, valgt dertil for sin udmærkede Skiønhed, havde dandset foran Choret, der sang en Pæan efter Slaget ved Salamis, hvori han selv havde kæmpet som tapper Kriger.

Romerne, som (Poesien undtagen) egenlig ikke agtede og selv dyrkede Kunst, men meest betragtede den som en høiere Luxus for den Fornemme og Rige; som ved græske Slaver og Frigivne lode deres Billedstøtter hugge, deres Palladser og Templer bygge — ja selv deres Børn opdrage; Romerne fandt det naturligviis under deres Værdighed at optræde paa Skuepladsen. Af deres Tragødier kiende vi kun den rhetoriske Senekas Arbeider. Denne moralske, kundskabsrige, talentfulde Hofmand, der dog blev nødt til at undskylde Neros Mord paa sin egen Moder, og tilsidst, som en Naade, fik Tilladelse til at aabne sig selv Pulsaaren i et lunkent Bad, — spillede sin tragiske Rolle udenfor Scenen.

Digitized by Google

Comødiedigterne Plautus og Terents vare af Almuestanden; den sidste en afrikansk frigiven Slave, den første saa fattig, at han en tidlang maatte fortiene sit Brød med at male Meel i en Haandmølle. Plautus var en Mand med sandt Genie, og spillede selv med i sine Stykker saa fortræffeligt, at han vandt Romernes Bifald.

Men det største Beviis paa hvad Geniet formaaer, og at Skuespilleren, naar han besidder dette i høi Grad, og forbinder det med moralske Egenskaber, er istand til at trodse alle Fordomme, beviste Qvintus Roscius Han var ingen Romer, men en Gallier; en Landsmand af det Folk, som i mange hundrede Aar derefter udmærkede sig ved Talenter for Scenen, og som alt, ved en vis naturlig Ynde og Belevenhed, bragte Julius Cæsar til at bemærke deres finere Væsen, der afstak til de vilde Germaners plumpere Diærvhed. Roscius henrev Romerne, saavel i Tragødien som i Comødien, og Senatet bevilgede ham en aarlig Løn af 20,000 Daler. At Sulla yndede ham, beviser vel i en vis Henseende ikke meget; thi denne grumme vellystige Tyran tilbragte sin meste private Tid med Giøglere, Drankere og Skiøger. Men Sulla var en ligesaa udmærket Helt og Statsmand, som en afskyelig Tyran; han var en Mand af sieldent Hoved, som altsaa forstod at bedømme Roscius

Digitized by Google

i en viss Grad, — hvad Talenterne angik*. Men at, uagtet Roscii og andre store Talenters Virksomhed, Skuespilkunsten ikke længe kunde begeistre og more et Folk, der var vant til at forlyste sig ved Athleternes blodige Mord, forstaaer sig selv. Og hvad vare selv slige enkelte Mordfægtninger mod Skuespil, som det Sulla gav Folket, da han paa eengang i Circus lod syvtusinde Krigsfanger myrde, uagtet sit givne Benaadningsord, og sagde koldt til Senatet, som forfærdedes over de Ulykkeliges Skrig: „Agter ikke derpaa, forsamlede Fædre! det

* Hvad Hiertet og Sæderne angik, da finde vi hos Cicero derfor det bestemteste og troværdigste Vidnesbyrd, naar han i sin Tale for ham i en Proces mod Fannius siger til denne: “**Roscius socium fraudavit? Potest hoc homini huic hærere peccatum? qui medius fidius (audacter dico) plus fidei, qvam artis, plus veritatis, qvam disciplinæ possidet in se: qvem populus Romanus meliorem virum, qvam histrionem esse arbitratur: qvi ita dignissimus est scena propter artificium, ut dignissimus sit curia propter abstinentiam.**” Og et andet Sted i Talen **pro Archia poeta** siger Cicero i samme Aand: “**Qvis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui, quum esset senex mortuus, tamen, propter excellentem artem ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse.**”

Digitized by Google

er et lille Antal Rebeller, der straffes efter min Befaling."

Hvor slige Grusomheder daglig foregaae, der flygte de ædle Muser, og det er saa umuligt der at henrykkes over den egenlige Skiønhed, som at lugte Roser i Svovldamp, eller at høre Musik i en rasende Orkan.

Mange, som ikke kiende Skuespilkunstens Historie, men blot det attende Aarhundredes Sædelæreres, især protestantiske Geistliges, Iver derimod, skulde troe, at den christelige Religion strax fra Begyndelsen af havde protesteret mod Skuepladsen, og betragtet Theatret, som Veien til Helvede, i den fiendtligste Modsætning til Kirken. Men det var aldeles ikke Tilfældet! Saa usædeligt og slet end Theatret var i Bysants, blev det dog selv der den berømte Bolerske Theodora, der viste sig nøgen paa Skuepladsen i de uanstændigste Stillinger, muligt at vinde Keiser Justinians Hierte, og at opsvinge sig til ham paa Thronen. Fra Circus i det christelige Bysants udgik de vildeste Borgertvistigheder; under Navn af de Blaae og de Grønne udbredte Partierne sig derfra over hele Staden, og gav Anledning til Oprør, som kun utallige Henrettelser kunde standse.

I en saa forbærvet Stad, hvor kun Luxus, Blødhed, Smagløshed og Grumhed stode paa det Høies og det Skiønnes Ruiner, kan man let forestille sig hvorledes den dramatiske Kunst maa have været beskaffen.

Digitized by Google

I Middelalderen fik Theatret en anden Characteer, da det (ligesom det græske Theater i sin Opkomst) forbandt sig med Religionen.

Skottowe fortæller i sin Levnetsbeskrivelse af Shakespeare meget om det gamle engelske Theater, hvoraf jeg vil anføre endeel, der ogsaa passer paa andre Lande.

Mysterier eller Underspil vare meest Characterer og Begivenheder af den hellige Skrift, eller ogsaa grundede paa den Overtro, som omgav Religionen. Man fremstillede Christi Personlighed og den Helligaands Guddom; Christi Lidelse, Opstandelse og Himmelfart; Adam og Eva nøgne i Paradis med Skiørter af Figenblade. Fanden var især Tilskuernes Yndling; sædvanlig havde han Horn, en meget stor Mund, store Øine og Næse, et ildrødt Skiæg, Hestefod og Hale. En flink Knøs, kaldet Lasten, var hans bestandige Staldbroder, hvis Vittighed bestod i at springe op paa Diævelens Ryg, og i det han udøvede allehaande Abespil, at tugte ham med sin Brix, indtil hans sataniske Majestæt brølede over de altfor stærke Prygl. Striden imellem Noah og hans Hustru ved Syndfloden er en Prøve paa Behandlingen af hellige Gienstande. „Velkommen Viv i denne Baad!" er den opmærksomme Ægtefælles hoflige Hilsen, idet han fører sin Dame ind i Arken. „Tag dette, som en Sandsekage!" — ledsaget med et vældigt Drefigen, er Svaret af den ny Verdens veltalende Moder. — Men

Digitized by Google

saa elendige og ugudelige end slige Produkter synes os, dengang holdt man dem dog for et Middel til at befordre Religionen. De opførtes paa Fest- og Helligdagene, og Paven uddeelte tusinde Dages Aflad, og Stiftets Biskop endnu fyrgetyve Dages, til den, som i Pindseugen bivaanede Opførelsen af Mysterierne i Chester; hvilke begyndte med Skabningen og Lucifers Fald og endtes med Dommedag. Klostere, Abbedier og Kirker vare de sædvanlige Skuepladse, og en tidlang var Geistligheden selv de eneste Skuespillere. Men lidt efter lidt fik Skolarer og Chordrenge Munkenes Roller. Og endelig blev hele Skuespilfaget overdraget til dem, da det efter en Kirkeforsamling 1589 blev forbudet Munkene at spille meer. I en Række af firehundrede Aar havde disse Mysterier været yndede af Folket.

Efter Mysterierne fulgte de saakaldede Moraliteter; hvori allegoriske Personer optraadte. Her saaes allerede noget mere paa Plan, Skildring af Sæder og Forskiel paa Characterer. Synd, Død, Tro, Haab, Kiærlighed, og Menneskenes Hovedlidenskaber og Laster bleve Hovedrollerne. Disse Moraliteter opkom i Midten af det femtende Aarhundrede, saavel i Tydskland som i England. Mange af Hans Sachses dramatiske Compositioner ere slige moralske Allegorier.

Saalænge som den dramatiske Underholdningsgienstande vare hellige, og Skuepladsen fulgte Geistlighedens Planer, fandt man Kirker og Kapeller fuldkommen skik-

Digitized by Google

lede til dramatiske Forestillinger; men da Mysterierne vege for profane Gienstande og Lærdomme, under Form af Moraliteter, og fortrængte den blotte Morskab, klagede man høit over hellige Steders Vanhelligelse. Fra den Tid Skolarer og Chordrenge spillede, istedetfor de Geistlige, bleve Skolestuer, Høresale, Domhuse, Ridder- og Fyrstepalladser brugte til Skuepladse. Endnu i Elisabeths Tid spillede de privilegerede Skuespillere ofte i Kirker og Kapeller.

Det første Theater i London blev bygget 1570 i Blackfriars. Men der kom snart flere til, i Whitefriars, i Salisbury Court, og et andet, kaldet Forhænget, (curtain) i Shoreditsch. Siden opstode Globus ved Stranden, den røde Oxe, Fortuna og Phønix i Drurilane. Paa Taget af Globus vaiede en Fane paa en Stang, naar der blev spillet. Et Billed, der forestillede Hercules som bar Verdenskuglen, med Motto: **Totus mundus agit histrionem**, hang over Døren. I nogle af disse Theatre spillede man om Sommeren, i andre om Vinteren. Sommertheatrene havde Parterre uden Loft. Balkoner omgave de tre Sider, Parterret havde ingen Bænke; Tilskuerne her kaldte Shakespeare Grundlingerne, Ben Johnson de grundige Herrer. De fornemme Pladser vare i Nærheden af Theatret; man fik ogsaa Stole at sidde paa i Proscenium paa selve Skuepladsen, hvor man smøgte Tobak. De unge Adelsmænds Uartighed var grændseløs, ofte loe de høit i de alvorligste Scener af et

Digitized by Google

Sørgespil, miavede som Katte, hyssede, peeb og gik bort med Foragt, midt under Stykket. Galleriet og Parterret, der misundte hine deres gode Plads, hyssede og peeb igien ad dem, og kastede Snavs og raadne Æbler paa dem. Men det hørte til den gode fornemme Tone slet ikke at bryde sig om Almuens Forhaanelser.

I dette Selskab bleve Shakespeares udødelig Mesterstykker førstegang opførte. Man spillede om Eftermiddagen fra Kl. 1 til 3. Dækket var skilt ad i Midten, og blev trukket bort til begge Sider. Sædvanlig var Gulvet, ligesom i Privathusene i Elisabeths Tid, bedækket med Siv. I Baggrunden af Skuepladsen var en Balkon, som blev brugt til alle de Scener i Stykkerne, der skulde foregaae fra et høiere Sted; her talede Julie ogsaa med Romeo. Theatret var forresten behængt med slette Tæpper, der ofte vare stygt plettede og flikkede. Et Bræt, med Landets eller Stadens Navn paa, viste hvor Handlingen foregik. Skulde der forandres, saa blev der sat et andet Bræt istedet. Et Bord med Blæk og Pen tilkiendegav, at Scenen foregik i et Arbeidsværelse; blev det taget bort, og to Stole satte ind istedet, saa forestilte det et Giæsteværelse. Man holdt det ikke nødvendigt, at de spillende Personer forlode Skuepladsen, naar de dog strax skulde ind igien. Ofte bleve de staaende, medens der tre, fire Gange blev verlet med Brætter, Bord og Stole. Dog havde man adskillige Maskiner og

Forbyninger, som forestilte Orne, Drager, Phaetons-Vogne, Himmel og Helvede.

De fornemme Herrers og Damers afslidte Garderober bleve solgte til Skuespillerne og brugte af dem. Imellem Akterne læste Tilskuerne i Bøger, spillede endogsaa Kort, spiste Æbler, knækkede Nødder og drak Øl. Et Musikchor af Trompeter, Zinker, Oboer, Luth, Hyrdefløiter og Giger tiente som Orchester. De gave med en Lyd Tegn, naar Prologus skulde komme, som bestandig listede sig ind, i en lang lurvet Fløielskappe. Hans ydmyge Væsen, bønfaldende Mine og Tale tilkiendegave noksom den Underdanighed, hvormed man underkastede sig Publikums Dom. Gøglere og Dandsere morede Tilskuerne mellem Akterne. Ofte om Sommeren betiente man sig af virkelige Løv og Grene til en Skov. Naar kongelige Personer lode opføre Skuespil, anvendtes der meget mere paa dem. Skuespillerne bleve behandlede som Tienere, og Spisekammeret* var det Sted, hvor de fik Lov at opholde sig. Elisabeth gav tolv af de bedste Skuespillere Tilladelse at bære Liberi som kongelige Kammertienere.

Ikke desto mindre spillede dog Digterne selv med i deres Stykker paa den Tid, ligesom fordum var skeet i Grækenland, og skiøndt de ikke kunde blive Hærførere og Statsmænd, ansaae en fattig uadelig Poet det tit maaskee

---

* See Kenilworth af Walter Scott.

for en Lykke, at kunne blive Kammertiener hos en Stormand; hvilket i gamle Dage, selv hos os, mangen Videnskabsmand har giort, for at faae et Embede. Heller ikke forkuede det i mindste Maade Aanden eller Tænkemaaden i den Shakespearske Tid; tvertimod hersker der en langt friere og stoltere Tone i de engelske Kammertieneres Digte, end i de spanske Kammerherrers, Calderons og Lope de Vegas, der digtede mellem Autodafeer og Bødelblokke, hvilke de maatte tage sig iagt for at komme for nær.

Ellers fortæller Davies i Garricks Levnet, at en heelbeel engelske Skuespillere tiente i Armeen som dygtige Officerer, i Revolutionen mod Karl den 1ste, og at de alle holdt med Kongen.

Shakespeare og Ben Johnson behandlede deres Stilling til Staten med en philosophisk munter og stolt Ironie. Forresten var Shakespeare yndet saavel af Elisabeth som af Jakob den 1ste, og man fortæller, at en Lord Southampton engang har foræret ham 1000 Pund Sterling paa eengang.

Hvor slet Smagen, i det Hele, var for Skuespil i Shakespeares Tid, sees af hans egen Tragødie Hamlet, hvor der ivres over de flaue Børnecomødier, der opførtes, og fortrængte de bedre Skuespil. I en Scene med Rosenkrantz*, hvor Talen er om et Skuespillerselskab, spørger

*) Der var en dansk Minister af dette Navn i London, da Shakespeare skrev sin Tragødie.

Hamlet:

„Hvad er det for Skuespillere?

Rosenkrantz.

Just dem, I altid har moret Eder saameget over. Skuespillerne fra Staden.

Hamlet.

Hvi streife de omkring? Et fast Ophold vilde være dem anstændigere og gavnligere.

Rosenkrantz.

Jeg troer at denne Omflakken kommer af den sidste nye Opfindelse.

Hamlet.

Nyde de endnu samme Agtelse, som da jeg var i Byen? Seer man dem ligesaa gierne?

Rosenkrantz.

Nei, det giør man sandelig ikke.

Hamlet.

Hvorfor det? Blive de rustne?

Rosenkrantz.

Nei, deres Bestræbelser holde det sædvanlige Skridt; men der er en Børnerede; smaae Unger, der altid overskraale sig selv, og blive ganske umenneskeligt beklappede derfor. Disse ere nu i Mode!“

Digitized by Google

Af det underordnede Forhold, hvori gode Hoveder i gamle Dage stode til de Fornemme, ligesom fordum i Rom græske Slaver, med Kultur og Kundskaber, til de overmodige Romere, forklare vi os let, hvorfor Tieneren er det vittige Hoved, i den gamle Comødie, der sædvanlig hielper sin noget borneerte Herre i alle, ei blot legemlige, men aandelige Forlegenheder; ligesom endnu Holbergs Henrik hielper Leander.

Ogsaa den franske Comødies Stifter, Frankriges største Digter Moliere var Skuespiller og Kammertiener hos Ludvig den 14de, der forresten agtede og satte Priis paa ham, hvilket ikke det franske Folk giorde; da det, ophidset af Munkenes Dumheder, vilde nægte denne store Livsphilosoph og Sædernes dybsindige Skildrer en christelig Begravelse. Dog, hvad Ret har man til at opholde sig over sligt fra Slutningen af det syttende Aarhundrede, naar Erkebispen af Paris henimod Midten af det nittende kunde tillade sig noget lignende, med den store Talma, en Mand af rene Sæder og ædel Characteer?

Bouhours giorde følgende Gravskrift over Moliere:

Tu réforma et la ville et la cour,
Mais quelle en fut la récompense?
Les Francais rougiront un jour
De leur peu de reconnaissance.

Il leur fallut un comédien
Qui mit à les polir sa gloire et son étude.
Mais, Moliere! à ta gloire il ne manquerait rien,
Si parmi les défauts que tu peignis si bien,
Tu les avoit repris de leur *ingratitude.*

Det var Molieres tidlige Bekiendtskab med Verden og hans omvankende Skuespillerliv, der dannede ham til den sande comiske Digter. Maaskee var han bleven endnu større, dersom den studeerte og elegante, men phantasie- og hierteløse Boileau ikke havde faaet fat paa ham og forkuet ham, med sin snevre forfængelige Kritik, der gav sig et Anstrøg af Classiskhed. Moliere blev vel af Boileau advaret mod nogle Overdrivelser og Udsvævelser i Formen af sine Stykker; han opmuntrede ham til at skrive smukke vittige Vers, med artige Bemærkninger, (hvilket Boileau selv kunde), men for Molieres ægte poetiske Genie havde den elegante Versificator ingen Sands; og det var egentlig af ham Franskmændene lærte, at foretrække snærtende Satire for den begeistrende Munterhed, kolde Vittigheder for den varme lunefulde Phantasie, og et kiedsommeligt Læredigteri for den morsomme Comedie.

Naar man følger Skuespilkunstens Historie, seer man hvert Dieblik i hvor nær Forbindelse den stod med den dramatiske Digtekunst, og at næsten alle store dramatiske Digtere en tidlang have staaet i umiddelbar Forbindelse med Theatret, enten som Skuespillere, eller som Forstandere,

Digitized by Google

eller som begge Dele. Saaledes Grækerne og Romerne, saaledes Englænderne, saaledes Moliere. I Spanien var Calderon først Kriger, siden Geistlig, men i sin poetiske Produktions bedste Tid forestod han Theatret. Italieneren Carlo Gozzi brød sig lidet om sin Grevetitel, men beskiæftigede sig fornemmelig med en Bande omvankende Comødianter, hvis National-Comødie dell Arte han hævede til Poesie. Hans Truffaldino var saa fortræffelig, at han ingen Ord behøvede at lægge ham i Munden, han gav ham blot Scener i sine Stykker til at improvisere. Hvilken Indflydelse Voltaire, Holberg, Goethe og Schiller have havt paa Theaterbestyrelsen, og hvormeget Skuepladsene i deres Virketid have vundet derved, er almindelig bekiendt. Skal Skuepladsen hæve sig til noget Overordentligt, saa maa den ledende Aand besidde Genialitet og Liberalitet. Snart finde vi at det var Digterne der forestod Theatret, snart hævede Skuespillere sig til Digtekunsten. Det var den herlige Garrick i England, som efter de Shakespearske Værkers næsten tohundredaarige Hvile atter giorde sine Landsmænd bekiendt med dem; og hvis Garrick gik forvidt med at beklippe og tilstudse Shakespeares Dramer, saa maae vi her gientage, at nyere Beundrere have skadet ham mere, med aldeles uforandret at ville have hans Værker opførte; hvilket hverken (paa enkelte Stykker nær) er for Tiden eller for Smagen og Skuepladsens Fordringer i Almindelighed; og dette er Aarsag i at Shakespeares

herlige Hovedværker nu mindre spilles, end i Garricks og Schrøders Tider.

Efter at Eckhoff, en Mand af ringe Fødsel — (hans Fader var Soldat, og han maatte opdrage sig selv) — havde lært Tydskerne at fatte og beundre Natur og Sandhed i den dramatiske Kunst, traadte Schrøder frem, ogsaa dannet meest i Erfaringernes og en eventyrlig Ungdoms Skole. Ved disse og andre Kunstneres samtidige og senere Bestræbelser, blomstrede Skuespilkunsten en tidlang, og sande Kiendere fra den Tid kunne ikke nok rose denne Skole, for Grundighed i at opfatte den dramatisk-poetiske Natur, uden Trivialitet, uden Svulst, uden Overdrivelse og Coqvetteri. Der var ogsaa et vist Tidsrum, hvori det dannede Europas bedste Mænd beskieftigede sig med og glædede sig over den gode dramatiske Kunst. Vi kunne desværre ikke sige, at Kunsten, i det Hele taget, i de senere Tider er gaaet fremad; hvilket vel især kommer af, at man lagde altfor meget Vind paa Siting og paa en anden Kunst, der vistnok er herlig og ikke kan undvære Theatret; men det gaaer den som Berberisserne, der smage godt syltede, og forfriske, men — hvor de groe i for stor Mængde, siger man, kan Kornet ikke trives. Jeg mener Operaen, der uden tvivl har havt en skadelig Indflydelse paa Skuespilkunsten; det vil sige den brillante store Oper, hvor Ørets Kildren og Øiets Blindværk agtes som Hovedsagen. Hvorfor har Théâtre français i Paris for det meeste altid havt

gode Skuespillere? Fordi det var skilt fra Operaen. Hvorfor var Théâtre feydeau længe et fortræffeligt Theater? Fordi de poetiske Syngestykker vare skilte fra Operen og nær forbundne med Poesien. Hvorfor kunde selv Vaudevilletheatrene udvikle skiønne Talenter? Fordi de vare skilte fra Operen, og deres Stykker ikke var andet end Smaacomedier med lette Sange. Men i Italien og i de store Operahuse i andre Lande har man aldrig hørt at sieldne Skuespillertalenter have udviklet sig. Derimod har man ofte erfaret, at hvor Operen, i Forening med den dertil hørende Pragt i Decorationer og Klædebragter, har hersket, ere Melpomene og Thalia for det meste drevne paa Flugt, eller have i det Høieste kun giort sparsomme Besøg.

Luxus er Kunstens prægtige Liigkiste; naar Skiønheden begynder at pynte sig altfor meget, og bekymre sig altfor omhyggeligt med sit Toilette, er det gierne snart forbi med dens naturlige Blomstren. Al denne Iver for Bisager har skadet Kunsten, selv de altfor prægtige Theaterbygninger, hvor man hverken kan høre eller see, og hvor det urimelig store Rum giør Skuespillerne til Fluer paa Scenen.

Den Illusion, som ogsaa de dannende Kunster og Poesien stræber at opnaae: Skinnet af Virkelighed, kan kun Skuespilleren, ligesom de andre Kunstnere, frembringe, ved Sandhed i den naturlige Fremstillelse. Og

Digitized by Google

det er ingen Illusion! Det er selv virkeligt, og giver Kunsten sin Adel, sin Værdighed, sin Soliditet. Men i denne Sandhed maa der, som i al anden Kunstsandhed, være Skiønhed, Idealitet. Altsaa maa Skuespilleren, saavelsom Digteren, forbinde Besindighed med Begeistring, Forstand med Følelse og Indbildningskraft. Andet har vel heller ikke Schrøder meent med de Ord, som Kunstforagtere saa gierne anføre, til Nedsættelse for Kunsten: „at Skuespilleren maa være selv kold og ikke føle." Han blev paa denne Maade kun et mekanisk Middel imellem det skiønne Digterværk og den skiøntfølende Tilskuer, som en Kikkert mellem Øiet og Gienstanden, og stod altsaa, selv i sin ædleste aandelige Virksomhed, langt under den blotte Tilskuer.

“Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi” — “si non incredulus odi” siger tvertimod Horats. Men eet er at føle og være rørt, et andet at have tabt Herskabet over sig selv og at være henrevet af Lidenskab. Skuespilleren skal føle, ikke som Personen han forestiller; men som Digteren, som den ædle Tilskuer; paa denne Maade forbinder han Begeistringen med Besindigheden.

Denne Indsigt i Menneskenaturen, som Skuespilleren behøver, den Oversigt af hvad han fremstiller, fordrer altsaa foruden Phantasie, til levende at sætte sig ind i den fremmede Tilstand, tillige den Egenskab at staae udenfor Tilstanden med Forstanden, og betragte

den som Object, selv i det Øieblik man gior sig selv til Subject. Ligesaavel som altsaa den der fremstiller Lidenskab, maa giøre det med Fornuft og Besindighed, saa maa den der fremstiller Ondskab giøre det med Humanitet, som Kunstner; og kun det vittige Hoved er istand til at spille ægte comisk Dum. Den Onde kan nok selv være ond, men ikke opfatte Andres Ondskab i Forhold til det Gode og Skiønne; den Onde blotter ikke selv sin Skam, han er sig ikke selv ret bevidst; han kan ikke sindrigt og belærende lade os skue ind i sit Hierte. Men det giør den gode Digter og den gode Skuespiller, som fremstiller det Onde paa en idealsk Maade. Hvor megen Hiertensgodhed ligger der ikke i Shakespeares Fremstillelse af Macbeth, Lady Macbeth og Hexene? Vilde et slet Menneske have kunnet skildre slige Scener og røre os til Medlidenhed med de ulykfalige Syndere, paa hvem Straffen falder som Samvittighedsnag? Jeg er vis paa, at man af en Garricks og Schrøders grundigt Fremstilling af Macbeth og Richard den Tredie har kunnet tydeligt see, at disse Kunstnere vare retskafne Mænd, som med philosophisk Blik skuede ind i Lastens Lønkammer, det syndige Hierte, og satte det, til Skam, Skræk og Advarsel, offentlig tilskue.

Saaledes gaaer det ogsaa med Dumheden. Ligesaalidt som en Dum kan poetisk skildre Dumheden, ligesaalidt kan en dum Skuespiller fremstille den. Udførelsen mangler da ganske den Satire, den Ironie, som

skal hæve den kiedsommelige prosaiske Tosse til en morsom poetisk Characteer eller Caricatur. Derimod kan Skuespilleren aldrig have for meget af det Ædle, det Stærke, det Begeistrede, det Fine, det Forstandige. Jo mere han eier deraf, jo bedre vil han spille; da derimod Slethed, Plumphed og Borneerthed er ham iveien overalt, selv naar han spiller en slet, plump og borneert Characteer. Vi see altsaa at Skuespilkunsten er en ædel Kunst, og at den ligesaalidt kan lastes fordi den har mange maadelige Dyrkere, som Malerkunsten eller Poesien, fordi der ere mange slette Malere og Poeter.

Til den mimiske Kunst regne vi endnu Pantomimen og Dandsen. Pantomimen staaer imellem Dandsen og Skuespilkunsten. Det Naturlige deri er, at man tænker sig Personerne saa langt borte, at man kun kan see deres Legemsbevægelser og Ansigtstræk, og deraf slutte sig til deres Handlinger og Følelser, uden at høre dem tale. Da nu altsaa blot Ansigtets Udtryk og Legemets Bevægelser ere Stoffet for denne Kunst, er det naturligt, at den, for at blive idealsk, maa forbinde sig med Bevægelsens egenlige skiønne Kunst — Dandsen; og Dandsen behøver igien Musiken, der med sin usynlige aandelige Bevægelse understøtter, fremvirker og forklarer den synlig-legemlige. Pantomimen

Digitized by Google

i Forbindelse med Dandsen bliver hvad vi kalde Ballet, hvilken Benævnelse, ligesom Ordet Bal, kommer af det italienske ballare, at dandse. Balletten kan være tragisk, idyllisk eller comisk, og det er Kunsten muligt paa denne Maade, blot ved Miner og Stillinger, at udtrykke Lidenskaber, Følelser, Handlinger, ja selv Characterer; hvorvel det sidste kun indskrænket, og ikke som Digteren og Skuespilleren ere istand dertil, men tildeels som Maleren og Billedhuggeren, det vil sige: uden idealske Former; men saa har Pantomimen igien Bevægelsen forud for de dannende Kunster.

Den blotte Pantomime, uden yndige Dandse, uden idealske Bevægelser og skiønne Grupper, indskrænker sig bedst til det Comiske eller egentlige Burleske, (hvilket Ord kommer af det italienske Burla, en Spøg eller Spas). Da Pantomimen er indskrænket i sine Characteertegninger, saa have Italienerne, der ere de egenlige Opfindere og Dyrkere af denne Kunst (allerede Etruskerne havde den), altid havt nogle staaende Characterer, hvilke strax ved Dragt, Adfærd og Alder tilkiendegive deres Væsen. — En smidig skielmsk Naivetet, fuld af Bevægelsens Gratie, i Harlekin og Columbine, søger bestandig at drille og bedrage den naragtige, stive, ubehielpelige Alderdom, der endnu vil være ung — Pantalon. Hans Tiener er den forunderligste Sammensætning af Troskab og Troløshed, Graadighed og Tarvelighed, Ivrighed og Dovenskab, Bevægelighed og Plumphed, Snuhed og Dumhed, Ærbødighed

og Uforskammenhed, — kort sagt Pierrot! Denne comiske Figur i den italienske Pantomime er ligesaa mærkværdig som Sancho Pansa hos Cervantes, eller Falstaff hos Shakespeare; ja det kunde vel være, at han har tient begge Digterne som Forbilled. Den gamle poetiske Pantomime forsvinder alt meer og meer, selv i Italien, og det var vist intet slet Bidrag til Kiøbenhavnernes Søndagsmorskab i mange Aar, at vi i en Casortis overordenlige Talent saae det fortræffeligste Exemplar af hin høistmærkværdige Caricatur; hvilket maaskee ikke hele Europa saaledes i lang Tid har eiet.

Det er Mennesket vigtigt at uddanne sit Legem saavel som sin Siæl. Det Legemlige og det Aandelige udgiøre forenede det egenlige Menneske; det ene kan ikke virke uden det andet, og at forsømme Legemet paa Aandens Bekostning, er at forsømme Aanden selv.

Derfor regnede Grækerne ogsaa Gymnastiken til den fri Borgers nødvendige Opdragelse. Selv Plato agtede den høit; vore heroiske Forfædre dreve det ogsaa vidt i denne for Helten nødvendige Kunst; og i den senere Tid har Gymnastiken faaet Adgang til vore Skoler. Enhver af vore gode og skiønne Evner bør i det mindste nogle Individer bringe til den høiest mulige Grad af Fuldkommenhed. Det glæder og smigrer os, medens det underviser, at see hvorvidt et Menneske kan drive det i en eller anden menneskelig Færdighed.

Digitized by Google

Hvor ofte føle vi ikke, at vi staae under Dyret i legemlig Smidighed og Styrke? Om vi end ikke misunde Fuglen sine Vinger, saa maae dog vi, der gaae opreiste, med Brystet og Hovedet mod Himlen, misunde mange fiirbenede Dyr deres Hurtighed, dristige Spring og lette yndige Bevægelser. En Kattekilling beskiæmmer os, og vi føle, at vi staae saa langt under den i Smidighed og yndig Lethed, som den plumpe Elephant staaer under os.

Derfor er det skiønt at Nogle altid øve denne Kunst; thi medens de fornøie os med deres Legems-Færdighed, vise de os tillige, hvorvidt Mennesket, ogsaa i denne Henseende, kan drive det i en vigtig medfødt Evne.

Dog dersom det blot var en Legemsfærdighed Dandsen viste os, som Gymnastiken, saa kunde den ikke regnes med til de skiønne Kunster, og stod endogsaa under hin, med Hensyn til Styrken og Nytten; men den forbinder sig med Siælen, med Aanden. — I den blotte Theater-Dands er det for det meste en Ynglings og en Piges kiærlige Forhold til hinanden, som fremstilles, helst idyllisk. Ynglingen søger at giøre sig tækkelig for Pigen, ved sin Smidighed og sin Raskhed; hun indtager ham, ved sin lette Gratie, sin Ynde. Et skiælmsk qvindligt Coqvetteri lægger ham nogle Smaahindringer i Veien; en Misfornøielse opstaaer, som snart hæves, — og nu hoppe og springe de af Glæde med hinanden, kalde deres Venner til, og disse dele, i et Chor, de Elskendes

Fryd. Dette er sædvanlig Hovedindholdet af Theaterdandsen. Heri udtrykkes altsaa: Raskhed, Gratie, Sindsbevægelse, Indsmigren, Munterhed og Begeistring. At den legemlige Færdighed her er af stor Vigtighed, forstaaer sig selv; men jo mere Aand Dandseren har, (som f. Ex. vor Bournonville), jo mere vil han lægge i sin Kunst. Han vil aflure Billedhuggeren og Maleren de yndigste Stillinger, og forbinde disse Stillinger med den skiønneste Bevægelse, idet hans Talent, Flid, og naturlige Disposition giør Underværker, og næsten faae os til at glemme at han er afhængig af Tyngdens Love. Den aandløse Dandser derimod viser blot en Færdighed i Entrechats og Peruetter. Og det Publikum, som i Musiken kun klapper og bliver begeistret af Rullader og Triller, vil vist ogsaa altid tilraabe ham stærkere Bravo, jo længer han er istand til at dreie sig om paa Taaen, som en Spindekone i Ammestuen paa Bordet for Barnet.

I Balletten bliver Dandsen mere poetisk, og her kan Dandserens Genie mere vise sig. Han kan fremstille Characterer og forskiellige Lidenskaber; ikke blot i det Idylliske og Erotiske, men i det Heroiske og selv i det Borgerlige. Balletten har, ligesom Syngespillet, den Fordeel, at den godt kan bruge, hvad det egentlig Skuespil (Tragødien, Dramet og Comødien) maa undgaae — nemlig altfor mange Personers Deeltagelse i Handlingen. Horats siger sindrigt: "Nec quarta loqui persona laboret." Den dramatiske Handling taber i

Digitized by Google

Kraft, Tydelighed og Characteer, naar Mange tale i een Scene, og Interessen er altfor deelt. Men ligesom Musiken i Syngespillet kommer Digteren til Hielp, med at udtrykke den dybe Følelse, der ikke længer yttrer sig i Handling og Tale, men blot i Gemytsstemning, ligesom den i sine Chore giør det den dramatiske Kunst muligt at indbringe Mængden af Personer, og at lade dem understøtte og deeltage i Handlingen, saa kan ogsaa Dandsen bringe Skiønhed og Orden ind i Folkebevægelsen, i Flokken, hvilket giver det i Virkeligheden Forvirrede og Tilfældige Værdighed og Betydning.

Oversigt af de forskiellige skiønne Kunster.

Sammenligne vi nu de forskiellige skiønne Kunster med hinanden, saa see vi, at de alle sætte Tanken, Følelsen og Phantasien i Bevægelse; dog saaledes at Phantasien er Organet for Kunstneren, der opfatter Objectet og idealiserer det til Kunstværk.

Altsaa bestaaer Geniet i denne skabende, active Phantasie, der med Overvægt af et eget Talent til at udtrykke sig paa en vis Maade, i en vis Kunst, indeholder en nødvendig skiøn Forbindelse af de øvrige Aands-

Digitized by Google

gaver og Siælekræfter. Denne høiere Phantasie maa da vel, som jeg ikke nok kan giøre opmærksom paa, adskilles fra den blot passive, hvilken, som Jean Paul siger, selv Dyrene have, fordi de frygte og drømme; hin derimod er alle Kunstneres Gudinde, deres egenlige Musa, som de anraabe i deres inderste Hierte, naar de begynde et Værk. Vi synge derfor alle gierne med Goethe:

„Welcher Unsterblichen
Soll der höchste Preis seyn?
Mit Niemand streit ich,
Aber ich geb' ihn
Der ewig beweglichen
Immer neuen
Seltsamen Tochter Jovis,
Seinem Schooßkinde,
Der Phantasie.

I de dannende Kunster kunde det synes, som om det moralsk Gode, det Dydige, der vedkommer Villjekraften, havde mindre at betyde, end det Sande og det Skiønne; men der er intet Sandt og Skiønt, uden at det ogsaa er Godt og virker til Hiertets Forædling. Det Gode subordinerer det Enkelte under den hele fornuftige Harmonie. I denne Harmonie bestaaer al aandelig Skiønhed. De characteristiske Afvigelser derfra kunne ikke tegnes, uden at man seer dem i deres Misforhold til det Hele. Altsaa maa Geniet, for at

Digitized by Google

virke sandt og skiønt, altid indsee og være begeistret af det Sandes og Skiønnes Forhold til det Gode. Det Sande giver Stoffet, det Skiønne Formen, men det Gode giver Varmen, Livet, Kiærligheden. Det er den levende Aand, der indblæses i Jordklumpens Næse, efter at den er vel formet. Derfor er det Guddommelige og det Gode et Ord, der udtrykker eet og det samme; derfor staaer den christelige Religion over den hedenske, fordi den gav det Gode sin fulde Ret.

At store græske Kunstnere, Digtere og Philosopher bedre kiendte den egenlige Christendoms Idee, end den mørke Middelalders Fanatiker, der, uagtet deres Had, Raahed og Grumhed, bildte sig ind at være Christne, det er vist; men at der med Christendommen udbredte sig en høiere Begeistring, at den himmelske Kiærlighed derved fik et stærkere Sving, at Haabet paa Udødelighed først ret derved udbredtes og befæstedes, er det ogsaa vist.

I de skiønne Kunster see vi Forholdet af det Sande, det Gode og det Skiønne yttre sig, snart med Overvægt paa den ene, snart paa den anden Side, ligesom Tidernes Modenhed, Tænkemaade og Folkets Characteer førte det med sig. Men jo større Harmonien bliver, jo fortræffeligere er Kunstværket. I den græske Billedhugger- og Bygningskunst er især det Sande og det Skiønne, de paa Naturen grundede ædle fuldkomne Skikkelser og Forhold, det fremtrædende. Men Billedhuggerkunsten kan ikke undvære Mythologie; og selv i den hedenske Mytho-

logie indtager, skiøndt ofte tilbagetrængte for den blot dybe Naturanskuelse, de moralske og religiøse Ideer en vigtig Plads. Den Kunst, med Skiønhed og Værdighed i Udtrykket, at formilde hæslige Lidenskaber, at udfinde Ideen til det Fuldkomne, af blot personlige mangelfulde Naturer, er ogsaa en Frugt af Kiærligheden til det Gode. Men det er vist, alt ligesaa lidt som den græske Poesie trængte ind i det egenlig Himmelske: Tro paa det Forbigangne, Kiærlighed for det Nærværende, Haab om det Tilkommende, saa giorde deres Kunst og Poesie det heller ikke. Det er den skiønne Naivetet vi beundre i det græske Genie, forbunden med Forskiønnelsens Fuldkommenheder, der bestaaer i den modne dybe Grundighed, hvormed de jordiske Virkninger ere opfattede og idealsk fremstillede. Men saavist som Barnets hulde Naivetet er himmelsk, uagtet den er ubevidst, — saa vist er det, at der svæver en himmelsk Aand over den græske Kunst, uagtet dens Hedenskab.

I Grækernes Bygningskunst virker den ædle Stiil, med Rolighed, Fasthed og Forstandighed, ogsaa paa den moralske Følelse. Hvis alt Menneskeværk yttrede sig i slige rene, hinanden understøttende stærke Forhold, hvis det virkede med saa vise, varige Exempler, da vilde Sindet ikke saa svagt og eensidigt opblusse, oprøres og tilintetgiøre sig selv. Den skiønne, stærke, rolige Bygning staaer ligesom en Lærer for Mennesket, og viser ham

Digitized by Google

Menneskeevnernes Underværk, naar de forene sig i fælleds Kraft, til eet Maal.

At den gothiske Bygningskunst, idet den opoffrer noget af Formskiønheden, mere nærmer sig det Høie, det Himmelske, have vi allerede beviist; altsaa virker Bygningskunsten ogsaa kraftigt paa den religiøse Følelse, paa det Gode.

Malerkunsten, som, mere end de tvende nævnte Kunster, behandler det Characteristiske, og for hvilken Udtrykket i det menneskelige Ansigt er noget af det Væsenligste, staaer, som man let indseer, i nøie Forbindelse med det Gode. I Musiken er den høie, blide Følelse uadskillelig forbunden dermed. Man kunde, hvad denne Kunst angaaer, maaskee mere tvivle om dens Forbindelse med det Sande, det Forstandige; naar man ikke betænkte, at til at tolke menneskelige Følelser, Lidenskaber og Begeistringer med Toner, hører den sandeste Overeensstemmelse mellem disse Melodier og Siælens Tilstande; at altsaa Viisdom til med Sandhed at opfatte de forskiellige Gemytsbevægelser, er aldeles nødvendig, for at bringe det vidt i denne Kunst. Og hvad Forstanden angaaer, saa har den menneskelige Forstand ikke sindrigere viist sig, end da den opfandt Compositionen og Harmoniens Regler.

Digitized by Google

Kampen mellem Achilles og Flodguden Xanthos.

Af Iliadens 21de Sang.

(Fortsat.)

Ham gjensvared Achilleus, den Helt med det hurtige Fodtrin:
Ja! Skamandros, du Ætling af Zeus! dit Bud vil jeg lyde;
Dog, ei hører jeg op at myrde de trodsige Troer,
Før jeg til Byen har drevet dem hen, og i Kampen har prøvet,
Hvo der skal give den Anden sin Helsot, jeg eller Hektor.

Talt, saa stormed han frem mod Troerne, stærk som en Guddom.
Derpaa vendte den rivende Flod sit Ord til Apollon:
Ha! sølvbuebevæbnede Gud! din Fader Kronions
Bud fuldkommer Du slet, udtrykkelig jo han befoel dig,
Troernes Folk at yde din Hjelp, til den skumrende Aften
Lider, og over den klimpede Mark henkaster sin Skygge.

Saaledes talede Nøkken, da sprang Achilles fra Brinken
Midt ud i Floden paany; men rasende bovnede Strømmen,
Vælted fra Bunden sit brusende Vand, og tumled de mange

Liig, som trindt laae strøede saa tykt, af Achilles betvungne.
Disse tilhobe den kasted iland, mens høit som en Tyr den
Brølte; men Alle, som end i dens deilige Vand var ilive,
Frelste den, dybt i sit svælgende Skjød den tog dem i Gjemme.
Frygtelig reiste det brusende Vand sig trindt om Achilleus,
Bølgerne slog mod hans Skjold, og rokked ham; ikke han mægted
Længer at fæste med Fod; da greb han med Haanden en frodig
Kneisende Elm; men op med Rode den faldt, og i Farten
Rev Flodbrynet den med, dens tætudvoxede Grene
Spærred den deilige Strøm, og danned en Broe over Floden;
Thi den var heelt udstyrtet i Bølgerne. Brat op af Dybet
Sprang han, og henover Sletten han løb paa flyvende Fødder,
Slagen af Skræk; dog helmed ei end den mægtige Guddom,
Men med sit sortladne Vand han strømmede frem, for at standse
Helten Achilles's Færd og Troerne skjærme mod Jammer.
Pludselig sprang han af Veien, saa langt som et Spydkast rækker,
Ørnen han ligned i Fart, hiin Jæger med sorten Fjærham,
Stærkest og hurtigst med af alle bevingede Væsner;
Ret som en Slig han piled afsted; Malmpladerne klirred
Vildt om hans Bryst, mens tilside han veeg for Floden og flygted.
Men med forfærdelig Larm den rullede bag efter Helten.
Som naar en Markgrøftryddende Mand over Ager og Have
Leder et rindende Vand fra den mørkthenrislende Kilde;
Stoppende Gruus han kaster af Renden med Skovlen ihænde,

Digitized by Google

Brat fremvælder da Vandet, og Smaasteen rulle tilhobe,
Ned ad den skraatnedheldende Jord med Rislen det skyller
Raskt, og forud for Manden det løber afsted over Agren.
Saaledes naaede den bølgende Strøm bestandig Achilles,
Trods hans Raphed; thi Guder i Kraft staae høit over Manden.
Hvergang den rappe Peleide nu strængte sig an, for mod Strømmen
Kjækt at bestaae, og klarligen see, om samtlige Guder
Vilde ham drive paa Flugt, som boe udi Himmelen vide,
Styrted den regnopsvulmende Flods høitrullende Bølge
Ned om hans Skulder og rokked hans Fjed; da sprang han i Veiret
Mod ihu, og den rædsomme Flod, som skylled fra Siden,
Matted hans Knæe, og under hans Fod bortlisted den Sandet.
Jamrende skreg da Peleiden, med Øinene vendte mod Himlen:
Fader Kronion! saa ingen af samtlige Guder vil altsaa
Frelse mig Arme fra Floden! da fandt jeg mig taalig i Alting.
Ingen af Himmelens Slægt er Skyld i denne min Qvide
Meer end min elskede Moder; ved falskelig Snak hun mig daared,
Hun som fortalte forvist, at engang ved Ilios' Mure
Skulde mig times min Død for Apollons bevingede Pile.
Gid jeg var falden for Hektor, den gjeveste Mand her i Landet,
Da var det dog den Stærke, som vog i Kampen den Stærke!
Nu derimod jeg her, indspærret af mægtige Bølger,

Digitized by Google

Døer en forsmædelig Død, som en Dreng, der vader om Vintren
Med sine Sviin, henover en Bæk, og forgaaer i dens Vande.

Saaledes klaged han lydt; men Poseidon og Pallas Athene
Nærmed sig Helten paastand, i Menneskeskikkelser begge,
Haand i Haand fremtreen de, husvalende lød deres Tale.
Ordet da tog Jordrysteren flux, den stærke Poseidon:

Peleus's Søn! lad fare din Skræk, vær ikke saa bange!
Saadanne Guder, som begge vi to, baade jeg og Athene,
Stande dig kraftigen bi, os Zeus har givet sit Minde.
Ei er den Lod dig bestemt, at finde din Død udi Floden,
Snart vil den synke til Hvile, som selv Du grandt skal formærke.
Dog vi formane dig stærkt, om ellers vort Raad Du vil følge,
Lad ei hvile din Haand fra den Alle-beskikkede Kampfærd,
Før Du har drevet enhver af de troiske Kæmper, som undflyer,
Ind bag Ilios herlige Muur; men har Hektor Du fældet,
Gak da til Skibene hjem, vi forlene dig, Hæder at vinde.

Saa de talte; da ginge de hen til de øvrige Guder.
Høiligen styrket ved Gudernes Raad begav sig Achilles
Videre hen ad Marken, som heelt var beskyllet af Flodvand.
Mange fortrinlige Vaaben af Mænd, som i Kampen var faldne,
Svam omkring blandt Liig, og mens mod Strømmen han fremad

Foer, da hopped i Veiret hans Knæe, men Floden den brede
Standsed ham ei, saa stor var den Kraft, Athene ham indgjød.
Ikke dog havde Skamandros forvunden sin Harm mod Achilles;
Grammere selv end tilforn i Veiret den skjød sig og reiste
Høit sine rullende Bølger, mens lydt den til Simois raabte:
Broder! o lad os begge forenede kue den stærke
Mand; hvis ei, da styrter ret snart han Priamos' Kongstad;
Ei vil de troiske Mænd mod ham kunne staae sig i Striden.
Op da! til Hjelp! saa hurtig Du kan, opfyld dine Strømme!
Fyld dem af Kildernes Væld, som Bækkenes Vand til at svulme!
Friskt! lad Bølgerne hæve sig høit! lad Stammer og Stene
Rulle med frygteligt Drøn, at den rædsomme Mand vi kan tæmme!
Nu er han vældig forsand, hans Daad er som Guders Bedrifter,
Dog skal hans Kraft knap baade ham stort, saalidt som hans Skjønhed,
Eller hans deilige Vaaben; etsteds paa Bunden af Sumpen
Ligge de skal, bedækte med Dynd; men ham selv vil jeg grave
Dybt i Sandet, og dække ham til med utallige Smaasteen
Rundt om; ei skal Achaiernes Mænd hans Been kunne sanke,
Saadan Bunken af Mudder og Gruus jeg over ham dynger;
Der Gravmælet ham staae; ei skal Achaiernes Sønner
Have behov, at jorde hans Liig og kaste hans Tue.

Digitized by Google

Talt; høit bovned den brusende Flod, og foer mod Achilles,
Alt som den pladsked med Skum, med Blod og med Dødningekroppe.
Ja! den regnopsvulmende Flod med purpurne Vande
Hævede høit sine Bølger, og styrted frem mod Achilleus.
Ængstelig skreg da Here, for Aiakos' Ætling hun grued
Svart, at den dybthenhvirvlende Flod opsluge ham skulde;
Flux til Hephaistos, sin elskede Søn, hun mæled saalunde:
Op! til Strid! lamfodede Søn! thi skjønner jeg rigtigt,
Kan vel den rivende Xanthos med dig i Kampen sig maale.
Op da! til Hjelp, saa hurtig Du kan! lad Luerne blusse!
Selv vil jeg bort, og Vestvind flux med den kulende Sydvind
Vække jeg vil, at de reise fra Strand en rygende Stormvind;
Frem skal den drive den hærgende Ild, for at brænde desbedre
Troernes Vaaben og Mænd; stik Ild paa Træerne langs med
Xanthos's Bred! opglød du ham selv! og lad ham for Alting
Ikke forrokke din Hu ved Venligheds Ord eller Trudsler!
Stands ei heller din vældige Daad, men saasnart Du mig hører
Lydt opløfte min Røst, styr da din hidsige Flamme!
Talt; da slynged Hephaistos sin frygtelig brændende Lue.
Først brød Ilden paa Sletten i Blus, og fortæred de mange
Liig, som trindt laae strøete saa tykt, af Achilles betvungne.
Sletten blev tør overalt, og det blinkende Vand var fordrevet,
Som naar en Have, der staaer under Vand, snart tørres i Høstens
Tid, naar det blæser fra Nord, til Fryd for Urtegaardsmanden,

Digitized by Google

Saaledes tørredes Sletten paastand, mens Ligene brændte.
Derpaa vendte Hephaistos mod Floden sin lysende Flamme;
Luerne greb hver Elm, hver Piil og hver Tamariskbusk.
Og i det samme var Sivet ibrand med Kløver og Enggræs,
Som ved den deilige Flod langs Bredderne groede saa yppigt.
Aal og Fisk i den hvirvlende Strøm var ynkeligt stedte,
Og i det deilige Vand de boltred sig frem og tilbage,
Martrede svart af den snilde Hephaistos's glødende Aande;
Selv den mægtige Flod kom ibrand, tog Ordet og sagde:
Ingen, Hephaistos! af Gudernes Slægt er i Styrke dig voxen;
Ikke mig lyster en Kamp med dig, du brændende Lue!
Stands med Strid! lad kun Peleus's Søn udjage paa Stedet
Troernes Folk af Byen! Hvad rager mig Krig eller Bistand?

Saaledes talde den brændende Flod; høit syded dens Vande.
Ret som en Kjedel i Kog, der svart ophedes af Ilden,
Naar der skal smeltes et triveligt Sviins tykflommede Ister,
Bobler og sprøiter omkring, opstillet paa knastørt Brændsel;
Saaledes gløded den deilige Flod og Vandene bobled.
Ikke den lysted at løbe, men standsede, martret af Dampen,
Alt ved snilden Hephaistos's Kraft, da bad den til Here
Bønligt, og flux med bevinget Ord den talte saalunde:

Here! hvi haver din Søn mig Flod mishandlet saa grusomt?
Fremfor Andre, jeg har jo dog ei forbrudt mig imod dig
Svart, som de øvrige Guder, der hjelpe de troiske Kæmper.
Gjerne forstand vil jeg standse min Færd, er dette din Villie.
Dog, lad ham standse tillige! og edelig vil jeg forsikkre,
Aldrig mod Jammerens Dag jeg Troernes Folk vil beskjerme,
Ei om saa hele det troiske Land i lysende Lue
Blussede, stukket ibrand af Achaiernes stridbare Sønner.
Men da hans Ord hun fornam, den liliearmede Here,
Raabte hun flux til Hephaistos, sin Søn, og talde saalunde:
Stands! Hephaistos, navnkundige Søn! det sømmer sig ikke,
At Du for Menneskers Skyld saa svart en Udødelig martrer.
Talt; da slukked Hephaistos sin frygtelig brændende Lue.
Brat nedstyrtede Vandet igjen i den deilige Flodseng.
Men da Xanthos's Kraft var kuet, forholdt de sig begge
Stille; thi Here dem styred til Roe, hvorvel hun var opbragt.

Chr. Wilster.

Tonernes Oprindelse.

Da hist fra Morgenrøden
Hvor Livet boer,
Liv blandte sig med Døden
Paa dunkle Jord;
Da Lysets Magter tændte
Den skiulte Gløb,
Og Livets Bølger sendte
Til skumle Død;
Da underlige Strømme
Nedrulled' brat,
Og bragte dunkle Drømme
Til sorte Nat;
Da Evighedens Stierne
Fra Mulm opgik,
Og glimted' i det Fierne
Med Flammeblik;
Da først en Himmels Kræfter
Sig rørte brat
I det, som stræber efter
En evig Nat;

Digitized by Google

Da Lyset, som kun fandtes
I Livets Aand,
Opgik i det, som bandtes
Med Dødens Baand:
Da hæved' sig i Drømme
Fra Mørkets Hiem
Ved Evighedens Strømme
Et Væsen frem.
Saa underligt forbundet
Af Liv og Død,
Det følte Livet svundet —
En Taare flød —
Og dog det følte Styrke —
Saa heftig glad —
Som før i Støvets Mørke
Det ei besad.
Sig Livet vilde svinge
Til Evighed,
Og Døden vilde tvinge
Til Mulmet ned.
Høit Aanden vilde stræbe
Mod Lyset frem,
Mens Kiødet vilde klæbe
Ved Mørkets Hiem.

Digitized by Google

Med sønderrevet Hierte
Saa mod i Hu,
Stod i sin tunge Smerte
Det Væsen nu.
Saa deelt, saa sammenføiet,
Saa høi, saa lav,
Saa opreist og saa bøiet
Ved Liv og Grav.

B.

Kalkgruberne i Faxö.

Dødningegrav med de stivnede Been!
Døden har fundet et Liv i dit Giemme,
Formen end lever i iiskolde Steen,
Her har Forsteningens Virkninger hiemme.

Vandrer jeg her i en sommergrøn Lund?
Nei, kun de hvidnede Blade jeg skuer;
Livet her slumrer i evige Blund,
Her brænder ingen begeistrende Luer.

Digitized by Google

Her bredte Fuglen sin Vinge mod Sky,
O men den styrtedes brat fra sin Himmel!
Evigt den breder sin Vinge paany,
Ak men den hviler blandt Døbningers Brimmel!

Flagred' du Fugl over Dannemarks Sø?
Bygged' du Reden i Dannemarks Skove?
Sang du dit Qvad for den yndige Mø,
Naar hun henvandred' ved sjølundske Vove?

Sad du maaskee da i Aftenens Stund
Hist paa en Bautasteens mosgrønne Tue,
Medens fra Jordens sig aabnende Grund
Skygger hensvæved' i maaneklar Lue?

Kom du fra Syden, hvor Frelseren stod,
Sad du paa Korset og sang til hans Ære?
Dypped du Vingen i Frelserens Blod,
At den mod Himmelen kunde dig bære?

O men du tier; ei lyder din Sang;
Er der da Intet nu af dig tilbage?
Gik du da Dødens forfærdende Gang?
Leved' du kun i de hensvundne Dage?

Digitized by Google

Fugl, er et Billede du paa min Siæl?
Flagrer den kraftløs da hist mod det Fierne?
Drak den Forstening af Jordlivets Væld?
Naaer den da aldrig den vinkende Stierne?

Dog, vel jeg skuer dit stivnede Støv;
O men jeg hører ei Trillerne lyde!
Eengang de toned' fra Træernes Løv,
Eengang de kunde din Livsglæde tyde.

Blomsterne hvile forstenede her,
Duften og Farverne ere jo borte;
Hvor er vel Duften og Farvernes Skiær,
Mon de og skiules i Jorden, den sorte?

Vingernes Kræfter og Fuglenes Sang,
Blomsternes Farver og Dufte saa søde,
O de henvandred' til Evigheds Vang,
Der samles Aanden af Alt, hvad som døde.

B.

Digitized by Google

Litteratur.

Noveller, gamle og nye, af Forfatteren til en Hverdags-Historie.

Udgivet af J. L. Heiberg, to Bind. Kbhvn. 1833.

Ethvert ægte Kunstværk forudsætter en indvortes Aabenbaring, hvorved Kunstneren i sin Siæl anskuer den Verden, han udvortes skal fremstille, og en indre Naturnødvendighed, hvormed han hendrages til at fremstille denne Verden. Denne Tilstand, hvori Kunstneren ligesom berøres af en høiere Magt, og hvori han, som Følge heraf, hæves over, og til en vis Grad føler sig uafhængig af sin Omgivning, give vi Navn af Begeistring. Begeistring er altsaa den Siælsstemning, hvori Arbeidet, formedelst en høiere Naturtvang, vorder lettere og skiønnere end Hvile, og hvori Aanden finder sin Salighed i sin høieste Virken.

Denne Begeistring er imidlertid kun det Uvilkaarlige, der er givet. Den ligner hin fabelagtige Hippogrif, som vel er bestemt til at bære den, der vover at opsvinge sig over Jorden; men der og forlanger at styres af en fast Haand og af en besindig Villie, hvis den ei

Digitized by Google

skal nedstyrte sin Rytter i Afgrunden. Dette Villiens Herredømme over selve Begeistringen er det maaskee, der adskiller menneskelig Kunst fra dyrisk Kunstdrift; og naar denne ved Aandens Kraft ledede Begeistring udtrykkes i Ord, da vorder den Poesie.

Men da det, der saaledes, uden at tilintetgiøre Besindigheden, begeistrer, nødvendig maa være Begeistringen værdig, saa følger heraf, at kun det Sande og Betydningsfulde, med andre Ord det, hvori man aner en Sammenhæng, saavel indbyrdes, som med det høiere Liv, kan være Gienstand for Poesien. Herved synes da det Overfladiske, det Usande og Sønderrevne, det der ingen Forbindelse har med en høiere Tilværelse, det Døde og Magtesløse at udelukkes derfra. Og dog kan Poesien, der omfatter alt ægte Menneskeligt og Naturligt, ogsaa bruge hiint, i det mindste paa en negativ Maade. Naar nemlig den høie Begeistring for det Sande og Rigtige med skiærpet Die giennemskuer det Falske og Skieve, samt tvinger det til at kaste sin laante Flitterstads, og til at fremstaae i sin Nøgenhed, skiælvende under Sandhedens Fakkel, da er dette vel og Poesie; thi kun Kiærlighed til det Gode kan saaledes afsløre det Slette, at Mennesket gyser derfor i sit Inderste; kun Kiærlighed til det Sande og Rigtige kan saa skarpt fremstille det Skieve, at det tvinges til at vandre for os, som et Automat, der blot ved at vise sig, overtyder os om, at den Virksomhed det udvikler, ikke kan fremspringe af

noget sandt Livsvæld i dets Indre, men af fremmede Kræfter, der beherske og drive det.

Hvad er da ingen Gienstand for Poesien, siden selv det, som i Førstningen syntes upoetisk, gaaer ind under denne Tryllerindes Herredømme? Dette er vanskeligt uden Betingelse at sige; i og for sig er maaskee Intet ganske upoetisk; om det skal synes saa, kommer an paa den Forbindelse, hvori det staaer, det Speil, hvori det opfanges, eller med andre Ord: paa den Fremstillendes Digterblik, ja selv paa hans Sindelag. Enhver Fremstillingsmaade vorder saaledes upoetisk, der ei forbinder sig med et høiere Liv, hvori Naturens Hierteslag ikke mærkes, hvori ingen ret Begeistring, ingen ret Anskuelse ligger til Grund, fordi Digterens Øie ikke var henvendt mod Livets Kilde. Den virker upoetisk, der sætter det Smaalige, Usammenhængende og Skieve som det Rette; der finder sin Fryd deri, og driver Spot med det Store; hvilken Spot er meget forskiellig fra den Verdensironie, der seer Forgængeligheden selv i de største Planer, fordi Siælen med Veemod har følt, at det Bestandige ikke fæster Rod paa denne Jord.

At glemme sin lavere Natur i Begeistring for hvad der hænger sammen med et høiere Liv, for en Idee, som det og kaldes, er da Betingelsen for enhver poetisk Fremstilling. Ikke et Indfald, ikke blot Vittighed, ikke Naturbeskrivelser, Billeder eller sindrige Tanker, intet Isoleret overhovedet er Poesiens Kiendemærke; men kun

det Heles Consequents og Retning, kun det Heles Aand; den Begeistring, udrunden af et høiere Liv, der udklækker Tanker i tusinde Viis, ligesom Solen om Sommeren udklækker Blomsterne. I enhver Fremstilling, hvor individuel den end er, maa denne Begeistring, udrunden af det almindelige, høiere Liv, spores, og den, der kun fremstiller sig selv, giver høiest kun Stof til Poesien. Men endog den egentlige Lyriker maa give noget mere; han maa, i det han ytter sin Strid, sin Smerte og Fryd, tillige vise hvad der rører sig i Andres Hierter; thi kun den Fremstilling vækker Sympathie, som staaer i Forbindelse med den øvrige Natur, og som i den Enkelte afslører Menneskeheden i det Hele, saa at Mange maae sige: Det have vi ogsaa følt, kun ikke formaaet, eller tænkt paa at fremstille.

Disse Bemærkninger staae her ikke saameget for at belære, som for at opstille de Grundsætninger, hvorefter jeg i denne Bedømmelse agter at gaae frem. Den, der tegner et Landkort, stiller almindelig sin Maalestok ved Siden deraf; den, der vover at dømme om et Værk, burde maaskee undertiden følge hans Exempel, for at en Dom, der grunder sig paa Billighed, ei skal faae Udseende af et Magtsprog. Jeg tilstaaer imidlertid gierne, at en saadan Maalestok neppe bestandig kan anvendes, ikke blot for Vidtløftighedens Skyld, men især fordi meget i Poesien ei kan demonstreres, men maa bedømmes ved den naturlige Takt og Følelse.

Digitized by Google

Den Tid, jeg kan anvende paa disse Novellers Betragtning, tillader ei at give en detailleret Bedømmelse af dem alle; jeg skal da især holde mig til de betydeligste. Thi kun det Fortrinlige hos en Autor giver ham sit Værd, ikke det Ubetydelige; især hvis dette i saadan Mængde blander sig med de bedre Urter, at det, ligesom Ukrud, qvæler dem; hvilket vel kan godtgiøres, ei i disse Noveller at være Tilfældet.

En Hverdags-Historie.

Denne, tilligemed to andre Noveller (Drøm og Virkelighed, og Mesalliancen) synes i Værdi betydeligen at overgaae de andre. Hverdagshistorier kunde maaskee flere af disse Fortællinger, udvortes betragtede, kaldes; forsaavidt det er Forfatterens Kunst netop i tilsyneladende Hverdagsbegivenheder at optage det Poetiske, der ikke her kommer udenfra, men fra Siælen selv; hvilket vel er bedre end det Omvendte, der finder Sted i saamange Romaner, hvori overnaturlige Begivenheder træffe Mennesker, der knap ere værdige til at opleve noget Stort, og hvis Indre viser sig betydningsløst trods Alt hvad Forfatteren lader dem giennemgaae.

Ogsaa fra en anden Side synes denne Novelle at fortiene sit Navn. Digteren deraf har ret con amore fremhævet en Characteer, som man hver Dag kan møde, men som Ingen endnu har fremstillet. Disse paahængte Lapper af Dannelse, der kummerligen bedække en al-

Digitized by Google

mindelig Siæl, — hvo der havde Öie til at see med, har ikke oftere bemærket dem? Denne Jette, der syer som en Syemaskine, spiller og synger som et Sangværk; der, om hun fra Hoved til Fodsaale omvikledes med Talenter, dog ikke vilde vinde det mindste derved, eftersom det Bedste mangler; hvo har ikke undertiden befundet sig i hendes Selskab; hvo har ikke gabet af Kiedsomhed midt under den kolde Beundring, hendes Talenter ofte aftvang?

Men jeg mærker, at jeg henfalder til den Feil, som jeg ovenfor søgte at modarbeide, at jeg nemlig paastaaer mine Sætninger, uden at bevise dem. Beviserne ere her dog ikke vanskelige at finde, da den hele Fortælling synes anlagt paa næsten mathematisk at udvikle dem. Allerede een af de første Scener (1ste B. S. 18 —20), hvori Jette og hendes Veninder sladdre om Ubetydeligheder, og afbryde enhver begyndende mindre uinteressant Samtale, for at spørge efter en Syenaal eller et Ærmemønster, tiener til at afsløre hendes Indre. Tilsidst bringer hun endog sin Elskede til Fortvivlelse, ved en med siælløs Færdighed udført Sonate. At hun (S. 23 —24) er henrykt over Ganymedes, i den Tanke, at han forestiller den unge Napoleon, samt tager de mythologiske Sirener for Blomster, viser end videre Værdien af en saadan paahængt Dannelse. Ja man kunde have lært hende Mythologie med, uden at det havde nyttet; thi det er ikke blot Kundskaber og Opdragelse, det er den

ædle Siæl, den finere Takt, det høiere Liv, der mangler hende. Udelikat og aandelig blind kan man, som sagt, være med hundrede Talenter, det viser hun ret; og ligesom jeg ovenfor anmærkede, at ikke isolerede Indfald eller Tanker, men det Heles høiere Tendents i et Værk frembringer det Poetiske, saaledes er ikke Sprog, ikke Udenadslæren, ikke Fingerfærdigheden, hverken i at behandle Synaalen eller Tangenterne paa Claveret, hos et Menneske det Vigtigste; men den fiintmærkende Sands, det aandelige Liv, og en Siæl, der frastøder det Lave, og uvilkaarligen aabner sig for det Høiere.

Lichtenberg fortæller, at det fordum i Genua ansaaes for uanstændigt for gifte Personer at vise sig offentlig ved hinandens Side; dette er vel for vidt drevet, men selv det Urigtige er undertiden kun en Overdrivelse af det Rette. Ethvert fiintfølende Fruentimmer vil blues ved at give sine Kiærtegn Publicitet; hvad Kiærligheden skiænker, er en Hemmelighed, og hvo der offentlig bortødsler selv den ringeste af dens Gaver, vanhelliger i det mindste disse, om ikke sig selv. Dette har imidlertid den stakkels Jette ikke begrebet; hun betragter Forholdet til sin Forlovede mere i det juridiske end i den høiere Sædeligheds Lys, og lægger derfor Beslag paa ham, som paa en Kiole eller en anden Eiendom, der tilhører hende. Hun sætter sig paa hans Skiød i Fleres Paasyn, og overvælder ham med Kiærtegn; (S. 36—37) hun kalder ham desuden hvert Dieblik sin Kiæ-

Digitized by Google

reste, hvilket Udtryk er ligesaa betegnende i en ung Piges Mund, som den idelige Anvendelse af Udtrykket „min Mand" i en ung Kones. Den Qvinde, der aner hvad hun udsiger i disse Ord, og hvad Andre kunne lægge deri, vælger vel heller en anden Benævnelse. Man indvende ei her, at den Uskyldige intet tænker ved saadanne Talemaader! Intet at tænke ved hvad man siger, er snarere Tegn paa Eenfoldighed end paa Uskyld; der er og Forskiæl paa Begreberne hos et Barn og hos en ung Qvinde; den Rødme, der farver den Sidstes Kinder ved ethvert usømmeligt Ord, viser vel, at det ikke saameget er Uvidenhed, som en ædel Villie og en jomfruelig Indignation, der skal være hendes Værn og Forsvar.

Jeg kommer nu til at omtale en anden Hovedperson i Digtet, nemlig Maia, der danner en stærk Modsætning til den forrige. Ogsaa Maias Characteer bekræfter hiin ovenfor givne Regel: at den, der forstaaer at fremstille det Urigtige, ogsaa vel maa kiende det Rette. Maias Characteer er imidlertid mindre udført, mere skizzeret end Jettes; men dette ligger i Naturen selv. Den ædleste Qvindelighed, ligesom den fineste Opførsel, viser sig som oftest i det Negative, i at undgaae det Anstødende. Derfor kan hiin ikke fremtræde saa skarpt, altsaa heller ikke saa eiendommeligt, som den mindre ædle Natur, der ved positive Handlinger overtræder Sømmelighedens Grændser. Imidlertid indeholder Skildringen af Maia Træk nok, der vise hende som et

Digitized by Google

elskværdigt, qvindeligt Væsen. Til disse Træk kan man dog neppe regne de Ord hun siger, idet hun første Gang træder frem: „Kors! Posten gaaer først i Morgen" o. s. v. (S. 28). Uagtet baade de Svenske og Norske bruge den Talemaade: Kors, saa klinger den dog for danske Øren næsten som en Provincialisme, og en saadan giver neppe noget Begreb om den fine Dannelse, Forfatteren tillægger Maia. Det stærkt Individuelle, eller snarere Provincielle, der i Skildringen af en anden Person kunde virke fordeelagtigt, staaer da her i Modsætning, til det Indtryk, Digteren i det Hele vil fremsbringe; hvilket skader saameget desmere, da Maaden, hvorpaa en Characteer for første Gang fremtræder, som Jean Paul bemærker, er af stor Vigtighed. I dette Tilblivelsens Øieblik formaaer Digteren næsten alt over Læserens Phantasie. Faa Penselstrøg ere her nok til at give Siælen et Billede, der siden er vanskeligt at udslette eller forandre. Imidlertid er dette virkelig dennegang lykket vor Forfatter, og naar Maia siden fremtræder, er det stedse med stille, qvindelig Værdighed. Denne bevarer hun selv i det Øieblik (S. 49), da hun, smeltet af Tonerne, og ligesom bedøvet ved den Elskedes Nærhed, brister i Graad, og røber sin stille Følelse. Denne Scene, det er det egentlige Vendepunkt i Novellen, er og i mine Tanker en af de skiønneste i hele Digtet. De, der blot see paa Convenients, (thi der gives ogsaa i Poesien Convenients, hvorved en antaget, falsk

Idealitet sættes istedetfor Følelsens naturlige Udbrud), ville maaskee ei være fornøiede dermed; men Enhver, der veed, hvor nær ofte Tilstaaelsen af vor Svaghed, trods den fasteste Beslutning, svæver paa Læberne, og hvor vanskelig den er at holde tilbage; hvor ofte, med andre Ord, en Draabe er istand til at bringe det fyldte Kar til at løbe over, — vil sikkert tilstaae, at der ligger Sandhed i hiin Scene. Ja ægte qvindelig, og netop derfor rørende og yndig, vorder denne Maia, trods sin Svaghed, eller rettere formedelst den; forsaavidt man tillige aner en foregaaende, alvorlig Kamp, hvori hun ei er bleven Seierherre. Man skiælver virkelig for hendes Liv, da Faderen siden klager over hendes Blegheb; man føler, at hos hende behøver Amor blot at vende sin Fakkel om og at udslukke den, da vorder han Dødens Genius. At hun skiænker sin Elskede et Kors til Erindring, er ogsaa smukt; denne Gave leder uvilkaarligen Læserens Tanker derhen, hvor Maia formodentlig selv søger sin Trøst. Thi sikkert er ingen Tro saa ganske skabt for den resignerende Kiærlighed, som den christelige; i de catholske Lande er der kun eet Skridt fra Kiærlighedens Lund til Klosterets Celle; og sandsynligviis vandrer mangt et Offer for en ulykkelig Elskov som Nonne, uagtet ei bundet ved noget Klosterløfte, blandt os selv i vort protestantiske Land.

Imellem de to her omtalte Personer lader nu Digteren Novellens Helt bevæge sig. Et ubesindigt Løfte

Digitized by Google

har, efter et kort Samliv, bundet ham til Jette; men han lærer først at kiende hende efter Forlovelsen; intet Under altsaa, at hans Hierte snart vender sig fra hende, til hendes yndige Søster; og Novellens Plan og Gang betinges fuldkommen af Hovedpersonernes Characterer. At den Hund, der først skulde være et levende Billede paa hans Troskab, siden døer, udstoppes af hans Forlovede, og nu med sine Glasøine stirrer paa ham, er, som han selv siger, et græsseligt Billede paa den Troskab, der nu hverken har Liv eller Siæl (S. 47). At Jette imidlertid synes, at den er ligesaa god, som om den levede, er i sin Orden, og danner et Sidestykke til hendes Ord i det Dieblik Enhver kan mærke, at hendes Forlovede er kiølnet for hende: „Jeg og min Kiæreste, vi elske ved Gud hinanden, og det tilgavns." (S. 40).

Da jeg her kun vil give en kort Fremstilling, og ikke nogen detailleret Recension, maa det være mig tilladt kun i Forbigaaende at berøre Novellens Bipersoner. Mellem Faderen og Maia, ligesom mellem Moderen og Jette, er en ved Alder og Erfaring modificeret Familieliighed umiskiendelig. I Forældrenes Ægteskab see vi et advarende Billede paa, hvortil slige ulykkelige Forbindelser føre; som den, hvilken Novellens Hovedperson med Jette en paa Vei til at indgaae. Om Anton B. er der kun lidet at sige; han fremtræder næsten ene som en Hielpefigur for Novellens Maskineri. At Henning F. er godmodmodig, letsindig og raff, see vi; men at han, som

Forf. paastaaer er fiin i Omgang (S. 56), høre eller læse vi kun, men see det ikke, og troe det derfor heller ei. I den sidste Scene (S. 62) viser han sig vel opbrusende, men ikke fiin og skaanende; thi ei engang Maias Nærværelse bringer ham til at holde den Trudsel tilbage: at Pistolerne skulle afgiøre, hvo af de to Medbeilere, der skal see den næste Morgen. Hvis Henning F. før havde viist Fiinhed, kunde man maaskee have undskyldt den sidste Scene, med den stærke Lidenskab, hvori han var; men neppe lader det sig aldeles undskylde, selv om han troer, Maia elsker ham, at han vil bruge hendes Frygt for Tvekamp, som et Middel for at fremtvinge hendes Ja. Dog overseer man vel gierne denne Feil (som Forf. desuden meget kan formindske blot ved ei udtrykkelig at omtale Henning F's. Fiinhed og Artighed) formedelst Novellens øvrige Skiønheder; thi ikke efter Pletterne, men efter Lysstraalerne, siger den ædle og billige Jean Paul, bør et Kunstværk bedømmes. Ja, hvis den blotte Undgaaelse af Feil er det vigtigste, da er det sikkreste Middel Intet at skrive; thi derved bliver den obscureste Person i litterair Henseende mere pletfrie, end Homer og Shakespear. I et fuldkomment Mørke sees ingen Plet, med mindre man vil tage Mørket selv derfor.

Digitized by Google

Drøm og Virkelighed.

„Man betragte Naturen fra hvilken Side man vil, — siger Goethe, — og den vil stedse vise sig interessant." Dette er vel for det meste saa, naar man kun har Øie for at betragte den ret. Denne Novelles Forfatter behandler her et Forhold, som for det sløvere Blik maaskee vil synes lavt og upoetisk, og ikke destomindre er det maaskee den af hans Fortællinger, der allermeest viser hans Digteraand. Han har maaskee her, stærkere end i den foregaaende Novelle, godtgiort, at der i det tilsyneladende Hverdagsliv kan opstaae noget saa Rædselfuldt og Tragisk, at det, ligesom uhyre Slanger, forgifter Livet og sammensnører Brystet paa den kæmpende Laocoon, og de uskyldige Offere, der staae ved hans Side. Men Digteren viser og, at det kun er indenfra, at det Forkastelige og Uædle kommer; at intet Forhold ganske kan nedværdige den, der ikke vil nedværdiges. Et ædelt, qvindeligt Væsen fremtræder endelig, mildner Hierterne, og forsoner ved sin Daad den Forseelse, der er begaaet. Hun lærer os at føle Medlidenhed og at tilgive, og hvad der kunde frelses, udrives tilsidst efter en lang Kamp fra Fordærvelsen.

Scenen aabnes (1ste B. S. 71) med et Naturoptrin, der giver et sandseligt Billed paa den Siælsstemning, hvori Fortællingens Hovedperson, Julius B. befinder sig. De levende Billeder af Skibshundens Hylen, af de knagende Master o. s. v. stemme strax til

Digitized by Google

Tungsind; og den mørke, stormfulde Fremtid, der er paa Vei, træder i en Anelse frem for Læserens Siæl*. Fortællingen (S. 76—78), da Julius er kommen hiem, om hans Tantes Utroskab, den irriterede Siælsstemning, hvormed Onkelen, tildeels ifølge heraf, betragter den Slags Forbindelser, hvori hans Brodersøn er hildet, bidrager og til at vi kunne forudsee Fortællingens Gang, der nu i det mindste til Julius's Udstødelse af Onkelens Huus med en Art af Nødvendighed udvikler sig. Ingen høiere, kraftigere moralsk Villie griber endnu ind og standser Ulykkens Gang, indtil Julius endelig selv begynder at erkiende det Uværdige i sin Forbindelse, og i sin egen Villie finder Kraft til at modstaae sin Skiæbne.

Ligesom Jette i den foregaaende Novelle, saa synes Tienestepigen Lise her at være et Portrait af Livet selv. Ikke den Sidstes lave Stand, men hendes Aand, der ikke har vidst i mindste Maade at hæve sig derover, giør en ædlere Naturs Forbindelse med hende til den ulykkeligste Mesalliance. I hvert af hendes Ord kommer uvilkaarligen en overfladisk og dertil uoptugtet Siæl frem.

* En lille Urigtighed, der strider mod den Sandhed, hvormed Forf. ellers skildrer Gienstandene, er det dog, at han lader Kragen opholde sig i Tougværket paa Skibene; skeer dette undertiden, da er det sikkert en sielden Undtagelse.

Allerede den Hurtighed, hvormed hun vil slutte en ny Forbindelse (S. 99), fordi han, som hun siger, „har faaet et saa pænt Brev fra Skomagersvenden, Hans Christen", viser hvad der mangler hende. Hun kan ikke engang begribe, hvad hendes Elsker kan have derimod. Hendes Undskyldning, da hun endelig mærker, at en saadan behøves, er og characteristisk: „Herre Gud! jeg holder jo slet ikke af Hans Christen. Det er ikke saadant pænt Menneske som De. Han har jo ogsaa kun Lidt; men jeg vilde nødig give Barnet fra mig" o. s. v. Julius's Svar: „Jeg forstaaer dig! Det er Moderkiærligheden, Du vilde offre dit Livs Lykke" viser netop, at han aldeles ikke forstaaer hende, og at det, han fordrer af hende, ligger langt udenfor den Sphære, hvortil hendes Siæl er bunden.

Selv det Ord „pænt", som hun i hiin Scene to Gange bruger, er fortræffeligt valgt. Saalidet som det er, saa siger det dog saare meget. Det er et Ord, som ofte bruges af dem, der ikke kiende noget Høiere og Skiønnere, end et Tørklæde eller et Par Skoe, hvorpaa Udtrykket pænt med Rette kan anvendes. Saaledes hører man undertiden endog om et Mesterværk de Ord: „Det er et pænt Stykke;" rigtignok kun af dem, der ikke have anden Maalestok for et Kunstværk, end for en Balkiole, og for hvem det Pyntelige og det Skiønne og Store ere eensbetydende Udtryk.

Digitized by Google

Lise glæder sig ikke ved nogen finere Opmærksomhed, som hendes Elsker viser hende; men kun over at hendes Værelse vender ud til et Torv (S. 103). Hun ønsker kun at ligge i Vinduet, og at klæde sig over sin Stand; ja hun anseer Sysselsættelse for den værste af alle Ulykker; og da Julius engang raader hende, at more sig med Haandarbeide, svarer hun (S. 105): „Herre Gud! skal jeg da slide og slæbe? Jeg tænkte, at nu skulde jeg faae saa gode Dage" o. s. v.

Det Smukke og Dybe i denne Fortælling ligger meest i Udviklingen af de Følger, der ikke blot i een, men i flere Retninger fremstaae af en Ungdomsforvildelse. Forf. skildrer først og fremmest dens Indflydelse paa Julius, der dog kun vorder ulykkelig derved for en Tid, men hvis ædlere Natur holder ham oppe, saa at han i det mindste ikke synker i Fordærvelse. Meget sørgeligere er Virkningen paa den forførte Pige selv, der i Førstningen var en almindelig Skabning, saaledes som de ofte findes i hendes Kreds; men nu, ved at rives ud af sin Omgivning og sine vante Forretninger, vorder ikke blot ulykkelig, men ligefrem slet. I Førstningen ønsker hun, som sagt, kun at være ledig og at more sig. Derved kommer hun i slet Selskab, hun seer Hans Christens Kone i Velstand; Misundelse og Bitterhed vaagne i hendes Bryst. Lidt efter lidt berøves hun nu sin Sundhed og Skiønhed; hendes Lidenskaber finde ingen Modstand i det med Frivoliteter fyldte Hierte, og nu

træder ikke blot hendes uopdragne Natur i hver Bevægelse meer ubesløret frem, som f. Ex. i det characteristiske Træk (S. 131), da hun sætter Tuden af Theepotten til Munden, for at drikke deraf; men den forhen smukke Pige forvandles endog lidt efter lidt til en Furie. Alt dette er tegnet med en frygtelig Sandhed (S. 131—33) „De magre Arme med de store røde, knyttede Hænder fægtede omkring i Luften, hendes Øine stode stivt i Hovedet, hendes Ansigt var blegt med dunkelrøde Striber, som løb ned ad den magre Hals.“ Og nu hendes Ord: „Du fornemme Prakker! Jeg har sat min Helbred til for dine Ungers Skyld; gid Satan havde dine Opoffrelser“ o. s. v., hvilke kun vilde være Tegn paa Raahed og Mangel af Opdragelse, hvis de sagdes under andre Omstændigheder; men nu, da hun staaer udtæret og falmet, „berørt af Vanvids og Dødens Haand“, virke de forunderligt rystende, ja næsten med en tragisk Kraft. Denne Spænding hos Lise tiltager stedse, indtil en høiere Natur ogsaa trøstende nærmer sig til hende, mildner hendes Sind, og forbereder hende til en bedre Tilværelse paa den anden Side af Graven, som hun med stærke Skridt gaaer imøde.

En anden ligesaa ulykkelig Følge, har hiin unaturlige Forbindelse for de stakkels Børn. Skildringen af disse er sikkert een af de bedste i den hele Fortælling, og viser, at Forf. ikke blot har Øie, men ogsaa Hierte for det Menneskelige. Enhver, der læser denne Skildring,

maa føle Medlidenhed baade med disse Børn og med den ulykkelige Fader. Har han feilet, saa lider han og-saa derfor, næsten mere end et Menneskehierte kan ud-holde. Baade de milde og de voldsomme Scener, som et saadant Forhold maa frembringe, ere med Sandhed fremstillede. Hvor rørende er f. Ex. ikke den Kiærlighed (S. 111), hvormed den lille Fredrik venter sin Fader, og staaer i Vinduet og seer efter ham hver Aften, om det end er bælmørkt? End mere hiertegribende er den Scene, hvor Julius (S. 129) finder den gamle Marthe sovende, Lyset med en lang Tande i det kolde Værelse, og Børnene klyngede til hinanden, som smaae Fugle i Reden, skiælvende af Kulde og forgrædte. Fredrik holder den lille Broders Fødder i sit Skiød og bedækker dem med sin Kiole, som han har foldet over dem, og der-ved blottet sine egne slet bedækkede Been; o. s. v.

Ligesom Lise fremtræder som den ulykkelige Yng-lings onde Genius, saa fremtræder Laura som den gode, der frelser ham. Hendes Billede voxer og forskiønnes under den hele Fortælling, ligesom den andens vorder hæsligere. Den første Gang da Laura (S. 88—89) i sit trettende Aar viser sig, er hun ikke engang smuk; hvilket, uagtet det almindelig finder Sted i Overgangs-perioden, selv hos dem, der siden vorde de skiønneste Pi-ger, dog vel neppe førend her er poetisk anvendt. Saare deilig er især den Tanke, at al Lauras Skiønhed nu er samlet i Øiet, som i Siælens Brændpunkt, hvilket ingen

Digitized by Google

Overgang kan forvanske. Det er et træffende Beviis for, at hendes Skiønhed ikke vil vorde blot legemlig, men skal udbrede sig fra Siælen udad.

Meget skikket til at vække Deeltagelse for Laura er og den Scene, hvori hun møder Julius B. paa Langebro, og hvori hun redder den hvide Pudel fra Undergang (S. 115—17). Alt, ligetil hendes hvide Dragt og brogede Shawl, tiener her til at male hende. Den Maade, hvorpaa hun sørger for den stakkels Hund, viser tillige, at hun er sindrig i sin Godgiørenhed; hun er sikkert een af de elskværdigste qvindelige Skabninger, som Forf. stiller os for Øine.

At nu Laura forliger Julius med den gamle B., hendes Fader, er naturligt. Vanskeligere begriber man, hvorfor ikke den sidste fordrer, at Julius, før han ægter Laura, skal tilstaae hende sin foregaaende Forbindelse. Nogen Svaghed maa man vel og forudsætte hos den gamle B., eftersom han tillader de hemmelige Besøg hos Lise at vedblive, uden engang at forsøge paa at faae Børnene fra hende.

Culminationspunktet i denne Fortælling er udentvivl den med Virkelighed blandede Drøm (S. 155—60), hvoraf den har faaet Navn. Her synes det ligesom om den eventyrlige Phantasie, der findes i Kong Hiort og i den magiske Nøgle, giennemtrænger den strengere Planmæssighed og den skarpere Jagttagelsesaand, hvorved denne og de øvrige bedre Noveller udmærke sig, og at

Forf. derved endnu har svunget sig op paa et høiere poetisk Trin, end noget andet Sted. Herlig og barrok, saa at den minder om Middelalderens Forestilling om Dødningedandsen, er den Phantasie, hvori Døden, i en Beenrads Skikkelse, med sin Knokkelhaand aabner Døren for Doctoren, og, som en Tiener, bukker for ham. Den hele Scene, hvori Julius tilstaaer sin Brøde, og det Syn, hvori Lauras Shawl forvandles til Vinger, som hun udbreder over hans Børn, ere saare deilige. Phantasie og Virkelighed sammensmelte her paa den naturligste Maade, og det er tilvisse den meest tilfredsstillende Udvikling, som kunde udfindes.

Det Vigtigste man, i mine Tanker, kan indvende mod denne Novelle, er, at den ei slutter kort efter hiin Drøm. Vi staae dog der ved det Vendepunkt for det Hele, som Novellen fordrer. Alt er paa den skiønneste Maade opløst, hvi skal da nu Knuden knyttes og strammes paa ny? Det er sandt, at Børnenes Skiæbne meget ligger os paa Hierte, men deres Frelse kunde jo fortælles med faa Ord. Jeg vil imidlertid ikke nægte, at den talentfulde Digter ogsaa viser sig i Novellens sidste Deel. Det er f. Ex. vel udtænkt, at Lauras Fader, netop fordi hun og er hans utro Kones Datter, let bringes til at tvivle paa hende; at G., der anklagede Moderen, atter er den, der fatter Mistanke til Datteren og anklager hende (S. 167—68); at Lise selv paa Sottesengen tager en kort og halv mudt Afsked med Julius. (S.

Digitized by Google

173). Dog havde Laura vel fortient, at Julius skulde været endnu fastere i sin Tro paa hendes Uskyld, end han er. Og nu Lauras Forklædning! Denne Digters Takt er ellers saa rigtig, men hiin Forklædning er sikkert et Misgreb. Jeg appellerer til ethvert fiintfølende Fruentimmer med det Spørgsmaal, om det var hende muligt at udsætte sig saaledes? og troer sikkert, at hun vil svare Nei; i det mindste hvis noget andet Middel var muligt. Lauras Ønske, at hiælpe Lise, og i Dødens Stund at trøste hende, burde vel opfyldes; men kunde hun ikke ved Fru W's. Mellemhandling, ja ved at vælge den gamle Huuslæge, eller endog sin egen Fader til Fortrolig, være kommen til samme Maal? Hvad der end kan indvendes herimod, saa vilde sikkert en fiintfølende Qvinde have foretrukket Alt, istedetfor at vove det Skridt, Laura her vover; især i Lieutenantens Selskab (S. 176—78), der før havde været hendes Tilbeder. Hun vinder hverken i Værdighed eller Interesse, ved at klæde sig i Matrosklæder og læse i Bibelen for sin døende fordums Rival (S. 170—72); og mig forekommer dette som en overflødig Tilgift, efterat Fortællingen længst i det Væsentlige er forbi. Ja selv at Ammen og hendes Datter skulde troe, at Laura gik paa forbudne Veie (S. 169), maatte være utaaleligt for denne sidste, der sikkert følte, at den ædle Qvinde bør undgaae selv Skinnet af det Onde. Det er muligt, at jeg i disse Betragtninger tager feil; men i alle Tilfælde troer jeg, at min Mening

Digitized by Google

fortiener at prøves, da kun Kiærlighed til den skiønne Digtning, Eftertanke derover, og Agtelse for Digteren, der sikkert engang kommer til at besørge en ny Udgave af disse Noveller, har ledet mig til at fremsætte mine Indvendinger.

Mesalliance.

Denne Fortælling staaer sidst i 2det Bind, men da den henhører til de betydeligere Noveller, som det er min Hensigt nøiere at omtale, tilføier jeg mine Bemærkninger over Mesalliancen her.

Man kunde kalde denne den meest beregnede af Forfatterens Noveller; i det mindste er der ingen af de øvrige, hvori de forskiellige Menneskecharacterer med større Sikkerhed bevæge sig imellem hverandre, til den endelige Udgang. I de forhen omtalte Fortællinger hørte vi kun enkelte Melodier, eller høist tre- eller fiirstemmige Harmonier; her forene sig mangfoldige Toner til et større, mægtigt gribende Heelt. Det patriarkalske Eenfoldige hos de gamle Forældre, det mislykkede Fornemme, forenet med Plumphed hos Fru Strubs, den virkelig ædle, ikke blot fornemme, men fine Værdighed hos Grev Munk, det glimrende Ydre hos Falkenstierne og Comtesse Emilie; forenet hos hiin med et forbærvet, hos denne med et tomt Indre, bidrage alle til at udføre den velberegnede Plan.

Digitized by Google

Helene og Falkenstierne ere vel egentlig Digtets Hovedpersoner. I denne sidste er det virkelig lykket Digteren, at skildre den farlige Forening af Elskværdighed og Skiønhed med et fordærvet Indre. Alt i Forstningen (S. 145—54) seer man den forføriske Natur, der forener Skinnet af Ærlighed og Oprigtighed med de troløseste Grundsætninger. Han vender sig efter Vinden, naar hans Fordeel byder det, og veed dog med Veltalenhed at besmykke sin Adfærd; ja næsten at give den Udseende af en nødvendig Forsigtighed; eller, naar dette ikke hiælper, ved en let Spøg ligesom at bringe den, han taler med, ud af det rette Spor. Naar man hører ham tale, forføres man næsten til at ansee det for rigtigt, at han har forladt Frøken Luckmann, fordi hun ingen Penge havde; og dog veed han siden efter (S. 199—200), da han skal forsvare sin Adfærd for Helene, at besmykke den med et endnu ædlere Skin. Han betroer hende, at han havde opdaget at Frøken Luckmann var en ubetydelig Pige o. s. v.; at han, for ei at saare hende ved at tilstaae Sandheden, af lutter Ædelmodighed havde paataget sig Skinnet af en egennyttig Fremfærd. Hans tilsynelabende trohiertige Tillæg: at han virkelig anseer Næringssorger for et stort Onde, leder til at troe, at han ret her udtømmer sit inderste Hierte. Han kiendte desuden dengang ei til Kiærlighed, tilføier han, thi han havde jo ei seet Helene. Naar man til denne Smidighed lægger hans blændende Udvortes, hans

Digitized by Google

Skin af Dannelse, hans Anstand, Kiækhed og Gratie, saa begriber man vel, at han, som Helenes Veninde siger, er saare vanskelig at modstaae.

Særdeles comisk er den Scene (S. 183), hvor det banker paa Døren, og een af de tilstedeværende Skibskapitainer udraaber: „Det er Styrmand Madsen, der kommer for at hente mig. Kom ind, Du gamle Kameel!" Hvorpaa, mod al Forventning, ikke Styrmand Madsen, men den unge, elegante Grev Falkenstierne træder ind. Den Maade, hvorpaa denne nu, trods alle Hindringer, veed at nærme sig til sit Maal, og at vorde forlovet med Helene, maa Enhver efterlæse selv; thi ved en kort Fremstilling af Digtets Indhold at ville give et Begreb om Digtets Aand, er en betænkelig Sag. Rosens Structur giver endnu intet Begreb om dens Duft; og de samme Facta, hvorpaa en ældre, middelmaadig Romance er bygget, danner og Grundvolden til Shakespeares Kong Lear.

At Falkenstierne forresten er en Spiller (S. 237), at han bestandig behøver Penge, at han paa alle Maader hos Helenes Fader veed at forskaffe sig dem (som f. Ex. S. 255), er i sin Orden; ligesom og, at den virkelig dannede Helene, fordi hun ikke ganske er i Besiddelse af den ydre Politur, sættes tilbage for den i Grunden udannede Comtesse Emilie. Falkenstierne ærgrer sig ikke blot over Helenes Gang og Sprog, hvilket hun dog i Grunden forstaaer bedre, end han, men endog over den

Digitized by Google

Maade, hvorpaa hun holder sin Gaffel; thi at holde Gaffelen i den urètte Haand, indgyder dette Slags Mennesker den samme Foragt, som en umoralsk Vandel indgyder en retskaffen Mand.

Volmand og Hermansen ere skildrede med mere almindelige Træk; desto individuellere fremtræde derimod de gamle Forældre. Deres sande Kiærlighed til Helene er smukt behandlet ved Siden af Falkenstiernes egennyttige Følelse; man seer hos dem den største Selvfornægtelse, den største Opoffrelse, uden nogen Bram eller Pral; som om det var ganske ligefrem at handle saaledes, og som om ingen anden Fremgangsmaade var mulig. Yderst naivt er den gamle Svendsens Svar, da Volmand forekaster ham Letsind: at Alt tvertimod var opstaaet „af bare Tungsind, fordi Pigebarnet var saa sygt, og talde om sin Død" (S. 210). Virkelig rørende er den Contrast der opstaaer, da Comtesse Emilie og hendes Selskab er samlet i de Forlovedes tilkommende Bolig, medens de gamle Forældre sidde udenfor i Entreen „ved Siden af hinanden med en forlegen, ydmyg Mine, ligesom frygtsomme for at indtræde i deres Datters, med deres egne Gaver opfyldte og udzirede Huus" (S. 261). Ligesaa rørende er Faderens Ord, da han seer Helenes Bogskab o. s. v. „See, der staae jo gamle Venner! Herre Gud! jeg synes ordentlig, de see bedrøvede ud, og passe ikke til det Øvrige. Det gaaer dem, som dine Forældre." (S. 262). Dette er sikkert øst af Naturen; thi

Digitized by Google

Troen paa Sympathie hos livløse Gjenstande ligger os saa nær, især i tungsindige Dieblikke, og man mærker i Novellen aldrig klarere end paa dette Sted, at Mennesker skulle sammenparres, som ved Sæder og Sindelag ere ganske anderledes fiernede fra hinanden, end om de vare adskilte ved et Rum af tusinde Miie.

Grev Munk er en af de interessanteste Personer, der i denne Fortælling føres os for Die. Der er samme Forskiel paa den høiere Levemaade og finere Takt, som han viser, og paa Falkenstiernes og Comtesse Emilies fornemme Væsen, som der er paa et virkelig ædelt Hierte og paa blot adelig Stand. Emilies og Falkenstiernes Dannelse er kun en ydre Form; hos Grev Munk giennemtrænge Form og Væsen hinanden, og man lærer her, at den egentlige, høieste Levemaade kun kan udspringe af en ædel Siæl og af en sand Menneskefølelse. Mærkværdigt er det og, at der finder en større Sympathie Sted mellem Grev Munk og den gamle Svendsen, end mellem hiin og Størstedelen af hans adelige Familie. De mærke begge, at de, trods deres forskiellige Udvikling, dog i Væsenet harmonere; hvorimod den Overeensstemmelse, der finder Sted mellem Grev Munk og de Fleste af hans Familie, kun bestaaer i et Blindværk. De sidstes Dannelse ligner en med Kunst sammensat Plante, hvorimod Svendsens raa Skal indslutter den Kierne, hvoraf Culturens Træ under andre Omstændig-

Digitized by Google

heder kunde udvikles i en Skiønhed og Fylde, som ingen kunstlet Efterligning mægter at naae.

En stærk Modsætning til Grev Munk danner Fru Struds og hendes Familie, der, uden Sands for det Ædle, af al Magt jage efter det fornemme Skin, uden engang at naae dette. Hiin Modsætning culminerer ret i den Scene (S. 220—21), hvori Pigen overspilder den gamle Greves og Fru Strudses Klæder; hiin tørrer blot Pletten af, og bliver ganske rolig ved i sin Samtale, hvorimod Fru Struds rasende springer op, og er nærved at give Pigen et Ørefigen. At Grev M. hindrer sin Stedsøn i at holde Helene tilbage fra nu selv at paatage sig Opvartningen, er endnu et Beviis paa hans sikkre og rigtige Takt. Overhovedet kommer Alt i denne Fortælling frem i Handling. Digteren taler (naar man undtager Volmands Begyndelsesmonolog, hvilken derfor maaskee er det mindst Heldige af det Hele) kun lidet selv, han behøver kun lidet at hielpe efter, eller i egen Person at lede Læseren; men det ene Hiul griber ind i det andet, og den hele Maskine drives derved ufstandselig frem mod sit Maal.

Meget mærkværdig er den Scene (S. 249—53), hvori Helene første Gang vorder forestillet for Comtesse Emilies Moder. Alle de smaae Kunstgreb, hvormed den fornemme Verden forstaaer at ydmyge den, der mangler de frivole Fortrin, hvorpaa den bygger sin Anseelse, ere her anvendte; ligefra det Skrig, Emilies Moder udstøder

ved Helenes Haandtryk, til den Spot, hvormed Comtesse Emilie omtaler den Dag, der skal forene Grev Willibald Alexis af Falkenstierne med Jomfru Ellen Marie Svendsen. Den, der virkelig blotter sig i denne Scene, er imidlertid ikke Helene, men Comtesse Emilie selv; og man glæder sig ret over, at Grev Munk griber Leiligheden til, med største Artighed, at blotte hendes Uvidenhed, og den Huulhed, hvori den fornemme Opdragelse ofte leder baade Hiertet og Forstanden.

Hvor Saameget er givet, kunde det synes ubilligt at fordre mere; og dog vilde Falkenstiernes vel udførte Characteer maaskee vinde ved, at hans Pengeberegninger noget oftere vege Pladsen for en stærkere Letsind og skarpere Vittighed. I det mindste pleie de to sidste Egenskaber tidt at forenes med den glimrende Fordærvelse, som Digteren her med saa stort Held har tegnet.

Planen i denne Novelle er lagt med stor Fasthed. Man aner meer og meer, trods al Helenes Kiærlighed, at hun, ved saa ofte at sige Ja, styrkes til at sige Nei i det afgiørende Dieblik; ligesom man paa den anden Side føler, at Falkenstierne ved det Ja, han for Alteret siger, vil kiøbe sig Ret til, efter Lune og Godtbefindende, at sige Nei til Helenes billigste Fordringer sit øvrige Liv. Ved hans sidste skamløse Fordring af de titusinde Rigsdaler før Vielsen, er Maalet fuldt (S. 267 og ff.), og Forfatteren veed at opvække saa stor Indignation imod ham, at man inderlig glædes ved Helenes Nei. At

Digitized by Google

Vielsen beskrives som lang er vel rigtigt, da Helene derved vinder Tid og Kraft til at fatte og udføre sin Beslutning. At Mælet svigter hende første Gang, hun adspørges, er sikkert ogsaa psychologisk rigtigt; desmere spændende vorder desuden ogsaa Situationen, og desmere slaaende det Nei, hun udtaler, da hun spørges andengang (S. 272—74).

Det vilde være altfor vidtløftigt end videre at giennemgaae alle de Scener i denne Novelle, hvori Digteren viser sit udmærkede Talent og sin Kundskab om Verden og Mennesker. Det lader virkelig til, at Phantasie og Forstand hos ham paa det Heldigste have forenet sig, og at han har begrebet den vigtige Sætning: at Fugle og Poeter, om de end ere Herrer i Luften, ikke der kunne finde Næring, men maae søge den paa den faste Jord.

Hver af de tre her omtalte Noveller kunde forresten gierne føre Navn af Mesalliance; thi de dreie sig alle tre om en Forbindelse mellem Personer, der fra Aandens Side ere saa forskiellige, at en bestandig Misklang derved maatte opstaae. En Grundironie ligger og i dem alle tre, idet den første Kiærlighed viser sig som et bedrageligt Skin. Dog udvikles denne Ironie kun ved Begivenhedernes Gang. Digteren tillader sig aldrig at spotte med hiin Følelse; hans rigtige Takt har vel sagt ham, at en slig Spot dræber enhver Deeltagelse; hvorimod den Ironie, der kommer objektivt giennem Begivenhederne,

Digitized by Google

aldeles ikke skader Medfølelsen, ja den kan endog ledsages af en virkelig Medlidenhed hos Digteren selv.

Slægtskab og Diævelskab. Den magiske Nøgle. Kong Hiort.

Jeg vil, som sagt, kun flygtigt berøre disse Noveller, der uden Tvivl i Værdie betydeligen staae under de ovenomtalte. Slægtskab og Diævelskab nærmer sig, hvad det Ydre angaaer, meest til disse; den bevæger sig i en lignende Sphære, den er skreven med samme Lethed, men staaer dog uden Tvivl i det Væsentlige betydelig tilbage. Hovedhindringen i den hele Handling er den ældre Haldorfs Pusillanimitet og sygelige Samvittighedsskrupler. En Søvngiænger, der tages for et Spøgelse, spiller en Hovedrolle i Fortællingen. Dette er sikkert et indvortes huult upoetisk Motiv, selv om Læseren ei skal forskrækkes derved, men kun en Person i Digtet. Denne faaer derved et saa svagt Udseende, at man baade smiler og ynkes over ham, som over et Barn, der forskrækkes af en Bussemand; og det forværrer kun Sagen, at Barnet har en Oldings Ansigt. „Hvormange Ulykker, — siges der i Spectator om en af Otways Tragødier (the Orphan), kunde her ei være forebyggede, ved en eneste lille Stump Lys!" Hvormegen Ulykke kunde ei i denne Fortælling været afværget, kan man ligeledes sige, ved

et eneste klekt Greb af Haldorfs Haand, og ved en eneste Lysfunke i hans Siæt! Behøvedes hele Husets Brand, for at tænde denne Lysfunke? og kunde hiin Brand tænde den, naar den ikke var der forhen? Det Usle, tragisk behandlet, vorder aldrig poetisk, fordi det mangler Betydning. Forresten findes ogsaa i denne Novelle mange Spor af Digterens Talent.

I den magiske Nøgle findes vel en stærk Phantasie, men ingen af de træffende Menneskemalerier, og heller ikke den naive Natur, der overrasker os i de tre ovenfor omtalte Noveller. Det synes endog, som om denne hele Fortælling lider under et Misgreb. Enhver føler, at den vidunderlige, østerlandske Verden, med sin magiske Eventyrlighed, af al Magt kæmper imod at omplantes bag det afbrændte Huus paa Nørregade; den vældige Palme slaaer vanskeligt Rod i Gruset bag de nordiske, moderne Ruiner; og man begriber, ved at betragte denne — forresten, som sagt, med Phantasie skrevne Fortælling, at der ere ganske gode Aarsager til, at Digteren ellers henlægger slige Begivenheder enten i fierne Tider, eller i fierne Lande. I Aura synes Digteren at have villet meddele Østens Ædelstene Liv og Tænkeevne; baade den magiske Nøgle og Kong Hiort minde om Hofmanns Bestræbelser for at amalgamere det Vidunderlige med det Sædvanlige, og ligesom at trække det fierne Ginnistan ind i det daglige Liv.

Digitized by Google

I Kong Hiort kæmper ligeledes Formen forgiæves, for at giennemtrænge det gienstridige Æmne. Skabende Phantasie og Følelse vise sig deri, ligesom i den foregaaende Novelle; men det hielper ikke, de stridige Elementer kunne ei forene sig til et Heelt. Hvordan var og dette muligt, selv under den største Digters Hænder? Hvorledes skulde den græske Mythologie finde Vei til Dyrehaugen, for søsterligen at forene sig til et Heelt, med Sagnet om vore Nisser og med Legenden om Kirsten Piil, ja med det kongelige danske Vaaben, der ogsaa her tillægges en Slags magisk Kraft? Digteren kan ikke med Tieck fordre, at vi skulle vorde Børn igien, og glemme vore Kundskaber, naar han selv lægger Beslag paa disse, og opfordrer os til at kaste vort Blik ind i den græske, mythologiske Verden, skiøndt rigtignok forvansket og indtvunget i en unaturlig Omgivning. Man kan da vel paastaae, at det punctum saliens hvorfra Livet skal udgaae, det forbindende Princip, i denne Novelle mangler; dog maae man og tilstaae, at den indeholder mangfoldige Beviser paa, at Forf. er Digter, og at han vilde været istand til, naar Stoffet havde været heldigere, at forme det til et Kunstværk. Det er overhovedet interessant at see en sand Digter behandle et gienstridigt Æmne; hans Kamp dermed er ligesom Skibets Kamp i Havsnød: gientagne Gange synes Geniet at seire; vi haabe, at den stærke Kraft skal afstedkomme det Umulige; men endelig brister Roret, Elementerne seire, og

Digitized by Google

skylle høit over Dækket, og al Anstrængelse er forgieves. Ofte bortødsler en udmærket Natur mere Genie paa et gienstridigt Emne, end paa et godt; men det hielper ikke, alle enkelte Steder, alle Bitanker tabe derved deres Virkning, naar Hovedtanken ikke duer.

Paa dette Sted, hvor Læseren har seet Beviser paa Forfatterens Lyst til, undertiden selv paa Formens Bekostning, at lade det Nationale fremherske, maa det være mig tilladt at tale et Par Ord om det sidste, hvorpaa jeg til Slutning skal tilføie nogle Bemærkninger angaaende Formen.

Om Nationaliteten.

Denne viser sig ofte, ligesom Poesien i Almindelighed, meer i Digterens Sindelag, end i Stoffet. Vi kunne vel ei for Alvor troe, at den, der behandler et Emne af den danske Historie, strax derved vorder en national Digter. Om han skal vorde dette, beroer snarere paa den Takt, Følelse og Begeistring, hvormed han har grebet det Characteristiske hos vort Folk; thi at Noget blot hendelsesviis er skeet her, siger jo i saa Henseende Intet. Omvendt kan man vel bevare ikke blot et fædre-

landsk Hierte, men og en national Anskuelsesmaade, naar man behandler et udenlandsk Æmne. Hovedsagen er da vel den danske Aand og det danske Sindelag, som Digteren bringer med; og her, som overalt, maa man vogte sig for, at ikke Bogstaven træder i Aandens Plads. Den blotte Tale om Danskhed, om Nationens herlige Egenskaber, er i det mindste ikke tilstrækkelig. Til alle Tider have nemlig Demagogerne smigret Folkene med en indbildt Fortræffelighed; fortalt dem, at de vare bedre end de Fremmede, at de med Rette skulde og burde hæve sig over disse. Men Hovmod og Forfængelighed, der ikke sømmer sig for den enkelte Mand, sømme sig heller ei for noget Folk. Ikke ved at fremelske disse Laster, vorder da Digteren national, men snarere ved, naar de ere tilstede at modarbeide dem; ved med Lune, Satire eller komisk Kraft at fremstille hiin Forfængelighed, forsaavidt den paa en for Nationen eiendommelig Maade yttrer sig. Paa den anden Side vorder Digteren national ved at vække Sandsen for Folkets ædlere Egenskaber, uden at hans Fremstilling ved Bombast eller store Ord udarter til Pral. Saaledes er den meget omtalte: „Du Danskes Vei til Roes og Magt" virkelig national; thi her besynger Digteren med virkelig Begeistring sande Fortrin hos Nationen, hvorved Brystet kommer til at svulme hos enhver ægte Dansk. Jeg maa da vende tilbage til min Sætning, at det er det ærlige Sindelag, der her virker nationalt. Digteren maa med virkelig Følelse og

Digitized by Google

Begeistring for det Nationale besynge sin Gienstand; saaledes have gode Digtere besiunget den. Andre derimod, der forsøgte at slaae paa samme Strenge, vare ofte kolde, og anvendte da Stoffet, for paa en ukunstmæssig Maade at virke paa Mængden; men da den oplivende Aand manglede, have de heller ei virket nationalt, om det saa var tænkeligt, at de havde vundet hele Nationen for dem. Naar de Franske (hvilke man sikkert ei kan nægte Følelse af Nationalitet), i et Stykke høre Ordene: **la gloire française**, da klappe de ofte, uden Hensyn til om Stykket er godt eller slet. Nu er det vist, at de Franske have Ret til at glædes ved hine Ord, der minde dem om deres Heltemod, om høi Begeistring, og om derpaa grundede glimrende Bedrifter. Men de Forfattere, der anvende hine Talemaader, bruge dem ofte kun som Madding, for at fange Bifald; de vide, at de, naar de slaae paa den Streng, i alle Hierter frembringer den bestemte Tone. Dette er imidlertid saa langt fra at være nationalt, at det snarere er antinationalt; idet Forfatterne drive en Leg med Nationens Følelse. Tilskuerne derimod, der ynde et Stykke, fordi slige Talemaader deri ere brugte, kunne virkelig være rørte og henrevne; men de læse dog, som Goethe siger, sig selv ud af Digtet, og de ere ucompetente Dommere; thi Digtet er ofte meget slet, men behager dem kun formedelst den Gienstand, som deri omtales eller behandles. Altsaa see vi, som sagt, at det ikke er Gienstand, Ord

Digitized by Google

og Talemaader, men Sindelag og Sands for Nationens Eiendommelighed, forenet med poetisk Fremstillingsgave, der frembringer det Nationale, og at man her vel maa skielne mellem ærlig Begeistring og demagogisk List.

Ikke saameget altsaa, fordi den her omtalte Digter henlægger sine Scener i Dyrehaugen, paa Nørregade eller paa Langebro o. s. v., har han Krav paa at kaldes national, som formedelst det Uvilkaarlige hos ham, formedelst det Sindelag, han næsten ubevidst lægger for Dagen. Man mærker, at han selv er Dansk med Liv og Siæl; derfor vorde hans Fremstillinger af dem selv nationale. Derfor yttre sig i hans Digte den Dybde, den Hiertelighed, den Trofasthed, der findes hos de Bedste af Nationen; derfor er og Idealet af Qvindelighed hos ham netop den stille, besindige, og dog, naar den elsker, sig uden Forbehold hengivende Natur, som saa ofte findes hos vore ædleste Qvinder. Scenerne i det huuslige Liv, Forholdet mellem Forældre og Børn, Alt lige til det Comiske vorder hos ham dansk. Ja ikke engang Stedet er her uvigtigt, forsaavidt det viser, at Digteren med umiskiendelig Kiærlighed, ja med den indre Nødvendighed, som vi ovenfor gave Navn af Begeistring, dvæler i disse Egne.

Digitized by Google

Om Formen.

Man har i vore Dage ofte nok brugt dette Udtryk, og stridt derom; imidlertid kunde det vel være, at Partierne lettere vare blevne enige, hvis de nøiere havde bestemt og forklaret dette Ord; thi det er muligt, at Een henregner det til Formen, hvad en Anden regner til Væsenet. For da ei at misforstaaes, vil jeg begynde med at erklære min Mening, at man ved Form bør forstaae Æmnets Behandlingsmaade. Men denne Behandlingsmaade kan være af en dobbelt Art, og man maa derfor vel skielne mellem den dynamiske, eller rettere organiske, og den mekaniske Form. Den organiske Form i sin Fuldendelse bestaaer i det organiserende Princips fuldkomne Seier over Stoffet. Digtets Grundtanke maa saaledes giennemtrænge det Hele, at Intet, der ikke hænger sammen med hiin Tanke, det være i sig selv nok saa skiønt, faaer Lov til at blive staaende, og at paa den anden Side Intet mangler, der hører til dens fuldkomne Aabenbaring i det Materielle. Form er da ikke andet, end Udviklingen af den Consequents og indvortes Sammenhæng, som i Indledningen til denne Recension forudsattes som nødvendig for ethvert Kunstværk.

Det organiserende Princip maa imidlertid i et Digterværk være en Idee; thi kun det Uendelige kan virke levende organisk, et Forstandsbegreb formaaer det ikke. Hvor altsaa et blot Begreb danner Grundtanken i et

Digitized by Google

Digt, der maa man udelukkende tage sin Tilflugt til en anden Art af Form, som man kan kalde mekanisk. Denne bestaaer i abstrakte Regler, der ikke oprinde af Digtets eiendommelige Natur, men paatrykkes udenfra. Denne Slags Form fortiener snarere Navn af Politur, og kan være tilstede, hvor den levende Form aldeles mangler.

Det er mærkværdigt at betragte, hvorledes modsatte Bestræbelser fremkalde og betinge hinanden, saavel i Livet som i Kunsten. Naar Poesien først vaagner hos en Nation, da fremtræde Mænd, begeistrede og henrevne af store Tanker, som vi med Hensyn paa deres uendelige Indhold give Navn af Ideer. For at udtrykke disse, kæmpe de med alle Siælens Kræfter. Det udannede Sprog giør imidlertid den stærkeste Modstand; sielden lykkes det dem at tvinge det fuldkommen; med andre Ord: mægtige Ideer stræbe forgiæves at vinde en fuldstændig, til deres Storhed svarende Form. Hine Kæmpegenier virke da snarere grandiøst, end fuldkommen harmonisk og skiønt. I en heldigere, lykkeligere Tid fremstaae andre Digtere, der, opflammede ved hines Ild, styrkede ved deres Kraft, fuldende hvad hine have begyndt. Tankerne ere i denne anden Periode endnu store nok til at beholde deres Værdighed, og ei at nedsynke til det blot Nydelige. Paa samme Tid giennemtrænges Sproget i alle Retninger, og oplives af Digterens Ild, ligesom et glødende Metal, vorder det smidigt og tvinges

Digitized by Google

i allehaande Skikkelser, under deres Hænder. Dette er Skiønhedens Periode, da Idee og Stof i en organisk Form giennemtrænge hinanden. Men paa denne høie Spidse kan Kunsten ikke længe holde sig; tidligere eller sildigere kommer da en tredie Tid, hvori den mægtige Kraft ikke længer udhuler Dybet og sprænger Klipperne, for deraf at uddrage det ædle Metal, eller forarbeider det i fuldkomne levende Kunstværker; men nu myntes Metallet fabrikmæssigen til Hverdagsbrug. Med andre Ord: den organiske, levende Form forsvinder med Ideerne, hvorfra den udgik, og viger tildeels Pladsen for en Art af Haandelag. Reminiscentser træde nu istedetfor Originalitet; thi dette er de lykkelige Efterligneres Tid. Mangfoldige Regler bestemmes i Theorien, der dog kun betingelsesviis ere rigtige. Sproget er nu formet ved foregaaende Kunstneres Bestræbelser; men denne Form er død, og forsaavidt den ei igien oplives af Digterens Ild, vorder den et blot Stempel, der udenfra mekanisk paatrykkes Stoffet. Tankerne, der, forsaavidt de ere nye, som oftest ere smaaelige og ubetydelige, kunne maaskee endnu pynteligen udarbeides, og især modtage en blændende Politur; men det Høieste man bringer det til, hvis nogen Opfindelse endnu er tilbage, er et kunstlet Filegran-Arbeide; og hvis ikke den overfladiske Behandling opgives, hvis Digteren ikke styrkes ved en ny Anskuelse og et friskt Blik paa Livet, da taber Poesien sig aldeles i Bagateller og Klingklang.

Digitized by Google

Ofte har Følelsen af den her omtalte Aftagelse, der ogsaa kan yttre sig i andre Kunster, bragt Enkelte til at give Slip paa de Fordele, som en lang Tids Erfaring kunde give. Saaledes see vi nogle Billedhuggere under Hadrian, da den gamle Kunst udartede til Blødhed og Yppighed, at efterligne den stive, uudviklede Stiil fra de ældste Tider. Saaledes have ogsaa Malere i vore Dage, da al Simplicitet og Dybde truedes med at fortrænges af Elegants og Glathed, søgt at copiere de antiraphaelske Former; for at minde om den Dybde, Dygtighed, og det Blik for det Væsentlige, der, trods al Mangel af Technik, fandt Sted i Malerkunstens Barndom. Sikkert er det ikke heller urigtigt, naar Poesien har taget en anden Retning end forhen, undertiden, dog med Billighed og Upartiskhed, at minde om det Gode, der fandtes paa den forladte Vei; thi kun ved at skatte det Gode, der findes i enhver Tid, hæver man sig til et rigtigt Overblik; og det gielder i Poesien, som overalt, at følge Apostelens Regel: „Prøver Alt og beholder det Gode!“

Denne Regel synes den Digter, vi her omtale, i sine bedste Noveller virkelig at have iagttaget. Han vandrer kun lidet paa den slagne Landevei; men har banet sig nye Stier giennem sit Fædrelands Skove og Rosenlunde. Derfor elsker jeg disse Noveller høit, som en Forsikkring om, at Poesien ikke skal døe i mit Fædreland, selv naar de ældre Digtere, og den største af dem

Digitized by Google

alle, engang tier; thi endnu ere der yngre Mænd, som forstaae at betragte Livet med et nyt og friskt Blik, og vide at øse af den rette Kilde. Glædeligt er det og, at denne Digter paa ingen Maade synes at have opgivet det Foregaaende, for at vinde det Nærværende. Han er, som det synes, ingen udelukkende Hylder hverken af det blot Materielle, eller af det glimrende Klædebon, man i vore Dage har beæret med Navn af Form. Hverken det Ydre eller det Indre har i hans bedste Noveller faaet en absolut Overvægt; derimod ere disse udrundne af en aandelig Anskuelse, altsaa grundede paa Ideer, der ligesom lyse giennem Stoffet; derved er en levende Form, og virkelige Kunstværker under Digterens Hænder opstaaede, hvori alle Elementer, beherskede af det høiere, organiserende Princip, inderlig have giennemtrængt hverandre til et nyt Heelt.

Sproget i disse Noveller er som oftest reent og flydende. Smaae Skiødesløsheder, f. Ex.: „hendes Alvor var fuldt af Fornuft" (1 B. S. 149); „det giør" (istedetfor sætter) „en i godt Humeur" ere sieldne. Saadanne Feil bør maaskee nævnes, for at Forfatteren i en ny Udgave kan rette dem; men sikkert er det et Tegn paa Smaalighed at giøre saa store Ophævelser derover, som enkelte af vore Kunstdommere, der for en Deel ei synes at see andet i et Digterværk, end en mere eller mindre heldig Stileøvelse.

C. Hauch.

Hvorfor mon enkelte af vore ældste Choraler, ved Musikens betydelige Fremskridt, ei alene ikke ere overtrufne, men endogsaa aldeles ikke opnaaede?

Dette Spørgsmaal er mange Gange gientaget, og Indf. har ogsaa stundom tilladt sig det. Saa naturligt det er, at ønske en tilfredsstillende Besvarelse af Alt, hvad der griber ind i det ægte Menneskelige, hvor Tid og Evighed berøre hinanden og komme i en underfuld Samklang; ja gierne om muligt ligesom at ville kige lidet bag det Forhæng, der skiuler denne for de Dødelige; saa er man dog altfor tilbøielig til, med en vis Lethed at afgiøre, hvad man mangen Gang hverken kan giøre sig selv eller Andre Rede for. Vi tilfredsstilles da ved en Idee, som sieldnere tilhører os selv, end er et Laan af Andre, der gaaer fra Mund til Mund, og sikkert har Noget for sig; men dog ofte ved nærmere Belysning ikke i den Grad anbefaler sig, som det ved første Diekast synes; og ligesaa lidet som vi uleilige os med, at efterspore Grunden og Kilden til den, ligesaa lidet opholde vi os ved eller bekymre vi os om, hvilke Resultater den fører til.

Digitized by Google

Det Anførte lader sig anvende paa det fremsatte Spørgsmaal, og Svaret paa samme er i Almindelighed: „Den fulde, inderlige og varme Følelse for det religiøse Liv manglede; eller, med andre Ord: det fattedes paa den livfulde Tro*". Heri er vist nok megen Sandhed; thi hvo kan tvivle om, at Componister, der hævede Aanden og smeltede Hjertets Følelser ved Melodier som: „Af Høiheden oprunden er", eller: „Vaagn op og slaae paa dine Strenge!" eller et "stabat mater", vort: „Naglet til et Kors paa Jorden", — ikke kunde frembragt slige himmelske Toner, uden religiøs Begeistring? Eller det som mere er, hvo vil ikke tilstaae, at de maae være frembragte ved den sieldneste Begeistring for det Hellige? Sieldenheden maa i denne Forbindelse ikke oversees; thi agte vi paa, at mange Aarhundreder vare henrundne i Christenheden, førend disse Toner hørtes, og at et betydeligt Tidsrum er forsvunden, siden disse herlige Melodier bleve skiænkede Christenheden, samt at blandt de bekiendte Psalmemelodier neppe findes nogen, der har det Grandiøse, som især: „Af Høiheden oprunden", og at faa ere saa skikkede til, at sætte de aandelige Kræfter i Bevægelse, som de anførte; saa minder det jo om,

* Ved „den livfulde Tro" forstaaes ikke det samme, som den levende Tro i almindelig dogmatisk Betydning; denne er Troen, der gaaer over i Livet; hiin er mere at ansee som Øieblikkets Indtryk fremkaldt ved Troen.

Digitized by Google

hvad Historie og Erfaring tilfulde lære: at ligesom Naadegaverne ere forskiellige, saa ere de Udvalgte meget Faa, som erholdt de fortrinlige Gaver; og, at de vare endnu Færre, som formaaede at udtale i Tonernes Sprog de himmelske Ting, som vare giemte hos dem i Hiertets dybe Grund. I dette Tilfælde maatte jo den religiøse Følelse være forenet med tilstrækkeligt Bekiendtskab til Tonekunsten, og en Gave til at giøre sig ret forstaaelig i dens besynderlige Sprog.

Men i det Tonekunsten har det forud for de plastiske Kunster, at den ikke i den Grad som disse er bundet til et givet Stof, saa ligner den Poesie og Veltalenhed deri, at hos hiin som hos disse det Materielle ligesom forsvinder, eller bliver i Baggrunden ved de ideelle Frembringelser. I intet Tilfælde kan den undvære en Impuls udenfra; men jo mere ophøiet og ædlere det Stof er, som frembyder sig for den og opfattes af den, desmere ætheriske ville ogsaa de Toner kunne vorde, som det fremkalder. Hvo der i sit Liv har havt enkelte i høi Grad begeistrende Øieblikke, vil vel især mindes dem i den Periode af sin Tilværelse, da Ungdommens Ild ledsagede den mandlige Kraft, og et høit Formaal lod ham glemme eller oversee, at Regelen er: per ardua ad astra. En saadan Tilstand varede efter sin Natur kun kort. Enhver Extase er momentan. Den maa nyttes, i det den frembyder sig, og kan da vorde ligesom en Stemme fra Himlen, der kalder til noget Stort

Digitized by Google

og Ophøiet. Enhver, der tænker nøiere over denne Sag, vil derfor let indsee, hvor forgieves det er, og hvilket psychologisk Misgreb, at ville kiøbe Digteren til f. Ex. at skrive en Nationalsang, eller Tonekunstneren til at componere Musik til den; saavel den ene som den anden Composition vil i sligt Tilfælde lyde mere eller mindre mat; og det sædvanlige der opnaaes derved, er, at Lire-dreierne i alt Fald kunne more Pøbelen og den smag-løse Hob dermed, uden at begeistre Nogen. En begei-strende Nationalsang kan kun ventes, naar Begeistrin-gen for et Nationalanliggende saaledes henriver Digteren og Tonekunstneren, og bemægtiger sig deres hele Væsen, at de Interesser og Følelser, som bevæge sig i Folkelivet udtales af dem i en ædel Enfoldighed, men med en Varme og Inderlighed, der henriver Hierterne. Herom erindres man ved Nationalsange, der have giort udmær-ket Lykke, som: "**God save the King**", Marseillanermar-schen og „Kong Christian stod ved høien Mast." I disse have Digteren og Componisten ganske forstaaet hinanden.

I Analogie hermed maa antages, at hellige Toner, der formaae, at vække sympathetisk Følelsen i Troendes Hierter, maa fremkaldes derved, at Kunstneren ved en eller anden Begivenhed, fordybet, eller ligesom nedsænket i sit eget Væsen, aner det Høiere, og stræber opad efter Idealet, der speiler sig i Aandens Dybde; samler de fulde, levende, kraftfulde Følelser i Hiertets Inderste, som i et Brændepunkt, og derpaa lader dem udtale sig,

Digitized by Google

i Tonernes henrivende eller smeltende Harmonier, med Durens Kraft eller Mollets Blidhed. Men hvormeget der maa forudsættes eller støde sammen, naar det skal skee med et udmærket Held, er indlysende. Et afgiort Kunsttalent er langtfra ikke nok i denne Henseende; men saare meget beroer paa Kunstnerens Individualitet: en finere Organisation, en religiøs Opdragelse, en brændende Phantasie, en eller anden overordentlig Katastrophe i hans Liv; dette og lignende kan fremkalde Toner, der smelte sammen med den store Harmonie, der forbinder det Høie og det Dybe med hinanden, Himmelen med Jorden. Findes saadanne Toner engang, saa er Præget af deres høie Udspring os Borgen for deres Varighed. Meget af denne Slags kan ingensinde ventes; det hører til de musikalske Aabenbaringer, og slige Aabenbaringer kunne ikke være en Hverdagssag.

Hertil kommer, at Tonekunstneren ogsaa heri ligner Digteren, at jo større en Fylde og Omfang af store Ideer og ophøiede Følelser, som svare til dem, der udtaler sig i Compositionen og Digterværket, og jo mere Componistens eller Digterens Subjectivitet taber sig og forsvinder i Uendeligheden, desmere hæves Værket fra den lavere Sphære, og tiltaler det høiere Menneskelige. Det sandselige Indtryk, hvorved Aandens Liv vækkes, er da kun at ansee som en Folie, der er underlagt et Sprog, der ikke er af denne Verden. Og som det meest Sublime pleier at fremtræde i en beundringsværdig Eenfold,

Digitized by Google

saaledes characteriseres ogsaa den religiøse Musik ved den høieste Simplicitet. De fleste Tonekunstnere vare imidlertid vel altfor indtagne af det Kunstige, til at erkiende Naturen som Typus for det sande Store; og især fører vel den sildigere Tids Musik, hvori Kunsten er prædominerende, bort fra den Simpelhed, som Choralmusiken kræver. Nogle Decennier tilbage i Tiden havde Musiken en ganske anden Skikkelse hos os; hvad man dengang hørte med Velbehag og med Beundring, har nu en meget underordnet Værd; Nutidens Øre er bleven mere vant til det italienske Foredrag; muligen noget forvænt ved det. Inds. tør alligevel intet afgiøre i denne Henseende; imidlertid vil maaskee endnu hos de Fleste Musiken til Thaarups Hymne kunne minde om, at vor Schulz vidste at opsøge Naturens Grundtoner for sine herlige Melodier.

Men det er vel, hvad de sildigere Tider angaaer, ikke alene det Kunstige i Musiken i Almindelighed, der lægger Hindringer i Veien for, i Choralmusiken at levere noget Fuldendt. Den menneskelige Viden er bleven saa mangesidig og omfattende, og, hvad der forekommer Inds. at være et ypperligt Træk ved vore Tider, — den ene Videnskab ærer den anden, og rækker den ligesom venlig og tillidsfuld Haanden, med villig Erkiendelse af, at alt hvad der hedder Videnskab, er oprunden af een Rod, og at Træet med de herlige Frugter hæver sin

Digitized by Google

Krone længere, end til den udstrakte Befæstning; at al Isolering af det Videværdige ligger kun i vor Indskrænkning, da, naar vi betragte Videnskabelighed **in abstracto**, saa gives der kun een Videnskab. Den Fleersidighed, som herved opstaaer, maa upaatvivlelig forædle Aanden, idet den fremmer Humaniteten i Samfundet; den fordeler imidlertid de aandige Kræfter, hvilke en vis Eensidighed, under visse Betingelser, concentrerer. At denne Omstændighed maa have Indflydelse paa Tonekunstneren, synes saare naturligt; thi besidder han endogsaa udenfor Musiken ingen synderlig Cultur, og endnu mindre en høiere Dannelse, saa ville dog altid de Ideer, som influere paa hans Samtid og leve i hans Omgivning, mere eller mindre komme i Berørelse med hans Indre. Naar hos Æschylus den forvovne Prometheus maa bøde for sit dristige Foretagende, at have stjaalet af den himmelske Ild, og Vulcan, efter Jupiters Bud, heel utilbøielig dertil, hæfter ham fast til Klippen med Diamantsøm; saa minder Mythen om, saavel hvad der kunde udrettes ved Minervas Hielp, som at Diamantsømmene ikke mindre indskrænkede Friheden, uagtet de som kostelige Ædelstene forresten beholdt deres Værd.

Hvad Luther i sine Tischreden bemærker „von weltlichen und geistlichen Gesängen“, lader sig ogsaa anvende i denne Forbindelse: „Wie gehets doch zu“, — siger han, — „daß wir in Carnalibus so manche feine Poemata, und so manch schön Carmen haben, und in Spirituali-

hus, da haben wir so faul, kalt Ding?" Og svarer sig selv: „Ich halt, es sey dies die Ursach, wie St. Paulus sagt: video aliam legem repugnantem in membris meis." At et reent Sind og et fromt Hierte maae ansees for meest skikkede til at bevare og udtale det Hellige, bør ikke omtvivles, og heraf følger, at den menneskelige Svaghed i Almindelighed er til Hinder for den aandelige Musik, som for den aandelige Poesie. Indsluttet i sandselige Fornemmelser og sandselige Omgivelser, drages Mennesket lettest til disse, og besynger med Ord og Toner de ham bekiendte Gienstande, stundom med et Liv og et Udtryk, som den physiske Existents indbyder til, og som Mennesket, bundet til Støvet, føler sig henrevet af. Berøres derimod Harpens Strænge, for at betegne Menneskets Kald til en høiere Tilværelse, og hvad der staaer i Forbindelse med den, saa opstaaer strax en ligesom deelt Tilstand, og den ætheriske Sol smelter let de icariske Vinger, saa at den Begeistrede staaer Fare for, at synke til Jorden, næsten i samme Dieblik, da han hævede sig over den.

Tone-Stigen er en sand Jakobs-Stige, opreist paa Jorden, hvoraf det øverste Trin naaer til Himlen, og hvorpaa Engle stige op og ned; og Menneskene stige ved deres Hielp op, for at see „Herren", der staaer øverst paa den. At det nu visstnok især er den aandelige Musik, der løfter os opad, er unægteligt, og er derfor den første af al Musik, saaledes som Orgelet er det

Digitized by Google

første af alle Instrumenter. Men al Musik „af Høiheden oprunden er“, og bør aldrig være frivol. Det røber en høist besynderlig Skievhed i Tanke og Følelse, naar Enkelte med Haan see ned til den (profane) verdslige Musik; ret som om, for Exempel, et Skiemtedigt ikke skulde være istand til, at hæve os det Ringeste over Verdens Morads, fordi det ikke staaer i Psalmebogen. Jo vist nok udgiør ogsaa den verdslige Musik Trin af Jakobsstigen, men de nederste; og disse ere i høi Grad vigtige, da man ikke uden dem kan naae de høiere og de høieste. Pergolesi componerede Operaer, førend han componerede sit stabat mater! Naar nu Spørgsmaalet er om Aarsagen til Choral-Musikens Forfald, medens der udrettes saa store Ting in carnalibus, saa bliver det atter et Spørgsmaal, om Talen skal være om Kirkemusik i Almindelighed, og i saa Fald: om den virkelig er i Forfald? Til at besvare dette, maatte man have behørig Kiendskab til Kirkemusiken i sit Fødeland og første Hiem, Italien; nemlig med Hensyn til, hvad der endnu udrettes; Tydskland ikke at forglemme, især den katholske Deel deraf. Et saadant Kiendskab besidder Indს. ikke. Hvad Danmark angaaer, da har det maaskee aldrig været saa favoriseret som nu, i Besiddelse af Weise. At hans Toner ikkun lidet lyde og gienlyde over det ganske Land, deri har Mesteren og hans Værk aldeles ingen Skyld. Begeistringen vaagner i Menneskets Indre, men holdes vaagen ved udvortes Omstændigheder, og blandt disse er

udentvivl, Driften til at virke for det Almindelige, der er fælleds for alle Mennesker, det sikkreste (og maaskee ædleste) Middel, til at vedligeholde Aarvaagenhed for det Gode. Denne Drift vedligeholder Begeistringen og opflammer til Virksomhed. Homer havde ikke sjunget Iliaden, hvis han selv havde været sin eneste Tilhører; men for hvem uden for faa, udarbeidede Tonekunstneren sin Kirkemusik? I Særdeleshed med Hensyn til Choral-Musik i indskrænket Forstand — (Psalme-Melodier) — tilraaber enhver dansk Kirke ham sit **noli me tangere!** medens samtlige Europas Theatre tilvinke Componisten med Hæder og Guld. Er det saaledes at undre over, at Choral-Musiken gaaer i Staae, medens den profane Musik skrider frem med fordobblet Lyst? Det er jo vel nyttigt, ja maaskee nødvendigt, at en anordnet Choralbog tilkiendegiver, hvad der ene maa synges i Kirkerne; men dette **non plus ultra** er i Sandhed ikke til Gavn for Choral-Musikens Fremgang. Fuld, inderlig og varm Følelse for det religiøse Liv har vist ingensinde manglet ganske, og at Nutidens Componister forstaae at gribe Hiertet med deres Toner, bevise mangfoldige Steder selv i deres Opera-Musik, hvor Lyren er stemt til Alvor. Hvad om Kirkens Porte bleve dem aabnede? Hvad om aandelig Musik fik Adgang til huuslig Andagt? — Skulde der i disse Henseender Intet være at udrette?

Digitized by Google

Ved disse Hentydninger har Indf. forsøgt paa, at besvare et Spørgsmaal, hvis almindelige Interesse er større, end det ved første Diekast synes. Ere de Sider, hvorfra han har betragtet Sagen, rigtige, og de Vink, han har givet, værd at lægge Mærke til, saa kan maaskee det her Fremsatte ansees som en Indbydelse til den Skarpsindigere, til nærmere at drøfte, i hvorvidt den strenge Rigorist har Ret, der, som en **Laudator temporis acti**, udlægger den aandelige Muses Taushed, som et Tegn paa, at den ikke mere, som i en tidligere Old, kan finde den kraftfulde Rettroenhed, gjennem hvilken dens høiere Toner alene kunne bringes tilveie. Der hviler Nok paa Mennesket, hvorfor det fortjener at anklages; men, ved at forøge dets Skyld uden skiellig Grund, besvære vi kun os selv med en ny Brøde.

Digitized by Google

Anmærkning til foregaaende Afhandling.

Idet Udgiveren gierne modtog dette Bidrag, som et Tillæg til hans egne Betragtninger i foregaaende Hæfte over Musiken, kan han ikke andet end samstemme med den ærede Indsender i Hovedsagen. Det er mærkværdigt, hvor liden Sands vor Tid har for ægte Choralmusik, skiøndt den med sin hellige store Eenfold udgiør en vigtig Deel af vor evangelisk-christelige Gudstieneste. I en Tidsalder, hvor der er oprettet Selskaber til Musikens Udbredelse, i en Tidsalder, hvor de fleste Forældre, som have Raad dertil, lade deres Børn lære Musik, bliver det meer og meer Brug at udelukke Musiken ved høitidelige Leiligheder. Ved Barnedaab og Bryllupper udtrykke og forædle de skiønne Toner sielden længer Glæden, styrke sielden længer Haabet; ved Begravelser skienke de sielden himmelsk Trøst, — og en stiltiende Begravelse er nu høieste Mode. Man kommer i Kirken kort før Prædiken, saa gaaer man igien; og Psalmerne vedkomme ikke Gudstienesten, for en stor Deel af den finere Verden, dem overlader man Almuen. Selv ved festlige Vennemaaltider føler man liden Trang til at understøtte og forædle Munterheden ved Musikens Hielp.

Uagtet al den Øvelse i Sang og Strængeleeg i Husene, hører man der sielden noget godt. Istedetfor at lade Døttrene synge og spille lette og behagelige Ting,

Digitized by Google

skulde de nu alle være Virtuoser. Kun faa ere istand til at vorde det; af de andre, som ikke kunne det, trække de Klogere sig tilbage; de Andre giorde vel i at være ligesaa beskedne. Men hvad er saa Frugten af alle disse kostbare Øvelser? De vorde kun Penge- og Tidsspilde.

Dersom vi engang igien faae en ny-gammel Psalmebog, det vil sige: en Psalmebog, hvorfra den hellige Poesie ikke er udelukket; hvori der atter bliver optaget endeel af de skiønne Blomster fra en religiøs Tid, som en altfor prosaisk Gartnerkniv bortskar, da den sidste Urtekost blev bundet; saa burde udentvivl endeel nyere fortræffelige Choralmelodier med Sange optages, især de Schulziske, som i Kraft og Inderlighed visselig ikke staae tilbage for de bedste fra Reformationstiden.

Men at man forresten til andre Tider ogsaa har kunnet synge og nynne Psalmer fra Morgen til Aften, uden sand religiøs Følelse, derpaa har Historien flere Exempler; og det er mærkværdigt at de gudeligste Psalmer ofte bleve siungne til de profaneste Melodier. „Ved Frands den Førstes Hof — siger Warton* — hørtes intet andet, end Clement Marots Psalmer. Hver af den kongelige Familie og den fornemste Adel valgte sig en Psalme, og sang den paa den Visemelodie, hver leed bedst. Dauphinen Henrik, der var Elsker af at jage, holdt meest af: „Som Hiorten skriger efter ferske Vand“, og

* See Bidrag til den danske Digtekunsts Historie af Rahbek og Nyerup, 1 D. S. 220.

sang den bestandig, naar han gik paa Jagt. Madame de Valentinois, der havde en Kiærlighedsforstaaelse med den unge Prinds, tog: „Af Hiertens Grund o Herre!“ Dronningens Yndlingssang var: „Forskyd mig ei o Herre i din Vrede;“ som hun sang paa en Modens Dandsemelodie. Kong Anton af Navarra sang: „Hævn mig o Herre, tag min Sag!“ paa en Poitoudandsemelodie.

Denne besynderlige Skik, uden mindste Anstød at synge aandelige Sange paa de verdsligste Melodier havde man ogsaa her. I et meget gammelt Exemplar af Hans Thomisons Psalmebog findes vedtegnet saadanne Melodier som: „Engelskiønne Galathee, Rød som Rosen, hvid som Snee“, ved Dr. Morten Luthers: „Kom Hedningers Frelser sand.“ Ved en anden staaer der: „Jeg gik mig ud i Rosenlund, jeg agted der Diur at bede“, — eller: „Akeleyen er en smukker Urt.“ Ligeledes adskillige Steder: „De Trondhiems Damer de holde sig kiæk.“ etc.

Digitized by Google

Digter = Samtale.

Tre unge Digtere kom for nogle Aar siden ofte sammen om Aftenen, for at tale om Kunstværker og Poesie. Engang var især Talen om det Antike, eller saakaldte Classiske, og det Romantiske, hvorpaa der, som endnu af Mange, giordes en stærk Forskiel. Ludvig paastod, at det Romantiske blot tilhørte den nyere Tid, og at det var urimeligt at ville sætte sig hen i det Antike. Sigurd, den ældste, tog deraf Anledning til at yttre følgende:

„Jeg holder ikke meget af disse skarpe Inddelinger og Grændsebestemmelser. De forekomme mig i det Høieste kun at være til samme Nytte, som Himmeltegnene paa Globen: de existere kun i den Anskuendes Phantasie. Jeg har intet imod, at man giør dem, for at lette sig selv Overskueligheden. Det er vist til stort Gavn for Tydeligheden at sige: „Naar jeg trækker en lige Linie giennem de to bageste Hiul af Carlsvognen, saa er den første store Stierne, jeg støder paa, Polarstiernen.“ Herved bliver det Enhver let at finde Polarstiernen; og hvorledes vilde man ellers give en sandselig Beskrivelse af Veien til en Stierne mellem saa mange tusinde? Men naar han har giort det, saa veed Astro-

Digitized by Google

nomen, at det Ord Carlsvogn med samt den lille Biørn kun ere vilkaarlige Phantasiebilleder, der hielpe Videnskaben. Og saaledes skulde ogsaa Æsthetikerne indsee, at de Ord: Antik, eller Classisk, og Romantisk ikke ere andet, end slige Billeder paa Tidens Globus, for at sandseliggiøre sig visse Epocher i Kunstens Historie."

„Men — sagde Ludvig — Du vil dog ikke nægte, at det Antike eller Classiske forholder sig til det Romantiske, som Hedenskab til Christendom, som Indsigt til Anelse, som Nydelse og Glæde til Længsel og Veemod, som det bestemt Tydelige og Begrændsede, til det Dunkle og Uendelige, som kraftig Selvkiærlighed til et helligt Sværmeri, som det overskuelige Enkelte, til det utydeligt Sammensatte?" — „Kort sagt — faldt ham Sigurd i Talen — som det Skiønne til det Høie, som det Naive til det Sentimentale?" — „O ja! — svarede Ludvig — vi kunne gierne indbefatte Adskillelsen uden disse Benævnelser." — „Altsaa — vedblev Sigurd — har der intet Høit og Sentimentalt været i den antike Oldtid, og intet Skiønt og Naivt i den romantiske Periode?" „Jo det vel — men underordnet — og i enhver af disse Epocher uendelig meer af det Ene end af det Andet." — „Siig noget meer, kiære Ven! saa blive vi let enige. Men hvortil da den strenge Adskillelse?" — „Men det var dog den christelige Tro og Kiærligheden til Qvinden, som især udmærkede den romantiske Tid." — „Men vi tale jo ikke her om Forskiellen paa Oldtid og Middel-

Digitized by Google

alder, men om Forskiellen paa antik og romantisk Poesie. Og min Mening er, at hvor begge disse ere virkelig Poesie, der ligne de hinanden meget. Religion er ikke Poesie; dertil er hin for meget, skiøndt Poesien vel forbinder sig med Religionen. Overdreven Ridderforelskelse var heller ikke Poesie; dertil var den for lidet. Hvor Poesien virker, der virker det skiønne Menneskelige; og hvor Mennesker træde op i kraftige naturlige Forhold, der nærme de sig hinanden; og den Colorit, som Tidsforskielligheden giver dem, er ikke Hovedsagen, men tiener blot til Folie, eller Baggrund for Billedet.

Dersom vi betragte det Mystiske, det sværmerisk Oversandselige, som det Romantiske; saa hører herhen al den indiske Poesie og den ægyptiske Kunst. Og selv i den græske Poesie, hvis vi kiendte dens ældste lyriske Udbrud, vilde vi vist finde meget, som lignede de ældre katholske Hymner. Alt hvad der hørte til Mysterierne har havt dette Præg. Til den nyere philosophiske Følelse og Humanitet slutter sig Platos Dialoger og dristige Digterbilleder." — „Men Kiærligheden — vedblev Ludvig — „var dog en Ingredients, som ikke tilhørte den antike Tid, men først opstod i Riddertiden." — „Ogsaa deri kan jeg ikke være enig med dig — vedblev Sigurd; — „sand Kiærlighed characteriserer ikke Riddertiden. Det var blot Forelskelsen i smukke qvindlige Former, og denne finde vi vel saa godt skildret hos de græske Idyldigtere, hos Ovid og hos Tibul, som hos de ridderlige Minne-

Digitized by Google

sangere. Det var først i den ridderskabelige Periode, at Følelsen for Qvinden forbandt sig med Tanken og med en oversandselig Begeistring. Men mon det er for intet, at vi kalde denne Kiærlighed den platoniske?"

„Naar Du berøver den romantiske Tid sine Fortrin", — raabte Ludvig — „hvad har den da tilbage? I det Plastiske og Naturlige kan den ikke maale sig med det Antike." — „Meget meer end de Herrer, der kun ere opdragne paa Græsk og Latin, troe!" svarede Sigurd. „Vore gamle Kæmpeviser, det tydske Niebelungenlied, staae ikke langt tilbage for Homer. Er der meget gientaget og monotont i hine, saa er det ogsaa Tilfældet hos denne. Allerede Horats har anmærket: Interdum dormitat bonus Homerus; og dette Interdum er endda ikke saa sieldent. Men derfor blive de store herlige Skildringer i Homer, hvoraf vi blot kiende en længst forsvunden Helteold, lige fortræffelige og uskatteerlige; og det er ogsaa Tilfældet med vore Heltesange. Den hedensk-nordiske Poesie har meget tilfælleds med den græske. Den er ligesaa naiv, et tro, skiøndt groteskere Billed af Naturen, uden Sværmeri. Og hvilken Genialitet i den nordiske Mythologie! der i Aand og Sandhed har saameget fælleds med den græske, at Mange derved ere forledede til at troe, at den kun var et Slegfredbarn af hin.

Hovedsagen i al Poesie bliver, som sagt, det skiønt opfattede Menneskelige; og det kan opstaae til alle Tider og i

Digitized by Google

alle Nationer. Tidsalderen giver kun disse Skiønheder Tilsnit, forskiellig Farve og Composition; men for Tegning og Sandhed raader den evige Natur selv. Derfor er ogsaa den slaviske Binden til en vis Form upoetisk; ligesaa det altfor ængstlige Costume, der mere vedkommer Antiqvaren end Digteren. Noget ganske Andet er det, at vi ikke af Uvidenhed skulle forbigaae de characteristiske Træk og Motiver, som Historien byder os, og at vi ikke paa en smagløs Maade blande det sig selv Modsigende, som ofte var Tilfældet i foregaaende Aarhundreder. Men var ikke Dante stor, selv i sine groteske Blandinger? Vare ikke Shakespeare og Calderon store, uagtet disse? Have Goethe og Schiller og flere gode nyere Digtere ikke blandet deres Tid med ældre Tider? Hvortil da de ængstelige strenge Adskillelser mellem Antik og Romantisk? Det er som med Bygmesteren! Han har græsk og gothisk Bygningskunst for Øine; er det ikke naturligt, at han efter sin Følelse og Smag bruger noget af begge, og ikke holder sig slavisk til en bestemt Regel? Og hvilken Regel skulde han ogsaa holde sig strengt til? Man træffer uafladelig forskiellig Stil; thi det ligger nu engang i Kunstens Natur, ikke at staae stille, men at bevæge sig paa forskiellig Maade, hvorved undgaaes Nødvendigheden af blot at copiere foregaaende Former.

Ligesaalidet altsaa som den gode Bygmester kan dadles, fordi han selvstændig og kiæk forbinder det Gamle

med det Nye, naar det skeer med Smag, Forstand, Hensigt, og uden Berniniske Overdrivelser; ligesaalidet kan Nutidsdigteren dadles for sligt. Hovedsagen i al skiøn Kunst er dog Genie, og hvor det findes, der kommer det andet af sig selv; og giør det ikke det, saa skeer det aldrig; thi aldrig har endnu ængstlige, strenge, spidsfindige Forskrifter frembragt noget Kunstværk."

De gode Venner fortsatte denne Samtale; der blev talet meget om genialske Dommere, der ere ligesaa sieldne at finde, som genialske Kunstnere; saa at man vel kan sige, at ligesaa meget Fuskerie som der er i Kunsterne, ligesaa meget, og maaskee mere, er der i Bedømmelsen deraf.

„Det allerværste er — sagde Sigurd — at disse vrange ubillige Domme, der ikke blot opstaae af Tomheder i Hovedet, men ogsaa — hvad der er værre — af Tomheder i Hiertet, — knække mangen Spire, og bringe selv Tvedragt og Miskiendelser tilveie imellem gode Kunstnere."

Efter endnu at have fortsat disse Betragtninger videre, skiltes Vennerne ad, efter at der først var givet Opgaver til Digtninger, der skulde forfattes imidlertid og oplæses i næste Møde. Man tog Anledning af hvad der idag var omtalt. Sigurd fik — som billigt — det Hverv at skrive en romantisk Fortælling, der dog skulde være antik. Ludvig skulde skrive en Novel om en billig

Digitized by Google

og genialsk Kunstdommer, og Vilhelm een om to udmærkede forsonede Digtere af forskiellige Skoler.

Men førend de gik raabte Ludvig: „Hør Sigurd! Du sagde, og udentvivl med Rette, at Hovedsagen i al Kunst er Genie.“ — „Ja — faldt Sigurd ham i Talen — „og det maa der ogsaa være i Fortællingen saavelsom i Romanen; hvorfor ogsaa Jean Paul ender sine æsthetiske Betragtninger over denne, med de mærkelige Ord: „Det sidste, men maaskee vigtigste Vink, man kan give Romanskrivere er dette: Venner! haver kun fortrinligt sandt herligt Genie, saa skulle I see, hvorvidt I drive det.“

„Og som Pilatus spurgte: Hvad er Sandhed? — saa kunde jeg være fristet til at spørge dig: hvad er Genie?“ sagde Vilhelm. „Jeg kunde give dig mange nytydske philosophiske uoversættelige Diffinitioner, — svarede Sigurd — „men vi ville dennegang nøies med hvad den herlige humoristiske Claudius siger derom.“ — Han gik hen, hentede Wandsbecker-Bothen, og oplæste deraf følgende:

Om Geniet.

„Jeg forestiller mig tit, i mine ledige Timer, et Sprog som et Bundt Kiæppe; til hver Kiæp er der fasttryllet en forhexet Prindsesse, eller en ulykkelig Prinds; og saa anseer jeg da den Mand, som forstaaer sig paa det, som et Søndagsbarn, der kan see Aander, mens

de andre kun see Kiæppen, og ikke andet end den. Man siger, at den der forstaaer at høre, kan løse en slig Prindsesse fra sin Fortryllelse, og binde en Alf eller Nisse til Stokken igien. Saaledes gaaer det bestemt til med Sprogene; og saavel Stavene som Aanderne ere underkastede store Forandringer. Disse Forandringers og denne Fremgangs Historie er et meget fint Studium. Der udfordres et philosophisk Følehorn, som ikke er enhver givet; og uden dette kan der kun siges lidet Sundt om en Mand og hans Smag, samt hans Efterlignere; hvilket den Mængde Afhandlinger i Qvart og Octav noksom bevise. — Sokrates talede om en Genius, som hviskede ham i Øret, og Tusinde snakkede og snakke efter ham, om en Genius. Maaskee forholdt sig den Genius, Socrates talede om, til den som de tusind andre omtale, som en gammel Barde og Prophet, til de Minstrells og Balladesangere, hvilke Dronning Elisabeth viste følgende Ære paa det sorte Bræt: „Alle Zigeunere, Landstrygere og Minstrells sættes i Tugthuset i Neumünster." — Maaskee var det dog ogsaa anderledes; thi det er endnu ikke afgiort, hvad Socrates har meent, og hvad de tusind Andre meente. Naar een har skrevet en Bog, og man læser i Bogen, og det virker saa forunderligt, som om man skulde afsted i Doctor Faustes Kappe, saa at man ligesom staaer op og giør sig reisefærdig; og naar man saa kommer til sig selv igien, taknemmelig vender tilbage til Bogen; — da skulde jeg næsten troe at Autor havde

skrevet med Genie. Men min Fætter vil indvende, at dermed er intet sagt; at man ikke vil vide, hvo der har Genie, men hvad Genie er. — — Genie altsaa — er — er — er en Hvalfisk! Ganske rigtig! Geniet er en Hvalfisk, som kan beholde en Idee tre Dage og tre Nætter i Bugen, og derpaa spye den levende ud paa Land. Det er en Hvalfisk, som snart farer hen giennem Dybet i stille Storhed, saa at Folkene i Vandverdenen faae Koldfeber deraf; snart farer i Veiret og leger med Tredækkere; ogsaa hæver det sig undertiden med Hæftighed høit op af Havet, og giver Anledning til et stort og sieldent Syn. Ikkegeniet derimod er et dødt Hvalfiske-liig uden Spæk, som flyder omkring for Vind og Veir, og lugter for de sorte og hvide Biørne (Journalister og Døgnskrivere), som derpaa komme gaaende derhen over Isen, og give sig til at æde deraf. — Det menneskelige Legem, fuldt af Nerver og Aarer, i hvis Midte den menneskelige Siæl sidder, som en Spindevæv i Midten af sit Næt, kan lignes ved en Harpe, og Tingene uden om i Verden, ved Fingrene, som spille paa Harpen. Alle Harpestrænge bæve, og give en Lyd fra sig, naar de berøres. Men nogle Harper have en saa lykkelig Bygning, at de strax tale under Kunstnerens Hænder, og deres Strænge ere saa inderlig oplagte til at bæve, at Tonen river sig løs fra Strængen, og udgiør et selvstændigt ætherisk Væsen, som svæver omkring i Luften, og fylder Hierterne med sød Tungsind. Og dette lett:

Digitized by Google

ætheriske Væsen, som bevæger sig saa frit omkring i Luften, naar Strængen alt har ophørt at klinge, og fylder Siælen med sød Tungsind, kan ikke faae andet Navn i Daaben end Genie. Og den Mand, paa hvis Hoved det sætter sig, som Uglen paa Minervahielmen, det er en Mand af Genie. Og den gunstige Læser vil formodentlig nu — bedre end jeg — vide, hvad Genie er! Dette Genie, der for saavidt er en blot Naturgave, faaer nu en forskiellig Retning, efter den ganske individuelle Tilstand, hvori Mennesket befinder sig, eller har befundet sig. Der giøre nu Vugge og Amme og Fibelbræt og Bopæl og Sprog og Natur og Religion og Lærdom, hver sit, til enten at nedtrykke eller bringe det i Gang. En ganske særdeles Fortieneste i at nedtrykke, har Philosophien, saaledes som den almindelig taget er i Brug. Mange gode Herrer, som have hørt om Ideer, der skulle ligge dybt skiulte i Naturen, og som maae bringes til at see Dagens Lys ved Jordemoderkunster, abstrahere Naturen Skindet over Ørene, og udgive deres magre Spøgelser for slige Almeentanker eller Ideer. Og Tilhørerne, som vænnes til disse Spøgelser, miste lidt efter lidt den Gave, at modtage Indtryk af en Verden, hvori de leve. Alle de Hager i deres Siæl, som skulde hæfte fast ved den virkelige Naturs Indtryk, slibes bort, og alle Billeder falde dem kun perspectivisk og dioptrisk i Øiet og Hiertet."

„Denne humoristiske og genialske Betragtning af Geniet" — raabte Ludvig — er sikkerlig mere værd end mange forskruede Definitioner, hvori der ei er Funke af sund Menneskeforstand, mindre af Genie. Men om vi nu ogsaa antage, at Geniet er det Fornemste i et Kunstværk, saa maa man være ligesaa langt fra at miskiende det i sine mindre Virkninger, som fra at finde det, hvor det slet ikke er. Jeg forestiller mig Geniet som et Biergværk med Metaller: Sølvet findes sieldent, Guldet endnu sieldnere; men Jern og Kobber ere ogsaa godt Malm, og deres større Mængde erstatte deres Sieldenhed. Dersom det ikke var, vilde vel ingen af os vove paa næste Gang at medbringe Fortællinger." — „Det er sandt, — svarede Sigurd — vi ville strax begynde med en Captatio benevolentiæ. Hanc veniam petimusque damusque vicissim." Dermed skiltes de ad for dengang.

Ved næste Møde forelæste Sigurd sin Fortælling.

Den italienske Digter blandt de Vilde.

I en Stad i Italien, der ved flere store Mænd, som heldigviis levede sammen omtrent paa een Tid, havde hævet sig til en betydelig Høide i Videnskab og Kunst, hvortil ogsaa Studium og nøiagtigt Bekiendtskab med den gamle Literatur ikke lidet bidrog, levede en Digter, der udmærkede sig ved en overordenlig Phan=

Digitized by Google

tasie og en varm Følelse, forbunden med et stort Talent til at udtrykke sig med Ynde og Sødhed i Sproget. Men den Sandselighed og Yppighed, der overalt herskede i Italien, virkede ogsaa paa ham, og gave hans Sange, uagtet det smukke og følsomme deri, ofte noget anstødeligt, som vi saa ofte finde det i Middelalderens erotiske Fortællinger. Han søgte at giøre sin Lykke til Hove, da han var en Adelsmand af gammel Slægt; men det gik ham ikke bedre end den ulykkelige Tasso hos Hertugen af Ferrara: han faldt i Unaade, og maatte, skiøndt han vidste sig uskyldig, endnu ansee det for en stor Godhed, at blive bragt paa et Skib over til et, efter sin Opdagelse endnu saare lidet kiendt Land, i en anden Verdensdeel. Og havde det endda været til et varmt Himmelstrøg; men Skibet bragte ham, efter en usikker og stormfuld Fart, til et nordligt, koldt og stormfuldt Land, hvor hans Landsmænd forlode den kiælne og til et mildt Klima vante Italiener, som en Robinson, mellem lutter Vilde.

Lykkeligviis var det ingen egenlige Menneskeædere, skiøndt han havde al Grund til at troe det i Førstningen. Han havde bygget sig en lille Hytte paa et afsides Field, hvor een af de Vilde, som kunde tale lidet af hans Sprog, ofte besøgte ham og var hans eneste Ven. Een Dag fortalte denne ham, at deres Stamme havde Krig med et Nabofolk, at det var overvundet, og at han havde været med at drikke Blodet af den første Fiende,

der faldt i deres Hænder. Vor Digter gyste; men trøstede sig dog, da han hørte: han kunde være ganske rolig, og havde intet at frygte; man spiste ellers ikke Mennesker.

I to Aar havde han allerede levet saaledes, og imidlertid af sin Ven lært noget af de Vildes Sprog. Denne kom en Dag til ham med et fornøiet Ansigt og sagde, idet han bragte en Anden med: „Det er vel, at at Du nu har lært noget af vort Tungemaal. Her bringer jeg dig en ny Ven, som Du kan leve med i mit Sted; thi jeg selv kommer ikke mere. Jeg har havt den Lykke ved Lodkastning at blive den Herold, som vort Folk hvert femte Aar sender til vor Gud, med Bønner og Anmodninger om, hvad Landet især behøver. Følg min Ven imorgen hen i Lunden, saa vil Du see min hurtige Hedenfart.“ Dermed tog han Afsked med den italienske Digter.

Denne fulgte næste Morgen ved Solens Opgang sin ny Staldbroder paa en Fieldkant, hvorfra man havde Oversigt, af hvad der foregik i Dalen. En stor Mængde af Folket var forsamlet. Tre Krigere stode med skarpe Kastespyd, som de holdt i Veiret; paa disse blev Digterens Ven nøgen kastet; han blev strax giennemboret, og opgav Aanden uden mindste Skrig eller Klage.

Digteren gik tilbage med sin ny Ven og fældte Taarer over, at den Eneste han kiendte og elskede her,

Digitized by Google

saaledes var berøvet ham. Men han lærte snart ligesaa godt at kiende den Anden, der et Par Aar derefter bragte ham til et gyseligere Skuespil. Kongen var død, og den italienske Digter skulde en Aften i Maanelys see hans Grav. Han vidste vel, at der i den Anledning havde været store vilde Fester; men han holdt sig som en Eremit i sin Hytte, og var glad ved at han fik Ro der til at digte. Daglig beskieftigede Poesien ham; i det velklingende Sprog udtalde han sin Længsel og Veemod, og det forekom ham, ligesom han var hiemme, naar han i det mindste kunde tale Modersmaalet med sig selv.

Den vilde Ven bragte ham nu en Midnat i klart Maanskin til Kongens Grav. Han havde udtrykkeligt lovet ham, at giøre det paa en Tid, da der slet ingen andre vare tilstede; thi den stakkels Skiald var bleven ganske tungsindig og folkesky, især for disse vilde Mennesker.

„Hvorledes? — raabte han, da han paa den slette Mark nærmede sig Kongens store Gravhøi; „Du holder godt Ord! Du har lovet at bringe mig herhen i Eensomhed, og der ride jo, — ja jeg tør vædde, jeg kan tælle dem her — vist et halvhundrede Ryttere omkring Graven.“

„Det er intet uden Dødninger! — sagde den Vilde leende. See nærmere til.“ Den bange Digter mærkede nu, at disse Ryttere paa deres Heste holdt sig ganske ubevægelige. Da han kom nærmere, opdagede han lutter

Digitized by Google

Ansigter, som paa Liig. Det vare de ogsaa. Det var Kongens nærmeste Slægt, fornemste Embedsmænd, som man havde myrdet med samt deres Heste, udstoppet, udspilet og plantet paa Stænger omkring Gravhøien.

Dette Syn nedslog den stakkels bløde Skiald endnu mere. Han skyndte sig tilbage til sin Hytte, og gik fra den Tid af endnu sieldnere ud. Dog fornøiede det ham, fuldkomment at lære de Vildes Sprog, og han skrev endog smaae Digte deri, aflempede efter deres Fatteevner.

Dette morede dem meget. Han havde siden ofte Besøg af den ny Konge og hans fornemste Mænd. At han kunde skrive og giøre Vers, betragtede de som et Slags Hexeri, og man havde den største Ærbødighed for ham, som for en mægtig Troldmand.

Paa den Tid indtraf der en mærkelig Hændelse, som først satte Skræk i Landets Indbyggere; men det blev ved den blotte Skræk. En stor Krigshær fra et fiernt Land nærmede sig. Kongen her havde allerede belavet sig paa en blodig Kamp, da den fremmede Drot forlangte en venskabelig Samtale med ham, paa Grændsen af hans Rige. Her opklarede det sig nu, at han kun var kommen, for at see og tale med den italienske Digter; hvilket strax blev ham tilladt, tilligemed en Slægtning af ham, en ung Qvinde af overordenlig Skiønhed.

Den stakkels Skiald, hvem Modgang og Bedrøvelse havde svækket, skiælvede fast over sit hele Legeme, da den

Digitized by Google

fremmede Drot indtraadte i hans Hytte, saa barbarisk og forfærdelig saae han ud. Han var fiirskaaren og kæmpehøi. Hans Ansigt havde Kraften og den Blæst hvorfor det bestandig var udsat, givet en Kobberfarve. Under hans brede Pande, med de stærkt fremtrædende Tindinger og ikke meget tykke Haar, lurede et Par smaae sorte Øine, fulde af Liv, Grumhed og List. Han havde et langt Skiæg; hans Smil var indsmigrende, naar han vilde; Stemmen var huul og stærk som en Torden; med de kæmpestore Hænder bedækkede han næsten Italienerens Arm, idet han greb hans Haand, for at trykke den. Den unge Qvinde var ligesaa udmærket paa sin Maade. Hun var ligesaa høi som den italienske Digter; den fyldigste Yppighed var forbunden med den yndigste Smekkerhed og fasteste Kraft. Et Hav af Guldhaar nedbølgede over hendes Skuldre og kun halvbedækkede Barm. Hendes Ansigt var sværmerisk, i de store blaae Øine stode hyppige Taarer, som fløde ned over hendes Rosenkinder. Undertiden aftørrede hun dem med de sneehvide Hænder, idet hun bestandig sukkede en Mands Navn.

„Bryd dig ikke om hendes Sorg! — sagde den vældige Kæmpe. „Hun begræder sin Husbonds Forliis. Jeg skal nok skaffe hendes Mand igien. Han er draget i fierne Lande, hvor vi ville indhente ham. Men nu er jeg først kommen til dig, for at lære, hvordan man digter og skriver Bogstaver.

Digitized by Google

Det smigrede den gode Italiener meget, at en saadan vældig Kæmpe vilde som en Dreng gaae i Skole hos ham. Den deilige Qvinde kom med i Underviisningstimen, og lærte meget hurtigere end Kæmpen at skrive, med sin velskabte hvide Haand, skiønt stor og fyldig, efter hendes hele øvrige Legemsdannelse.

Man kom nu til Versene. Og her troede Italieneren ret at ydmyge den Vilde, med at oversætte ham nogle af sine egne Digte. Men Kæmpen sagde: „For lange! For megen Snak! Latterlig Blødhed. Man hugges i Stykker — flere Stykker. Stærke Bogstaver for! Ild og Mørke!"

Een Dag var de To alene, og Talen kom paa Heltelivet. Den italienske Digter troede ved denne Leilighed endnu at tvinge den vilde Høvding til Ærbødighed, ved at fortælle ham om sine Forfædre, de mægtige Romere, og deres Bedrifter; især om Julius Cæsar, der havde overvundet Germanerne. Kæmpen smilte foragteligt og sagde paa sin sædvanlige afbrudte Maade, med Ophold efter de kort udstødte Ord:

„List mod Kraft!
Listen seired.
List s k a l seire
Med Kraft forenet.
Men hvorfor?
Hvad vilde Cæsar?
Giøre Slaver.

Digitized by Google

Jeg giør frie.
Dræbe Mænd?
Jeg bringer Livet.
Skiønnere Liv,
Efter Døden.
Hvad vilde Cæsar?
Vinde Land.
Men Kampens Sønner
Stride for Kampen,
Kampen selv!
Egennytte
Hylder Trællen.
Ingen Fromhed,
Kun Høvdingshøihed
Cæsar kiendte.
Ingen Himmel!
Evige Guder
Boe i Himlen;
Siælevandre
Tit paa Jorden.

De sidste mørke uforstaaelige Ord sagde han med en ubeskrivelig Høihed, og med et Ildblik, som bragte Italieneren til at slaae Øinene ned.

Hans eneste Trøst var endnu, maaskee at vinde den skiønne Qvindes Hierte. I hans Ungdom havde den ene Forelskelse afløst den anden. Her i dette fremmede Land og i en senere Alder, nedtrykt af Gienvordigheder, havde han længe ikke tænkt paa Kiærlighed. Men nu

Digitized by Google

vaagnede den igien, i sin hele Fylde, uagtet hans Alder, og han var forfængelig nok til at haabe, at Veltalenhed og den slebne Verdens fine Kunster skulde bøde paa Aarene, og faae den skiønne Qvinde til at glemme hendes forsvundne Mand.

Men her gik det ham med Kiærligheden, som hos den vældige Kæmpe med Tapperheden. Han forelæste den Skiønne nogle af sine Digte, og haabede ret at smelte hende, med de smukke og ofte virkelig rørende Skildringer. Men Oversættelsen af disse bløde Digte standsede netop hendes Taarer. Med et ligesaa foragteligt Smil, som hendes tappre Ledsager raabte hun:

Ei Du kiender
Salig Elskov.
Kun dig hidser
Blodets Attraa.
Du forstaaer ei
Maanens Straaler,
Ikke Smilet
I Siælens Taare:
Naar Solen skinner
I Foraarsregnen,
Naar skiønne Regnbu'
Mørket pryder.
Glimt er Elskov
Af Himmelglæden.
Abildblomsten

Digitized by Google

Æble vorder;
Men Jomfrurosen
Bær ingen Frugter.
Usynlig Duften
Vingen hæver.

Med disse Ord vendte hun ham foragteligt Ryggen og kom ikke mere igien. Den stakkels Digter kunde ikke taale disse Krænkelser. Af en ulykkelig Skiæbne bestemt til at tilbringe sine sidste Aar mellem en Skare Vilde, havde Følelsen af hans Fædrelands store Bedrifter og af den Aandsdannelse, som han smigrede sig med at besidde fremfor disse Barbarer, der omringede ham, holdt ham i Veiret; men da han nu ogsaa saae sig her aandelig foragtet, og selv af den, der havde vundet hans Hierte i høi Grad, kunde han ikke længer udholde det. Han faldt i en stærk Feber, hvorfor ingen i dette vilde Land kunde helbrede ham.

En Dag, da han laa i Feberhede, traadte den vilde Høvding ind i Hytten med den skiønne Qvinde. „Du har lært mig at skrive Bogstaver — sagde han — derfor er jeg dig Tak og Belønhing skyldig. Du har forresten levet al din Tid som en feig Mand, og den gustne Hex venter dig dernede i sine mørke Huler. Men Du skal komme til mig, og Du skal komme til hende, som Du elsker, efter Døden. Du skal have den Hæder at prydes med Dødsmærke af min egen Haand."

Med disse Ord giennemborede han den Syge med sit Spyd og forlod ham. Den skionne Qvinde smilte medlidende og kastede Blomster paa Liget. Faa Dage derefter drog Høvdingen mod Nord med sit talrige Krigerfølge.

Det var Odin; den skionne Qvinde var Freya. Den italienske Digter var den romerske Ridder Publius Ovidius Naso.

„Det var en dristig Fiction!" raabte Ludvig, da Fortællingen var til Ende. „Og dog kunde denne Opfindelse — sagde Sigurd — have historisk Mulighed. Det var omtrent paa den Tid at man formoder Odin drog fra Tanais til Rusland. Man formoder ogsaa, at han har lært Bogstavskriften af Grækerne. En Romer kan ligesaa godt have lært ham den; og det var ikke umuligt, at Rygtet om den romerske Digter, der kunde skrive, havde bragt ham til paa Veien at besøge Geternes Konge i Tomi, hvorhen Ovidius af Augustus var landsforvisst, formedelst en ubekiendt Forseelse. Min lille Fortælling er egenlig kun en Slags Charade eller Gaade, der faaer sin Betydning i det Dieblik, den bliver løst. Imidlertid troer jeg dog, at jeg her ret naturligt har forbundet det Antike med det Romantiske, hvilket var

Digitized by Google

det, jeg skulde. Jeg længes nu efter Ludvigs Fortælling om den billige Kunstdommer, og haaber, at han selv, med Hensyn til mig, vil foregaae sin Opgave med et godt Exempel."

Aesthetik.

16.

Om Poesien i Almindelighed, og dens Hovedinddelinger.

Poesien er den Kunst som ved Sproget fremstiller det Skiønne. Dette skeer, som allerede sagt, ved at skildre Handlinger, Tanker, Følelser, Forestillinger, Lidenskaber og Characterer, med deres indvortes Bevæggrunde. Til at opfatte disse idealsk hører, som til alle Kunster, den skabende Phantasie, der indbefatter Forstanden og Følelsen. Men Poesien er den af de skiønne Kunster, som efter sin Idee bruger de fleste og forskiel-

Digitized by Google

ligste Siæleevner; thi Digteren behøver den dannende Kunstners Phantasie, til at forestille sig og fremstille legemligskiønne Gienstande; han behøver Musikerens Følelse, til sin Begeistring, og Philosophens, ikke abstracte, men empiriske Tænkekraft, forbunden med en Tænkekraft, som den blotte Metaphysiker ikke har, og som holder Digteren skadesløs for hins theoretiske Virtuositet, nemlig den: at tænke mere levende over de enkelte Gienstande; fordi Phantasien skiærper det aandelige Syn, til bedre at opfatte det Characteristiske og Eiendommelige. Digteren udtrykker det Aandeligtskiønne umiddelbart og det Legemligskiønne middelbart, ved sine Ord; de dannende Kunstnere giøre det Modsatte med deres Stof; saalidt som nu altsaa det Aandelige staaer under det Legemlige, saalidt staaer Poesiens Skiønhed under de dannende Kunsters. I disse er det dog fornemmelig Ansigternes Udtryk der tolker det Aandeligtskiønne og Characteristiske; vel ogsaa Formen og Stillingerne af Legemet noget, men mindre. Dog hvad er dette imod Ordet, der udtrykker den hele Række af vexlende, paa hinanden følgende bestemte Tanker og Forestillinger? ikke den blotte øieblikkige Tilstand, der viser sig i Blikket, Minen, Bevægelsen og Skabningen. Poesien er altsaa den Kunst, der meer end alle andre fremstiller det Aandeligtskiønne. Og nu det Sande, det Gode? Hvilket Skiønt optager mere i sig af dette, end det Aandeligtskiønne? Skiøndt Musikens

Digitized by Google

Anelser ere høiere, og ligesom synes at gaae ud over den jordiske Tilværelse, saa ere de dog kun dunkle Anelser, der lettere forbinde sig med et lidenskabeligt Sværmeri, end den ægte Poesie, der er klar ved Tanken og den bestemte Forestilling. Poesien er den eneste Kunst, som tænker umiddelbart, og ikke blot antyder sine Tanker i Former, Billeder eller Toner, eller er en Tolk for Andres Tanke; den staaer derfor i den inderligste Forbindelse med Videnskaben, og kræver de fleste Kundskaber og den modneste personlige Dannelse af sine Dyrkere.

Poesien har tre Hovedformer. Digteren kan enten skildre sine egne Forestillinger, eller andre Menneskers Handlinger og Characterer; eller han kan forbinde disse to Former, ved at sætte sig selv personlig ind i fremmede Menneskers aandelige Natur, og fuldstændiggiøre det Manglende med sin egen, forsaavidt at der er noget Aandeligt fælleds for alle Mennesker. Den første Poesie er subjectiv, den anden objectiv, den tredie objectiv-subjectiv. I den første hersker især Følelsen, i den anden især Indbildningskraften; — den tredie forbinder begge ved en større Virksomhed af Forstanden, der tvinger Følelsen og Indbildningskraften i bestemtere Former og Skranker.

Den subjective Poesie, hvis Stof er den begeistrede Strøm af Digterens egne Ideer, har efter sin Natur meest af det Musikalske. I Oldtiden sang Digterne og

Digitized by Google

Skjaldene virkelig ved Harpen eller Lyren, og vi kalde derfor denne Art af Poesien den Lyriske.

Den objective Poesie er fortællende; og Fortællingen forudsætter større Ro, end den umiddelbare Yttring af subjective følelsesfulde Forestillinger. Hvor der kan være Ro nok, der maa ogsaa være Tid nok, altsaa kan denne Digtart udfolde sig mere i det Brede, og dvæle længer ved enhver enkelt Gienstand, end de andre Digtarter; den er heller ikke saa indskrænket i Valget af sine Gienstande; thi Fortællingen forbinder let, med Kunst og Smag, flere Handlinger paa en skiøn Maade til Eet. Winkelmann anmærker, at Ro er i Billedhuggerkunsten en Betingelsesform for Skiønheden; og saaledes kunne vi vel ogsaa sige, at den fortællende Digtart har noget af de dannende Kunsters Natur, ligesom den lyriske af Musikens. Derfor tiener i den fortællende Kunst Grækeren Homer især til Mønster. At den poetiske Fortælling, naar den skal opnaae Skiønheden, maa behandle de vigtigste, værdigste Gienstande, følger af sig selv; det var altsaa naturligt, at i Oldtiden de religiøse Forestillinger om Guderne, samt Heltenes Bedrifter gave Stof til slige Digte. Grækerne kaldte et saadant Værk et Epos, formodentlig, fordi det var det ordrigeste af alle Digtarter, og deraf kommer Benævnelsen: episke Digte, hvilken vi her bruge som Kunstord, til at betegne al objectiv fortællende Poesie.

Digitized by Google

For den lyriske Digter ere altsaa blot Billeder, Tanker og Følelser Stoffet, hvormed han skildrer sin egen Forestilling og Sindsbevægelse. I det episke Digt fortælles fremmede Begivenheder. Men i den subjectiv-objective Poesie bliver det Episke atter paa en Maade lyrisk. Ligesom Digteren nemlig taler selv i den lyriske Poesie, saa lader han her sine Personer tale, hver efter sin egen Tilstand, Characteer og Natur. Hvad der i den episke Poesie var Begivenhed, noget Skeet, der havde efterladt en udvortes Form, gaaer her for sig med sine indvortes Bevæggrunde; berettes ikke som et Perfectum eller Plusqvamperfectum, men stilles frem for os i et Præsens, der forbereder Futurum, indtil Catastrophen indtræffer. Begivenheden vorder Handling, Daad. Som en Følge heraf maa den indskrænke sig i en bestemt Retning; den episke Bredde forgaaer tillige med den episke Ro; Floden inddæmnes til et prægtigt Vandfald. I Rolighedens Sted indtræder den lyriske Begeistring, Pathos, det Lidenskabelige; men ikke, som i det egenlig Lyriske, personligt af Digteren; han selv maa her staae over sit Værk, og dele meget, skiøndt ikke alt, af Epikerens Ro. Thi naar vi tale om Ro i Epopeen, saa mene vi naturligviis ikke Fabelens, men Digterens, der med Besindighed og Fornuft skildrer endog de vildeste Lidenskaber. Men i den subjectiv-objective Poesie tale de Handlende selv, og altsaa falder denne Ro bort i Udtrykket, men viser sig derimod i Compositionen af det Hele.

Da nu denne Digtning umiddelbart fremstilles i Handling, Daad, og da en Daad paa Græsk hedder Drama, saa kommer deraf Benævnelsen dramatisk Poesie, hvormed vi betegne denne sidste Hovedafdeling.

Falken.

(Et Polsk Folkedigt.)

Hjem Storken kom fra fremmed Egn,
Paa Laden den bygged sin Rede;
Men ingen Kriger vendte hjem
Fra fjerne Land, hvor de strede.

Og tæt ved den tykke Egeskov
Kan friske Grave man skue,
Der stander et Kors af Egetræe
Paa nysopkastede Tue.

Digitized by Google

Fra fremmede Lande kommer en Falk,
Paa Korset ned den daler;
Og dybt fra Graven lyder en Røst,
Saa sørgelig den taler.

Stemme fra Graven.

O siig mig dog, Du Falk saa troe!
Har ei Du seet min Pige?
Har ei Du seet min Hjertensven,
Og min elskte Moder tillige?

Falken.

Vel saae jeg din Pige, vel saae jeg din Ven,
Og din Moder, som ømt dig pleied;
Men ene din Falk er kommen hid
Af alle de Kjære, Du eied.

Saa lifligt puster den lune Vind,
For Vinden bøier sig Sivet,
Din Mø har valgt sig en fager Mand,
Har Tro og Love ham givet.

Digitized by Google

Stemmen.

Og svandt den rene Foraarssnee,
Saa blev dog Bækken tilbage.
Thi tag mit Sværd! til min Hjertensven
Du skal med Sværdet drage.

Og meld ham, at en Tyrk har dræbt
Hans Ven og Barndomsbroder,
Da vil han visselig hevne min Død,
Og trøste min stakkels Moder.

Falken.

Ei længe Bækken flyder i Vang,
Saa deler den sine Strømme;
Din Ven har jaget din Moder ud,
Fra Huset maatte hun rømme.

Din Ven har taget din Mø til Viv,
Derhjemme de gantes og spøge;
Men ud i Verden fløi din Falk,
Sin Herre vilde den søge.

Digitized by Google

Stemmen.

Og bøied sig end det svage Siv,
Svandt Sneen fra Vaarens Dage,
Og deelte Bækken sin klare Strøm,
Saa blev dog Jorden tilbage.

Thi tag min blodige Skjorte, Falk!
Flyv til min Moder derhjemme,
Og siig, at paa hende jeg tænker endnu,
Selv dybt udi Gravens Gjemme.

Og naar hun forbander min Ven og min Mø,
Med Suk og med ynkelig Klage,
Og kalder for Himlens Domstol ind
Den Tyrk, som tog mig af Dage;

Da skal der fra Himlen regne Svovl,
Og Flammen skal dem fortære;
Thi Jordens Skjød er meget for godt,
De Nidingers Grav at være.

Chr. Wilster.

Digitized by Google

Da Melchiors Mindesteen blev sat i Herlufsholm.

I.

Her svandt din Morgenstund saa glad,
O Melchior! mellem Herlufs Bøge.
Lærvillig Du paa Bænken sad,
For Kundskabs rene Guld at søge.
Og see: den lyse Morgenstund
Dig bragte Viisdoms Guld i Mund.

Snart Hjertet dig tilbagedrog,
Til Herlufs Gaard ved Suusaas Bølge;
Didhen, hvor selv Du Skatten tog,
Du vilde Ungdomslysten følge.
Og see! — din klare Middagsstund
Den ogsaa bragte Guld i Mund.

Digitized by Google

Ja Kundskabs ægte, rene Guld!
Som Lærer gav Du Lærelysten.
Nu hviler Du i sorten Muld,
Din Aand steeg op til Stjernekysten.
Med dig Du tog en herlig Skat;
Men Meget har Du efterladt.

Du læste tro Naturens Bog
Med Granskeraand, med Kjenderøie;
Og mangen Yngling fra dig drog,
Med rige Frugter af din Møie.
Hvor disse Frugter nydes nu,
Der, ædle Lærer! signes Du.

Men Herlufs og Birgittas Vang
Den var din bedste Plet paa Jorden;
Der virked Du i Tidens Gang,
Nyt er ved dig dens Minde vorden.
Der skal dit Mindesmærke staae.
Dit Navn skal fjerne Slægter naae!

Digitized by Google

Staae her Du ringe Mindesteen
I fri Natur, i Lundens Skygge!
Du stander ved en Ædlings Been,
Som i Naturen fandt sin Lykke.
Naar Herlufs Sønner dvæle her,
Forkynd dem: „Han var Taarer værd!“

Staae her i mange, mange Aar!
Forkynd det høit for fjerne Tider:
At ei saasnart Dens Navn forgaaer,
Hvis Liv i virksom Flid henglider.
Hans Mindekrands, som Vaarens Løv,
Skal grønnes, naar Du selv er Støv.

Sophus Zahle.

Digitized by Google

II.

Den bedste Green af Herlufs gamle Træ
Rev Efteraarets Storm fra knudret Stamme;
Nu trygt den hviler da i Lundens Læ,
Ei Livets Lyn skal oftere den ramme.

Men der vil Tid — ja der vil mange Aar,
Og længe Suusaa sørgelig vil flyde,
Før Barken lukkes om det dybe Saar,
Før gammel Eeg et saadant Skud kan skyde.

Du kjære — kjære Lærer, Fader, Ven!
Meer end Du fik, Du Herluf gav tilbage;
Selv Søn af ham, Du vendte hjem igjen,
Ham og hans Børn Du offred' dine Dage.

Ham reiste Du den bedste Mindesteen,
Mens Du hans Børn med sjelden Omhu pleied';
Derfor jeg nævner dig: den bedste Green,
Som Herlufs og Birgittes Træ har eiet.

Digitized by Google

Men førend noget Skud kan vorde Green,
Og speile sig i Suusaas blanke Vove,
Skal Børnevennens simple Mindesteen
Paa Høien kneise over Herlufs Skove.

Og fordringsfri — som Du i Livet var —
Men klippefast — som Du — bør Stenen være.
Naar den dit kjære Navn til Indskrift har,
Du — den — og vi — ei trænge da til mere.

Ph. Julius Knudsen.

Haab og Minde.

Der flagrer en Fugl gjennem luftklare Blaa,
Med Vinger saa stærke som lette;
Ret aldrig saa dristig en Abildgraa
Foer hen over Jorderigs Slette.
Jo høiere Fjeld og jo steilere Brink,
Des stoltere spænder den Vingerne flink,
Og flyver dem aldrig trætte.

Digitized by Google

Og aldrig saasnart en Bugge gaaer,
Før Fuglen til Barnet heniler;
Med skaldede Isse mens Gubben staaer,
End stedse til Fuglen han smiler.
Den griber ham let, mens han folder sin Haand,
Og flyver fra Støv med en frigjort Aand,
At saligt hos Herren den hviler.

Os Alle den laaner sit Vingepar,
Men meest dog den glæder de Unge:
Naar Ynglingen stirrer i Bølgens Glar,
Sin Kjærlighed henrykt at sjunge;
Naar Pigen sukker mod Himlens Blaa,
Hvor Maanen med alle de Stjerner staae,
Den hæver de Hjerter tunge.

Og kunne vi følge den Fugl i Luft,
Med Vingerne stærke som snare?
Vi fange først Vinger naar Øiet er lukt,
At svæve blandt Englenes Skare!
Og kunne vi flyve med Fugl om Ø,
Hist fjernt gjennem Luft, over fraadende Sø?
Os tynge de Lænker svare!

Digitized by Google

Der risler en Bæk mellem Urter og Steen,
Med Bølger saa blanke, saa klare;
Der hjelper ei Dæmning af Muld og Green,
Og Diger — dem kan man spare.
Men trænger dit Øie dybt ned i dens Vand,
Da vorder det Dunkle dig lyst forsand,
Da fanger Du Vinger snare!

Ja gjemmer Du tro i din rene Sjæl
Det evigtgrønnende Minde,
Og dukker Du let i det klare Væld,
Hvis Bølger dog aldrig bortrinde, —
Da flagrer Du høit mod Himlens Blaa
Med Fuglen, det vingede Haab, at gaae,
Hvor Stjerner i Krands sig vinde!

B—d.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MINNESOTA
walt,cls bd.3

Prometheus. Maanedskrift for poesie, aes

3 1951 002 795 472 0

Digitized by Google